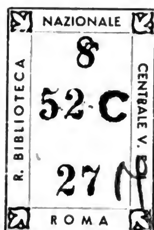
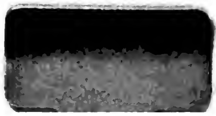
EZECHIELIS SPANHEMII DISSERTATIO DE PRAESTANTIA ET VSU...

Ezechiel Spanheim, Josè Maria Fonseca de Evora, ...

NAZIONALE
R. BIBLIOTECA
CENTRALE V. E.
8
52 C
27
ROMA

DISSERTATIO

ET VSV

ANTIQVORVM.

ROMAE
Apud Blasium Deuersin, & Felicem Cesarettum;
Typis Fabij de Falcho M. DC. LXIV.
SVPERIORVM PERMISSV

CHRISTINAE AVGVSTAE.

FFERO Tibi Opuſculum, *AVGVSTA*, quod non alio, quàm tuo Nomine diuulgari oportuit. Neque enim ſuſceptum illud magis fiducia tui patrociny, quàm auctoritate ſingularis exempli. Habet quippe commendationem illius Supellectilis, ad cuius decus & ornamentum nihil deeſſe amplius voluiſti. Dum enim ſummum illi pretium conſtituis, effeciſti omnino, vt in verâ huius æris æſtimatione, reliqua hominum iudicia cogantur tandem

 acquie-

acquiescere. Tanget enim multos verecundia tui fastigij; plures diuina ingenij tui magnitudo: vt retractare sententiam errore aut ignoratione conceptam, non modò securum, sed gloriosum etiam futurum sit. Adeo, vt nihil mihi sit potius ad suscepti argumenti tractationem, quàm vt aliquam tuæ huius mentis declarationem habeat hic liber. Mitto enim libenter dotes illas tuas, defixas in contemplatione aut curâ rerum & disciplinarum grauissimarum, aliaque insolita Fastigij tui aut Sexus decora. Illa enim cùm nota prædicatione omnium linguarum ac ingeniorum, tum ipso opere conspicua, in clarissima luce versantur. At priuatam illam otij tui oblectationem, quâ iucundè soles recreari, non æquè forte omnes intelligunt; cuius tamen contemplatione affici me aliquantò libentius, & commoueri mirum in modum non diffiteor. Sciat itaq; præsens ætas, nec taceat postera, CHRISTINAM in relaxationem animi & curarum requiem, admittere frequenter hæc monumenta, quibus præclara prisci æui cùm memoria, tum elegantia continetur. Voluisti non semel, AVGVSTA, constare mihi rationem huius tuæ voluptatis, quam paratam tibi & expeditam præbet Gaza illa tua verè Regia, beatâ Nummorum veterum copiâ & pari delectu mirabilis. Neq; enim Te mouent eorum voces, qui iacturam temporis, insaniam, morbum vocare solent hoc genus oblectamenti; quod ipsi

Par-

Parthorum Regum more, in acuendis cuspidibus telorum, aut inani & fugitiuâ ponunt voluptate. Ludrica verò hæc tua, cupidè ac diligenter versare æra spirantia, quæ Tibi fata Imperiorum, & clarorum hominum vultus ante oculos ponunt. Læta olim surgebat tellus, quum Dictatorum manibus colebatur. Quàm lætior exsurgit huius Aeris præstantia; dum regali dextrâ æruginem illi abstergis, illudq; magnificè adeò à squalore & contemptu vindicas. Intelligis enim non lutum esse quod tractas, sed gemmas summi pretij, quo nomine hoc genus supellectilis vocat Iurisconsultus; quæ ideo conspicua sunt mundi tui ornamenta, quod lucem sapientiæ veteri ac virtuti commodant. Nec in ijs tractandis, alienâ certè aut ingratâ frueris voluptate. Incidis enim passim in Titulos ac Imagines tuarum rerum, Liberalitates, Coronas, Triumphos, Victorias Germanicas, Captas & Restitutas Prouincias, Clausum Iani Templum, Gloriam Sæculi, & quod Tibi magis adhuc proprium ac iure Tuum, REGEM DATVM, vel REGNA ADSIGNATA, nec aliena sed tua. Hæc enim singula magis Te adficiunt, quàm adspectus illarum Augustarum, quæ vix vllam Tecum, præterquàm huius cognominis habent communionem. Rides certè Diuis ibi adscriptas, tenui vt plurimùm aut graui etiam gestorum famâ laborantes; ac Aeternitatis opinionem, Rogo aut Funeris

pom-

pompa, non vi mentis ignea, aut immortalitate operum consequutas. At inter tot Titulos ac Imagines tuæ gloriæ, non minus ille Te delectabit RESTITVTORIS MONETAE, magnis olim & optimis Cæsaribus acceptus. Quæ enim tot Artes ac Disciplinas tuis auspicijs cultas pridem & illustratas nosti, idem quoque beneficium debere Tibi voluisti illam memoriam, quâ fama præclaris factis, immo quædam æternitas constat. Huius beneficij tui interpretem hunc librum eo vultu excipies, quo sæpe Auctorem admisisti, leni ac sereno. Conscriptus ille non solùm tuo nutu, sed Gazæ tuæ opibus instructus se Tibi sistit. Neq; sic tamen dignus, qui Tibi versetur ante oculos, alio sub titulo, quàm exigui hæreditariæ meæ erga Te Pietatis monumenti. Equidem illud ære perennius non ausim hic dicere, quod tenui adeò perennis æris commendatione defungitur. Quod si leuis opera, remanebit mihi saltem amplissimum illud ex veteri formula solatium, FACTVM EST DOMINA QVOD IMPERASTI.

LE-

LECTORI.

E causâ aut instituto huius Opusculi, nolo hîc tecum præfari, MI LECTOR. Vtrumque exposui in ipso Dissertationis vestibulo, quod hîc repetere parum videtur opportunum. Neque magis commendationem illi ambio, vllâ festinatæ operæ, quam satis opus ipsum arguet, excusatione. Nequidquam enim errori venia prætexitur, obtentu oblatæ cuiuscunque tandem errandi occasionis. Duo solùm hîc paucis te volo. Vnum, factum instantis mei ab Vrbe discessus contemplatione, vt quam orsus sum telam non licuerit integram pertexere. Abrumpere itaque illam in medio fermè opere coactus sum, alibi maiori otio ac diligentia retexendam. Sequetur enim, Deo iuuante, Appendix altera, quâ Theologiam Gentilium, Consecrationes, Geographiam, Chronologiam, & Veterum Suppellectilem in re Nummaria, Vestiaria, & reliquo apparatu positam, ex ineditis plerisque priscorum Numismatum monumentis, illustrare sum aggressus. Nata enim nobis copiosa id genus Obseruationum seges, dum subinde hîc per otium Penus eiusmodi Nummaria sub adspectum venit. Alterum quod te volo, Typos Græcos, quos hîc leges, paratam semper ad *iuuandas* litteras comitatem Eminentissimi Cardinalis FRANCISCI BARBERINI opportunè suppeditasse. Deerant enim Typographo, nec ijs carere permittebat instituti operis ratio. Hoc volui vt scires, ne Etruscos Mœcenates Vrbi aut Litteris deesse etiamnum censeas. Vale, MI LECTOR, & PRAESTANTIAM huius Mercis, non ex Institoris præconio, sed ex VSV eiusdem æstimare assuesce.

AP-

APPROBATIONES

VIdi ac recensui diligenter iussu Reuerendissimi P. Hyacinthi Libelli S. P. Apostolici pro Magistri ego infrascriptus opusculum Ezechielis Spanhemij, cui titulus *Dissertatio de Præstantia & Vsu Numismatum antiquorum*, nihilque in eo nec à recta fide, nec à bonis moribus alienum offendi. Cùm autem variæ, reconditæque eruditionis, & non vulgarium omnis antiquitatis mysteriorum plenum sit; multamque præferat verborum, ac sententiarum elegantiam & copiam; dignum omnino publica luce, & eruditorum cognitione iudico. Datum Romæ IX. KAL. Mart. anno M. DC. LXIV.

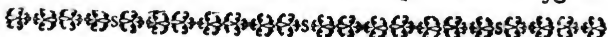
Ita censeo ego Stephanus Gradius S. Indicis Consultor.

Imprimatur,

Si videbitur Reuerendiss. Patri Magistri Sacri Palatii Apostolici.

O. Archiep. Patrac. Vicesg.

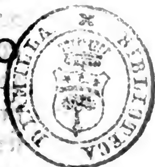
Imprimatur,

Fr. Hyacinthus Libellus Sacri, & Apostolici Palatij Promagister.

DIS-

DISSERTATIO
DE
PRAESTANTIA ET VSV
NVMISMATVM ANTIQVORVM.

OCTAVIO FALKONERIO
S. D.
EZECHIEL SPANHEMIVS.

OCCASIO DISSERTATIONIS.

ROGASTI me aliquoties, pro nostra consuetudine, OCTAVI FALKONERI, vt quid de Nummis Veterum sentirem, litteris quoque traderem, non dubitarem. Quum enim hac me prisci æui elegantia delectari non leuiter animaduertisses, ita de illius vel vsu, vel pretio disserendi, non vna hic in Vrbe sese obtulit occasio; Præbuit verò illam sæpius ipsa Nummorum, quos te vel comite, vel duce, nonnunquam inspexi; contemplatio; qua inter alia itineris Italici oblectamenta, oculos, ani-

mumque, tanquam iucundissimo spectaculo, subinde licuit explere. Ea quippe contractætecum necessitudinis ratio, & felicitas fuit; vt tum alias, tum hic quoque, illius te voluptatis sensus afficeret, quam longè maximam percipere me identidem prædicabam. Ibi verò, quod suadebas, vt eam diffundi latius paterer, facile sum assensus; qui, vt amantes solent, ijs quibus capiebamur illecebris, pretium apud omnes constare cupiebam. Ita factum, vt hic mihi ante oculos obuersari plurima confidentius affirmarem, quibus nullo negotio possem eos à sententia dimouere, qui omnem hanc operam, vt inutilem aut otiosam derident. At nescio quomodo, non à sententia quidem, sed à tumultuario scribendi proposito, maturior quædam consilij ratio reuocabat. Enimuero, vt ingenuè quod res est fatear, à ludibrio parum abesse iudicabam, si in ipsa luce, & sede huius industriæ, tot subactis in ea ingenijs, & quibus passim vniuersa, quos vocant, Antiquariorum natio assurgit, ego vsu longè, & peritia inferior, quidpiam de ea commentari aggrederer. Accedebat viatoris, hoc est à museo, chartis, omnique familiari scribendi supellectile exulantis ratio; quotidianæ & potiores forte interpellationes; publici, quod salutare propter viam nefas semper iudicaui, reuerentia; ipsa denique instituti itineris, ad capiendum, non ostentandum

dum ingenij cultum, salubrior quædam & opportuna recordatio. Ita non omittere quidem, sed premere omne illud propositum cogitabam, quò pudori tuo simul & meo consulerem, ni vis maior accessisset, quæ mihi omnem nouissimi huius consilij rationem excussit. Fas enim mihi sit, vno CHRISTINAE AVGVSTAE imperio, ab omni me reprehēsionis molestia liberare, & in sola obsequij gloria, vniuersam huius tumultuariæ scriptionis, vt laudem, sic veniæ spem collocare.

PROPOSITIO ET DIVERSITAS IVDICIORVM.

Varia sunt, vt nosti, & quod crebrò accidit in æstimandis prisci æui reliquijs, tum longè quoque inter se discrepantia circa Nummos Veteres hominum iudicia. Alij in colligendis ijs assidui, nulli nec sumptui, nec diligentiæ parcunt, vt luculentum quendam ex ijs vel numerum, vel delectum conficiant. Vnde postea eosdem, tanquam pici aurum suum asseruant; immo eorum possessione, non secus ac ingentis Thesauri custodia, efferre sese solent & oblectare. Alij verò, quibus geminam felicitatem, aut peculium domesticum non concessit, aut loci ratio inuidit, eosdem tamen ad ornamentum veteris elegantiæ, aliquo vsu edocti, plurimùm conferre non diffitentur. Maior autem pars, quod vltrò fateor nec indignor, omnem hanc operam in coaceruandis, vel excutiendis id genus monumentis positam, vt inanem, aut

etiam importunam, longè à se abesse patiuntur. Horũ verò duo sũt genera, Vnũ eorũ, qui recẽtis solùm monetæ auidi, veteris incuriosi, omnem Glauci, & Diomedis permutationem auersantur, & æreos aliquot, ac ærugine obsitos, splendidis aureis redimere, absonum, & inconsultum ducunt. Alterum eorum, qui de temporis potius, quàm pecuniæ iactura solliciti, vniuersam in Nummis id genus excutiendis contemplationem, & curam, vt omni tum delectatione, tum vtilitate vacuam, consultò prætermittunt. Ad eiusmodi verò sententiam, non vna quoque hos, vel ratio, vel causa impellit. Prior insita illa humanis, & frequentius maximis etiam ingenijs consuetudo dicam an labes, vt quæ ignorant, contemtu strenuè vlciscantur, & ea solùm apud eos commendationem habeant, ad quæ illos, aut vitæ institutum, aut naturæ propensio traduxit. Diuersa rursus aliorum ratio est, qui vel vsu, vel opportunitate ad tractanda id genus monumenta destituti, non contemtu, sed mera ignoratione reconditæ in ijs vtilitatis, in sequiorem sententiam de illis eorumque æstimatoribus adducuntur. Cum postremo hoc hominum genere, hic mihi rem esse, & in eorum gratiam, quidquid hoc est laboris suscipere, ingenuè hic in limine profiteor. Nec enim priorum arcæ, aut peculio, modum præfigere vel debeo, vel possum; aut alias ho-

mines

mines, omnis remotæ Antiquitatis contemtum professos, ad meliorem sententiam, vel mentem potius reuocare in animum induxi. Minus quoque id mihi statutum hoc loco, vt potiores artes de manibus iuuentutis excutiam; aut hoc industriæ genus, vt necessarium vitæ instrumentum, singulis hominum ordinibus, tractandum, & excolendum promiscuè suadeam. Vnus hic mihi scopus, vt præclaram antiquitatis partem à contẽtu, & eorum studiũ, qui his pretium ponunt, à ludibrio vindicem; tum vt ab ijs, qui veteris elegantiæ, & eruditionis amore vel cultu ducuntur, egregiam, & laudabilem in ijs operam collocari posse, & debere, apertum manifestumque faciam.

COMMENDATIO A DIGNITATE.

Atque vt hinc initium ducam, vnde Nummis pretium continuò accedit, ipsa huius industriæ DIGNITAS, mirũ quã multiplici nomine se commendet. Si *Antiquitatis* enim habenda hic ratio, quem non moueat clarissimis monumentis testata consignataque vetustas? Enimuero non is ego sum, qui præsentium fastidio, veterum tantum desiderio tenear, & iacentes quasque ac sepultas vetustatis reliquias, pro reconditis Thesauris, continuò habendas putem. Nimia hic nonnunquam fateor, aut superuacanea quorundam cura, quibus venusta omnia quæ vetusta, & sola antiquitas aut rubigo pretium, non vsus aut elegantia conciliat. At si

1 *Ob Antiquitatem.*

si Rudera tamen varia; Columnæ; Statuæ; Lapides; Vrnæ; Pateræ, Fibulæ; Lampades; Simpula; Annuli; Tesseræ; aliaque veteris Romanorum vel Elegantiæ, vel Supellectilis monumenta commendationem adhuc habent, quid de Nummis statuendum sit, in quibus non muta illa ferme aut mortua, sed spirans adhuc quasi, & rediuiua vniuersa sese offert Antiquitas, facile per se quisque potest arbitrari.

Antiquitatis pretium apud ipsos veteres.

Magna vtique, OCTAVI eruditissime, antiquitatis in omni hoc Monumentorum genere reuerentia, non huius solùm, aut superioris ætatis, sed remotioris etiam cuiusque mentes incessit. Hinc Annales veterum euoluenti, tot passim sese offerunt studiosè quæsita iam olim, priscæ omnis memoriæ vestigia. Qualia frequenter quidem legimus, Ossa Gigantum, Arma Heroum, Belluarum Membra, Victoriarum præmia aut instrumenta; quibus vel Deorum Templa, vel Prætoria Principum, vel elegantiorum hominum Atria passim exornabant. Apud Gaditanos Pygmalionis aurea Oliua; apud Argiuos Atrei Phiala; apud Arcadas Corium Apri Caledonij; apud Delphos Pindari Sella; apud Tingitanos Parma Antæi; apud Olympios Arca Cypseli; apud Lacedæmonios Ouum Ledæ, aut Hasta Agesilai; apud diuersos Pelopis Ensis; Teucri Baltheus; Achillis Hasta; Ensis Memnonis; Timothei Cithara; Torquis Helenæ;

næ;Iphigeniæ Gladius; Monile Euriphiles; aliaquè id genus diligenter, & religiosè quasi asseruata leguntur, quæ ex Mela, Plutarcho, Athenæo,Pausania,Philostrato,Dione,Gellio,liceret hic pluribus commemorare.Ita ars cælandi apud Romanos, vbi paulatim exoleuisset, Plinij tamen ætate, vt idem refert, vel *sola vetustate censebatur*. Eadem antiquarum rerum cupiditate flagrasse, magnum Alexandrum, autor Philostratus; quam in æmulo eiusdem Iulio Cæsare agnouit Tranquillus, qui eum tradit, *Gemmas, toreumata, signa, tabulas operis antiqui semper animosissimè comparasse*. Qnod studium etiam ad huius hæredem transijt, de quo idem refert Historicus, illum Prætoria sua omissis ornamentis alijs, *rebus vetustate, & raritate notabilibus excoluisse*. Quò spectasse etiam obiter hic, obseruo, officium illorum τῶν ἐπὶ τοῖς θαύμασι seu Admirandis præpositorũ,(quos vulgo hodie Principum Antiquarios vocant)quorum Pausanias in Arcadicis meminit, occasione dentium Apri Caledonij, qui ab Augusto ex Arcadia Romam delati,ijdem fortè, qui Procopij ætate Beneuenti adhuc visebantur. Adeo ut quum alibi apud eundem Tranquillum legimus, Augustum Antiquarios, & Cacozelos pari fastidio spreuisse, non rerum, sed verborum antiquorum sectatores, quiuis facile apud eum assequatur. Quæ obiter, nec aliena ab hoc

lib.XXXIII. c.12.

l.1.Vit. Apollon.c.4.

Sueton.in Aug

Goth.lib.1.

loco

loco à me referuntur, vt intelligant tandem, qui omne hoc rerum antiquarum studium, illiusque cultores vilipendunt, quibus, & quantis dicam scribant.

Circa Nummorum Studium.

Quod verò hic potissimum agitur, inter tot res vetustate spectabiles, priorum ætatum Numismata locum iam olim haud ignobilem habuere. Hinc apud Dionem, oratorem illum & philosophum elegantissimum lego, Homerum antiquas voces nonnunquam adhibuisse,

Orat. XII.

ὥσπερ νόμισμα ἀρχαῖον ἐκ θησαυρῷ ποθὲν ἀδεσπότω *Sicut NVMISMA aliquod VETVS ex Thesauro quopiam domino carente* depromptū. Ita eundem illum Augustum, vt omni alia selectiori vetustatis memoria, sic Nummis etiam antiquis & exoticis delectatum, non obscurè licet colligere; qui illo quoque munusculorum genere amicos suos solitus fuit nonnunquam prosequi. Vnde hac de re Tranquillus, *Saturnalibus & si quando alias libuisset, modo munera diuidebat vestem & aurum & argentum; modò NVMMOS omnis notæ etiam VETERES REGIOS AC PEREGRINOS.* Ita vt hac ratione plures ad tractanda id genus monumenta inuitaret, ne de æui sui infelicitate vsurpari posset aliquando illud Symmachi, *Spectatorum VETERIS MONETAE solus supersum.* Præ reliquis autem, & instar omnium testis huius moris luculentus Iurisconsultus, qui Numismatum aureorum,

lib. III. Ep. II

&

& argenteorum VETERVM QVIBVS PRO GEMMIS vti solent, vsumfructum legari posse definiuit.

Pompon. D. de vsufruct.

De Antiquitate Nummorum.

Difficile verò hic fateor suam singulis tot Gentium, & locorum Nummis ætatem, aut Antiquitatis prærogatiuam, vni alteriue adsignare. Nec id agimus hoc loco. In Romanorum, aut Romani Orbis Nummis, res minus habet difficultatis, qui aut sub Cæsaribus, Imperatorum vultu signati, aut stante Republica, præstantissimorum ciuium ętatem fermè præ se ferunt. In Nummis verò Græcorum, & Asiaticorum, ante admissum Romani imperij iugum cusis, res incerta, & minus vulgata, quum magna eorum pars certis locorum insignibus, nulla, aut obscura temporis nota sit distincta. At verò plurimos ex ijs, liberis adhuc Græcorum rebus, h. e. florente Persarum imperio percussos, ex Nummis cùm Macedonum aliquot, *Philippo*, & Alexandro vetustioribus; tum Græcorum, qui antiquiorum Magistratuum nominibus signati; præterea Siculorum aliquot vetustissimorum, liquidum mihi fit ac manifestum. Sed de his alias, & maiori cum otio. Nec enim de primæua Nummorum antiquitate nobis hic sermo, & an infra Palamedis tempora signatæ pecuniæ origo referri debeat, vt Philostrato in Heroicis placuisse nemini. Illud saltem hinc mihi facile, vt spero, largientur, non vsque

adeo contemnẽdam, aut alibi facile obuiá videri assurgentem supra duo millia annorũ vetustatẽ.

2 *Ob Durationem.* Antiquitatis enim illam in Nummis prærogatiuam ac Dignitatem; *Duratio* certè eorundem maximè arguit. Nummos immortalitatis studium, & cura inuenit, sicut sepulchrorum monumenta, & Elogia, vt de ijs alicubi disserentem Tullium nosti. *Tusculan. 1.* Nec enim alia custodia aut rerum gestarum memoria fidelior, vt quod de litteris in genere Liuius, ad Nummos potiori quodam iure referre mihi liceat. Intellexere hoc (quod etiamnum hodie in publicis operibus, aut solennibus, sequior ætas feliciter æmulatur) quicunque propagandi ad posteros nominis immensa, & laudabili quadam cupiditate flagrarunt. Hinc vultus suos, aut res gestas, dignas seculorum memoria, Libris quidem, Columnis, Saxis, Tropæis, Tabulis, Statuis, sed tanquam ijs non confisi, Nummis quoque consignari voluerunt; vt certiori quodam æternitatis pignore, se suaque ab obliuione vindicarent. Quò spectat Ducis illius Græcanici apud Athenæum facinus, qui vbi nummos curasset spargi ad perpetuam memoriam, in campis, & ruinis Corinthi, tum demum tanquam voti iam reus, mori non dubitauit. Inde etiam crebræ illæ ac solennes, quæ occurrunt in Nummis veterũ Formulæ, AETERNITATI AVGVSTI; AETERNAE MEMORIAE; PERPETVITA-

TA-

TATI AVG. ROMAE quoque AETERNAE; quibus, quam Diuorum honoribus ac Templis nequidquam quærebant immortalitatem, his monumentis quodammodo sunt apud posteros consequuti.

Nec enim eos hic vel ratio, vel euentus fefellit. Alia quippe opera in eorum gloriam incisa vel erecta, præclara quidem illa, & diuturna, materiæ tamen aut temporum iniuria, breuiori quadam annorum circumscriptione fuerunt oblitterata. Magnificę quidem sunt illæ voces, quibus extructiones ciuibus pro Rep. defunctis decernendas statuit alicubi Tullius; *Erit igitur extructa moles opere magnifico, incisæ litteræ diuinæ virtutis testes sempiternæ, ita pro mortali conditione vitæ immortalitatem estis consequuti.* Hæc ipsa tamen nonne demolita est, & obscurauit obliuio, inuidit aut aboleuit posteritas? *Templa, Theatra, Arcus, Tropæa*, (vt paucis rem hic potissimum obuiam complectar) quot aut qualia hodie supersunt? Hæc enim, quæ non ad *temporiam moram*, vt Theatrum illud Scauri, de quo magnifice adeo Plinius alicubi loquitur, sed ad *æternitatis destinationem* erant erecta, vt male tamen pleraq; spem illam æternitatis implerunt, quorum vix ruinæ aut vestigia ab aliquot iam seculis conspiciuntur. *Librorum* veterum obnoxium tot iniurijs fatum, & deploratam sæpius, nec tamen satis vnquam lu-

Durationis illorum Comparatio cum alijs Monumētis.

Philip. XIV.

Lib. XXXIV c. 15.

gendam iacturam, quis illiteratus adeò aut nescit, aut ita ferreus quotidie ahuc non ingemiscit? Alexandrina incendia, & notam Vrbis calamitatem omitto; vel vna Photij Bibliotheca, quantum ab octingentis annis perierit monumentorum id genus, abundè testatum facit. *Picturæ*, quæ vix seculorum aliquot edacitatem effugiunt, ita ad diuturnitatem memoriæ longè adhuc minus habent præsidij. Hinc obsoletas iam æuo suo insignes aliquot Græcorum picturas, queritur non semel Pausanias, in ea vetustiorum operum, quam passim instituit, commemoratione. Vnde Tullius quoque Rempublicam suorum temporum, confert alicubi picturæ non solùm euanescenti vetustate, sed coloribus etiam, & extremis lineamentis destitutæ. Apellis vtique nomen nouimus, opera ignoramus. Non illa Venus Anaduomene amatores àmplius allicit; non Alexander ille cum fulmine, mortali Alexandro felicior; non miles eius Antigonus, alibi quàm in Nummis superstes; non alia denique decantata Parrhasij, Zeuxidis, hoc est præstantissimorũ Artificum miracula oculos hodie nostros oblectant. Vix aliqua eorum vestigia Romæ supererant æuo Petronij, qui inspecta quædam id genus, vt singulare spectaculum commemorat: *Nam* inquit, *& Zeuxidis manus vidi, nondum vetustatis iniuria victas, & Protogenis rudimenta*. Fragmenta aliquot

In Attic. & Arcad.

In Frag. de Repub.

ten-

tenuia, & obscura picturæ veteris, quæ in Aldobrandinis Hortis, Palatio Farnesiano, & apud summæ tùm amplitudinis, tùm comitatis virum Camillum Maximi, etiamnum occurrunt, dolorem potius, & desiderium, quàm voluptatem, & solatium spectatoribus adferunt. *Statuæ*, *Signa*, *Lapides*, *Marmora*, vt præstantia, & diuturnitate materiæ, ad memoriam æternitatis comparata, sic propitio magis fato seculorum vim, & obliuionem temporum, elusisse videntur. Habet adhuc fateor, in hoc genere Italia, & Roma vel maximè, quò præclaram etiamnum & iucundam pristini decoris speciem aduenarum oculis subijciat. Laocoon Vaticanus iam Plinij tempore, pro supremo Artis conatu habitus; Hercules tum Farnesianus, tum Capitolinus; Venus Medicæa; Senecà & Gladiatores Borghesiani; illa M. Aurelij statua Equestris; aliaque nonnulla singularis, & diuinæ cuiusdam præstantiæ opera, ad publicum stuporem, & exemplum etiamnum supersunt. Sed præterquàm quod manca multa sint ex ijs & mutila, quot & quanta sunt, si cum veterum Statuarum numero, & amplitudine conferantur? Meministi quid de earum fato disertissimus Orator & Consul, iam olim pronuntiarit; *Illæ autem aureæ, & innumerabiles strage, & ruina publico gaudio litauerunt*. Hinc singulas statuas consecrari quidem vt æternas, obseruat alicubi Dio Chrysostomus, sed

Plinius in Paneg.

Or. XXXVII.

sed easdem cum vario fato, tum longinquitate temporis intercidere agnoscit. Quod ipsum præclarè alicubi etiã expressit Eusebius, qui hominibus ad solatium mortis, & æternitatis cõtẽplationẽ quæsitas Imagines, Statuas, ac Monumenta id genus commemorat; quæ tamen omnia caduca, & breui essent interitura. Vnde apud alterum Dionem Mæcenas, Augustum ab aureis, & argenteis Statuis in suum honorem erigendis dehortatur, quod parùm illæ soleant esse diuturnæ. Non solùm de Ioue Olympio Phidiæ, aut Venere Praxitelæ hic loquor; non de immensa illa Statuarum multitudine, quibus aut Vrbis fora, aut Viæ publicæ, aut priuatorum Villæ splendebant; non de innumerabilibus illis Deorum simulachris, quæ eodem cum Dijs suis fato periere. Illos sidereos Colossos Solis, Neronis, Commodi, qui quo cœlo propiores, æternitatis quoque spem minus dubiam habere videbantur, aut plane interijsse, aut eorum aliquot laceros, & dissipatos artus iacentes intuemur. Mitto direptas Vrbis à Cõstantino Pogonato Statuas, aut certis quibusdam locis inclusam, & definitam earum copiam, alijs fermè gentibus inconcessam. Nummi verò integri magis, incorrupti, cùm materiæ beneficio, tum artis cõpendio; amplitudine verò locorum, in quibus eruuntur; numero præterea, & varietate longè hic præponderant. Tale equidem non hic vendi-

De vit. Constant. lib. 1. c. 3.

Lib. III.

di-

dito Monumentorum id genus, in quod vnum nihil flammis, nihil senectuti, nihil posteritati liceat. Sempiternum ea ratione dicimus, qua pro mortali vitæ conditione, fatalem terminum si non abolere funditus, in immensum saltem producere videtur. Adeo vt immortalem illam vitam, quam sibi nequidquam secundus augurabatur Ptolomæus, solam hactenus eidem Nũmi præstiterint, in quibus ille se adhuc hodie conspiciendum præbet. Incredibilem alias Nummorum multitudinem, carie quoque, & casibus varijs consumptam, aut etiamnum sepultam non diffiteor, & si ad veterum signatam pecuniam subducatur, minimam illam, & contemnendam forte, Cl. Salmasio alicubi id asserenti lubens concedam. At si rursus eadem cum residuis alijs monumentis veterum conferatur; si Nummorum, qui in Europa, Asiaque, aut iam reperti, aut quotidie è terræ visceribus eruuntur, numerus reputetur; si antiquitatis eorundem ratio qualiscunque habeatur, incredibilem adhuc quandam, & prope infinitam illorum tum copiã, tum varietatem, omnes, qui vel mediocrẽ eorũ vsũ habent, mirari vltro, & fateri cogẽtur.

Athen. Deip. l. XII.

Ep. 2. de Cruce.

Nec Dignitatem illam Nummorum *Argumenti* in ijs expressi *Nobilitas* minus arguit, vel ostentat. Sacram artem Statuariam vocat alicubi in descriptionibus suis Callistratus. SACRAM MONETAM verò, & Nummi ipsi con-

3 *Ob Argumenti Nobilitatem.*

continuò reclamant, & Constitutiones Principum abundè loquuntur. Hinc celebris illa lex Cornelia, aliaque solēnia Statuta, perpetuo quodam Gentium consensu stabilita, quibus à temerarijs contrectatoribus & falsarijs, immunes vindicantur. Hinc eadem Monetæ in Nummis veterum, quæ Aequitatis effigies, vt ex æquo religio vtriusque, & reuerentia traderetur. Mitto Iunonis etiam, & Apollinis Monetalis expressa, & adorata olim simulachra. Talem nempe Nummis venerationem Principum, ac Dominorum vultus ijs insculpti passim conciliarunt. Hæc scilicet inter alias dominationis artes à Regibus passim, & Cæsaribus admissa, *vt imago Principum subiectos videretur pascere per commercium*. Ita colendam eorum imaginem facilè ijdem credidere, quorum nutu, & auspicijs florens respublica, & incolumes priuatorum fortunæ seruabātur. Hinc *æternales illos vultus violare* religio quædam veterum (vtinam pariter omnium recentium antiquariorum) mentes incessit. Vnde ille apud Artemidorum Stratonicus, Regem vel Regis nummum calcare pro eodem flagitio reputabat. Capitale certè fuisse Tiberianis temporibus, apud Senecam, & Suetonium legimus, effigiem illius Nummo vel Annulo impressam, latrinæ aut lupanari intulisse. Quod egregiè illustrat ille apud Philostratum locus, qui doctorum virorum effugit diligentiam,

Cassiodorus. lib. 6. Ep. 7.

Oneiroc. lib. II. c. 33.

Lib. I. de vit. Apollon.

tiam,

gentiam, vbi apud Aspendum Vrbem Pamphiliæ impietatis nonnemo damnatus legitur, qui seruũ verberibus affecerat ferẽtẽ forte drachmã argenteam, in qua expressa erat Tiberij effigies. Plures id genus omitto maiestatis postulatos, ob imaginem Cæsarum promiscuis vsibus violatam, cui etiam diademata sua & tiaras soliti olim subijcere Orientis Reges, vt non de vno Arsacida, ac Tigrane, narrãt rei Romanæ Scriptores. Hinc vultus Nummis signandi inter præcipua olim Maiestatis arcana receptum, quod Seuerum Clodio Albino singularis priuilegij loco concessisse, ac inter præcipuos honores matri Helelenæ à Constantino exhibitos, refert Eusebius. *Lib. 3. de vit Cõstant. c. 47.* Nec sacram tamen solum hanc prisci æui memoriam æterni illi vultus, vt alia quoque ijsdem Nummis contenta arguere, & comprobare videntur. Religio veterum (vt paucis res prope innumerabiles complectar) & vniuersa sacrorum apud eos ratio; Ritus solennes Belli ac Pacis; Victoriarum vel Instrumenta vel Præmia, Gentium ac Vrbium Heroes, & Insignia; Figuræ Virtutum aut Vitiorum symbolicæ; Animalium, aut Plantarum nobiliorum Effigies; Fabricæ denique, & Opera publica, quasi ad memoriam æternitatis extructa. Ampla vtique, & digna materia, quam non ignobiles manus tractent!

4 *Ob splendorẽ, & Auctorita-*

Et certè vel hinc potissimum splendor, & de-

tem Nummos tractantium. decus quoddam peculiare huius Nummorum tractationis exsurgit. Quum enim pleræque aliæ Veterum laudabiles artes excolantur passim priuatorum studijs, nescio quomodo supra aliarum fastigium, hanc vel sors sua, vel Dignitas euexit. Adeo vt ex quo elegantiores quæq; artes, ac disciplinæ, è situ vetustatis erutæ, nitorem aliquem & cultum admisere, nulla aut Candidatos nobiliores, aut patrocinium splendidius nacta esse videatur. Prolixum foret Cæsarum, Regum, Principum, Illustrium Togatorum, & amplissimi cuiusque ordinis Virorum nomina recensere, qui in Nummorum veterum delectum & curam, certatim quasi incubuere. Quot aut quàm luculenta exempla hæc vestra Italia, harum artium Parens & altrix suppeditat? Ita quidem intelligo, extitisse Auorum vestrorum memoria, Domum MEDICAEAM, æternam illã Musarũ Hospitem, quæ vt humanitatem omnem, & eruditionem sinu suo excepit, & aluit, ita prima quoque suam veterum Nummis dignitatem adseruit. Non meum illud solùm, sed viri docti hac de re testimonium; *Si Nummos antiquos in pretio primum habitos à Medicæis contendero, nemo repugnabit opinor*. Fidem his adstruit Philippus Cominæus, testis vt alienigena, ita oculatus & exceptione maior, qui aliquot millium aureorum Numismatum, & argenteorum vim immensam

Laurent. Pignor. Epist. Symbol. XVI.

Hist. l. VII. Cap. IX.

suo

suo tẽpore iam à Medicæis collectã, ac Italiæ in hoc genere præstantissimam refert. Hæsit eadem vel creuit potius, in FRANCISCO Magno Etruriæ Duce sollicitudo, sub quo congestus ille Nummorum veterum Thesaurus, quem inter Europæ primarios, summa cum voluptate Florentiæ ante biennium inspeximus. Hæret hæc eadem in LEOPOLDO Etruriæ Principe, qui vt omnium elegantiorum artium, ac disciplinarum amore, & patrocinio, ita Nummorum quoque veterum peritia singulari, ac delectu excellit. Nihil famæ hic damus, sed documentis ijs, quæ comitas eius fastigio non minor, nobis aliquotiens suppeditauit. Hanc Domus Medicææ gloriam feliciter ęmulata est Domus ESTENSIS, Heroum an Musarum nescio vtrum felicior parens, quæ has cognatas veterũ Cæsarũ Effigies, suis quoque imaginibus inserendas credidit. ALPHONSVM certè Mutinæ Ducem, nuper admodum terris ereptum, memini collectos id genus à Maioribus Nummos, præclaros, & luculentos, summa cum peritiæ, & delectationis significatione, coràm mihi visendos exhibuisse. Geminum studiũ in EVGENII IV. Purpurato Nepote, celebrauerat iam ante Aeneas Syluius, Pij II. nomine, & dignitate celebrior; *Antonius* inquit *S. Marci Cardinalis Eugenij Quarti Summi Præsulis Nepos, incredibile est quàm multa Numismata veterum conqui-*

Not. ad Ant. Panorm. Apopht.

stierit Imperatorum & Principum, amator & hic vetustatis est. In huius quoque laudis societatem venere superiori seculo, ALEXANDER FARNESIVS, magnum Vrbis decus, & IACOBVS BVONCOMPAGNI, q uorum studio, & cura instructissima omni id genus supellectile Musea, præcipua fama floruere, & florent etiamnum. Nec inferior in hoc laudis genere FRANCISCVS BARBERINVS, qui minorem à dignitate, & rebus gestis, quàm à comitate incredibili, & optimarum quarumuis artium cultu, splendorem fœneratur. Vt alios iam inferioris quidem ordinis, magnæ tamen amplitudinis, & existimationis viros omittam, superiori seculo conspicuos, Sebastianũ Erizzo Venetum, Annibalem Caro Parmensem, Carolum Molsam Mutinensem, Vincentium Pinelli Genuensem; Marchionem Niccolini, & Carolum Strozza adhuc superstitem Florentinos, & nuper Vrbi, ac Musis ereptum Cassianũ à Puteo, aliosque magno numero proprijs iuxta ac his alienis veterum imaginibus insignes. Tres certè hic omittere non possum, & genere claros, & Nummorum supellectile ac peritia in Vrbe celebres etiamnum ac florentes, Feliciam Rondinini, Parentis, & Filij purpura, sed ingenij, sapientiæ, & eruditionis dotibus lõgè magis fortunatã; Camillũ Maximi, in quo antiquæ iuxta, & elegantes artes præclarum hospi-

tium,

tium, ac præſidium habent; & Franciſcum Gottifredi, de quo plura dicerem, niſi hoc vnum ſufficere videretur, quòd omnis Antiquariorum Natio faſces illi meritiſſimè ſubmittat.

Nec extra Italiam veſtra m, minus, aut ſplendoris, aut dignitatis, hæc veteris æui memoria nacta eſſe videtur. ALPHONSVM illum minus ampliſſimo regno, quàm optimis artibus celebrem, collecta per Italiam Cæſarum Numiſmata, in eburnea arcula diligenter aſſeruaſſe, ijſque ſupra modum delectatum accepimus. Dignitate quidem inferiorem eadem dedit *Hiſpania*, ſed quem religio foret præterire hoc loco, Antonium Auguſtinum Tarraconenſem Archiepiſcopum, quo nemo adhuc forte felicius has artes excoluit, aut lucem ijs, ac dignitatem ſuam luculentius adſeruit. Alios quoſdam dignatione præcipuos, vt Martinum Arragonenſem Ducem Villæ Formoſæ, & Ferdinandum Velaſco magnum nuper in Caſtilia Equitum Magiſtrum, addictos etiam huic elegantię, memorant docti aliquot Hiſpanię Antiquarij. *Germania* RODOLPHVM II. & FERDINANDVM II. CAESARES; LEOPOLDVM præterea Archiducem proximè defunctum, præclaros vtique, & luculentos huius induſtriæ vindices, & æſtimatores vidit. Plures ex eadē Gente ſe offerūt, & ſupremi quidē Ordinis Proceres, geminę laudis æmuli, ac inter alios

Extra Italiam

Anton. Panor. apophth. Alfōſ.

vid. Muſco de la Medall. Hiſpan.

duo

duo superstites, FRIDERICVS GVLIELMVS BRANDEBVRGICVS, & CAROLVS LVDOVICVS PALATINVS, Electores; de quo postremo plura dicerē hoc loco, nisi in eo Principis non solum, sed etiam Domini personam reuererer. Hoc vnum modestissimè dicam, cum collectam à Maioribus lautissimam Nummorum veterum supellectilem, & noua subinde accessione lucupletare, & præclarum his artibus, vt omnibus alijs egregijs, & laudabilibus, pretium inter paucos statuere. Accedit hodie in eadē vicinia auitę Stirpis Princeps, DVRLACENSIS Marchio, quē ab annis aliquot eadem circa Nummos veteres cura, & sollicitudo feliciter incessit. *Belgiū* ARESCHOTANI Ducis, in colligendis ijsdem operā, ac industriā singularem, Lipsii præconio iam olim laudatam celebrauit, vt ex edito, ac vulgato illorum Thesauro, cuiuis licet æstimare. Læuinum etiam Torrentium meritis, & dignitate non incelebrem, aliosque eiusdem tractus, cùm splendore munerum, aut natalium, tum his artibus claros, vel ex Huberti Goltzii testimonio, luculenter colligimus: *Gallia*, vt vetustiores mittam, Regium Principem, GASTONEM AVRELIANENSEM florentem nuper his artibus, in easque seriò incumbentem suspexit. Vt iam de Briennæ Comite, Ioanne Tristano, & viris felicis memoriæ Gulielmo Choul, Petro Petauio, ac Fabritio

Pei-

PeiresKio alijquẽ præclaris in ea gẽte, & amplissimi Ordinis viris nihil dicam ; qui in adserenda, & excolenda id genus vetustate , egregiam , & luculentam operam posuere . *Britannia* quoque eiusdẽ glorię æmula, & CAROLVM Regẽ nuper defunctum, hac omni veterum elegantiá se oblectantem , & BuKingami Ducem , ac Arundellii Comitem , primarios Regni viros ; Robertum item Gottonum, aliosque id genus ex equestri ordine , huius antiquariæ supellectilis sedulos , & indefessos scrutatores , etiamnũ recordatur . Omnium verò instar hoc loco , CHRISTINA AVGVSTA , quæ vt superiorũ ætatum decora , & artes , ita singularem quoq; huius elegantiæ amorem, & peritiam, ex vltimo Septentrione secum in Vrbem inuexit . Quod vt documentis aliis publicè , & benigna oris significatione, mihi aliquotiens priuatim aperuit, ita incomparabilis in hoc genere Nummorum Thesaurus, summo studio recens ab ea congestus , ad memoriam posteritatis loquetur . Eant itaque venusti , & elegantiores homines , qui contemtu, & ludibrio has artes, vt minus decoras, aut quasi in situ, & squallore versantes prosequuntur. Si tantis enim ac tam splendidis nominibus, & exemplis non assurgunt , nihil certè de huius industriæ Dignitate, de sua verò existimatione aut verecundia, aliquantum fortè detrahere censebuntur .

Nec

COMMENDATIO ALTERA A VOLVPTATE.

Nec inferiorem huic elegantiæ veteri commendationem, incredibilis quædam VOLVPTAS conciliat, Quàm innoxia enim illa, & multiplex! quàm ſuauis, & iucunda in Nummorum id genus contemplatione; vel ipſo adſpectu prodit ſeſe & oſtentat! Non hic ego illam intelligo, quæ ex *Materiæ* pretio vel pulchritudine exſurgit, quæ alias vel ſola in Nummorum tractatione, ſingulare quoddam habet lenocinium voluptatis. Feſtiua quidem illa apud Lucianum Mercurij ſollicitudo, qui dubius in quodam conſeſſu Deorum varij operis, & metalli, an materiæ vel artis prærogatiuam in iis ſpectaret, à Ioue reſponſum refert, æquiores quidem eſſe artis partes, auro tamen vel materiæ primas tribuendas. Mitto hæc aucupia, quibus aut vulgus, aut cum vulgo ſapientes animæ capiuntur, erectæ autem mentes moueri parùm conſueuere. Noſti vtique, quod fictiles olim Deos & Heroas, antiquiſſimi Maiores veſtri eadem religione coluerint, qua eorum poſteri aureos illos, æreos, & gemmeos quandoquè (qualem Pompei imaginem in triumpho eius prælatam legimus) ſunt proſecuti. Vnde ferrei antiquorum Laconum, aut coriacei etiam priſcorum Romanorum Nummi, vix minorem hodie gratiam aureis & argenteis recentiorum temporum, apud veros harum rerum æſtimatores conſequerentur. Quamuis nec amouenda ſit

De Materia.

In Ioue Tragoedo.

ab

ab hoc loco, vt indecora aut minus opportuna omnis eiusmodi delectatio, dum vel Electri veterum, vel Aeris illius Corinthii, quo ad insaniam vsque Romani veteres delectabantur, obuia adhuc in Nummis materia nonnunqum spectatur. Laudat alicubi Plutarchus æris in Statuis quibusdam colorem floridum, situi ac rubigini non obnoxium. Talis vtique in hac veteri Nummorum suppellectile, cum singularis cuiusdam venustatis laude, spectatores sæpius afficit ac delectat. Ita vt hic quoque locum habeat, quod de cælatis operibus iam olim agnouit Plinius, *vt alibi ars, alibi materia esset in pretio*: immo vtraq; etiam manifesta, & frequens in hoc censu arguatur.

De Pyth. Oraculo.

Lib. 33. cap. 1

Potiores tamen partes illa Artis commendatio sibi vindicat hoc loco, quæ vt in omni elegantiæ genere spectabilis, ita hic quoque singularis, & admiranda frequenter occurrit. Meministi forte apud Dionem illum oris aurei, vt voluptatem ex conspectu Statuæ Iouis Olympii suauiter alicubi extollat; vt non homines solùm, sed bruta etiam illius spectaculo affici, immo afflictis malorum obliuionem conciliari statuat; illamque virtutem incredibilem non auro, vel ebori, ex quibus constabat illud Phydiæ miraculum, sed diuinæ cuiusdam artis prestantiæ continuò adscribat; *tale lumen*, (vt Romanis eum verbis loquentem inducam,) *& tan-*

Ob Artis Præstantiam.

Orat. 37.

ta gratia illi ab arte inerat. Nec mirabitur vſque adeo,qui nouerit haud aliam contemplationem, non huius ſolùm, ſed omnium retrò ætatum oculos vel mentes expleuiſſe lubentius, quàm vbi Ars ſuam cum Natura æmulationem, ad eiuſdem non ruinam, vel interitum; ſed reſtaurationem quandam, & propagationem, omni opera conuertit. Vnde factum, vt felix illa huius almæ Parentis imitatio dicam, an prouocatio, ad ſummum faſtigium paulatim euecta, in varias quoque ſimilitudinumformas, plaſticam; ſtatuariam; picturam; encauſticam; cælandi ſignandique artem, magno gentium conſenſu paſſim diffuſa fuerit, & traducta. Quum verò in quouis huius memoriæ genere, ſingularis veterum vel induſtria, vel felicitas fuerit, hinc non immeritò quidquid ex eo penu ad noſtra vſque tempora incolume tranſiit, ſummam iucundiſſimæ delectationis materiam præbet. In ea verò lauta, & beata ſupellectile, eò maiori quoque voluptate, aut admiratione continuò perfundimur, quò artis elegantiam maior quædam (qualis in Nummis occurrit) eiuſdem ſubtilitas probat. Adeo vt non extra dubium ſit omnino, quod apud Plinium iuniorem nuper legebam. *Lib. Epiſt. I.* Statuas, Signa, Picturas, hominum decoras, animalium quoque & arborum, nihil magis quàm amplitudinem commendare. Nec enim aut Timanthi Cyclops, aut Myrmecidis

qua-

quadrigæ, aut Callicratis formicæ, aut Pausii tabellæ, aliaque opera compendio minus quàm præstantia artis, apud veteres celebrantur; vel inferiorem mole sua spectabilibus Signis & Tabulis æstimationem, sunt consecuta. Protogenis tabulam magnæ quidem amplitudinis, & elegantiæ, illis tamen Apellis summę tenuitatis lineis potissimùm nobilitatam legimus; & auctore eodem Plinio seniore, Phydiam npn magis Iouis illius Olympii, aut Mineruæ, ingentia simulachra, quàm in huius scuto Amazonum vel Gigantum cum Diis prælia expressa, & in soleis Lapitharum, & Centaurorum certamina commendarunt. Idem quoque Theodoro præstantissimo artifici euenisse accepimus, *qui dum ipse se ex ære fudit, præter similitudinem mirabilem fama magnæ subtilitatis celebratur*. Enimuerò supremos quasi artis conatus illa opera haud immeritò iudicarunt, in quibus plus intelligitur reuera quàm pingitur, & vt eiusdem Auctoris verba huc detorqueam, quum ars summa sit, ingenium tamen est vltra artem. Vnde Gigantum ossa, aut Solis, vel Commodi Colossea capita minus fortè hodie nos delectant, quàm expressa horum in Gemmis & Numismatibus, exigua quidem illa, & tenuia, sed singularis cuiusdam præstantiæ simulachra. Hinc de illis idem Plinius: *Gemmæ supersunt & in arcta coarcta rerum naturæ maiestas, multis nulla sui parte mirabilior.*

Lib. 36. cap. 5.

Plin. lib. 34. cap. 8.

Lib. 37. proœ.

Gemina verò planè hæc Nummorum laus, in quibus expressas iuxta, & coarctatas similitudines varias, singulari cum voluptate, & industriæ non vulgaris commendatione, periti huius arbitri & æstimatores passim contemplantur. Quò referri potest illud Plutarchi, ὥσπερ καὶ ἡ τοῦ νομίσματος ἀξία πλείστην ἐν ὄγκῳ βραχυτάτῳ δύναμιν ἔχει, *sicut Nummi etiam æstimatio magnam in exiguo pondere vim habet*. Adeò vt in præstantiores ex iis Nummos, optimè meo iudicio cadat, quod de quodam Apellis opere olim dictum, *plura ostendere verius quam promittere*; immo fortè quidquid de vocali Memnonis signo; Hectoris apud Ilienses statua spectatores ad tangendum prouocante; Myronis aut Praxitelis operibus, tanquam spirantibus singulis; apud Plinium aut vtrumque Philostratum lego, & de quibus in genere diuinus Vates,

In Phocion.

In Iconibus.

Stabunt & parij lapides, spirantia signa.

Hanc laudem certè plurimi sibi vindicant, etiamnum superstites Græcorum, & Siculorum vel inprimis, ac Italiæ vestræ, vt Neapolitanorum, Posidoniaton, Yeliton, & Tarentinorum Nummi, alijq; venustate non minus, quàm vetustate spectabiles. Romanorum verò ea laus adhuc potior, quorum Nummi ab Augusto ad Antoninorum vsque & Seueri etiam tempora, magna cum artis & elegantiæ admiratione, ac in omni metallorum genere varietate, intuen-

tium

tium oculos oblectant. Infra eam ætatem elegantia illa, vt fateor, defecit,& vna quaſi cum Imperio Romano conſenuit; ita vt ab vſibus alijs potius, quàm ab elegantia commendationem mereantur ſequentium Cæſarum Numiſmata. Nec omni tamen voluptate ſpectatorem plane defraudant, qui delectum aliquem in ijs habendum meminerit, nec Nicomachum infeliciter fuerit æmulatus, *qui multas gemmas habuiſſe traditur, ſed nulla peritia electas*. Perierat Plinij tempore æris fundendi ſcientia, immo ars quoque argentum cęlandi, nec minus proinde eodem auctore, attritis etiam & quæ diſcerni non poterant, cęlaturis pretium & voluptas illa ætate conſtabat. *Plin. lex. 37. c. 1.*

Ob Imagines Illuſtrium.

Eandem tamen ex Nummis delectationem, præter Materiæ, aut Artis elegantiam, quam poſtremam non omnes forte perinde capiunt, tot *Illuſtrium Imagines* in ijs conſpicuæ, mirum in modum augent, & extollunt. Nobilitata quidem legimus aliquot pręſtantiſſimorum Artificum opera, ſolis induſtriæ illecebris, niſi aliquis aut temulentæ mulieris, aut canis vel formicæ conſpectui, nouum aliquod & ſingulare voluptatis genus ineſſe arbitretur. At quàm decoræ, nec alibi etiam obuiæ contemplationis ſpeciem Nummorum Veterum tractatio, vel adſpectus prębet? Cũuenio hic ego te, OCTAVI iucundiſſime, vtrum ſuauius aliquod ex om-

ni ve-

ni veterum Suppellectile spectaculum, aut mente possit fingi, aut oculis vsurpari, quàm omnis quasi memoriæ Heroas, & illos Orbis olim Dominos, Nummorum beneficio superstites, & spirantes videre; vultus saltem illorum & ora, post toti sæculorum decursum, coràm adhuc intueri. Rudera vtique varia, aut aliæ vetustatis reliquiæ, quę certe non leuiter hic me delectant, præ hac tamen voluptate, vt ingenuè fatear, vilescere mihi quodammodo videntur. Legisti enim aliquoties, quæ anxia veterum cura & sollicitudo fuerit, vt præstantium Ciuium aut Decessorum suorum imagines domi haberent expressas; vt illo amissæ virtutis vel solatio, vel recordatione se oblectarent. Hinc illæ similitudines, quæ primò, teste Plinio, illustrem ob causam exprimi tantùm solitæ, propagatæ paulatim diffusius; ita vt clarorum hominum effigies in Atrijs, Liminibus, Cubiculis, Bibliothecis, alijsque publicis, & priuatis locis certatim tandem asseruarentur. Adeò vt honorem illum non Clientes solum Patronis, Magistris Discipuli, aut Maioribus Nepotes, sed priuatis etiam Principes frequenter exhiberent, quod
Lib. 7. c. 30. Varroni ab Asinio Pollione primum tributum narrat Plinius, & laudabili dein æmulatione ab ipsis quoque Cæsaribus nonnunquam factitatum accepimus. Commemoratur certe inter
Sueton. in Aug. alia Augusti decora, quod memoriam illorum

virorum

virorum, quibus Roma creuerat, impensè coluerit, & Statuis aliaque ratione renouari curauerit. Quæ magnorum hominum reuerentia, Alexandrum Seuerum longius adhuc prouexit, qui non solùm Decessorum suorum, sed Ciceronis, Virgilij aliorumque id genus Semonum imaginibus, sacra etiam facere consueuerat. Haud minus flagrarunt hoc studio, duo clarissima litterarum & Vrbis lumina, Varro & Atticus, qui præstantium Virorum imagines, libris suis complexi leguntut, vt posteris conspiciendi traderentur. Nec te effugit opinor, vt geminum illud studium in Capitone suo extollat alter Plinius: *Est*, inquit, *omnino Capitoni in vsu claros colere, mirum est qua religione, quo studio imagines Brutorum, Cassiorum, Catonum domi vt potest habeat*. Immo non amicorum solum aut benemeritorum Ciuium, sed infensissimorum etiam hostium memoriæ pari ratione nonnunquam consultum liquet, qui non vnam Annibalis effigiem Romæ extitisse accepimus. Ita vt non mirum amplius videatur, quod de Epicuri, discipulis narrat alicubi Tullius, eos Magistri imaginem in Tabulis, Annulis, Poculis expressam habuisse.

Ael. Lāprid. in Alex. Seu.

Lib. 1. Epistol.

Lib. 5. de Finib.

Nec inanis vtique ea Voluptas, quæ in magnorum hominum contemplatione posita, aut vacua pulcherrimo fructu censeri debet. Consulere maiorum imagines Pætum suum iubet

alicubi

alicubi Tullius, vt virtutis incitamentum, & gloriæ præmium. Vnde laudatus ille paulò ante Alphonsus, Cæsaris adspectu ex Nummis non oblectari se solùm mirum in modum, sed ad virtutem quoque continuò accendi prædicabat. Si claudicantis enim cuiusdam apud Syracusanos Statua, ita afficiebat spectatores, vt vlceris dolorem sentire viderentur, potior certè hic quædam voluptatis ratio, & commotio animorum aliquanto opportunior, in tot Heroum, quos Nummi exhibent, adspectu occurrit.

Meministi disserentem in Academiæ spatijs Ciceronem (libenter enim Principis ingeniorum, tibique familiaris auctoritate vtor, & exemplis) quantum affici solitus fuerit conspectu illorum locorum, in quibus clari homines multùm fuerant versati. *Venit enim* inquit, *mihi Platonis in mentem, quem accepimus primum hic disputare solitum; cuius etiam illi hortuli propinqui, non memoriam solùm mihi afferunt, sed ipsum videntur in conspectu meo ponere. Hic Speusippus, hic Xenocrates, hic eius auditor Polemo, cuius ipsa illa sessio fuit, quam videmus*. Fatetur etiam ibidem illud vsuuenire, vt acrior quædam, & attentior, ob memoriam locorum, de claris viris subeat cogitatio; & refert se Metapontum aliquando profectum, non ante ad hospitem diuertisse, quàm Pythagoræ locum, vbi vitam ediderat, eiusdemque sedem vidisset. Nec

De Finib. lib. 5.

diuersum

diuerſum tale quid ad Vrbem adeuntibus quotidie contingit, ſi qui veteris memoriæ planè non ſunt incurioſi, qui quod ille de Athenis, ita quocunque hic ingrediuntur, in aliquam hiſtoriam veſtigium ponere non ignorant;Hic Scipio, hic Cæſar, curru Capitolium ingreſſi; hic Tullius pro Roſtris perorabat. Quod ſi tamen res accuratius ſubducatur, quis non illud imitationis ſtudium, quod in hoc ipſo ſpectaculi genere requirit ibidem Tullius, contemplationi vultus eorundem hominum, potius quàm nudæ loci memoriæ, aut ſedilis adſpectui tribuat? quorum alterum nullum rei geſtæ veſtigium, aut aliquam viri notitiam prębet, alterum ipſum Auctorem præclari facinoris; aut conſilij, verè in conſpectu ponit, *ſic vultus ſic ora ferebat*. Neque enim quempiam opinor, thorax vel equus fortis ducis inſpecti (qui tamen ad victoriam momentum aliquod conferunt) ad bellicam virtutem accendet, vt ipſius ducis armati, & equitantis poſita ob oculos effigies; neque etiam Pythagoræ ſedes, vt ſedentis eiuſdem in Nummis habitus, ſapientiæ amorem valebit excitare. Nec id diffitebitur omnino, qui expreſſam intuebitur in monumentis id genus, ipſam antiquæ clarorum hominum virtutis, & magnitudinis imaginem. Quo in loco ſubit me recordatio Phœnicij illius apud Philoſtratum, qui in Vi- *In Heroicis.*

E ni-

nitoris cuiusdam descriptione, Palamedem, & reliquos belli Troiani Duces, quasi præsentes videre sese, & agnoscere prædicabat. At certè luculentius Nummi id præstant, in quibus non Athletas in Olympicis victores; non Rhetores, aut Sophistas; non de Vrbe solùm aliqua benemeritos Ciues, quibus statuas, aut imagines olim decretas, apud Pausaniam aliosq; legimus; sed clarissimos omnium ætatum Imperatores, populorum Duces, & conditores Gentium, licet etiamnum obseruare. Hic enim occurrunt, *Macedonum* Amyntæ, Philippi, Alexandri, Perdiccæ, Antipatri, Antigoni, Demetrij, Cassandri, Philippi posteriores, & Persei; hoc est præcipua Regum apud eos series; *Aegyptiorum* Ptolomæi dicti, Soteres, Philadelphi, Philopatores, Euergetes; *Syrorum*, ac *Phoenicum* Antigoni, Seleuci, Antiochi, Demetrij, Tryphones; ijque Soteres, Callinici, Nicatores, Dionysi, Magni, Dij, Epiphanes, Euergetes Commageni; *Ponti* vel *Bosphori* Mithridates Euergetes, & Eupatores, Pharnaces, Asandri; *Bithyniorum* Nicomedes, Prusiæ; *Cappadocum*, Archelai, Ariobarzanes; Ariarathes; *Thracum* Lysimachi, Rhoemetalces; *Pergamenorum*, Philetæri, Attali; *Siculorum* Hierones, Gelones, Dionysij, Agathocles, Hieronymi; *Epirotarum* Pyrrhi, Alexandri; *Carthaginensium* Amilcares, & Hannibales; *Cyrenæorum* Ptolomæi; [a] *Numidarum* Iugurthę; *Mauretа-*

Reges; & Duces in Nummis.

[a] *In Nummis Syllæ.*

retanorum Iubæ; *Sicyoniorum* Arati; *Cariæ* Mausoli; *Oesrenorum* Abgari; *Armeniorum* Tigranes; *Parthorum* etiam Arsaces, & Vologesi. Inurbanus sit certè, & omnis expers innoxiæ voluptatis, qui ad tot Regum, & augustorum vultuũ conspectum, tangi sese continuò intimi gaudij sensu non agnoscit. De me equidem memini, ad insolitum me tanquam, & incredibile spectaculum exilijsse propemodum, quum id genus Heroas ac Duces, ex prisca Annalium memoria haud ignotos, in instructissimo talibus maximi Principis museo, oculis mihi arbitrari primùm licuit. Mitto *SemiDeos* alios, ac antiquissimos Vrbium *Conditores* aut *Benefactores*, Castores, Herculem, Minoa, Hectorem, Diomedem, Cyrum, Eurypilum, Byzam, Tarantem, Solymum, Cyzicum, Sosandrum, Pergamum, Tmolum, Tomum, Docimum, Nemausum, aliosque plures, quos *Heracleensium*, *Cnosiorũ*, *Iliensium*, *Aetolorum*, *Cyrretum*, *Byzantinorum*, *Tarantinorum*, *Cilicum*, *Cyzicenorum*, *Smyrnæorum*, *Pergamenorum*, *Sardianorum*, *Tomitanorum*, *Docimensium*, *Neumasensium* nummi, mihi aliquoties in Italia vestra inspecti, ad posteritatis memoriam etiamnum tradunt. Mitto præterea clarissimas, & e Reginarum quidem serie *Foeminas*, Berenicen, Arsinoen, Philistidẽ Amastridẽ, Cleopatram non vnam, & earum fastigio minorem, nec minus tamen celebratam Sappho.

In Thesauro Numismatũ Ser: Elect. Palatini.

Conditores, aut Benefactores Vrbiũ.

Fœminæ Illustres.

Nec enim sceptris solum, & rebus gestis inclytos, sed pacis etiam & ingenij artibus spectatos vultus, Nummi aliquot selectiores nobis exhibent. Ita priscos illos *Legislatores*, Zaleucum, Charondam, Pittacum, Lycurgum, in vetustissimis *Locrorum*, *Catanæorum*, *Mytilenæorum*, & *Laconum* Nummis adhuc hodie videmus expressos. Nec minori certè voluptate afficient inspecti in Nummis *Samiorum* Pythagoras; *Tarentinorum* Archytas; *Syracusanorum* Archimedes; *Megarensium* Euclides; *Laodicensium* Dracus; *Mytilenæorum* Alcæus; *Teiorum* Anacreon; *Corum* Hippocrates; *Colophoniorum* Pytheus; *Magnesiorum* quoque Marcus Tullius. Ouidium quin etiam & Pollionem *Menandri* cuiusdam *Parrasii* industria ad nostra vsque tempora, in duobus æreis nummis, feliciter transmisit; quorum alterum in CHRISTINAE AVGVSTAE Thesauro; alterum te duce, apud Feliciam Rondinini, præstantissimam Matronam, inspexi; quem etiam in nouissima Nasonis sui editione expressit Vir eximius, & huius antiquitatis studiosissimus, Nicolaus Heinsius noster. Pollionis quidem Nummum nomine Vedij signatum, non diffiteor à quibusdã ad Augustum referri; quod nouissimè etiam Petro Seguino, clarissimo Galliæ antiquario, placuisse animaduerto; quum ego tamen Francisco Gotofredi, optimo talium arbitro, in alia discedenti

Legislatores.

Sapientes; aut artibus clari.

Epist. ad Franc. Gotofred.

ti

ti haud difficulter accedam. Nec enim mirum, aut insolitum videri debet hunc honoré Asinio Pollioni *Caesarea* tributum quam Vrbem ab Herode magno conditam, vel restauratam nouimus, quem Romae Pollionis hospitio vsum, & principem amicorum eundē habuisse, apud [a] Iosephū legisse memini. Homerum praeterea hic mitto, quem *Amastrianorum* aliquot, & *Chiorum* etiam Nummi, sed non vno vultu exibent, ita vt prae viri vetustate ad artificis ingenium effictum, Plinio alicubi id asserenti, fides omnino sit praestanda. Quod etiā aliquot vetustioribus supra traditis Heroum aut Philosophorum vultibus accidisse, haud immeritò crediderim; qui morem illum non Romae solùm receptum ex Plinio noui, sed alibi etiam, & Athenis quidem vsurpatum, vbi Aeschilis imaginem in Theatro diu post eius obitum factam, ex Pausania didici. Quod ipsum clarius alias tangit eximius Ciceronis locus, vbi argumentum à Deorum imaginibus petitū refellens Academicus, ita vlterius perstringit: *Nam quid est quod minus probari possit, quàm omnium in me incidere imagines, Homeri, Archilochi, Romuli, Numae, Pythagorae, Platonis, nec ex forma qua illi fuerunt. Quomodo illi ergo, & quorum imagines? Orpheum Poetam docet Aristotiles nunquam fuisse & hoc Orphicum carmen Pythagorei ferunt cuiusdam Cecropis. At Orpheus idest imago eius,*

Goltzij nūmus praefert Graecè Vedius Pollio; *Ser: Regina tantùm* Pollionis, *vt ad Asinium Pollionem potius referri debeat*

a lib. 15. c. 13

lib. 35. c. 2.

In Atticis.

lib. 1. de Nat. Deor.

eius, vt vos vultis, in animum sæpe incurrit. Non piguit locum integrum adtulisse, quē ante dies paucos, oblata fortè de hoc veterum more cum industrio antiquario controuersia, obiter adlegasse memini. Huc vero referri etiam debent Nummi illi ærei maximi, & rudioris ac minus vetusti operis, vulgò *Contorniati* Antiquatijs dicti; in quibus idem Homerus, Pythagoras, Socrates, Diogenes, Milo, Sallustius, Virgilius, Horatius, Seneca, Apollo Thyaneus, Apuleius, aliique id genus iam olim expressi occurrunt. Amouendi verò ex hac serie nouitij illi Nummi & moderni inuenti, Dido, Priamus, Menelaus, C. Marius, Scipio Africanus, Hannibal, Marcellus, Cicero, Virgilius, & Augustæ aliquot apud Aeneam Vicum depictæ, in quibus nempe, nec veri, nec vetustatis vlla sese offert commendatio. Quod vt obuium rei Nummariæ veterum vel leuiter peritis, non monerem hoc loco, nisi tyronibus, & minus exercitatis, fucum in his quotidie fieri, non semel animaduertissem. Hanc vero voluptatem, ex omni illa contemplatione ortam, vel Fuluij Vrsini Illustrium Imagines abundè prędicant, quorum pars præcipua ita è Nummis expressa, vt altera locupletior ex adductis obiter Græcorum aut Barbarorum vultibus, erui adhuc possit, & ad publicam elegantiam exponi.

Romani in Nummis.

Maiores autem vestros, illos terrarum Recto-

res

res nonne hic passim, & frequentius etiam in Nummis spectamus? Illi sunt vtique, quorum conspectu cupidi talium maximè se oblectant; immo quorum beneficio Roma priscos *Ciuium* ac *Dominorum* vultus dememinisse non potest. Hinc illi contemplari etiamnum & agnoscere conceditur, magnanimos suos Iulios, Augustos, Traianos, Constantinos; truces Caligulas, Nerones, Domitianos, Caracallas; suspicaces Tiberios; mites Titos, Neruas, Antoninos; molles Othones, Commodos, Elagabalos; vniuersam denique Cæsarum seriem, familiam, indolem. Nec *Augustarum* adspectu minus fortè delectatur, dum obuiæ eidem in Nummis occurrunt erecti vultus Liuiæ, Octauiæ; infausti Agrippinæ; inuerecundi Messalinæ, Poppæę, Faustinæ; probioris Sabinæ, Mæsæ, Mammææ; & vt alterius Romæ fastigia hic non omittam, sanctioris adhuc oris Helenæ, & Eudoxiæ. Mitto primos *Conditores* suos ac *Reges*, Romulum, Numam, Ancum Martium, Seruum Tullium; quorum priores ex ingenio artificum effictos, supra ex Tullio tradidi. At enim sequentium temporum, ac Reipublicæ decora, Nummi verè nobis repræsentant, Regulos, Marcellos, Scipiones, Seruilios; & libertatis ipsius Numina, Brutos, Catones, Cassios; & nominis magnitudini pares Syllas, Marios, Pompeios; & Quiri-

Cæsares.

Augustæ.

Reges.

Illustres.

tium

tium olim amores, Marcellos, Drusos, Germanicos;& Ciuium fastigio maiores Antonios, Lepidos, Agrippas, pari studio ac felicitate, qua olim ille supra laudatus iunioris Plinij familiaris, colere etiamnum ac domi habere conceditur. Adeo vt hoc demum impleuerint id genus Numismata, quod de Varronis opere has ipsas Illustrium Romanorum imagines complexo, augurabatur Plinius maior; *inuentione* lib. 35. c. 11. *muneris etiam Dijs inuidiosus, quando immortalitatem non solùm dedit, verum etiam in omnes terras misit, vt præsentes esse vbiq; & claudi possent.* Quis verò tam inficetus adeò & inurbanus, qui leue id Nummorum beneficium arbitretur, aut pulcherrimæ voluptatis vsu carere, præclarum & consultum ducat?

Ob alia argumenta Nummorum.

Nec tot alia *prisci æui Vestigia*, quibus præter Effigies id genus, Nummi veniunt insigniti, leuiori gaudio spectatorem perfundunt. Hic enim non sus fortè aut pecus, vel ratis, aut nauis etiam rostrum solùm sese offerunt; quibus notis signatos antiquissimos Romanorũ Nummos accepimus. Longè potior voluptas ex Nummis florentis Reipublicæ, & sequentium temporum, quales hodie tractamus, exsurgit; quam præter commemoratam supra antiquitatis commendationem, argumenti varietas, & illecebræ abunde conciliant. Indignabatur quidem Zeuxis, quod argumẽti nouitatem, non ar- *Lucian. in Zeuxi.*

tis

tis præstantiam in ipsius Tabulis laudarent spectatores, quorum vtrumque pari, vt iam intelligimus, iure,licet in Nummis id genus æstimare. Quid iucundius enim homini veteris memoriȩ non planè incurioso, quàm priscos illos rerum dominos, modò sacra facientes cum omni sacrorum apparatu & supellectile; modò vota suscipientes pro salute Principum, aut imperij æternitate; modò distribuentes donatiua & congiaria; modò onera, & debita publica remittentes; modò Annonam procurantes; modò Circenses aut Seculares ludos,vario spectaculorum genere,celebrantes; modò Templa, Portus, Thermas, Circos, Theatra, Vias, Aquæductus, Arcus, aliaque victura opera molientes aut amplientes; modò peragrantes, & restituentes Prouincias;modò deducentes Colonias; modò Libertatem publicam adserentes; modò Abundantiæ, Felicitati, Lætitiæ, Securitati denique Temporum, varia ratione consulentes; omnibus denique Pacis artibus florentes, intueri? Quid suauius iterum, quàm eosdem militari gloria conspicuos, aut ad Expeditionem accinctos;aut proficiscentes ad Exercitum;aut adloquentes è suggestu milites; aut Fidei iusiurandum ab ijs exigentes; aut Disciplinam restaurantes; aut captiuos Reges, & prostratas ad ipsorum pedes Prouincias ostentantes; aut Regna adsignantes; aut sublimes in triumphali

F cur-

curru, & à Victoria coronatos; aut gratulantem illis aduentum Romam, vel aliam quamuis Orbis partem; aut eosdem denique post impletum mortalitatis terminum, Diuorum honoribus decoratos intueri. Mitto varium adhuc spectaculum, quod insuper omnigena Nummorum Græcorum, & Romanorum supellex præbet, Deorum simulachra; Herculis labores; Vrbium insignia; Fluuiorum figuras; Prouinciarum effigies; Animalium formas; Plantarum imagines; Armorum genera; Legionum nomina; Vestium species; Coronas omnis generis; alia denique de quibus opportunior adhuc in sequentibus dicendi erit locus. Quis autem non gemina voluptate afficiatur, in contemplanda expressa tot pulcherrimarum, & reconditarum in Nummis rerum effigie, qua Lucianus olim Rhodi picturas in Porticu depictas aspiciens, tangebatur, *quam ex contemplatione*, inquit, *capiebam, heroicas illas fabulas memoria repetens*. Ego equidem, quid honesta sit ac suauis animorum remissio non intelligo, si illam non prouocat eiusmodi contemplatio, quæ res tot Annalium curam meritas, nobis aliquãto manifestius ob oculos ponit. Immo eò magis innoxia ex hoc monumentorum genere, quàm ex illis petenda, quò eiusmodi delectatio, turpi spectaculo fœdæ voluptatis, sęuitiæ, insaniæ eorumdem temporũ, & hominum quandoq, nõ inquinatur.

In Amoribus.

Nec

Nec tamen laus ſua illi cõtemplationi, ac decus abunde conſtaret, niſi ex ea non ſolùm mirifica quædam oblectatio, ſed VTILITAS etiam incredibilis emergeret. Hanc enim Philoſophiæ legem tradit eleganter Themiſtius, nihil omninò ſolius oblectationis gratia perficere, ſed vbique cum eo quod iucundum eſt, vtile quoque admiſcere. Neque Sapientis id ſolùm, ſed Artificum etiam proprium agnoſcit Tullius, qui negat Phidiam, Polycletum, Zeuxidẽ ſuas artes ad voluptatẽ direxiſſe; & alibi etiam has ipſas veteris memoriæ reliquias, ad nudam earum notitiam transferre, vocat curioſorum. Eam verò Vtilitatem, multiplex illa tot rerum, quas modo enumeraui, in Nummis Veterum ſupellex, & tot eximia conſignatæ in ijs vetuſtatis veſtigia, vel me tacente, arguere ſatis & prædicare videntur. Adeò quidem, vt hæc res nemini poſſit eſſe dubia, niſi qui eadem opera, omnem priſci æui notitiam aut ſuperuacuam, aut à ſe alienam putet. Immo eò felicius huius ſtudij vſum, & præſtantiam quiſque intelligit, quò interioribus veterum litteris magis inſtructus, ad Nummorum id genus tractationem accedit. Ita enim lucem omni præclaræ, aut reconditæ Antiquitati; facem Hiſtoriæ aut Geographiæ veteri; integritatem mutilis vel corruptis Auctorum locis, non aliunde certius, aut luculentius peti fatebitur.

TERTIA COMMENDATIO AB VTILITATE.

Orat. 12.

De Finib. l. 2.

De Finib. l. 5.

IN GRAMMATICIS.

Ac primò quidem ipsa sese offert Litterarum Doctrina, quocunque tandem *Technices*, aut *Exegetices* nomine, Grammaticorum filijs nuncupetur. Seu enim genuinas litterarum apud veteres formas ac ætates, seu earum vim & affectiones varias, seu ipsam vocum scriptionem ac proprietatem consulamus, non aliundè nobis certius, quàm in Nummis aut Marmoribus antiquis, præsidium occurrit. Nec certè ratio hic aut euentus fallit. Subsidia quippe reliqua, dubiam semper transscriptorum Exemplarium fidem, hæc autem sola primigeniam Autographorum dignitatem præ se ferunt. Norunt preterea, qui scriptos veterum libros versant, quàm corrupti sint non solùm, sed recentiores plerique, pauci admodum supra octingentorum aut mille ad summum annorum vetustatem assurgant. Pandectas Florentinos, Virgilium tum Medicæum, tum Vaticanum, Terentium Politiani iudicio omnium Codicum à se inspectorum antiquissimum, Versionem LXX. Interpretum, & Glossaria aliquot Bibliothecæ Palatinæ, magna quidem cum vetustatis veneratione, Florentiæ, & hic in Vrbe non semel inspeximus. At eosdem tamen infra Iustiniani æuum (vt largiamur aliquot illi coętaneos, aut paulò forte vetustiores) longè certè infra Nummorum vetustatem, qui fermè hic deficiunt, exaratos, cuiuis obuium fit ac mani-

fe-

festum. Vnde sola quædam hic superest ad primæuam illam & incorruptam Nummorum, ac Lapidum auctoritatem prouocatio decretoria, Criticis & Grammaticis maiorum Gentium, haud semel feliciter vsurpata.

Circa Formas litterarum Græcarum, & Latinarum.

In tradendis certè aut explicandis *Litterarum* apud veteres *formis*, vnicum, & singulare occurrit monumentorum id genus beneficium. Nec leue illud esse reputandum, & doctissimorum huius æui Virorum, quæ in hac palestra se exercuit industria, & res ipsa loquitur. Hinc enim & indubiæ linguarum origines, & primæ litterarum formationes, & varia ætatum discrimina, & innumeri librariorum aut quadratariorum errores, aliaque recondita eruditæ vetustatis arcana feliciter eruuntur. Adeo vt quæ in hoc genere, ab eruditis aut præclarè reperta, aut timidè pronunciata, aut perperam etiam tradita, lucem continuò ex Nummis, aut emendationem mutuentur. Ita Alphabeti veteris Græcorum cum Phoenicio collatio à magnis viris instituta, procedet securius, vt singularum litterum apices, & ductus originis suæ fidem faciant. Inde incautius loquutum patebit Virum Cl. in Notis ad Inscriptionem Herodis Attici, qui formas litterarum Græcarum semel à Ionibus receptas, perpetuò in eadem facie ad nostra vsque tempora mansisse, nihilque in ijs immutatum contendit. Atqui vel Græcorum

Num-

Nummos consulenti non vna certè, sed diuersa variarum litterarum facies, ac pro ætatum discrimine, multiplex in ijs formarum mutatio & varietas occurret; dum non solùm ε pro Ε, sed Ξ pro Ζητα, Γ pro Π; C & [pro Σιγμα; ω pro maiusculo Ω, aliaq; id geuus frequenter sese offerunt. Vt mittam quadrata |Ξ| pro Θητα, & |□| pro Ομικρον quæ mihi in Nummis necdum obseruata, in marmoribus aliquot Farnesianis, & Magni Hetruriæ Ducis, non semel inspeximus. Antiquiores etiam Græcorum litteras, non *numero* solùm, vt contendit eodem loco Cl. Salmasius, sed *forma* etiam ab hodiernis diuersas, præter vexatum de litteris Ionicis Herodoti locum, luculenta duorum testium auctoritate liceat mihi comprobare. Prior est Dio Chrysosthomus, qui in templo Iunonis Olympiæ visum à se raptum Helenæ insculptum refert, cum addita inscriptione, ἀρχαίοις γράμμασι exarata. Alter est Philostratus, qui antiqua Eretriorum apud Medos sepulchra, Græcis litteris, sed quales alibi non videntur, inscripta commemorat. Inde errare etiam patebit, qui Ξ pro ξὶ apud veteres vsurpatũ credidere, quum pro ζῆτα (quod ab illustri Scaligero in accurato suo Diagrammate prætermissum) non in antiquissimis solùm marmoribus Arundellianis, sed aliquoties in veteri Nummo ΚΥΞΙΚΗΝΩΝ, & in altero CHRISTINAE AVGVSTAE, in voce ΞΗΝΟ

Orat. XI.

De vit. Apol. lib. 1.

Animad. ad Euseb. MDC, XVII.

NOC.

NOC, aliisque id genus legatur. Quod cautè tamen accipiendum, ne quis cum doctissimo Seldeno, alterum Ζῆτα solenne, multò recentius putet; quum frequens illius vsus in antiquissimis Nummis, ΑΙΖΑΝΕΙΤΩΝ, ΖΕΦΥΡΙΩΝ, &c. passim occurrat. Falli præterea ex Nummis patebit eruditos, qui C altero Σίγμα vulgò vetustius statuunt, quod ex quodam Agathonis apud Athæneum loco, à Viris Cl. Ios. Scaligero in Eusebianis, & Isaaco Vossio ad Melam, eruditè iam obseruatum vidi. Nec id tam arcus Scythici argumento, quàm indubia testium fide, mihi fit manifestum, qui in ampla illa Græcorum Nummorum copia, Σ passim in antiquioribus obseruo, alterum verò C rarius ante Domitiani tempora vsurpatum, sequentium demum ætatum proprium & peculiare. Vnde malè vir doctissimus ad Ammianum C ab Agathone tanquam vetustum Græcorum σῖγμα designari credidit, aut Scaligerum reprehendit arguentem Ciaconium, qui Stibadium simile dixerat arcui Scythico. Stibadium enim nihil aliud quidem quàm illud σιγμα sub C figura traditum, sed infra Agathonis ætatem vsurpatum, vt ad illud Poeta non respexerit illo apud Athenæum loco. Ɛ verò aliud *sigma* adhuc recentius, quamuis non solùm sub Philippo Imperatore, cuius Nummum adfert Scaliger, fuerit receptum, sed iam ante in aliquibus Antoninorum *Annot. ad Marsell. lib. 22.*

Nu-

Numismatibus occurrat. Lapsum verò hic patet eundem Scaligerum, qui S Latinorum, Græcorum etiam litteris insertum olim credidit, fide Nummi inscripti ΑΔΡΙΑΝΟΣ SEMNOS KAICAR. Atqui eadem ratione non illud S solùm sed L R V, aliaque Romanis propria, inter solennes Græcorum litteras referre potuisset, quæ frequenter in Græcorum Nummis sub Cæsaribus cusis occurrunt, vt ANTΩNINOS; LIΘ; LEON BASILEVS ROMEON; EVPVΠVΛOC; AYΓVCTOS; ZEVS CMYYPNAIOC; aliaque id genus plurima. Factum id verò, non quod illæ litteræ in Alphabetum Græcorum essent vnquam admissæ, (hoc enim omnes Nummi veteres constanter explodunt) sed ex frequenti vtriusque linguæ commercio & commixtione, & maximè Romani sermonis, simul ac imperij sub Cæsaribus amplitudine, Vnde non litteræ solùm, sed voces integræ Romanorum cum Græcis mixtæ nonnunquam & confusæ, idque frequenter in Coloniarum Nummis, vt in KAPPHNΩN sub Traiano Decio; COL. AVR. KAP KOMM. P. F. in alio Iliensium, sub I. Cæsare BIΣNEΩKORΩN in altero Claudij KAICAP. ET. H. CAESAREAE. Idem quoque in lapidibus frequenter obuium, vbi præter crebras Romanorum voces periodi etiàm integræ Græcis litteris expressę, non semel leguntur. Ita vel Ⅎ inversum digamma à Clau-

dio

dio receptum in Romano Alphabeto, de quo Tacitus, Suetonius, & Quintilianus meminere; in Nummo eiusdem Claudij occurrit, quem huius antiquariæ supellectilis strenuus indagator Petrus Seguinus nuper illustrauit. Multa etiam id genus alia in Romanorum litteris possent ex Nummis erui, in quibus ex leui etiam litterarum discrimine A E & V ac similibus, de ipsa ætate plurimarum Inscriptionum, & omni scripturæ veteris ratione, securè potest pronuntiari. Vt iam mittam, V antiquam fuisse Romanorum litteram; & C apud priscos Romanos G vicem serius recepti impleuisse, quod Gellius aliique tradidere, & Nummi maximè fidem faciunt, quod occupauit iam in suis Dialogis vir summus Antonius Augustinus.

Immo non Romanorum solùm aut Græcorum litteræ, sed antiquiores etiam *Phœniciæ*, illarum archetypæ, ex Nummis luculenter possunt illustrari. Tales vtique occurrunt plurimi Punicis, aut Phœniciis litteris signati, tum in Africanis nummis Carthaginis, alijsque & Hispanicis præterea nonnullis; tum Siculis Drepanorum, Panormitarum, Syracusarum, Dionysij; tum in Phœniciis Tyri, Sidonis, aliisque, quos partim Vrsini imagines, & Parutæ ac Leonardi Augustini Sicilia, partim maiori adhuc numero Principum, & Antiquariorum Thesauri asseruant. Ita vt ex ijs demum *Circa litteras Phœnicum.*

pe-

petendum videatur, quæ forma Phœniciarum aut Punicarum litterarum olim fuerit; an aliquod inter illas, Asiaticas nempe, & Africanas discrimen; an cum Samaritanorum litteris plane eædem; quod à Viris longè doctissimis extra controuersiam poni video; an denique Græcorum litteræ, Phœnicijs illis, vel Samaritanis planè similes, an verò longè diuersæ, vt Cl. Salmasio placuisse memini. Quum enim vix alia quod sciam, aut vetustiora veteris scripturæ Phœniciæ supersint vestigia, nec Moschi Sidonij, aut Sanchoniatonis Phœnicia monumenta liceat hodie consulere; non immeritò horum Numismatum fide, tanquam præsentibus tabulis, de omni hac præclara, & recondita materia transigi posse videtur. Ex quibus itaque haud indubiè mihi liceat colligere, priscas Phoenicum litteras, ad Hebraicam magis, aut Chaldaicam, quam vocant formam, quàm ad Samaritanicam deflectere, multumque discriminis inter postremam hanc, & Phoenicìam scripturam obuersari. Id vtique manifestum varios vtriusq; caracteris Nummos excutienti, quales certè plurimos arbitrari mihi non semel, & exscribere etiam licuit. Vel fidem faciet vetustus nummus Sidonis, Phoeniciæ olim Metropolis. & alter Tyri in quo expressum ipsissimum Tyri in Sacra scriptura nomen qui an Hebreæorum, vel Samaritanorum characteres referant,

In Thesauro magni Ducis Hetruriæ.

cui-

cuiuis inspicienti obuium fiet ac manifestum. Nec arguet forte aliquis, post Assyriaci characteris vsum ab Esdræ temporibus, vt vulgò existimant, apud Hebræos receptum, geminam quoque priscarum litterarum mutationem vicinis Phœnicibus potuisse quoque contingere. Præterquàm enim, quod & diuersa hic ratio vtriusq;gentis fuerit, nec minus id incurrit in doctissimorum virorum sententiam, qui ex hac ipsa Hebraici caracteris mutatione,ab eo tempore immane aliquod discrimen inter Phœnicum, & Hebræorum litteras, Augustini etiam æuo exstitisse,credidere. Non diffiteor equidem Punicos Africæ, Siciliæ, aut Hispaniæ etiam Nũmos,à Phœnicijs Tyri, & Sidonis numismatibus, aut Hebræorum etiam vel Chaldæorum primæuis litteris, diuersos caracteres non semel præferre. Hanc differentiam vel mutationem,obseruasse iam olim animaduerto,doctum Hispanum, qui patriæ suæ antiquitates eruditè congessit, & in eruendis Punicis eiusdem tractus litteris,non ignobilem operam posuit.Nec mirum vtique, aut insolitum videri debet, decursu temporis, & locorum mutatione, Punicis litteris contigisse, vt earum figuræ apud barbaros interpolatæ, à prima origine non parùm desciuerint; ita tamen vt non incommodè ex eadem possint illustrari. Id enim nouimus, cùm passim apud gentes alias cultiores vsuve-

Bern. Aldret. Antiguid. de Espan.

nisse, tum Græcis ipsis in patrio solo contigisse, vt supra demonstraui. Ignorasse verò obseruo, hanc in Nummis superstitem Phœnicij, & Punici caracteris supellectilem, Virum Germanorum hodie eruditissimum, qui figuras litterarum Punicarum, & modum omnem scriptionis plane interijsse credidit, exceptis aliquot Carthaginensium Nummis. Sed maius ludibrium debent, ij qui aut Tabulam Eugubinam apud Gruterum Punicis litteris exaratam, aut Punicas litteras ad lubitum effictas, vel è Græcis expressas nobis aliquoties obtrusere. Verùm hæc obiter, & ad alia properantes, qui supremum taliũ arbitriũ doctissimo Bocharto vltrò deferimus, qui ad Punica illustranda omni alio ingenij, eruditionis, & solertiæ incredibilis, solo hoc Nummorum pręsidio destitutus accessit. Ex quibus præterea adsertam sibi luculenter in præclaro opere Phænicij sermonis, cum Hebraico affinitatem probasset vlterius, nec minorem primigenijs his, & genuinis illius linguæ reliquijs illustrandis, quàm sparsis, aut interpolatis apud Græcos, & Latinos auctores vocibus eruendis, curam impendisset. Nec enim amouenda ab hoc loco Nummorum id genus vetustorum, & optimæ quidem notæ auctoritas, cui in adserenda Samaritanici caracteris vetustate primas, & solas quasi partes vulgò solent tribuere.

Thom. Reines de ling. Pun.

Thes. Ambros. Instruct. delle lingue straniere.

Quum

Quum enim Phœnicij, non solùm, sed tum *Hebraici*, tum *Samaritani* etiam Nummi occurrant, ex ijs controuersia non leuis de vtriusq; scripturæ antiquitate, & prærogatiua, inter harum litterarum principes agitari consueuit. Adeò quidem vt in eo, quod hinc pendet examine, de sacro, & primæuo veteris Fœderis caractere, pars vtraque ad Nummos continuò soleat prouocare. Horum certè fiducia Scaliger aliique prementes eadem vestigia, Villalpandus, Cappellus, Morinus, & Vuoltonus nouissimè in Apparatu Bibliorum Londinensium, hodiernæ Samaritanorum scripturæ patrocinantur; immò omnem hanc litem veterum Nummorum, quos exhibent, fide omnino confectam volunt. Memini equidem, quum ante tria lustra, puer etiamnum de illo argumento publicè aliquid post eximium Virum, Ioannem Buxtorfium, cum aliqua doctorum venia commentarer, Virum quendam doctissimum ad quem miseram præcocem illum foetum, vel solo Nummorum testimonio probari sibi impugnatam mihi Scaligeri, & Capelli sententiam, blandis alias litteris significasse. Quum tamen altera sententia à me tum adserta, præter rationes, & auctoritates alias, Nummorum etiam veterum patrocinium obtendat; quum Samaritanorum (quales certè plurimos ab eo tempore hic in Vrbe, & Florentiæ inspexi alibi

Circa litteras Hebræorum, & Samaritanorum.

euul-

euulgandos) recentiores plerique videantur, aut dubiæ admodum vetustatis ; & præterea antiqua Phœnicum in Nummis scriptura longius ab illis discedat, Hebraicę vix fermè dissimilis, ijsdem adhuc, aut fortioribus etiam telis liceret fortè prius iudicium propugnare. Sed hoc iam non agimus, aut huius rei arbitrium magnis vtrinque auctoribus subnixæ, volumus hic nobis vindicare. Illud saltem hinc abundè manifestum, quæ singularis sit Nummorum veterum auctoritas, & prærogatiua, quorum testimonio de litteris Mosi à Deo traditis, & primæua, aut antiqua Veteris Instrumenti ante Esdram scriptura, visum est eruditis omne litis arbitrium deferre.

Circa scribendi rationem.

Vnum præterea nec ingratum, vt opinor, Phœniciæ originis, non in litteris solùm Græcorum, sed in *scribendi* etiam *ratione*, monumentum, lubet hic ex Nummis accersere. Notum Phœnices, vel teste Herodoto, iuxta morē Hebręis, Syris, Arabibus, alijsq; Orientalibus vsitatum, dextra sinistram versus litterarum ductus instituisse. Eandem quoque scripturæ rationem in antiquis aliquot Gothorum saxis, annotauit antiquitatis patriæ restaurator Olaus Vuormius. Id autem alias à Græcis omissum, vt motui naturali minus consentaneum, aut alijs de caussis, quas nihil attinet hoc loco commemorare. Antiquissima tamen illius Phœnici, moris vestigia nonnulla

Litter. Run. cap. 5. & 25.

ob-

obſeruarunt iam eruditi, in ea Græcorum ſcriptura βυστροφηδὸν dicta, quæ ex parte eam referebat, & qua Solonis olim Leges, & Inſcriptio quædam Olympica apud Pauſaniam, deſcripta leguntur. Aliud præterea huius rei exemplum idem auctor mihi ſubminiſtrat, qui antiquæ Agamnenonis Statuæ, nomen à dextra in læuam excurrentibus litteris inſcriptum fuiſſe alibi obſeruat. Sed clariora adhuc hodie, & genuina eiuſdem æmulationis argumenta ſeſe offerunt, in antiquiſſimis aliquot Græcorum Nummis, & Siculorum vel maximè, in quibus, ΣΑΛΕΓ pro Γελας, ΝΟΙΑϘΕΜΙ, pro Ιμεραιον, ΝΩΙΑΤΣΕΓΕΣ pro Σεγεσαίων, ΝΩΙΤΝΩΝΙΛΕΣ Σελινοντίων, aliaque id genus Phœnicum more ſiniſtrorſum non ſemel ſcripta leguntur. Hoc autem non temerè hic à me obſeruari intelliget, qui præter Cadmæam litterarum Græcarum originem, Phœnices tot annos Siciliam inhabitaſſe, vel apud Thucydidem legit, adeò vt nullibi plura illius linguæ aut gentis ſuperſint veſtigia. Quod ipſum de hac inſula Vir doctiſſimus in reconditæ eruditionis opere, alicubi affirmat; *Itaque Phœnicum ibi veſtigia pene tam multa, quàm in ipſa Phoenice*. Alicubi quoque nonnulla eiuſdem ſcripturæ exempla ſeſe offerunt, vt in Nummo Epheſiorum Magni Ducis ΝΩΙCΕΦΕ CΙΜΕΤΡΑ Αρτεμις Εφεσίων, & quibuſdam id genus, quod caſu etiam non- Eliac. 1. In Præfat. Colon. Phœn.

nun-

nunquam potuisse contingere, haud difficulter largiar. Hinc saltem Nummos veterum tractantes, litterarum in ijs apices, & ductus diligenter excutere meminerint, ne quod aliquibus accidisse memini, pro Græcis litteris auersis, peregrinas nobis, & exoticas confidenter obtrudant. Quæ res etiam fefellit Virum de hac antiquitate optimè aliàs meritum, Iohannem Tristanum, qui in Nummo quodam Cæsareæ, *Coloniam* illam pro Flauia, Alphæam dictam festiuè comminiscitur, errore ex litteris ΑΛΦ. in Nummo inuersis pro ΦΛΑ, seu Flauia; id enim nomen illi Vrbi adhæsisse, ob deductã in eam Coloniam à Vespasiano, vt vel Plinius docere illum potuisset, & alij Nummi ostendunt. Nec absimili ratione, plurimos in tractandis Inscriptionibus Græcis versatos noui, dum vel in auersas id genus, aut inversas etiam litteras incidunt, quales vel Eugubini Tabula subministrat, in quibus tradendis ad barbaras litteras parùm opportunè nonnulli confugerunt.

Com. Histor. T. II.

De priscis litteris aut Nũmis Hispanicis.

Quo loco etiam de *priscis Gothorum*, aut *Hispanorum litteris*, non inutilis, aut iniucunda sese offert disquisitio. Quum enim plurimi Nummi tum ærei, tum argentei rudioris aliàs operis, & ignotis vt plurimùm litteris signati occurrant, & in Hispania vel maximè, hinc no, vna de iis occurrit Antiquariorum sententia.

tia .. Antonius Auguſtinus præter Punicos. & Gothicos Hiſpaniæ Nummos , aliquot ex ijs veteri patriæ linguæ caractere exaratos credidit. Olaus Vuormius diuerſam ſententiam amplexus , eoſdem à Gothis in Hiſpania ſignatos , & clara litteraturæ Gothicæ vel Runicæ argumeuta præferre exiſtimat . At rurſus viri docti, qui non ita pridem in illuſtrandis Nummis patrijs verſati , Antonii Auguſtini prementes veſtigia , omnes id genus peregrinis aut barbaris litteris inſculptos , priſcis Hiſpanicis annumerant . Vnde quum apud Liuium , *argenti Oſcenſis* ; & *ſignati Oſcenſis* ab Oſca antiqua Vrbe Hiſpaniæ denominati , mentionem non ſemel iniectam reperiſſent , Nummos illos argenteos in Hiſpania obuios , in quibus paſſim equus cum iaculo decurrens cernitur , pro illo priſco *ſignato Oſcenſi* protulêre . Rationes verò quibus nituntur , petitæ aut e numero, & multitudine Nummorum , qui in Hiſpania quotidie effodiuntur ; aut e caracteribus ignotis; aut e communi illo in iis Symbolo equitis decurrentis . Hæc autem , vt ingenuè fatear , percuſſos quidem in Hiſpania Nummos id genus , ſed non ab Oſcenſibus magis , quàm à Gothis Hiſpaniæ per tot annos incolis , ſuadere mihi & euincere videntur . Potior illa auctoritas aliquanto , meo iudicio , quam ex Oſcæ Nummis ſub Auguſto & Tiberio ſignatis , & ex Hi-

Dialog.6.

Litter. Runic. cap.10.

Vide Muſeò de las Medall. Eſpan.

Lib. 34. & 40.

H ſpa-

ſpanico familiæ Afraniæ apud Fuluium Vrſinum numiſmate oſtendunt, cum eadem capitis imberbis & decurrentis equitis in altera parte effigie, & ignotarum in iiſdem litterarum figura. Quod ipſum firmare videntur, quę de non vna litterarum forma apud Hiſpanos veteres, priſci auctores tradidêre, ex quorum numero Strabo, illos nec vno ſcribendi genere, nec vna lingua vſos iam olim adſeruit. Si tamen meum qualecunque iudicium liceat hic obiter interponere, aliquot ex iis ad Punicos veteris Hiſpaniæ Nummos, plęroſque autem rudiores ad Gothicos eiuſdem tractus referre conſultius exiſtimarem. Neque enim ſoli Gaditani, aut vicini tractus Nummi, Punicis accenſendi, vt ſtatuunt Viri docti, quaſi Pœnorum in Hiſpania imperium & lingua non vlterius ſeſe diffuderit. Vtriuſque verò veſtigia non in Bætica ſolùm, ſed Tarraconenſi etiam Prouincia obſeruarunt eruditi, & vel vna Carthago noua, Poeni Amilcaris in eadem opus, abundè oſtentat. Gothis verò adſcribendos plęroſque illos argenteos cum equite decurrente, aut geminis ſymbolis, potius quàm antiquis Oſcenſibus, multa ſuadere mihi videntur. Talia nempe, diuturna Gothorum in Hiſpania ſedes, quæ litteras eòrum & linguam in eandem inuexit, & eam Nummorum id genus copiam in eodem tractu ſubminiſtrat;

Lib. 3.

Vid. Sam. Boch. de Colon. Phoen l. 1. c. 35.

cùm

cùm adſpectus in iis rudioris & recentioris operis, & cum Gothicis aliis Nummis Galliæ aut Italiæ conſenſus; tum plurimarum litterarum cum Runicis aut Gothicis affinitas. Neque obſtare debet haud diſſimilis figuræ, cum priſcis aliquot Hiſpanię nummis contemplatio, quum pateat ad inſtar bigatorum & denariorum veterum, aliorumque id genus priorum temporum, aureos & argenteos Gothorum nummos paſſim percuſſos. Talium certè ingentem quandam copiam, cùm alibi, tum maximè in Theſauro Sereniſſimi Electoris Palatini tractare mihi non ſemel licuit. Neque tamen hęc à me adferuntur, vt me moroſum aut iniquum alterius ſententiæ patronis præbeam.

Litterarum etiam *affectiones* varias in earum alternatione vel permutatione, nummi ſuppeditant, quę ad ſcripturę veteris rationem adſequendam, immane quantum conferunt. Nec enim hic, quod vulgò nonnulli exiſtimant, caſui continuò, aut errori adſcribenda plurima, quæ in iis à recepto ſcribendi vſu aliena ſępe videntur. Confuſas enim nonunquam, & permutatas varias litteras apud ipſos veteres licet obſeruare, cùm ex fontibus aliis, tum vel maximè ex ſcripturę veteris veſtigiis, aut recentioris additamentis, aut pronuntiatione litterarum ſimilium inter ſe & adfinium. Primò *Circa litterarum Affectiones & Permutationes.*

quidem ex *scripturæ veteris vestigijs*, vt in variis Grçcorum nummis frequens E pro H, vt ΜΕΤΡΟΠΟΛΕΙΤΩΝ, ΑΘΕ, pro ΑΘΗΝΑΙΩΝ; item I pro Y in ΚΙΖΙΚΗΝΩΝ; o pro Ω, in ΙΜΕΡΑΙΟΝ; ΗΡΟC in Nummis Antinoi, & in altero Salaminæ ΕΥΡΥΠΥΛΟC ΗΡΟC. Ita Diphtongi sæpius omissæ vt I pro EI, O pro OY. Ratio autem petenda ex Platone, Athenæo & priscis Grammaticis, qui talem Scripturam Græcis olim vsitatam tradunt, antequam sexdecim litteris, quibus constabat vetus Alphabetum à Cadmo inductum, octo à Ionibus adderentur. Vnde post easdem litteras in communi vsu receptas, diu etiam & ab Atticis maximè in monimentis publicis antiquior scribendi ratio vsurpata, quod & rectè agnouit alicubi Salmasius, in eo licet deceptus, quod ὑψιλὸν vetustis illis sexdecim litteris Cadmæis inserat; quam litteram tamen à Palamede ex gruum volatu repertam & prioribus additam tradunt veteres, & ipse in superioribus etiam agnouerat. Sed de his aliàs, qui in illa disputatione de priscis Græcorum litteris ab eodem contra Scaligerum instituta, repugnantia id genus varia, & minus accurata eidem festinanti excidisse, pluribus hic possem euincere. Quod verò hic magis ad rem facit, scripturæ illius, quam modò notabamus, vestigia, non in Nummis solùm, sed in Lapidibus etiam

In Cratylo.

In Notis ad Inscrip. Herod. Att.

etiam & Membranis aliquot antiquissimis occurrunt, qualem in Glossario Bibliothecæ Palatinæ hic in Vrbe inspeximus. Ita apud Romanos pari ratione κ pro C, C pro G, & E pro Diphtongo Æ, aliaque eiusdem generis in Cæsarum Nummis, iuxta & Saxis non semel leguntur, ex prisca scribendi apud eos consuetudine retenta. Secundò *ex recentioris Scripturæ additamentis*, vt H vicissim pro E in Nummo ΗΛΕΙΩΝ ΕΙ pro I in ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΙΤΩΝ, ΤΟΠΕΙΡΟΥ, Ω pro O in ΩΡΘΩΣΙΕΩΝ alibi ΟΡΘΩΣΙΕΩΝ; Z pro Σ in ΖΜΥΡΝΑΙΩΝ. Hoc enim postremũ casu non cõtigisse, abũde licet ex Lucano colligere, apud quẽ in festiuo litterarũ Dialogo, Σῖγμα queritur de illa vi sibi facta à Ζῆτα in hac ipsa voce Σμυρναίων, δεῖ πᾶσαν, inquit, ἀφελομένω Ἰω Σμύρναν. Vnde etiã præter Nũmũ Magni Ducis ita inscriptũ, & in vna Inscriptione Græca apud Gruterũ, quod in Indice praetermissum, alijsq; quibusdã Latinis ZMYRNAEORVM, in altera etiã Athletica Romæ nuper cum geminis alijs reperta hæc vox cũ eadem scribendi ratione occurrit. Iones nempe post additas id genus litteras prioribus sexdecim, & Alphabeti viginti quatuor litterarum insertas, easdem postea tanquam proprias libenter quauis occasione admisère, vnde preterea O in OV; T in Θ, & K in X, sæpe ab illis alijsque conuersa, vt ex priscis Nummorum

pag. 314. 1.

et La-

& Lapidum monimentis non obscurè licet etiamnum colligere. Tertiò *ex pronuntiatione litterarũ inter se affinium aut similium*, ex quibus frequentẽ & promiscuã multarũ litterarum cõmutationẽ, tum alibi, tũ in Nũmis maximè licet obseruare. Ita id crebrò accidit Γ, & N, quæ eũdẽ sonũ ante K efficiunt, vndè sæpius ΑΝΚΥΡΑ ΣΥΝΚΓΛΗΤΟΣ præferunt, quæ aliàs in iisdẽ ΑΓΚΥΡΑ ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ scribi solẽt. Ita N in M finale & K in Γ conuersa in vetustissimis Marmoribus Arundellianis videre est, & quò referri etiam possunt exempla superius allata ex Nummis, vbi E pro H, O pro Ω, I pro EI aut vicissim occurrunt. Huc spectat etiam illa in Romanorum aliquot Nummis scriptura, vt V pro B DANVVIVS in Nummo pulcherrimo Traiani; V pro O in altero Coloniæ LAVDICEON & LAODICEON; O vicissim pro V in Nummis I. Cæsaris; DIVOS IVLIVS, eadem ratione qua CONSOLES, HERCOLI aliquoties in saxis; X pro S vt in nummo familiæ Sestiæ SEXTIVS, & lapidibus MILEX TIGRIX; S post X PAXS in quatuor Nummis æreis Galbæ, Vitellii, Vespasiani & Domitiani, sicut in lapidibus CAPPADOXS, FELIXS; P in B vt FORTVNA OPSEQVENS in Nummo Antonii Pii, & in Marmoribus APSENS, OPSIDES. Sic E longum

cum

cum duobus apud antiquiores scriptum reperies, vt FEELIX in Nummo Syllæ; Ita geminum A in antiquis aliquot nummis, vnius producti vicem obtinet, vt in VAALA, VAARVS. F verò pro P H crebrò vsurpatum patet in Scriptura sequioris æui, ex duobus Nummis Aereis maximis *CHRISTINAE AVGVSTAE*, vno Numeriani, TRIVMFVS QVAD. altero Honorii, TRIVMFATOR GENTT. BARBAR. Immo eandem etiam scripturam præfert Nummus Domitiani apud Occonem, IOVI IVVENI TRIVMFATORI.

Huc referri etiam debent *Compendia scribendi* apud veteres vsitata, ex peculiari quadam litterarum inter se copularione. Talia certe plurima in vetustissimis Græcorum juxta & Latinorum Nummis occurrunt, quibus Scripturæ apud veteres ratio non parum etiam illustratur, Singularis id genus artificii ductus, maximè in aliquot Tyri, Amisi, Panormi, aliisque ineditis Græcorum Nummis notaui sæpius, in quibus quinque & sex litteræ in vnam eleganter combinatæ & contractæ sese offerunt. Nec preter vsus alios, inanis ea obseruatio illis videbitur, qui ex antiquis litterarum id genus compendiis, aut non intellectis aut neglectis, plurimos Librariorum errores passim in priscos auctores irrepsisse, aut Inscriptio- *Circa compendia scribendi.*

ptio-

ptiones varias perperam hactenus traditas, compertum habent. Ita illud compendium litteræ 8 pro ου diphtongo, non scripti solùm Græcorum libri, sed Nummi etiam aliquot preferunt, vt recentiorum seculorum librariis, origo illius imputari nō debeat. In nūmis certè Alexādri Seueri reperio, Τ8ΧΗ ΚΑΡΧΕΔΩΝ & in altero Gordiani Μ8CΩΝΙΟΥ ΙΕΡΕΩC ΝΥCΑΕΩΝ vt apud Erizzum videre licet.

Circa Ortographiam. Sed præter has litterarum apud veteres tum *formas*, tum *affectiones* varias, quibus nimium fortè immoramur, ipsa vera & recta scribendi ratio, vulgò *Ortographia*, non aliunde rursus securius, quàm ex Nummis aut Lapidibus petenda. Nec enim alia supersunt, vt superius monebamus, in quibus integra & primæua veterum scriptura ad nostra vsq; tempora sit transmissa. Vnde hoc ipsum singulare Nummorum beneficium, & eruditi vno ore prædicant, & ii ipsi agnoscunt, qui monumenta id genus parcius alias attigêre. In Nominibus quidem propriis, aut appellationibus hominum & locorum tradendis, certa quędam & obuia iis ex Nummis lux adfulget, aut medicina parata. Ita Reginæ Deorum SISPITAE cognomen adhęsisse, quod perperam quibusdam sollicitare placuit, aut in SICISPITAM transferre, rariora quædam Antonini Pii numismata ostendunt, cum Inscriptione IVNONI SISPITAE.

Si

Sispes nempe antiquis idem quod ſoſpes, vnde clarè in hanc rem Feſtus; *Siſpitam Iunonem, quã vulgò ſoſpitam appellant, antiqui vſurpabant.* Ita enim legendum, non *ſoſpitam*, & *ſoſpitem*, vt libri editi vulgò præferunt, apertè hic Nummus docet. Vt mittam leuius illud, IVPPITER cum duplici P. perpetuò in Nummis tradi, aut cognomen Herculis DEVSONIENSIS iuncta voce, non duabus DEVS ONIENSIS, vt exiſtimabat Goltzius, quod iam ad Sidonium vidit doctiſſimus Sirmundus. Mitto *Topicas* alias *Deorum*, *Dearumque* appellationes, de quibus infra opportunior dicendi erit locus.

*I*n Barbarorum verò, Romanorumque Nominibus, multa corrupta hactenus apud Auctores tradita, veterum nummorum fide reſtituenda, qualia ΜΙΘΡΑΔΑΤΗΣ, pro quo vulgò ille terror Maiorũ veſtrorum, Μιθριδάτης apud *I*oſephum, Plutarchum, Appianum, Dionem, alioſque adhuc hodie legitur. Annotauit id iam olim ad Dionem ex nummis Vir doctus, neque tamen cum eo improbanda continuò Romana Mithridatis appellatio, vbi nec nummorum, nec lapidum, nec ſcriptorum librorum auctoritas eam conuellit, & eandem præterea firmare videntur geminæ formationis exempla, quæ in iiſdem nummis Ακράγας, Κατάνη, Μασσαλία, *Agrigentum*, *Catina*, *Io. Leuncl. ad Dion. p. 1011.*

& *Massilia*, suppeditant. Sic *Seleuci*, & *Demetrij* ΝΙΚΑΤΟΡΕΣ dicti ex nummis, vt rectè Strabonis & Appiani Codices præferunt, non verò *Nicanores*, vt cùm apud Goltzium, tum apud *Iosephum*, aliosque vsurpari consueuit. Thraciæ etiam Regis verum ΡΟΙΜΗΤΑΛΚΟΥ, seu *Rhœmetalcis* nomen vna cum vultu eruitur ex nummo Augusti, Tristano iam ante, & mihi tum Florentiæ, tum hic in Vrbe inspecto, quod perperam apud Dionem aliosque hactenus traditur. Vnde & Ρυμητάλκης Roberti Stephani ad Dionem, & ad Capitolinum Casauboni Ρυμεταλ'κης, eadem opera exulare iubentur. At enim Regi Regum *Vologesi* genuinum nomen restituere mihi liceat, auctoritate eximij & rarissimi nummi, Romæ non ita pridem reperti, in quo ΒΟλΑΓΑCΟΥ scriptum occurit, vnde corrigendi iterum *Iosephus*, Dio alijque, apud quos vel Βολογαίσης, vel Βολογέσης, vocari solet, & apud Xiphilinum Οὐολόγαισος, nomine ad Romanam Vologesis appellationem formato. De tota vero præclari illius nummi inscriptione paullo infra. *Abgari* etiã familiare Edessæ Regulorum nomen Αβγάρου, non vt hodie apud Appianum Ακβάρου, vel apud Dionem, & Herodianum Αὐγάρου, scribendũ, nec vt alij voluerunt *Abagarus*, aut apud aliquot Taciti codices *Abbarus*; nummi Antonini Pij, Seueri & Gordiani, in quibus ΑΒΓΑΡΟC

ΒΑCΙΛΕΥC.

BACIΛEVC abundè docent, quales etiam CHRISTINAE AVGVSTAE & Magni Ducis Thesauri asseruant. Vt mittam inscriptionem à Sirmondo, in votis ad Sidonium vulgatam, cum eodem nomine Αβγάρυ, & antiquissimum Eusebij codicem Bibliothecæ Mazarinę; Vnde miror nuperum Eusebii editorem, qui principatum hodie harum litterarum cum paucis tenet, & cui hæc eadem erant perspecta, quam olim Αγβάρυ ad Dionis Excerpta lectionem adseruerat, passim etiam in Eusebiano textu et in Annotatis prætulisse; quamuis et alteram *Abgari* non contemnendam fateatur, & vna etiam aut altera vice in textū Eusebii admiserit. Neque enim video, cur promiscua Reguli illius Scriptura in eodem Auctore tradi debuerit, aut cur Nummorum, Lapidum, & Codicum etiā vetustorum auctoritate firmata, pluribus libris manu exaratis, non debeat hic longè præponderare. Argumentum enim à voce quadam Arabica ἄκβαρος quod potentissimum notat, non eam vim habere potest, vt indubia & coæua testimonia, quæ vulgò lites id genus solent decidere, & in tradendis priscæ scripturæ vestigiis, omnium confessione primas tenent. Vt mittam Orientalium, aut Barbarorum nomina Græcè tradita ab origine passim nonnihil deflectere, vt sexcentis exemplis probari id posset, & præter recentiores, à Plu-

tarcho iam olim obseruatum noui.

lib. de Isid. & osir.

Nec ignotum alias varia *illustrium Romanorum* nomina apud Auctores antiquos passim ex nummis emendanda; vt *Mescinius*, non *Messinius*; *Arrius* non *Arius*; S. *Saranus*, non *Serranus*; *Nassica*, *Messalla*, cum duplicitatis litteris; *Betilienus Bassus* pro *Bellienus*; *Tampius* pro T. *Ampius*, aliaque id genus plurima, quę in Ciceronis, aliorumque Codicibus corrupta vt plurimũ leguntur. Idem verò Cæsaribus aliquot beneficium nummi præstant, quorum auctoritate *Hadrianus* non *Adrianus*, vt vulgò tamen doctissimorum virorum editiones Historiæ Augustæ præferunt; P. *Heluius Pertinax*, non P. *Aelius*, aut *Helius* vt præter alios ad Eusebium existimat Pontacus; *Marcus Clodius Pupienus*, non *Caius Maximus Clodius Pupienus*, vt contendebat ad Capitolinum Salmasius. Iis possunt accenseri *Cælius Balbinus*, non *Clodius Balbinus*; *Opelius Macrinus* non *Opilius*, aut iuxta alios *Popilius*; *Odenathus*, non *Odenatus*; *Postumus* non vt vulgò *Posthumius*; *Bonosius* non *Bonossus*; *Vetranio* non *Veteranio*, cui tamen patrocinatur ad Ammianum doctissimus Valesius; et alia quadam id genus, quæ vt in re magis obuia, præripuit nobis non vnius antiquarii diligentia. Ita ex iisdem nummis accepimus *Delmatium Cæsarem*, non *Dalma-*

tium

tium , vt vulgò apud Auctores, Gordianum *Antonium* non *Antoninum* , vt volebat Capitolinus . Quibus accedunt ex Augustarum serie *Matidia* non *Mattidia*; *Iulia Soæmias* non *Soemiamira*; *Constantina* Galli vxor, non *Constantia*, vt apud Zozimum tamen aliosque vocatur. Sic vexatum eruditis nomen alterius Antonini *Elagabalum* scribendum, & apud Herodianum , aliosque restituendum , pro quo *Heliogabalum* vulgò , vel *Alagabalum* cum Onuphrio, obtrusere. De quo nomine non hic repetam, quæ in Annotatis ad Iuliani Cæsares, contra doctissimorum virorum sententiam olim monuimus. *Ipsa* verò *Geographica* Vrbium, aut Regionum nomina fœdè passim in libris veterum corrupta, quam ex Nummis, vel lucem, vel medicinam mutuentur, infra suo loco trademus. Vt iam alia hic non adferam, *adloqui*, & *adlocutio*, *adsignare* , *adserere*, *Conlegium*, *Fecunditas*, & *Felicitas* sine diphtongo, contra *sæculum* (non vt quibusdam modernis Criticis placuit *seculum*) Romanorum more scribenda. Ita certè nummi constanter, ADLOCVTIO, REGNA ADSIGNATA , ADSERTOR LIBERTATIS, COOP. IN CONL. seu cooptatus in Conlegium; FECVNDITAS AVGVSTA , SAECVLI vel TEMPORVM vel AVGVSTI FELICITAS , & SAECVLA-

RES

RES LVDI, aut SAECVLVM AVREVM, vnde priorem Scripturam præferunt etiam lapides, ADLECTI, ADTENDERE, non vt vulgò hodie *allecti, attendere*. Sed leuiora hæc fortè, & Grammaticis relinquenda, ad rectam tamen' & accuratam scribendi formã spectantia, quam & in Vernaculis linguis & in Romana etiam, integris voluminibus tradere, pręclaris omnium ætatum, & gentium viris. visum est non inconsultum.

2 IN ETHICA ET POLITICA.

Nec ad ornandam MORALEM aut CIVILEM DOCTRINAM, parum etiam conferunt hi reconditi priscæ elegantiæ Thesauri. Ridebunt hic fortè homines, nisi excandescent lubentius, qui veterem illam Sapientiæ, cum studijs eruditæ antiquitatis communionem ignorant. At ridebis ipse vicissim, Præstantissime OCTAVI, erroris toties confessi temeritatem; qui aliter erga optimas artes affectus, illis ducibus interiores disciplinarum aditus penetrari, haud difficulter largieris. Nosti equidem, præclaris olim morum Magistris, ac Censoribus, varia placuisse subsidia, quibus singulis hominum ordinibus officij sui leges inspiciendas traderent. Hinc fabulis non solùm, præceptis, legibus, sed Symbolis etiam quibusdam, nobilissimam vitę artem non semel leguntur complexi. Adeò quidem, vt hæc postrema, tanquam ad imbuendos salu-

berri-

berrimis monitis intuentium animos, magis opportuna, in grauissimarum rerum tractatione, frequentius etiam vsurpasse videantur. Morem illum vtique non Aegyptijs solum, sed Græcis alijsque familiarem, vt alios mittam, docet eximius apud *I*amblichum locus. Quid autem sunt obsecro, pleraque illa melioris notæ Numismata Veterum, nisi totidem Symbola, vel documenta potius, ad omnem vitæ vsum feliciter comparata? Et Romanorum quidem laus hæc fateor præcipua, qui primas etiam in hoc veteris memoriæ studio, ac delectu, vulgò apud antiquarios tenent. Quum enim in Græcorum, aut Barbarorum Nummis, frequentius situs, originis, aut religionis quandoque occurrant argumenta, Romani optimo & arcano quodam consilio, non diurnos solum actus principum, sed ipsam agendorum normam, promiscuis & quotidianis Nummorum vsibus, testatam consignatamque voluere. Hoc enim abundè tot præstantissimarum Virtutum effigies passim in iis traditæ ostendunt; quæ nihil aliud, quam pictura quædam loquens, vt Poesin vocauit nonnemo, veram optimi Status, & Vitæ laudabiliter actæ imaginem spectandã prębet. Vnde illas ipsas regnandi artes, vna cum sacris Cæsarum Vultibus, in iis passim expressas intuemur, vt indiuiduam quandam illarũ

cum.

cum ſuprema poteſtate ſocietatem, iidem religiosè fouendam ſibi, & retinendam ſcirent. Qua in re non minus appoſitè, *illę* Virtutes, quæ maximè Principes decent, & quibus publica ſalus potiſsimum incumbit, fręquentius etiam traditæ; ita vt qui Iuſtitiam, Aequitatem, Clementiam, Conſtantiam, Fidem, Indulgentiam, Liberalitatem, Munificentiam, Prouidentiam, & bellicæ Virtutis argumenta crebrò in Nummis veterum legit, ſpeculum quoddam in iis Principum, & grauiſsimi muneris requiſita, eadem opera agnoſcere ſeſe fateatur. Vbi verò Auguſtarum Nummos cõſulet, ſolemnes Matronarum Virtutes, ac pręcipua decora, Fecunditatem, Pudicitiam, Pietatem, Concordiam, earundem oculis oppórtunè quoque ſubieciſſe veteres intelliget. Ita eodem conſilio cordati homines, optimorum Principum auſpiciis, Seculo & Reipublicę Securitatem, Gloriam, Libertatẽ, Tranquillitatem, Gaudium, Romam renaſcentẽ, Felicia Tempora, Imperio denique Aeternitatem, fauſtis ominibus, & repetitis votis augurabantur.

Non diffiteor equidem, deſtituiſſe non ſemel hæc auguria, infauſtam, & exitialem nõ vnius Neronis indolem. Hinc non continuò tamen arguendus ampliſsimus Ordo, penes quem amiſſa etiam Republica, ſignandi æris

facul-

facultas manſit, qui ſpes ſuas & vota monumentis id genus conſignabat; immo, qui his veluti tabulis, quum aliter per illorum temporum immanitatem non liceret, Principes officij ſui, ſub commendationis ſpecie, frequenter admonere non dubitabat. Nec de ea re ſinit me dubitare, illuſtris hic apud Dionem locus, *Lib.59.* qui in vita Caligulę, refert eum habita ad Senatum Oratione, in qua Tiberij vitia perſtringebat, & de ſe multa pollicebatur, Patres veritos ne mutaretur, Senatusconſulto iuſſiſſe eã quotannis recitari. Vnde planè hic appoſitè Plinius, in incomparabili Panegyrico; *Sed parendum eſt Senatuſconſulto, quo ex vtilitate publica placuit, vt Conſulis voce ſub titulo gratiarum agendarum, boni Principes quæ facerent, recognoſcerent, mali quæ facere deberent.* Agnoſcis opinor duorum Conſularium fide, pręclaram hic totius Ordinis mentem, & arcanam huius inſtituti rationem. Spes nempe illi erat nonnulla, poſſe blandæ huius artis efficacia, illam Caligularum, quam Suetonius hic vocat, ἀδιατρεψίαν expugnari, & fore aliquando, vt vel verecundia immeritæ laudis, vel deſiderio pulcherrimi proemij, vel reuerentia poſterorũ tangerentur. Recuſaſſe certè Tiberium accepimus, delatum ſibi Patrum iudicio Patris Patriæ cognomen, quod nec in Nummis eius apparet, gnarus quàm malè arduas tituli illius

partes quandoque esset impleturus; immo ne tot patricidiorum reum aliquando se ipsum hac appellatione proderet. Accedit, quod frequentius hęc publici gaudij argumenta, in optimorum Principum imaginibus occurrant, quæ in iis tanquam superstitum prœmia, & sequentium simul incitamenta proponuntur. Immo non defuere nonnunquam deterioribus Dominis, sua vel belli vel pacis decora, digna etiam quandoque, quæ hac publica ciuium gratulatione commendarentur.

Sueton.in Nerone.

Quod verò hic præcipuum, vel hinc petere ijsdem licuit, quibus *inconsulta erat* cum Nerone *perpetuæ famæ & æternitatis cupido*, quibus artibus demum ad eam sibi eniti liceret. Vidissent vtique vel in Nummis illis, quos tractabant assiduè, regia virtutum via id gloriæ fastigium demum attigi; solas quippè vel veteri Romanorum lege, in ijs consecrari meruisse; non autem Libidinem, Impudentiam, Contumeliam, quibus publici cultus monumenta erexisse Ahenienses, refert simul & arguit Tullius. Docuissent ipsos ijdem, quos tam cupidè sectabantur, Magistri, PROVIDENTIAE destinatione vocatum Principem, vt ipse ad Clauum sedeat, tanquam ORBIS RECTOR; aut vt Sceptrum quasi à Ioue traditum, cum dignitate tueri meminerit. Muneris verò illius partes esse vel pręcipuas, vt patrocinium Or-

Tull.lib.2. de legib.

Symbola, & Inscriptiones in Nummis.

bis

bis vel TVTELAM suscipere sese magis quàm imperium norit; PIETATI in Deos, sacrorum cultu & reuerentia præire; FELICITATI REIP. Bilance, seu AEQVITATE quadã vniuersæ vitę & singularum actionum, ANNONAE cura, & in omni procuratione muneris, ac negotij, assiduis IVSTITIAE officijs, diligenter prouidere; SALVTI verò singulorum, PACIS commodis, REMISSIONE grauiorum onerum, nec tamen adeò promiscua Frumenti gratuiti, quàm æquabili iudiciorum distributione, feliciter consulere. Instrumenta regnandi secura eadem esse quæ honesta, exspectatione rerum bonarum erigere ciuium animos, SPEM proinde populorum de se conceptam, fama & opinione CRESCENTIS VIRTVTIS augere; CONCORDIAM AVGG. EXERCITVVM, PROVINCIARVM, vt publicæ incolumitatis pignus, fouere diligenter, FIDEM omnium Ordinum, vt vinculum Societatis, tueri religiosè; HONOREM, & VIRTVTEM indiuidua vtriusque cõmunione colere; Opes denique imperij, non ad cupiditatem priuatam, aut effusiones indecoras, sed ad LARGITIONES in Ciues, & LIBERALITATES publicas, hoc est, ad præclaram gratificandi facultatem, conferre. Reputare insuper, non vnam Vrbem, sed totum Reipublicæ corpus, vt ex Platone

tradit etiam in Officijs Tullius, suæ procurationi commissum; PROFECTIONEM proinde in subiectas Prouincias suscipere, afflictas restituere, iacentes erigere, ductus in ijs aquarum, deriuationes fluminum, moles oppositas fluctibus, aliaque publica opera prouidè, & sollicitè curare; illumque à subleuatis Prouincijs, ASIAE, AFRICAE, ACHAIAE, MAVRETANAE, aliarumque RESTITVTORIS titulum, Asiaticis, Africanis Numidicis, Creticis, ab ijsdẽ expugnatis, vel deletis petitum, longè anteponere. Principem verò sese non solùm, sed IMPERATOREM etiam meminisse; Bellicam proinde gloriam Pacis artibus miscere; modo Caduceum, modò Hastam gestare; labentem DISCIPLINAM restaurare; ADLOCVTIONIBVS ardorem militum accendere; Coronis virtutem remunerari; Victoria duce, EXPEDITIONES aggredi militares; ita tamen vt eadem TERRA, MARIQVE PARTA, & Iano clauso, in PACE quadam AETERNA Orbis terrarum requiescat. Vbique verò domi, ac foris, TRANQVILLITATEM animi & SECVRITATEM quandam, omni perturbatione vacuam, firmo mentis, & corporis habitu præse ferrre, metus certe, cupiditatis, aut iracundiæ affectibus immoto. In CLEMENTIAE verò, & INDVLGENTIAE fama,

secu-

ſecurius adhuc præſidium, quàm in Muris CASTRORVM, aut PRAETORIANORVM Militum FIDE reponere; & blanda quadam RESTITVTAE LIBERTATIS ſpecie, moleſtam Quiritium Nepotibus ſeruitutis imaginem, & intutum Principi tyrannidis odium ſubducere. Finem verò TVTELAE illius, vel Procurationis, non eſſe commodum proprium, quod reiiciebat Plato, nec iura concedũt, ſed VTILITATEM PVBLICAM, SALVTEM REIPVBLICAE, SECVRITATEM eiuſdem ſtabilem & inconcuſſam; AVREI SAECVLI tranquillum & pacatum ſtatũ; LAETAM & virentem TEMPORVM faciem. Mercedem autem tot rerum geſtarum, non Coronas ſolùm aureas, vel querneas, non ramũ lauri, vel palmæ, vel oliuæ; non Triumphi duntaxat honorem, aut ſtatuas Equeſtres, Arcus, Tropæa, Columnas, Clypeos, præclara licet illa, & eximia; ſed potiora ahuc longè, Acclamationes populorum frequentes, VOTA pro ſalute Principis cupidè SVSCEPTA; MEMORIAM poſteritatis FELICEM, AETERNITATEM denique nominis, & DIVORVM honoribus remuneratam priſtinæ Virtutis famam.

Dubius certè pendeo, an alibi Poetarum fabulæ, vel Sapientum præcepta, vel Aegyptiorum Hieroglyphica, obſcura illa, & inania-

rum

rum plena, luculentius expresserint Optimi Principis, & Felicis Reipublicæ normam, & exẽplar. Illud verò scio plurimũ eisdẽ, vel Poetis vel Sapientibus lucis, & splendoris accessurum, si liberet hic in varia singularum Virtutum symbola accuratius inquirere. Iucunda quiquidem nec inutilis plurimis artibus, ac disciplinis contemplatio, sed quam in antiquariorũ libris, & thesauris obuiam, licet huius elegantię cupidis, inde continuò petere. Monuisse id obiter liceat, Spem in Nummis non herbam trifolii, vt existimabat Antonius Augustinus, sed reuera lilium vt maluerunt alii, opportuniori symbolo præferre: quod ex monumentis plasticis Romæ nuper admodum cũ eodem illo spei habitu effossis, certò mihi demum licuit. Fidem etiam, & Concordiam, duplicis dextræ symbolo, non immeritò in iisdem Nummis signari, quod summum apud Romanos non solùm, sed apud Barbaros quoq; fidei argumentum; vt præter alios egregiè illustrat hic Iosephi locus, agens de colloquio Artabani Parthorum Regis, & Romani Præsidis, *Et dextram dedit tanquam maximum confidentiæ argumentum apud omnes illos Barbaros; neque enim fidem fallet quisquam ex ijs data semel dextra, neque fidẽ habere dubitabit, tale securitatis pignus ab ijs nactus, à quibus iniuriã sibi metuere poterat.* Vt hoc etiã addã MVNIFICENTIAM

lib. 18. *cap.* 12.

TIAM

TIAM apud Romanos, æuo Cęsarum maximè eam Principum laudem propriè denotasse, quam in Muneribus, seu spectaculis edendis, & solenni ludorum apparatu publicè ostentabant, & quam in Officiis Tullius munerum largitionem vocat. Quæ res, vel ex Nummis Antonii Pii, & Seueri obuia, in quibus Elephantis Symbolo eadem exprimitur, & clarius ex præclaro, & rarissimo nummo Gordiani Pii, inter Cimelia id genus Magni Hetruriæ Ducis mihi inspecto, in quo amphitheatrum, & homo elephanto insidens, & pugnans cum tauro occurrunt, cum inscriptione MVNIFICENTIA GORDIANI. Cuius tamen vocis genuina illa, nec alias arcana significatio non obseruata, eruditis aliquot in explicatione veterum auctorum non semel imposuit.

Immo NATVRALI etiam SCIENTIAE lumen aliquod ex nummis adfulget, seu PROPRIETATES ANIMALIVM, aut FORMAS eorundem, seu PLANTARVM etiam FIGVRAS consulamus. Hinc enim videre in iis licet Animalia ob insitas singulis proprietates, suo quæque numini sacra, Aquilam, vel Capram Ioui, Pauonem Iunoni, Gallum Mercurio, Cybele Leonem, Tigrim & Caprum Baccho, Porcum, & Serpentes alatos Cereri, Serpentem Aesculapio, Anserem Isidi, Cornicem Apollini, Delphinum, & Equū

Ne-

Neptuno, Ceruum & Canem Dianæ, quæ ex Poetis non solùm, sed Antiquariis etiam vulgò iam nota. Sic Noctuam Mineruæ plærique Atheniensium, & Tarentinorum aliquot Nummi; Columbas Veneri, Cypriorum nonnulli rariores; Plutoni Cerberum Trallianorum Nummus pulcherrimus Magni Ducis addicunt. Causas verò adferent Mythologi, & Symbolorum interpretes, nec enim nugari hic vacat. Ita Serpentem, & Draconem Felicitatis, Victoriæ, Salutis symbolum frequenter fuisse, non apud Aegyptios solùm, sed apud Græcos etiam, & Romanos, tot Nummi clarissimè ostendunt, vt mirer eruditissimum Geuartium id inficias iuisse. Res enim obuia ex priscis monumentis, quamuis non id promiscuè cum Ioanne Tristano, ad omne Serpentum genus retulerim, sed ad illos maximè quos ἀγαθοὺς δαίμονας, seu pro bonis Geniis habitos, ex Seruio discimus, & de quibus Lucanus meus,

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones.

Sic Elephãtis diuturnitas vitæ præ cætetis animalibus Aristoteli tradita, Aeternitatis nota in iisdem nõ semel expressa occurrit. Capricornus, qui non tantum inter signa cœlestia, sed Augusti etiam sigilla, & Nummos locum inuenit, in iisdem, & altero Nummo Hadriani rariore

abun-

abundantiam, & felicitatem notat. Apes ob multiplicem industriam, & mellis præstantiam, Sapientiæ etiam, & dignitatis symbola, plurimi Græcorum, Romanorumque Nummi arguunt, quorum aliquos illustrauit non ita pridem huius veteris elegantiæ optimus interpres, Petrus Bellorius noster. Aquilã præterea mitto perpetuum quoddam prouidentiæ, & diuinitatis in iisdem symbolum, Ciconiam Pietatis, Bouem autem fertilitatis, aliaque id genus magis trita, quorum etiam causam quis ignorat?

FORMAS verò ANIMALIVM aquatilium, & terrestrium, vulgò minus notas, aut de quibus dissentiunt nonnunquam prisci, & recentiores Naturæ consulti, ijdem Nummi in conspectu ponunt. Sic HIPPOPOTAMVM Philippi, & Otacillæ Numismata, satis arguunt, quare Equi non solùm, sed Bouis nonnullis veterum, alijs Porci Marini etiam nomine nuncupetur. Ita enim in ijs expressus est, vt capite & cauda porcum, pedibus autem bisulcis bouem referat, cætera fœdè simus, & ad Aristotelis potius quàm Herodoti, aut Diodori descriptionem comparatus. Neque tamen recentioribus accedo, qui proinde à sola magnitudine, EQVI MARINI nomen illi inditum credunt; quum disertè Aristote-

Circa formas Animalium.

Hist. Animal. lib. II. cap. XII.

les & iubam instar equi, & vocem eiusdem, interiora denique equo & asino similia referat; vnde etiam Hippopotami nomen illi adhæsisse crediderim. DRACONES etiam alatos, & coronatos Nummi aliquot selectiores exhibent, de quorum cum Aquilis & Elephantis pugna Nicander & Plinius meminere, & quos diuersos proinde ab ijs intelligimus, quos alias Chamædracontes veteres nuncuparunt. Neque enim patiuntur tot veterum & recentiorũ oculata testimonia vt Ammiano Marcellino adsẽtiar, qui alatos id genus *DRACONES*, fabulosis accenset. Tales fortè illi cõcedã, duos alatos non solùm, sed coronatos & barbatos serpentes currum trahentes in rarissimo Nummo Traiani, quem in Aegypto signatum mihi ex litteris numeralibus liquet. De RHINOCEROTE, nota veterum & recentiorum controuersia, quorum alij fabulosis eundem annumerarunt, alij verò vnum, alij duo cornua, eademque modò in naribus, modò in capite, modò in humeris etiam posita voluerunt. Visum verò Romæ hoc animal, non ex Plinio solùm, Suetonio, aut Martiali discimus, sed præterea ex Nummo Domitiani, ex quo patet illud in Sæcularibus ludis exhibitum, & in eius rei memoriam ibi expressum, cum vnocor-

cornu e naribus prominente. Vnde mirari ſubit nuperum Hiſtoriæ Animalium Scriptorem, qui cum duobus cornibus in his ipſis Domitiani Nummis depictum refert; quum tamen & ijdem mihi aliquoties inſpecti contrarium euincant, & apud Antonium Auguſtinum, ac Sebaſtianum Erizzum, vno ſolùm cornu præditum videre potuiſſet. HYAENAM quoque in ſequenti ludorum Sæcularium ſolemnitate, Romæ conſpectam, Philippi Senioris Nummi aliquot rariores repræſentant, quod alias ignotum Europæ animal Iulius Scaliger adſerebat. Huius verò animalis alias minus obuij figura docebit, quam cum porco, vnde illi nomen, communionem habeat, cuius etiã vis in Magicis apud veteres præ reliquis animantibus celebrata, vnde & hanc in rem Lucano *duræ nodus hyænæ* commemoratur, quem locum perperam à V.Cl. ad Solinum explicatum, alibi vindicabimus. PELAMIDVM celebrata olim Byzantij piſcatio, de cuius ratione præter Ariſtotelem & Plinium prolixè diſſerit Strabo, qui ex ea copioſũ reditum Byzantinis Romaniſq; accedere cõmemorat. Tales autem notaui ſæpius in variis Byzantinorum Nummis, qui duos id genus piſces preferunt & Strabonis locum egregiè illuſtrant. Vt mittam inſuper CHERSYDRVM Serpentis genus fontibus adhęrens; POLY-

Ioan. Iöſton. Hiſt. Quadrup.

Com. ad hiſt. Antmal. Ariſt. lib. VI. C. 32.

Plin. l. XXVIII. c. 8.

lib. VII.

PVM; illique inimicam CAMARAM vel LOCVSTAM MARINAM, aliaque id genus quæ Nummi Syracusis, & Tarenti percussi aliquoties exhibent.

Nec pigebit iis annumerare fictitia illa & fabulosa veterum animalia, CAPRICORNVM, SPHINGEM, SIRENEM, HARPYAM, SCYLLAM, CHIMAERAM, GRYPHEM, PEGASVM, CENTAVRVM, MINOTAVRVM; PHOENICEM denique, quæ non magis inter Poetarum figmenta, quàm mysteria Gentilium locum frequenter habuere, & quorum figuram variè nonnunquam auctoribus traditam, Nũmi veteres ob oculos ponunt. CAPRICORNI quidem vulgaris apud antiquos effigies capri cum cauda piscis inuoluta, ex monumentis id genus eruitur. De SPHINGE, in qua tradenda non omnes Oepidi fuere, res magis anceps videri posset. Hanc enim inter Aegyptiorum inuenta antiquarii vulgò referunt; quod tamen ab Agatharchidis apud Photium, Diodori, Plinii, aliorumque constanti relatione alienum; qui eas inter veras simias recensent, & ex Aethiopia in Aegyptum deferri contendunt. In eo nempe discrimen statuendum, quod fabulosę omnino fuerint alatæ Græcorum Sphinges, quæ iuxta Ausonianam descriptionem, in Chiorum nummis

volu-

volucris pēnis, pedibus leo, ore puella, in galea Palladis, & ſimulachris Dianæ Epheſinæ vulgò occurr ũt; quum Aegyptias Sphinges ab iis diuerſas, ſine alis, & ex auctoritate veterum, & ex monumentis in Vrbe paſſim adhuc obuiis, & ex Nummis etiam aliquot liceat obſeruare. Ita vt hinc errare pateat, & qui non alias niſi alatas Sphinges, quod Græcorum quippe non Aegyptiorum fuit inuentum, credidere, & qui exinde promiſcuè omne hoc animantium genus fabuloſum adſerunt. Nec iuuat, quod vulgò tradunt antiquarii, ex Virgine, & Leone fictum ideo ab Aegyptis, vt Nili ſui incrementa hoc veluti Symbolo adumbrarent. Notum enim, cùm feracem monſtris, vel ignotis alibi animalibus Aegyptum, & vicinam Aethiopiam, tum e media rerum natura, & obuiis in illa gente animalibus, Symbola, & figuras virtutum ac rerum cæleſtium vulgò Aegiptios deſumpſiſſe. Nec diffiteor tamen illam mixturam hominis & beſtiæ Aegiptiis olim familiarem, vt præ aliis docet eximius apud *P*orphirium locus, qui in aureo libello tradit volucrum, aut ferarum permixta ab ijs cum hominibus corpora, vt oſtenderent ex Deorum ſententia, hæc quandam inter ſe communionem alere. Aduerſari quidem videntur ſuperius adlatis, aliquot Nummi Agiptii ſub Cęſaribus, cum vulgatis etiam Græ- De *Abſtin. l. IV.*

Græcorum Sphingibus alatis,sed qui tot aliis Auctorum, Marmorum, Nummorumque diuersis Sphinghum apud Aegiptios monumentis,fidem detrahere nequeunt;SIRENVM verò genuina,quã,illis veteres imputarunt,forma ex Nummis demum eruitur; Superior nempe Virginis, reliqua non in piscem vt vulgò, sed in Auem desinens, iuxta Ouidianam descriptionem

Pluma pedesque auium, cùm Virginis ora geratis.

Errat verò meo iudicio Aldobrandus, qui adserit obiter,Grammaticos Græcos à pectore ad superiora, auis vel passeris effigiem, in inferiori verò corpore formam Virginis illis tribuisse, planè contra Nummorum, & Auctorum veterum fidem. Vellem vt Grammaticorum illorum loca adtulisset, quum & Eustatius & Apollonii Scholiastes & alii id genus id non tradant, nec ab Homeri, Apollonii, Ouidii aliorumque descriptione discedant. Sed facilis fuit hic lapsus homini, qui omnibus aliis præsidiis,potius quàm Græcis litteris apprimè tamen instituto operi necessariis instructus,præclarum alias & victurum opus aggressus mihi videtur. Errat verò grauius idem Aldobrãdus,quum volucres id genus SIRENES non planè fabulosas censet, earumque visa superioribus sæculis in

Nea-

Neapolitanis oris vestigia, quibusdam id tradentibus credit. Nimis certè credulus hic fuit. Quis enim nescit tres illius nominis Virgines Siculas, in totidem canora monstra à Poetis conuersas, fabulæ locum dedisse, quod præter alios docere illum potuisset Seruius, *secundum fabulam tres in parte virgines fuerunt, in parte volucres, Acheloi fluminis, & Calliopes Musæ filiæ.* Quod verò tradit idem doctissimus Grammaticus, vnam voce, alteram tibia, tertiam lira cecinisse, firmant ex parte nummi antiqui Neapolitanorum, in quibus Parthenope Siren cum tibia occurrit. Ingenio sè vero doctissimus Bochartus, nomen illud Sirenis ab Hebrçorum vel Phœnicum Sir seu Cantico deriuat; nisi placeat potius Grçcis post metamorphosim dictas Σειρῆνες à voce Σείρη ὀρνιθάριον τι ποιόν, exigui volucris genere apud Hesychiũ, quo illas poetæ & Nũmi induũt Alas certè illis & cantum cum Musis communem tribuunt veteres, vnde Porphirius, *Τὰς Μούσας ἀντιᾴδουσαν καλλὰς Σειρῆνας*. Talem etiam Sirenem nouissimè in Nummo Selinuntis Vrbis Siciliæ deprehendi, cum ara, tauro, aliisque Simbolis ibi expressam, vt CL. Gottifredi cum reliqua nummi declaratione, indicasse memini. Vnde patet non solùm in Surrentino tractu Capreis vicino, templum olim Sirenes habuisse, quod ex Strabone noueram; sed & eas-

Servius in Aeneid. V.

De Abstin. lib. 3.

lib. 1.

easdem, *SICVLAS* vtpote *VIRGINES* & Proserpinæ iuxta Poetam comites, in vicina Sicilia cultas, immo vltra Pelorum, ad quem alias earum sedes restringebat Seruius Cultũ certè illarũ ara & taurus in eodem numismate satis arguunt. Nec moror eruditum antiquarium, quem pro Sirene gallum, & sacra proinde Aesculapii in gemino Magni Ducis numismate notasse deprehendi; quum Superior pars Virginis, inferior autem Galli, (qualis canoro huic monstro à multis apud veteres tribuitur) abundè se se prodat. Modernum verò pictorum errorem, in piscem eas conuertentium, refellere poterant pictores antiqui apud Aelianum; quem iam ante Antonium Augustinum iugulasse animaduerti Annibalem Caro, plurimæ elegantię virum in vernaculis Epistolis. *HARPYAM* autem volucris vel monstri genus non dissimile, tradunt nummi Familiæ Valeriæ. *SCILLAM* verò cum latrantibus canibus, obuius Sexti Pompei nummus exibet, figura ita Maronianę descriptioni conformi, vt illius Nummi circa eadem tempora percussi interpres, diuinus Poeta extitisse videatur. *GRYPHES* verò *PEGASOS*, alata etiam & fabulosa monstra, Græcorum & Latinorum nummi frequenter repræsentant; quamuis de postremis dubitare videatur Plinius, an fictitiis annumeret.

ret. Aethiopiam enim multa monſtra ſimilia generare, *pinnatos equos & cornibus armatos, quos Pegaſos vocant* alicubi agnoſcit; alibi verò, *Pegaſos equino capite volucres & Gryphas aurita aduncitate roſtri fabuloſos reor, illos in Schythia, hos in Aethiopia.* *PEGASI* alias nomē velocibus equis apud Romanos tributum noui, ſicut *AQVILONIS*, in ſaxis, aut *VOLVCRIS* etiā, cui ſimulachrum aureum erexiſſe L. Verū Capitolinus tradit. De Pegaſo, Poeta lib.8.c.21. lib.10.c.49.

Pegaſus hinc dexter currat, ſibi læuus Orion
Funis & ad quartum det tibi Caſtor equū.

CENTAVRI & *MINOTAVRI*, vt feritate, ita ſorte naſcendi æquales, ſi Plutarcho credimus & Phlegonti Tralliano, qui ex promiſcuis hominum & belluarum congreſſibus hæc monſtra nata credidere. Quæ ratio fortè vel autoritas, Beatum Hieronymum in eam pertraxit ſententiam, vt Centauros aliquando extitiſſe crederet. Ita verò Nummi varii illos exhibent, prçter alia priſca monumenta, vt fabuloſa monſtra facile ſe ſe prodant. *PHOENIX* autem in Nummis eadem forma, qua illum nobis Herodotus, Plinius, Solinus, vetus Poeta apud Euſebium, aliique tradidere, aquilç magnitudine cum plumeo, apice, ſeu corona radiata; vt facile ex ea ſacrum Soli animal adſequamur. Accedunt præterea alia quædam in Nummis Monſtra, qui- *In vita S. Pauli Eremi*

bus symbolorum, aut Naturæ interpretes; possunt industriam suam ornare luculentius. Vnum, quod inter Hieroglyphica Aegyptiorum animalia retulerim, tradit Nummus rarissimus Hadriani; in quo cauda, corpus, & pedes leonis, pectus Crocodili, caput Isidis cum flore, & desuper Sphinx cum rota. Hæc enim omnia Aegyptium nummum satis arguunt, & meo iudicio, iuxta familiaria illis Symbola, Lunæ concordem cum Sole in hæc inferiora virtutem, & recurrens statis vicibus Nili incrementum. In vicina alias Aethiopia, non vnum agnoscit monstrum Plinius, ex variis id genus animalium formis concretum, collo etiam, cauda, pectore leonis, cætera diuersum, Aliud verò in Syracusanorum Nummis occurrit simile draconi, capite equino, cauda biforcata, incumbens stipiti. Alterum in ijsdem, alatum, capite equino, cum duabus tibiis equinis, infra pectus cauda Serpentina. Plura id genus ex Nummis tradi adhuc possent, vnde ijs, qui monstra vel vera, vel fabulosa congerunt, vberior materia diligentię, & contemplationis suppeteret. Haud inanem illam insuper ad mysteria veteris Sapientiæ, aut obscura auctorum loca illustranda, facilè quisque intelligit.

In Thesauro Magni Ducis

lib. 8. cap. 21.

Circa Historiam Plantarum.

Nec in ornãda PLANTARVM HISTORIA superuacanea omnis hæc Nũmorũ vete-

rum

rum supellex censeri debet. Ita qualis olim fuerit figura *SILPHII* aut *LASERPITII*, decantatæ adeo apud veteres plantæ, frustra apud Herbarios quæras, nec aliunde hodie quàm ex Nummis disces. Hæc enim planta, quæ vel sola Cyrenaicam regionem, per plura Sæcula nobilitauit, vnde & *Laserpiciferas Cyrenas* vocat Catullus, & cuius laseris aliquot pondera in publico Populi Romani ærario recondita narrat Plinius, iam ante illius, & Strabonis etiam ætatem, si eisdem credimus, apud Cyrenenses defecerat; cuius rei causam *a* hic in barbaros, *b* ille in publicanos trãsfert. Quod verò Aristoteles, Aristophanis interpres, Tzetzes, Hesychius olim tradiderant, Silphium in Cyrenensium Nummis vulgò signatum fuisse, manifestè etiamnum docent argentea & vetusta illius tractus numismata; qualia aliquoties cùm alibi, tum in Cimelijs Reginæ Augustæ, & Serenissimi Electoris Palatini, non semel inspeximus, Vnde etiam non piguit magnum Solini interpretem, nummos huius generis, non in vno Exercitationum loco adferre; quò nobilissimæ illius plãtæ vulgò ignotæ figuram ex ijsdem repræsentaret; quod iam ante præstiterant duo Antonii, Piso & Augustinus, in collectione veterum Numismatum. Alteram quidem figuram non parùm diuersam ex antiquo Diosco-

a lib. XI.
b lib. 8. cap. 3.

Tom. 1. p. 359. T. 11. p. 1058. Item Bod. in Not ad Theophr. Amstel. 1644.

ridis codice deprompram exhibet etiam idem Solini Interpres; sed ita vt adulterinam eandem, aliam certè quàm Cyrenaicam fateri illi sit necesse, & priorem ex Nummis prolatam germanam & genuinam agnoscere. Nã quod alias prioribus curis, nihil in hac Nummi figura simile apio reperiebat, cui similia tamẽ huius *Lybici caulis* folia veteres Theophrastus Dioscorides, Plinius constanter tradidere, alibi postea producta accuratiori ex duobus alijs Nummis Silphij pictura, feliciter retractauit. Quod verò notat Tzetzes, in ijsdem non plantam solùm, sed ipsos signari Cyrenenses Silphium Batto conditori suo offerentes, (vnde natum etiam prouerbium Βάττου σίλφιον) fateor in residuis hodie Cyrenarum nummis nondũ mihi obseruatum. Nec ideo tamen illustri Scaligero accedo, falsi eo nomine Tretzem arguenti; quod tamen pridem ante illum Græculum Aristoteles tradiderat, sicut rectè ex veteri Aristophanis interprete colligit Salmasius, vt nulla amplius supersit ratio dubitandi. Nec enim quia Nummi eiusmodi hodiè non exstant, labat continuò illorum fides, quasi omnia id genus numismata superessent, quorum veteres meminere, & præsertim Coloniæ, & gentis Africanæ; aut etiam talia quotidie adhuc non eruantur prioribus antiquarijs & ipsi olim Scaligero ignota. Vt mittam

Exer. Pliu. Tu.

Can. Isag. lib. 3. p. 300.

tam

tam nihil in eo alienum aut insolitum, sed familiare in Nummis Symboli genus denotari, quod quidem notius veteris huius memoriæ leuiter peritis, quàm vt pluribus hic adstruã. Factum etiam illud Cyrenensium tangit Hesychius, vbi simul meminit Nummorum cum caule Silphii in iisdem expressi, quales hodie tractamus; Βάττου σίλφιον, παροιμία ἐπὶ τῶν τὰς ὑπερβαλλούσας τιμὰς εὑρισκομένων, μετενήνεκται δὲ ἀπὸ τοὺς Κυρηναίους ἐπὶ τῶν Βαττιαδῶν μεταδοῦναι ἐξαίρετον τὸ Σίλφιον ὃ τετίμηται παρ᾽ αὐτοῖς, ὥστε καὶ ἐν τῷ νομίσματι ὅπου μὲν Ἄμμωνα, ὅπου δὲ σίλφιον ἐγκεχαράχθαι Ad quod prouerbium reperisse obseruo celebrem ipsius Cyrenæ Antistitem; Τρύφωνι τὰ δῶρα παρεσκευάσαμεν ὀπὸν Σιλφίου πολὺν Βάττου γὰρ ἀκούεις αὐτό *Triphoni dona parauimus Laserpicium Ζuphij coiposum, Batti scslicet Silphium audis*. Locum verò Hesychii integrum adduximus, vt vindicaremus etiam illum à rephrensione alterius Viri eruditione clari, qui postrema verba de Nummo Cyrenensium, cum caule Silphii, nihil ad explicationem prouerbii *Batti Silphium* nec ad honorem Batti quidquam pertinere, ad Solinum tradit. Atqui nihil hic peccauit, aut alienum inseruit summę accurationis Criticus, qui vbi rationem illius prouerbii adtulisset, petitam ex more illo aut facto Cyrenensium præstantissimum Silphium Batto, aut alicui ex eius stirpe offerendi, opportunè causam adiungit, quod hæc planta in tanto apud Cyre- *Synes. Ep. 133*

nen-

nenses honore haberetur, vt eam etiam in altera Nummi facie signari curauerint, vnde lux prouerbio non mediocris accedebat. Nec minus etiam lapsus est ibi vir magnus, dum eodem Hesychij loco deceptus, imberbis vultum ex Cyrenensium Nummo prolatum, pro Ioue Hammone obtrusit; aut quum sententiam suam de priscis & recentioribus Cyrenensium Nummis, & figuris in anteriori illorum facie expressis adtulit; qua de re infra dicendi erit locus. Alterius verò Plantæ nec minus olim nobilitatæ, luculentam etiam nobis figuram Nummi suppeditant. LOTVM Aegyptiam intelligo, quam lilio similem veteres tradunt, & vsibus varijs ac dignitate apud illos populos celebrem etiam docent. Vnde vt alios mittam Aegyptiorum nummos, in quibus flos ille conspicitur, eundem quoque Regum & Reginarum apud illos capita non semel ornasse, Ptolomæorum aliquot selectiora Numismata ostendunt. In ijs certè venusta quadam specie, capitis vertici impositus cernitur, qualis & hic nuper apud eruditæ elegantię Antiquarium, & Florentiæ iam ante, inter Magni Ducis Cimelia contemplari mihi licuit. Huc enim refero Nummum illius argenteũ, in quo vnius ex Ptolomæis, & Vxoris capita, cum flore priori supcraddito exhibetur. Talem etiam Arisinoe Philadel-

phi,

phi,& alter Ptolomæus in capitis vertice apud Vrsinum prȩferunt, prior ex nummo aureo, alter ex gemma expressus. Neque enim audiendus vir doctus, qui in notis ad has Fuluii Imagines, florem illum de Silphio, non de Loto, accepit & proinde à Cyrenensibus profectum vtrumque hoc monumentum credit. Figura enim illius floris ibi expressa à caule Silphij longius discedit, qui in auersa nummorum parte à Cyrenensibus, vt vidimus, signari solitus, & Lotum reuera lilio haud absimilem prodit. Ita etiã varia Aegyptiorũ Regum diademata eodem flore ornata, aut in illum desinentia, in plurimis id genus Nummis hodie conspiciuntur. Vnde vt alia mittam, (nec enim Comemntarios scribimus) lucem aliquam fœneratur præclarus Athenæi locus, qui coronas plexas ex floribus Loti apud Alexandrinos commemorat; quibus postea Antinöearum suaue cuiusdam poetæ commentum, nomen dedit. Ita vt non opus sit mihi *Laurum*, *Palmam*, *Quercum*, *Hederam*, *Myrtum*, *Pampinum*, obuia alias in Nummis capitis decora, in subsidium huius contemplationis, quam commendare hic institui, aduocare. Alias quidem plantas minus vulgares eadem nobis subministrat, vt *florem*, aut ramũ arboris THVREM ferẽtis, sicut ex Traiani nummo eruit Tristanus; DICTAMNVM

her-

herbam Crętæ peculiarem haud incelebrem; quam non ſemel illius regionis tradunt numiſmata; ſicut Phæſti Vrbis eiuſdem tractus, florem quendam latifolium, quem apud Golzium videre licet expreſſum. Vt in hunc cenſum iam non referam LAVRVM ALEXANDRINAM, de qua tamen non vna fuit recentiorum ſententia; HYPPOGLOSSVM aliaſque id genus plantas ſelectiores, ex quibus obiter adſertam Nummorum in hoc contemplationis genere vtilitatem, liceret vlterius euincere.

4 AD HISTORIAM PRISCI AEVI. Sed fortè maius erit operæ pretium, à brutis Animantibus, aut Plantis, ad nobiliorem rerum geſtarum HISTORIAM oculos conuertere, qui pręcipuus quidem eſt, & pulcherrimus, huius Nummorum tractationis Scopus. Nec tamen operoſam huius rei probationem à me exigis hoc loco, OCTAVI pręſtantiſſime, quod nec vnius eſt Diſſertationis argumentum, & de quo, vt ingenuè fatear, minus etiam videtur hic mihi laborandum. Vix enim hęc res hodie vllam habet dubitationem apud eos ipſos, quos vel nullo, aut leui admodum vſu antiquariæ huius ſupellectilis inſtructos videas. Vt mittam felicem multorum induſtriam, hic iam luculenter præluxiſſe, quorum curæ in hoc genere talium cupidis paſſim tractantur. Quod ſi tamen

meum

meam quoque Symbolam ad aliquam suscepti argumenti illustrationem liceat obiter cõferre, non vna certè ratio, singularem hic & mirificam quandam Nummorum vtilitatem, continuò suadere mihi videtur. Primam quidem subministrat illa iniuria, vel temporum, vel barbarorum, vel epitomatorum, quos vocant, quæ mancam, & mutilam magna sui parte Historiam prisci æui, ad nos hodie transmisit. Nec enim vllus ignorat, quota pars Historicorum veterum ex illa publica litterarum calamitate superstes euaserit, aut quàm laceri præstantissimi quique ex ijs occurrant. Ruinas vtique in ijs agnoscas veterum operum aut ædificiorum, passim hic etiamnum obuias; in quibus modo atria & vestibula, modo dietas & Lararium, modò laquearia & concamerationes desideres; aut si mauis familiare exemplum Nauis alicuius decumanis fluctibus quassatæ, in qua vel puppim, vel tabulata, vel proram, frequenter requiras. Vnde præclara multorum opera, quæ in colligendis reliquijs, aut resarcienda id genus iactura laborauit, in tantum laudem industriæ vel inuenit, vel meretur, in quantum priscis illius naufragij tabulis eadem inniti cõsueuit. Altera occurrit, illa crebra repugnantia apud Historiæ veteris Scriptores Gręcos & Latinos in rebus etiam grauissimis, vt nescias

Causa illius Vtilitatis.

quibus non plus vnquam acquiescere, aut quorum se iudicijs & auctoritati mancipare. Ita confusa aut discrepantia sæpius apud eos tempora, patriam, nomina, aliaque præcipua rei gestæ momenta videas, vt dum in ijs conciliandis aliquot Criticorum ingenia se exercent, eadem ab hoc conatu saniorum crebrius deterreant diligentiam. Hæc autem tolli non potest, aut argui diuersitas, nisi ope & præsidio illorum, quos vt indubiæ fidei testes, secure hic liceat conuenire. Tertio ex eo potest intelligi, quod multa iisdem Historiarum atque Annalium conditoribus, vel odio, vel amore, vel incuria sint perperam tradita; quæ emendari hodie, aut reuinci, nisi publicis quibusdam tabulis non possunt. Addo vt non continuo existimem à liuore profectum illud Vopisci iudicium, quod hic opportune sese mihi ingessit: *Neminem Scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum, prodente me, quin etiam in quo Liuius, in quo Salustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus manifestis testibus conuincerentur.* (In Aureliano.) Quarta accedit, quod omissa multa sint & prætermissa diligentissimis alias Scriptoribus, quæ tamen ad summam rei gestæ, aut historiæ integritatem, momentum non leue conferre videbantur. Nec enim vlli, vtut accurato & sedulo historico ea felicitas hactenus contigit,

omnia

omnia vel adsequi vel tradere in amplissima nonnunquam materia, aut ab illius ætate longo temporum interuallo submota. Id verò supplere demum possunt, reliqua eiusdem qui monumenta, in quibus publica fata populorum, aut gesta alias digna posterorum memoria, opportunè fuerunt consignata. Quinta denique superest, obscurè aut obiter multa passim iisdem Scriptoribus tradita, quæ noua & dilucida cuiusdam expositionis face indigent, vt legentium oculis quodammodo subijci possint, & eorum auiditatem luculentius explere. Ac talium immensa quædam seges in Historię veteris examine sese offert, quorum vsus vel voluptas vix commodè posset hodie percipi, nisi aliundè lux illis, & euidentia quædam maior accederet. Hæc autem singula in veteri Nummorum supellectile adiumentum quoddam præcipuum, & singulare præsidium agnoscere, non pœnitendi certè beneficij accessio censeri debet.

Ad HISTORIAM EXTERNAM minus conferre hic Nummi ijs videbuntur, qui Romanos solùm tractant, & vix aliis peregrinis, Græcis nempè & Asiaticis pretium ponunt. Haud vna tamen in ijs se offert Nummorum vtilitas, seu in tradendis Regum vel Ducum apud Græcos aut Barbaros *Appellationibus*, seu in illustrandis præclaris eorum *Natalibus*, & AD HISTOR. EXTERNAM.

Factis. Ita vt vicem hodie fungantur illorum Clypeorum, qui in templis ad memoriam rei gestæ appendi consueuerant, & ad quos crebrò prouocant antiquæ historiæ enarratores. Apud MACEDONAS quidem fundatores amplissimi illorum imperij, ab HERCVLE Leonicida genus deriuasse, vel eorundem imagines in Nummis cum Leonis exuuiis etiamnum arguunt. Quod ipsum tradit ex eorum fide, non e vulgo sed in purpura editus Imperator, qui exuuias leonini capitis stirpis auctorem referentes, Macedonum Regibus familiares, & quibusuis apud eos coronis, ac gemmis potiores scribens, addit, καὶ μάρτυς ἀξιόπιστος αὐτὸ Νόμισμα τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου, τοιαύτῃ εἰκόνι καλλωπιζόμενον; ac *TESTIS huius rei fide dignus est NVMMVS Alexandri Macedonis eiusmodi figura insignitus*. Vides hic vtique laudatissimum Cæsarem ad Nummos, tanquam ad indubium originis illius ac moris indicium securè prouocantem. Hic verò vir doctus illius editor, (quem locum tuo beneficio inspexi) ipsum profert ALEXANDRI Nummum cum illis leonis exuuiis, detracta etiam omni galea capiti adaptatis; quod postremum singulare & minus obuium in ijsdē numismatibus credit. Idem verò capitis insigne in antiquioribus etiam AMYNTAE, & PHILIPPI Nummis adhuc hodie intuemur,

Stirps Macedonum, & Alexandri.

Constant. Porphyrogē. Them. l. 11

vt

vt præteream *Pharetram & Clauam*, quæ tum in eiuſdem Amytæ, Philippi, Alexandri, tum poſterioris PHILIPPI numiſmatibus, èiuſdem originis fidem faciunt. Vt facile videas non fruſtra eſſe, quæ de vera, & genuina HERACLIDARVM in Macedoniã ſtirpe, priſci auctores magno conſenſu tradidere. Idem certè hic Nummi, quod Tabulæ veteres apud Syneſium præſtant, quas tradit ſucceſſionem Regum ab HERCVLE, ſuo tempore adhuc apud Cvrenſes arguiſſe. *In Cataſtaſi*

Immo ſplendidiorũ adhuc NATALIVM, qui ALEXANDRVM Herculis non tam traducem, quàm fratrem probarent, CORNIGERI eiuſdem in Nummis habitus fidem facit, qui illum ſcilicet Iouis Ammonis filium non minus arguit, quàm inſcriptio eiuſdem apud Philoſtratũ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟϹ Ο ΔΙΟϹ, aut altera apud eundem PATRI AMMONI. Ita vt eodem illo habitu ſe adhuc hodie conſpiciendum præbeat, quo illum Clemens Alexand. depictum refert, aut Ephippio apud Athenæum conuiuia frequentaſſe innuit, indutum nempe Hammonis Veſte, CORNVBVS, claua præterea & pelle leonina. Vt nõ mirũ ſit amplius, cur Aera Alexandrina apud Arabas, Epocha *Alexandri bicornigeri*, dicatur, vt obſeruat Scaliger, aut cur ille apud eoſdem DVLKARNAIM vel

De Nũmis cornutis Alexandri & Succeſſorũ.

lib. de Vit. Appollon. lib. 1 1. c. 6.

In Protrepe

Deipnos l. 6.

ZVLKAR-

ZVLKARNEN, seu *bicorniger* vocetur. In Prouincia certè quadam Balaxiæ, Reges tanquam ab Alexandro genus ducentes, ZVLKARNEN seu Alexandrum (h. e. bicornigerum) dici refert Paulus Venetus. *l. 1. c. 25.* Horum autem ratio lateret ferme nos hodie, ni opportunè Cornuta Alexandri & Successorum numismata, appellationis illius causam & fontem indicarent.

Transiere enim ad eius SVCCESSORES, vna cũ imperij dignitate, eadem quoque Capitis insignia; quò se vtique vel oris & habitus similitudine, legitimos hæredes probarent. Neque enim solùm proiectam Alexandri ceruicem & leuitatem oculorum, in aliquot eorum imaginibus spectamus; quod annotauerat iam olim Plutarchus, *In Pyrrho.* verùm etiam leoninã pellem & CORNVA ARIETINA, quæ Seleuci, Ptolomæorum, Lysimachi, aliorumque in nummis capita etiamnum decorant. Nec iam an ARIETINA illa, vt modò innui, vel HIRCINA cornua fuerint admodũ laboro; quod sollicitum habuit virum doctũ in Notis ad græca Goltzij numismata, ob Plutarchi caprina Pyrrho tribuentis auctoritatẽ. Vtriusque enim generis in his monumentis occurrunt, (vt de TAVRINIS iam nihil dicam,) quæ nec grauissimo Auctori fidem detrahunt, nec eadem inter se confundi patiun-

tur

tur. Tryphonis certè nummum cum CAPRINO cornu protulit Villalpandus, qualia cornua Iunoni LANVVINAE præbēt Nummi; quum Arietina frequentius cernas ab Alexandri Hæredibus, tanquam à Ioue Ammone desumpta. Pręaliis verò obseruo Ammianum Persarum Regi, *aureum capitis ARIETINI figmentum interstinctum lapillis, pro diademate* tribuentem. Seruium verò mitto, quem ratio hic fugit, apud quem eiusmodi Regum *Cornua sunt propriè cincinni*; ob affinitatem scilicet vocis *κείρειν tondere*, vel etiā vt opinor, exinde, quod cornua illa instar cincinnorum torta in Nummis apparent, vnde Lucano *tortis cornibus Ammon* dicitur. Immo nec moror diuersam Cornuum id genus in Nummis originem, quam refert Appianus, qui tradit ideò Cornua SELEVCI Imaginibus apposita, quod sacra quondam faciente Alexandro, fugientem taurum cornu apprehendisset; quod malè Politianus alicubi ad Lysimachum transtulit, vt viderunt iam eruditi. Antiquiorem & diuersam illius moris rationem, præter Alexandri aliorumque Seleuco coætaneorum Principum Númos, nota MOSIS cornua abundè ostentant; vt ab Hebræis ad Syros & vicinas gentes notissimum illud dignitatis & abundantiæ Symbolū profluxisse existimem. Ex Oriente enim & Palæstina, vt

lib. 19.

Ad Aen. 12

In Syriacis.

eru-

eruditis notum vsus plurimorum rituum, appellationum, insignium, ad Græcos aliasque gentes, dissimulata frequenter aut interpolata origine, transiit. Vnde CORNVA quoque apud Gentiles obseruo in iisdẽ Nummis, cùm Diis nonnunquam tributa, vt IOVI AMMONI, IVNONI LANVVINAE, BACCHO, ET PANI; tum vniuerso Bacchi choragio, SATYRIS & Capripedum gregi, vt vulgò notum; tum Heroibus, vt ALEXANDRO & Sucessoribus; tum Legislatoribus, vt CHARONDAE, qualem nummum edidit non ita pridem vir doctus, & nuper hic in Vrbe nactus sum. Eadem verò ita distin-

De Abstin. lib. 3. guit Porphyrius, vt Ioui arietina, Pani caprina, Libero Patri autem taurina tribuat cornua, οὕτω δὴ καὶ οἱ Ἕλληνες τῷ μὲν τοῦ Διὸς ἀγάλματι κριοῦ προσῆψαν κέρατα, ταύρου δὲ τῷ Διονύσου, τὸν δὲ Πᾶνα ἐξ ἀνθρώπου καὶ αἰγὸς συνέθηκαν. *Ita verò Græci Iouis quidem simulachro arietis cornua, Bacchi verò taurinum adaptarunt, Panem autem ex homine & capra composuerunt.* Insignis verò præ cæteris cum duobus Taurinis cornibus prominentibus ANTIGONI nummus ineditus, qualem cùm alibi, tum in Thesauro Augustæ Reginæ inspexi. Adeò vt meo iudicio, non minus ΤΑΥΡΩΚΕΡΩΣ dici debuerit, quàm

in Phocic. Attalus ille Apollinis oraculo vocatus apud Pausaniam legitur. Nec absimili ratione geminum

minum cornu taurinum vna cum proboscide Elephantis AFRICAE Symbolum constituit in Nummo Gentis Norbanę. Ita vt non vni Deorum hominumque ordini tributum olim videamus, quasi eximium aliquod honoris & dignitatis insigne, quod ab Artemidori ætate ludibrij & contumeliæ argumentum etiam apud ignobilissimum quemque euasit. Scilicet posterior ætas *peior auis*; sed me reprimo, neque enim querelarum hic locus, aut vlla mihi necessitas.

De Nominibus & Appellationibus à Dijs petitis.

Immo nec à Dijs solùm & Heroibus Natales aut Insignia, sed NOMINA etiam & APPELLATIONES mutuatos nosti, magnanimos illos Alexandri Hæredes. Neque enim Iouis illa vel Herculis cognatione contenti, ni DEORVM etiam titulos & honores apertè inuaderent: Vnde perstringit alicubi Dio Chrysost., illam eorundem in nominibus Vanitatem, qua Ceraunos seu Fulmina, Aquilas, Poliorcetas, immo Deos quoque, ineptè non minus ac impiè se ipsos nuncuparunt. Tales vtique adhuc hodie in Nummis Ptolomæi, Seleuci, Antiochi, Demetrij, Tryphonis, aliisque, non solùm cum splendidis, NICATORIS, NICEPHORI MAGNI, EVSEBIS, EVERGETIS, PHILOPATORIS, PHILOMETORIS, PHILADELPHI, AVTOCRATORIS etiam

Orat. 64. de Fortun.

O seu

ſeu *Imperatoris* Cognominibus, verùm etiam cum ambitioſa SOTERIS, EPIPHANIS, CERAVNI, DIONYSI, DEI quoque citra vllas ambages appellatione. Ita quidem vt ijs maximè occurrant inſigniti, qui magis in Deos ſacrilegi, aut in proximos impij, aut in ſocios perfidi extitere, aut alias cladibus magis quàm Victoriis nobilitati leguntur. Quæ recepta tamen in Oriente inanis & ſuperba titulorum nomenclatio, ad poſteros quoque eorum aut hæredes tranſiit, & adhuc hodie obuia in iiſdem oris exempla ſubminiſtrat. Vt iam in hunc cenſum non referam, minus decora, aut alias à regionibus, quibus imperitabant, deducta cognomenta, PHYSCONIS, AVLETIS, LATHVRI, HIERACIS, SEDETIS, ZEBENNIS, CYZICENI, & COMMAGENI, quæ inſuper eorundem Alexandri Hæredum Nummi exhibent. Illud verò vel beneficium vel commodum adfert ampla illa cognominum id genus ſupellex in Numiſmatibus antiquis adhuc frequens, vt confuſos vulgò inter ſe Antiochos, alioſque barbaros Reges diſtinguere, aut illuſtres eorũ appellationes, de quibus ſilent ferme Auctores, ex iiſdem deprehendere liceat.

De cognomine NICATORIS. ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ quidem nomen SELEVCO in Nummis eiuſdem tributum occurrit, à

quo

quo incepit SELEVCIDARVM series & regnum, quod illi à Victorijs potius quàm à Nicatore cæso inditum refert Appianus, & qui Templum eidem mortuo *Nicatorium*, tanquã Heroi extructum narrat. Quò respexisse etiã Hesychium obiter obseruo, Νικάνωρ ἥρως, ὃν καὶ τιμῶσι τινὲς, vbi perperam hactenus Νικάνωρ legitur, errore in scriptis & editis veterum libris familiari. Nec audiendus est proinde Scaliger, qui obseruata hac nominis varietate, *Nicanorem* tuetur auctoritate Nummorum, in quibus ΣΕΛΕΥΚΟΥ ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ (à Goltzio scilicet deceptus) *Nicatorem* verò dialecto Macedonica dici demum existimat. Non semel, vt obiter hoc dicam, alienis oculis, virum illustrem nummos veteres inspexisse deprehendo, quorum alias fidei & auctoritati plurimùm solet tribuere. DEMETRIO autem inter Seleuci Successores, idem quoque cognomen Nummi largiuntur, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΟΥ ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ, qui corruptè apud Iustinum, & eundem Scaligerum in Excerptis Græcis, *Nicanor* hactenus vocatur. Eadem ratione NICEPHORI nomen ANTIOCHO Epiphani Balæ, vt videtur filio, adhæsisse, docet rarior eiusdem nummus cum inscr. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ, quod vix aliunde constare existimem. Ita non so-

In Syriacis.

In Anim. Euseb. p. 128.

In Thes. Magni Ducis.

lùm alius ex Seleuci posteris occurrit *Callinicus*, sed & cuiusdam *Nicatoris* Parthorum Ducis meminit Strabo, ac sequiori æuo inter titulos Persarum Satrapæ ΝΙΚΗΤΗΣ etiam legitur. Qua ratione præterea apud Romanos VICTOR prænominis loco magno Constãtino vsurpatus, vt ex eiusdem Nummis liquet, in quibus VICTOR CONSTANTINVS MAX. & ad eius exemplum Filius Constantius VICTOR Terra Marique CONSTANTIVS inscribitur apud Ammianum; qui alibi Iulianum eius Successorem VICTORINVM per ludibrium dictum obseruat. Notæ verò eiusdem generis, VICTORIAE, NICE CALLINICE, AGATHONICE, frequentes mulierum appellationes, quas tradunt antiqua Marmora.

Lib.16.
Theoph. Symoc. Hist. L.4. c.17.

ΣΩΤΗΡΟΣ vel SERVATORIS cognomẽ PTOLOMAEO LAGI à Rhodiis primum concessum, Nummi eiusdem repræsentant, quod illi vtpote Syriæ euersori, pręter fas omne tributum contendit Iosephus, & quale aliis pluribus dein cùm Lagidis, tum Seleucidis adhæsit. Nec moror hic veteres aliquot, & recentiorũ turbam, qui SOTEREM hunc secundum in serie Lagidarum ponunt, inter quos vir doctus in explicatione huius nummi ad Vrsini imagines, quem tamen eundem fuisse cum Ptolomæo Lagi ex Pausania, aliisque plus

De cognomine SOTERIS.

Antiq. l. 12. cap. 1.

In Atticis.

plus ſatis conſtat. Id verò illi cognomen, quocunque tandem iure delatum, cum BERENICE vxore commune apud Aegyptios euaſit; qui ΘΕΩΝ ΣΩΤΗΡΩΝ nomine poſt mortem, ambo conſecrati, vt ex Inſcriptione veteri, præter Theocritum, licet eruere. Huius autem vocis appellatio, à IOVE SOTERE vel SOSPITATORE deſumpta (quo nomine illum apud Græcos Romanoſque cultum ſatis liquet) inde ad Conſeruatores aut Benefactores Vrbium vel Populorum, ciuium adulatione, aut metu paſſim translata, vt præter alios docere poteſt Euſebius. Vnde non mirum præter Caſtores, quos ΣΩΤΗΡΑΣ omnibus dici obſeruat Strabo, Apollinem, Bacchum, Herculem, tanquam benefica numina, ſub eadem Soteris nomenclatione olim cultos, vt præter Pauſaniam alioſque oculis ſubiiciũt Lapitharum in Theſſalia Nũmi ΑΠΟΛΛΩΝ ΣΩΤΗΡ; Maronitarum Thraciç, ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ; & Thaſiorum ΗΡΑΚΛΕΩΣ ΣΩΤΗΡΩΣ, quam etiam appellationem eidem Herculi, non vt belluas conficienti, ſed vt tyrannorum euerſori, eximiè alicubi vindicat aurea Dionis facundia, qui ob ſimilia beneficia generi humano præſtita SERVATOREM eum iure dictum commemorat. Non eodem tamen titulo videntur adducti Athenienſes, vt templa Seleuco SOTE-

Hiſtor. Eccle. l. 8. c. 18.

lib. 5.

Orat. 2.

Athen. l. 6.

TERI erigerent; aut Demetrium & Antigonum, graues saluti Græcorum Reges, SOTERES nuncuparent; quo nomine alias Græci Flaminium ob adsertam in libertatem Greciam in publico Gentis conuentu cohonestarunt; & vniuersos Patres Conscriptos Prysias Bithyniæ Rex in aditu curiæ salutauit, ΧΑΙΡΕΤΕ ΘΕΟΙ ΣΩΤΗΡΕΣ. Adeo quidem, vt Rex Regum Chosroes, auxilii indigus, litteris ad Mauritium Imperatorem scriptis, eum SOTERIS nomine cum epithetis aliis compellet, & Romanos in genere SOTERES vocare non erubescat. Eadem quoque appellatione insignitum ab Atheniẽsibus HADRIANVM probat præclarus eiusdem Nummus, ΟΛΥΜΠΙΟΝ ΣΩΤΗΡΑ ΤΟΝ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΙΔΙΩΝ. At enim maiori cum dedecore prodiit ex eadẽ Lagidarũ stirpe, præter Soteres alios, illa non SOSPITA, sed *Aegypti feralis Erynnis* CLEOPATRA, cui tamen ΣΩΤΕΙΡΑΣ cognomen Nummi etiam tribuunt; quo scilicet nomine præter Mineruã apud Athenienses, DIANA in Sicilia, CERES Apameæ, PROSERPINA Cyzici colebantur, vt selecta illorum tractuum Numismata ostendunt, cum nuda etiam appellatione ΣΩΤΕΙΡΑΣ, de quibus alibi. Vnde insuper satis liquet, quàm meliori titulo ac iure, non vnius Vrbis aut Populi, sed vniuersi generis

Plutarch. in Demetr.

Idem in Flamin.

Polyb. & Liu. l. 45.

Excerpt. legat. ed Reg. p. 188

neris

neris humani liberatorem, antiquâ Hellenistarum pietas SOTEREM salutarit.

ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ familiare in ijsdem numismatibus nomen occurrit, quo præsentes in Mysterijs Deos Gentiles olim prosequebantur. Vnde etiam Epiphaniæ frequentes eorum apparitiones dictæ, vt eruditis notum. Ita Plutarchus de templo quodam Siciliæ verba faciens, διὰ θεῶν ἐπιφάνειαν ἔνδοξος, ἃς καλοῦσι ματέρας, ab illis Dearum loci præsidum Epiphanijs seu apparitionibus, claritudinem consequutum docet. Lucianus verò agens de Hephæstione ab Alexandro consecrato, adulatores corpore illius combusto, somnia præterea Hephæstionis, Epiphanias quasdam, aliaque eiusdem vaticinia præ se tulisse, quò iuuenili Alexandri cupiditati indulgerent. Hinc autem ad Reges Alexandri successores, tanquam manifestos quosdam & conspicuos in terris Deos, Hephæstione certè haud inferiores, & tum magis visibiles, translata eadem appellatio, vt præ alijs nummus ANTIOCHI clarè exprimit, cum vtroque titulo ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ. Quod ipsum firmat egregiè Appianus, qui Antiochum narrat Epiphanem dictum; quod expulsis e patrio regno tyrannis, quasi patrius & domesticus Rex illi apparuisset βασιλεὺς οἰκεῖος ὤφθη. Epiphaniæ enim illæ Gentilium, quod obseruo, maximè de patrijs ac do-

De cognomine EPIPHANIS.

In Marcello

De Incredul.

In Syriacis.

domesticis Dijs & eorum manifestatione, vel pręsentia (vt Tullius illam vocat) sumebantur; vt præter citatum Plutarchi locum, auctor mihi Dio Prysæus, qui tradit, vulgò credi conditores Heroas, ac Deos, vt maximè eos decet, adire frequenter suas ciuitates, & maximè festis ac solemnibus diebus, aliis autē non conspicuos. Sacra quin etiam instituta à Gentilibus, ad prouocandas vel celebrandas illas domesticorum Numinum apparitiones, licet ex Athenæo colligere, qui refert Demetrium Phaleræum, fratre Himeræo ab Antipatre trucidato illius Epiphania celebrasse ὡς τὰ ἐπιφάνια τῦ ἀδέλφυ θύων. Quæ sacrificia scilicet ad indicandam fratris interfecti tanquam EPIPHANIS, & quasi in Deos relati præsentiam seu manifestationem instituebat Demetrius, haud aliter ac illo Epiphaniæ seu apparitionis argumento consecrationem Hephęstionis mentiebantur amici Alexandri. Ita eadem sacra ΘΕΟΦΑΝΙΑ etiam dicta ex Philostr. obseruo, vbi Lacones interrogati, an ob præsentiā Apollonij Thyanei Theophania agitarent, εἰ καὶ θεοφάνια ἐπ αὐτῶ ἄγωσι. Vnde patet ἐπιφανείας & θεοφανείας vocē de ipsa apparitione, ἐπιφάνια verò seu θεοφάνια vsurpata pro festis in earū memoriā agitari solitis, quod discrimen nonnullis etiam Scriptoribus Eccles. obseruatum videas. Neque verò his solùm in cōme-

Orat. 33.

lib. 12.

lib. 4. c. 10.

memoratione sacri mysterij, sed Gẽtilibus quoque θεοφανείας vocem pro Epiphania promiscuo vsu sumptam, vt mirer aliter has voces nonnũquã doctissimis viris acceptas. In Eusebij verò Chronico, ex versione Hieronymi, Caius Cæsar dicitur Petro Petronio Præfecto Syriæ præcepisse, sibi Statuam poni Hierosolymis, sub nomine IOVIS OPTIMI MAXIMI. Hæc autem postrema in Eusebianis Græcis Scaligeri exprimuntur, ΔΙΟΣ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ h. e. iuxta eundem Scaligerum *Iouis Illustris*, prouulgata scilicet cognominis huius Epiphanis apud interpretes significatione. Quo tamen huius appellationis dignitatem, aut vim vocis non videtur mihi adsecutus, qua meo iudicio instar Iouis præsentis & manifesti, absens etiã Caius à Iudæis suspici Hierosolymis ac adorari impiè voluit; quæ felicitas reuera paullo ante eidem, sed ingratæ Vrbi contigerat, in conspectu vnici & veri vel ΔΙΟΣ vel ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ. Neque enim ideo, quod inter ἀοράτους seu Inuisibiles Deos, primum locum Ioui adscripserit Theologia Gentilium, minus hoc illi EPIPHANIS seu manifesti cognomẽ conuenire quisquam existimet. De his enim alias nõ cõspicuis Deis, nec φαινομένοις instar Solis & Lunæ, Epiphaniæ illæ Gentilibus sumebantur, tanquam de singularis cuiusdam & alijs inconcessi beneficij prærogatiua, vt modò ex

Plutarch. Quæst. Rom.

Prysæo vidimus. Vnde facile etiam adsequimur, cur eam vocem Epiphaniæ, non ad fictã aut inanẽ, sed veram vel ΘΕΟΦΑΝΕΙΑΝ, vel salutaris, Syderis apparitionem primis Christianæ Reipublicæ Triumuiris manifestati, Societas Christiana iam olim traduxit. Ad hanc verò ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ appellationem Antiocho in eiusdem Nummis alijsque dein tributam, respexisse patet Chosroem Persarum Regem apud Theophylactum, qui inter inanes titulos, ambitiosum quoque illud præfert; *inter homines Deos* ΘΕΟΣ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΟΣ. Nec tamen vt idem Appianus innuere videtur, & nuper adseruit vir doctus, ANTIOCHVS Magni filius EPIPHANES primùm dictus, quamuis frequentius hoc nomine apud veteres Iosephum, aliosque indigitetur, & cui alias EPIMANIS seu insani nomen aptius quàm EPIPHANIS conuenire tradit Athenæus, sicut alibi EVERGETEM seu Benefactorem Ptolomæum, Alexandrinis seu Malefactorem, dictum obseruat. Eadem enim appellatio SELEVCO NICATORI, à quo vt dixi Stirpis & regni origo iam ante concessa, vt docet illius Nummus, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ, quod frustra hodie apud Auctores quæras, nec ad alium Seleucum referri debet. Ab illo verò Antiocho Epiphane di-

lib.4.

lib.12.

dicta videtur vrbs Epiphania, ex qua oriundus Euagrius, & de qua præter Geographos, ad eũdus Iosephus. Quod verò non prætereũdũ hoc loco, familiare illud EPIPHANIS cognomen non LAGIDIS solùm & SELEVCIDIS h. e. primis Alexãdri Hæredibus euasit, sed ad NICOMEDES Bithynios, TIGRANES Armenos, & Parthorum ARSACIDAS etiam transijt; quod vix aliunde, quàm ex eorundem Numismatibus nobis liquet. Donec posteriori adhuc æuo, non EPIPHANES solùm, sed ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΟΙ dicti eorum Successores Persarum Reges, vt modò vidimus; quando scilicet EPIPHANES dicti eorũ Præfecti, vt vel arguit vna inscriptio litterarũ Varami Satrapæ, apud Theophylactũ Simocattã

Antiq. l. 1. cap. 7.

Histor. l. 4. cap. 7.

ΚΕΡΑΥΝΟΥ seu FVLMINIS cognomentum PTOLOMAEVM Soteris filium maiorẽ, & fratrem Philadelphi gestasse, præter Auctores, Nummus eiusdem docet, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΕΡΑΥΝΟΥ. A celeritate verò seu vi ignea fulminis, nomen hoc illi adhæsisse tradit Pausanias; Memnon autem apud Photiũ, ab importunitate morum seu væcordia. Vnde mirum videri posset, hoc contumeliæ iuxta Memnonem vocabulum, non à maleuolis solùm, aut ioco militari huic Ptolomæo tribui, sed ab eodem etiam in Nummis signari; quod Caios & Antonios Bassianos, in Caligulæ,

De Cognomine CERAVNI.

In Atticis.

aut Caracallæ nominibus haud videmus vsurpasse. Quamuis enim AVLETIS, PHYSCONIS, & HIERACIS minus decoræ appellationes in Ptolomæorum numismatibus etiamnum obuiæ, firmare Memnonis sententiam possent, aliundè tamen potius & à Iouis FVLMINATORIS epithetis, iuxta Soteris aliaque id genus cognomina inde petita lubet deriuare; quod firmat etiam Lucianus, qui Aegyptios præ gentibus aliis Deorum Cognominibus ad satietatem vsos notat. Ita scilicet eodem nomine insignitus occurrit vnus e Seleucidiarum genere, quem CERAVNVM etiam dictum obseruat Eusebius. Huius verò nominis rationem liceat mihi ex Appiano eruere, qui Seleucum Nicatorem in condenda Seleucia ad mare, sequutum refert augurium fulminis, & ideo Fulmen in eadem urbe, haud aliter ac instar Numinis consecratum. Ex quo lucem fœneratur, Hesychius, qui Iouē sub CERAVNII nomine Seleuciæ cultū obseruat Κεκεραύνιος· ἐμβρόντητος· καὶ Ζεὺς ἐν Σελευκίᾳ Vnde facilè iam licet adsequi, cur vnus e Seleucidis, inter alia Deorum & Iouis ipsius cognomina vsurpari tum solita, CERAVNI quoque appellationem sacram in eodem tractu ambiuerit, aut cur obuium fulmen in Seleucię Nummo aræ impositum & vittis hinc inde pendentibus, cum *Inscrip.* illius Vrbis

In Imag.

In Syriacis.

In Thesaur Regin. & Magni Ducis.

Vrbis ; qui mirificè illustrat geminum hunc Appiani & Hesychij locum. Nec minus possunt ex ijs illustrari frequentes in alijs Lagidarum & Seleucidarum nummis, Aquilæ Fulmini insistentes, & duæ nonnunquam cum alis expansis & fulmine, vt in quodam Ptolomæi numismate; vt nihil de Pyrrhi, Agathoclis, Hieronymi, aliorumque id genus Regum aut Tyrannorum Nummis dicam, cum signato in iis fulmine. Aliud verò statuendum de Alcibiadis symbolo, quem in Clypeo nullum aliud insigne gentilitium expressum gestasse refert Plutarchus, præter Amorem ΚΕΡΑΥΝΟΦΟΡΟΝ. *In Alcibiade*

At verò Deorum cognominibus non solùm, sed Nominibus etiam occurrunt nonnunquam insigniti, vt DIONYSII seu Liberi Patris adsumpto vero nomine, ANTIOCHVS vnus e Grypi filijs, ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ; de quo Iosephus aliique possunt consuli. Annotauit id iam olim Lucianus, qui Deorum appellationes obseruat ab hominibus petitas, vt DIONYSII, Hephæstiones, Zenones, Posidonij; quæ nec in nominum solùm sed cognominũ etiam vicem, vt hoc loco transiere. Ita & THEMISO HERCVLES apud Atheneum, & rursus STRATONICIS VENVS ab vxore Antiochi Soteris apud Tacitum, & in Marmori- *De cognomine DIONYSI.* *In Imaginibus.*

moribus Arundellianis; quo honore prostibula etiam sua decorarunt Græci; vt de PHILE & LAMIA VENERE, ex Athenæo eruditis iam notum. Nec mirum tamen, sacris vulgaris huius Deæ assiduè operatas, ab eadem nominis decus reportasse; quum à Deo scilicet, à quo honorem adepti, nomina iam olim mutuatos veteres ex Plutarcho nouerim; vnde alium Athenæum, alium Apollonium, aliũ etiam DIONYSIVM dictum obseruat; qui locus mirè hæc & superiora simul illustrat. Transiere verò illius insaniæ exempla ad Romanos, vnde & in monimentis veterum, *IOVIS AVGVSTI*, *IVLIAE IVNONIS*, & similium mentio, ac in Nummis, *APOLLINI AVGVSTO*, *HADRIANO HERCVLI COMMODIANO*, *IOVIO GALERIO*, sicut aliundè *IOVIVM DIOCLETIANVM*, & *MAXIMIANVM HERCVLIVM* dictos accepimus. Ita referre huc etiam debent frequentes in ijsdem Nummis *IVNO*, vel *CERES*, vel *VENVS AVGVSTA*, cum Dearum habitu, & Augustarum effigie, vt ex earundem Statuis licet hic etiamnum obseruare. Vt mittam frequentia in Lapidibus veterum petita à Diis Deabusq; *Mercurij*, *Saturni*, *Phœbi*, *Dianæ*, *Palladis*, *Aphrodisiæ*, *Athenaidis*, aliaque id genus nomina Ipsum verò *DIONYSI* cognomen, præter adle-

Deipn. l. 6. & 13.

De Oracul. Def.

adlegatum ex Nummis *ANTIOCHVM* iudicio Tullij Regum poſt Alexandrum maximo *MITHRIDATI*, præter Appianum tribuit Dio Pryſæus; alius verò vnum e *Ptolomæis IVNIOREM DIONYSVM*, ſeu Bacchum nuncupatum tradit. Haud aliter ſcilicet M. Antonius omni eiuſdem Dei cultu adſumpto, hedera, pampino, *MINOR DIONYSVS* olim dictus, quem cultum præter Plutarchum, & Dionem, aliquot Nummi eidem tribuunt, & Auguſtum vitio, illi vertiſſe accepimus. Nec minus etiam *ANTIGONVS* verò eiuſdem Bacchi habitu inſignitus apud Herodianum occurrit, quò refero *TAVRINA CORNVA* illi in Nummis aliquot tributa, vt ſupra monui; ad exemplum ſcilicet Liberi Patris, cuius flores iuuenta, inuictum robur, longæ peregrinationes, & vitæ hilaritas, hos illi vel cultores vel æmulos Reges conciliarunt.

Accadem. Lucull.
Orat. 37.
Menand. Prot.
Plutarch. in M. Anton.
lib. 48.
Idem lib. 50
Hiſtor. l. 1.

Immo nec Superbis Deorum cùm Nominibus, tum Cognominibus contenti, ni ipſa quoque D E *I* appellatione (quò nempe Cœlitibus nihil reliquum facerent,) viui & in terris etiamnum agentes fruerentur. Adeo vt impletum in ſucceſſoribus videatur votum Alexandri, qui vt tradit aureus orator, DEVS eſſe noluiſſet poſt mortem, niſi aliorum DEORVM Rex eſſet. Quo nomine

De cognomine DEI.
Dio Chyſoſtb. Orat. 4.

exa-

exagitat eosdem præclarus auctor, quod moriendi necessitati obnoxij, Immortalis Dei appellationem ineptè sibi vindicarent. Hinc illa ΘΕΟΥ momenclatio,cognominis loco ab *ANTIOCHO* Seleuci Nicatoris Nepote primùm vsurpata, vt vesaniam illam arguit adhuc hodie eiusdem Nummus,cum inscriptione ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΘΕΟΥ, & alterius Antiochi, ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ. Sic *DEMETRIVM NICATOREM* eiusdem impietatis reum probant illius Numismata ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΟΥ ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ; quo nomine etiam alterum Demetrium Poliorcetem ab Atheniensibus nuncupatum, Plutarchus & Athenæus tradunt; ita quidem vt solum eum verum Deum agnoscerent, reliquos autem aut dormire, aut abijsse peregre profiterentur. Vnde etiam nonnullam lucem mutuatur Actorum & Iosephi locus, vbi Herodes Agrippa DEVS à circumfusa multitudine proclamatur, iuxta morem nempe in vicina Syria, Aegypto, alijsque Orientis partibus iam familiarem. Adeò vt illius exempla ad mulieres quoque diffusa paulatim fuerint, vt *BERENICES*, *ARSINOES*, *STRATONICAS*, *CLEOPATRAS*; quod vix aliunde tamen, quàm ex Lapidum, Nummorumque monumentis licet hodie colligere

De

De BERENICE Ptolomæi Lagi coniuge, supra vidimus, eam ΘΕΩΝ ΣΩΤΗΡΩΝ nomine, vna cum marito apud Aegyptios consecratam. De ARSINOE verò eiusdem filia, fidem mihi facit rarissimus Nummus argenteus, cum duobus capitibus junctis in vtraque parte, & inscr. ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ. Idem enim ad PTOLOMAEVM PHILADELPHVM & ARSINOEN sororem eiusdem & Conjugem, referendum, indicabam nuper, vt nosti, fori huius antiquarij regulo, Francisco Gottofredi, ab eodem de illius explicatione consultus, & cujus beneficio prçclari nummi notitiam debeo, qui Augustæ Reginæ Thesaurum locupletare nouissime meruit. Id nempe suadebant ad primum illius adspectum, & diadematis Regem arguentis, nec ab vno e Ptolomæis alieni, vt mihi videbatur, effigies; cùm insanus ejusdem erga sororem Arsinoëm amor, quem & adsumpto PHILADELPHI nomine, & nefariis nuptiis, templis præterea, aliisque diuinis honoribus professum memineram: tum obvia ejusmodi appellationum apud eosdem Aegyptios exempla. Adeo vt quod sola ductus conjectura monueram, & vt verissimum continuò arripuit optimus & laudatissimus Senex, indubitatum postea deprehenderem, ex lectione Monumenti Adulitani,

Q mihi

mihi tuo beneficio cognito, quod ex vetustissimo codice edidit iamolim V.Cl. & de litteris eximiè meritus Leo Allatius. In eo enim præclara Ptolomæi Euergetæ, filij hujus Philadelphi inscriptio, quam præteritis diebus frustra quæsitam, vir optimus ac omnis Romanæ antiquitatis intelligentissimus Benedictus Mellinus noster, opportune subministrauit. Ita autem se habent prima Inscr. verba,

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ ΥΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ, ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΘΕΩΝ ΣΩΤΗΡΩΝ ΑΠΟΓΟΝΟΣ. Vt hinc etiam intelligamus, non solùm Philadelpho & Arsinoë hanc ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ appellationem tributam, sed eandem etiam ad Parentis vtriusque ΘΕΩΝ ΣΩΤΗΡΩΝ exemplum, de vtroque conjuge fratre & sorore formatam. Videtur autem illa nomenclatio ab Apolline & Diana desumta, iuxta morem Aegyptiorum iam nobis Luciani & Nummorum fide abunde declaratum; ut si mauis à Ioue & Iunone, ex quorum etiam auctoritate & exemplo has Ptolomæi & Arsinoës nuptias defendit in præclaro alias Idyllio Theocritus. Goltzium certè geminam

Idyll. XVII.

minam nummi Inſcriptionem vidiſſe poſtea ex eiuſdem Theſauro deprehendi, ſed quam ad Apollinem & Dianam referre illi placuit. Sic alteram inſcriptionem Aegyptiam obſeruo apud Gruterum, cum iiſdem vocibus ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ, & in vltima lapidis parte ΣΥΝΘΡΟΝΟΙΣ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΘΕΟΙΣ; quæ ad Philadelphum & Arſinoëm ſanguine, ſolio, & eadem hac appellatione junctos, omnino ſunt referenda. Ad alteram verò *ARSINOEN* ſpectat alius Nummus cum capite velato, gemino cornucopia & inſcriptione ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, Lyſimachi nempe conjugem & huius Philadelphi Filiam, qualem expreſſit in imaginibus Vrſinus, & nos aureum & argenteum aliquoties vidimus. Idem tamen huius *A*rſinoës cum priori fatum, ſi fides Memnoni apud Photium, qui tradit eam poſt Lyſimachi nuptias, fratri etiam, Ptolomæo nempe Cerauno nupſiſſe. Quin alteri quoque *A*rſinoë confecratæ templum erectum narrat Pauſanias, Lacenæ nempe, non *A*egyptiæ, & ſorori vxorum Caſtoris & Pollucis, hoc eſt totidem rurſus ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ: vt fatalem quandam in hoc *A*rſinoës nomine cum huiuſmodi appellatione communionem videas. *A*t verò præter has *A*egyptias Berenicem & *A*rſinoëm, *STRATONICA* Syra *Lacon. in.*

vxor primò Seleuci, dein Soteris Antiochi, ΘΕΑ pari ratione vocatur in Marmoribus Arundellianis; quæ appellatio alterius *A*ntiochi, Grypi nempe Matri CLEOPATRAE, tributur in Nummis, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡ*Α*Σ ΘΕ*Α*Σ Κ*Α*Ι Β*Α*ΣΙΛΕΩΣ *Α*ΝΤΙΟΧΟΥ. Quod illustre scilicet monumentum pietatis huius *A*ntiochi in matrem Cleopatram, vt intelligamus cur eidem Regi in Nummo præponitur cum DE*A*E nomine, aut cur idem Antiochum, non *GRYPI* solùm, sed *PHILOMETORIS* etiam cognomine à Porphyrio in Excerptis Græcis Scaligeri vocetur. Quod verò ferme exciderat, referendum ad Stratonices huius non maritum, sed filium *A*ntiochum nomenclatio illi tributa in vetustissimo Smyrnæ Fœdere Marmorum *A*rundellianorum, ΘΕΟΣ Κ*Α*Ι ΣΩΤΗΡ. *A*t corrigendus, vt obiter hoc dicam, Memnon apud Photium, vbi Seleucus *A*siam filio Ἀντιγόνῳ commendasse dicitur; quum non *A*ntigonus tamen, sed alter *A*ntiochus huius *A*ntiochi *DEI* parens, Seleuci filius fuerit; quod vt tralatitium miror eruditissimum Schottum præteriisse. Nec tamen intra *Ae*gyptios & Syros, eadem se continuit insania, quin ad vicinos aut hæredes eorum potentiæ Reges transierit, Ita *MITHRIDATES* superstes etiamnum

In Thesauro Magni Ducis.

diuinis

diuinis honoribus à ciuitatibus cultus & ΘΕΟΣ præterea appellatus apud *A*thenæum legitur. Idem de *PHRAATE* Parthorum Rege obſeruat apud Photium Phlegon, φραάτης inquit (non φράτης) ὁ ἐπικληθεὶς ΘΕΟΣ *Phrates cognominatus* DEVS. Vnde ſucceſſores eorundem Perſarum Reges, non Fratres ſolùm Solis aut Lunæ & participes ſyderum dicti, ni manifeſtiorem adhuc Diuinæ & Humanæ naturæ communionem indicarent. Liquet idex Epiſtola Choſroæ Hormiſdæ filij χοσρόης βασιλεὺς βασιλέων εἰρηνάρχης τοῖς ἀνθρώποις σωτήριος· ἐν ΘΕΟΙΣ μὲν ΑΝΘΡΩΠΟΣ ἀγαθὸς καὶ αἰώνιος, ἐν δὲ θεοῖς ἀνθρώποις ΘΕΟΣ ἐπιφανέστατος. *Choſroës Rex Regum Pacificus, Hominibus ſalutaris, inter* DEOS *quidem* HOMO, *bonus ac æternus, inter* DEOS *autem Homines*, DEVS *præſentiſſimus*: *A*gnoſcis impiam ad vnici Seruatoris ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΥ, & Sacra Chriſtianorum myſteria alluſionem. Athenienſes verò & Græci reliqui, præter Antigonum & Demetrium ſupra memoratos T. *FLAMINIVM* ob libertatem redditam, non ΣΩΤΗΡΑ ſolum, ſed ΘΕΟΝ etiam declararunt. Id certe ex præclara eiuſdem Gemma eruit vir doctus ad Vrſini Imagines. Hinc ad Patres conſcriptos tranſlata quidem à Pryſia Rege appellatio, quam ſupra memoraui, ΘΕΩΝ ΣΩΤΗΡΩΝ, ſed & Nummi *Theophyl. Simoc. l.4.*

Nummi passim in Græcorum Ciuitatibus percussi, cum inscriptione, quam iidem adhuc hodie exhibent, ΘΕΟΝ ΣΥΝΚΛΗΤΟΝ, seu DEVM SENATVM. Donec tandem Vrbs vestra eodem etiam cultu affecta; vnde ΘΕΑ ΡΩΜΗ, non semel in priscis nummis occurrit appellata; sicut à Poeta haud incelebri, *Terrarum DEA Gentiumque ROMA*. Nec mirum proinde sequiori adhuc ætate, propudia quidem Romani nominis, sed rerum Dominos, *CAIVM, DOMITIANVM*, *DEI* nomen impiè ambiuisse, quo nomine postremum hunc ab vniuersis Græcis appellatum, præ aliis docet & sugillat Dio Chrysosthomus. Idem etiam nomen *CARVM* Cæsarem gestasse, non auctor solum Calpurnius, sed eiusdem Nummi *DEO ET DOMINO CARO AVG.* quod perperam Scaliger ad Carum defunctum iam & consecratum refert; quum desint tamen ibi solita consecrationis vel nomina, vel Symbola. Certe præter rationes aliàs, & coætaneos auctores, qui docent Carum adhuc superstitem id nomen affectasse, vt iam olim ad Iuliani Cæsares monui, DIVI non DEI nomen consecratis olim *A*ugustis perpetua quadam obseruatione tributum constat; vt præter *A*uctores, vulgò è Nummis notum, ac vel ipsius Cari apud Occonem cum DIVI elogio, &

Orat. 45.

*A*quila

Aquila aliisque consecrationis notis. Græca enim fuit ΘΕΟΥ, vt notum, seu in Deos post mortem relati, non Romana appellatio: sed de consecrationis nomine aut Symbolis infra, & alibi adhuc accuratius.

De cognomine MAGNI.

Minus vesana hic fortè aut importuna MAGNI appellatio, à Prouinciarum aut rerum gestarum amplitudine desumpta, nec Alexandro solùm, sed eiusdem successoribus nonnunquam tributa. Antiocho non tam ampliata, quàm imminuta à Romanis magnitudine inclyto, MAGNI tamen appellationem iam olim adhæsisse, si non aliundè, certè ex eiusdem Nummis constaret, ANTIOXOY ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Eadem in alterius quoque Antiochi Commageni Numismate occurrit, ΒΑCΙΛΕΥC ΜΕΓ. ΑΝΤΙΟΧΟC ΕΠΙ..... (h. e. ἐπιφανὴς) ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ. Ptolomæum Lagi alias Soterem, Magnum etiam vocat Iustinus, ita tamen vt cognomentum illud continuo gestasse inde argui non possit, quod nec Nummi, Lapides, vel antiqui Auctores docent. Ptolomæo tamen Euergetæ, eiusdem nepoti eandem tribuit vetus inscriptio supra adlata, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ. Transiit verò illa appellatio ad Arsacidas, nisi eandem potius ab antiquis Persarum Regibus mutuati; vnde & Xerxes ΜΕΓΑΣ vice

In Thesauro Augustæ Reginæ.

cogno-

cognominis in Excerptis Græcis Scaligeri vocatur. *E*andem verò peculiarem *A*rſacidis evaſiſſe, vt vulgo notum, præ aliis obſeruat Dio Chryſoſthomus, ὅθεν δὴ καὶ ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ κέκληται μόνος. *Vnde etiam & MAGNVS REX ſolus vocatur.* Hinc apud Herodianum *A*rtabanus ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ dictus, & Caracalla, litteris ad *A*rtabanum Parthorum Regem ſcriptis, ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ filiam ambire ſeſe profitetur; ſcilicet vt ſub blanda affinitatis illius & honoris ſpecie, incautum eundem oppri-meret. In Nummis autem Severi, Abgarus Edeſſæ Regulus Magnus etiam vocatur, ΑΒΓΑΡΟϹ ΜΕΓ. ΒΑϹΙΛΕΥϹ; quod in ludibrium Parthorum Regis tributum illi à Severo exiſtimat Triſtanus. Ita Chaganus quoque Dynaſta litteris ad Mauritium Imperatorem ſcriptis, Magnum Dominum ſe ipſum indigitat: τῷ Βασιλεῖ τῶν Ῥωμαίων ὁ χάγανος ΜΕΓΑΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ. Quæ alias Δεσπότου ſeu Domini appellatio, vt obiter hoc dicam, & Domitiano à Græcis quondam tributa, auctore Dione Chryſoſtomo, & Cambyſi Perſarum Regi jam olim vt propria adhæſerat, ſicut obſervat alicubi Themiſtius. Vnde non mirum eundem hunc ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ titulum, Cæſaribus frequenter ab auctoribus Græcis adſcribi, quo nomine & Dio-

Orat. III.

Excerpt. legat. ed. Reg. p. 190.

Orat. 45.

Orat. V.

cletianum designat alicubi *Eusebius*, alibi verò Constantinum, & *Arcadium* Synesius, ita tamen vt vulgò Cæsares, ab hac appellatione abstinuisse, ex eorum *N*ummis satis constet; præter Constantinum, cui *MAXIMI* appellationem *N*umismata eiusdem haud immeritò largiũtur.

Lib. de vit. const. 1. cap. 12. lib. 1. Præm. Orat. de Reg

De cognomine REGIS REGVM.

Augustiorem adhuc *REGIS REGVM* appellationem Parthorum Regibus, non vulgò solum *A*uctores, sed rariores etiam *ARSACIDARVM* Nummi largiuntur, quos adferre hic obiter haud erit inconsultum. Vnum observavi in Thesauro Magni Ducis, diuersum ab eo, quem edidit Tristanus, ARCAKOΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΟC ΒΑCΙΛΕΩC ΒΑCΙΛΕΩΝ. Alterum Florentiæ itidem inspexi, in Cimelio Gaddiano, fugientibus & exesis litteris ARCAKOΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥC ΦΙΛΕΛΛΗΝΟC. Tertius verò hic in vrbe penes Excellentissimum Principem Augustinum Chigiũ adseruatur, reliquis adhuc meo iudicio rarior, ΒΑCΙΛΕΩC ΒΑCΙΛΕΩΝ ΒΟΛΑΓΑCΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΚΑΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΟC. Geminum quidem vidisse Goltzium colligo, sed cujus lectionem non est ad sequutus, ita vt apud eundem divinare illam potius, quàm conijcere liceat. Ad hunc enim refero, quem sub corrupto nomine ΑΝΟΥΛΑΓΑC pro

ΒΟΛΑΓΑΣΟΥ cum Epithetis reliquis *Epiphanis*, *Philellenis*, & *Regis Regum*, adduxit. Nec felicior idem fuit, in eruendo nomine Arsacis, pro quo ARCANOY in ejusdem Thesauro perperàm legitur. Ex præclaris autem hisce prisci ævi reliquiis, quas quibusvis gemmis potiores ipse sat scio fateberis, Arsacidas videmus *EVERGETIS* ac *EPIPHANIS* inter se cognominibus distinctos, non aliter ac Lagidas & Seleucidas, à quibus nempe imperij simul insignia & potentiam sunt mutuati. *Id* verò quod præsidium adferat eruditis ad Historiæ veteris elucidationem, & Arsacidarum vel imprimis, quorum seriem vt confusam aut vulgò ignotam tradere refugit Scaliger, iudices fero omnes serium litterarum amorem aut cultum professos. *REGIS* quidem *REGVM* appellationem in ijsdem Nummis obuiam, à Persis ad Parthorum Reges, & ab his rursus ad Persas rediisse, tralatitium nimis, quàm vt probatione indigeat. Græci enim non solùm aut barbari, sed Romani etiam Scriptores eandem non verentur Arsacidis tribuere, vt ex Suetonio in Caligula, aliisque vulgò iam notum. Ita vt eandem præter Auctores & Nummos, Marmora quoque illis tribuant, in præclara Inscriptione, quam vidit iam olim Scaliger; in qua duo Phraatis liberi ob-

Vid. Canon. Isag. lib. 3.

Can. Isag. lib. 3.

sides

ſides Romam miſſi *PHRAATIS REGVM REGIS FILII* Romano etiam ſermone, citra ambages vocantur. Immo nec abſtinuiſſe invidioſa alias appellatione Parthorum Reges, in litteris ad Romanorum Duces aut Cæſares etiam ſcriptis ſatis conſtat; vt ex Epiſtola Phraatis ad Pompeium, alterius Phraatis ad Auguſtum, Vologeſis ad Veſpaſianum, Saporis ad Conſtantium, & Hormiſdæ ad Iuſtinianum licet colligere. Nec tamen illis idem titulus à Romanis continuò delatus, vt in reſponſo Pompeij, & litteris Auguſti ad Phraatem videre eſt apud Dionem. Vnum forte excipias Veſpaſianum, quem à Vologeſe compellatum (à quo fortè ſuperior nummus percuſſus) *Rex Regum Arſaces Flauio Veſpaſiano ſalutem*, eidem totidem verbis reſpondiſſe, nullo ex imperatoriis nominibus adſumpto, auctor eſt Dio. Illuſtre quidem exemplum Chotroæ Perſarum Regis, ſed profugi & opis indigi, apud Simocattam obſervo; qui litteris ad Mauritium Imperatorem ſcriptis, non ſolum ab ea *REGIS REGVM* appellatione ſibi temperat; ſed filium ſe illius Auguſti & ſupplicem vocat, & omnia ſupremæ maieſtatis elogia plena manu in eum congerit. Idem tamen alias ad Sergium Martyrem ſcribens, ſolitam *REGIS REGVM* retinet appellationem. Nec tamen eadem ita Partho-

Dio lib. 37. Idem l. 55. Idem l. 66. Am. Marcell. 1. Menand. protect. p. 137. ed. Reg.

lib. 37.

Lib. 66.

Theophyl. Simoc. ed. Reg. p. 185. Item lib. 5. cap. 1.

Theophyl. l. 5. cap. 4.

rum aut Persarum Regibus adhæsit, vt ad eorum exemplum alij nonnulli Barbarorum Reges eandem sibi aliquando non vindicarint *PRIAMVM* certe & Antiquos *TROIAE* Dominos, *REGES REGVM* dictos notat Strabo, & *TIGRANES* Armenus, Velleio Regum maximus, Plutarcho in Lucullo, & apud Appianum eodem *REGIS REGVM* titulo cohonestatur. Ita legebam nouissimè apud Photium, *MITHRIDATEM* eandem quoque appellationem ambiuisse; quem narrat Memnon, Lucullo, omisso Imperatoris nomine, respondisse, quod ab eodem *REGIS REGVM* titulo prior compellatus non fuisset. Immo illa fax Aegypti *CLEOPATRA*, superbo quoque REGINAE REGVM nomine decorata apud Dionem legitur, & eiusdem filius Cæsario e Cæsare scilicet genitus, REX REGVM etiam renuntiatus; ἐκείνην τε (scil. M. Antonius) βασιλίδα βασιλέων καὶ τὸν πτολεμαῖον, ὃν καισαρίωνα ἐπωνομάζων βασιλέα βασιλέων καλεῖσθαι ἐκέλευσε. Prioris verò illustre exemplum Nummi etiamnum exhibent, *REGINAE REGVM FILIORVM REGVM CLEOPATRAE*; vnde satis liquet errasse eruditos, qui apud Dionem Βασιλίδα Βασιλίδων pro Βασιλέων seu *Reginam Reginarum*, potius quàm *Regum* legendum contendebant. Nec prætereundus

Lib. 12.

In Syriacis.

Lib. 49.

hoc

hoc loco Hannibalianus frater Delmatij, qui Rex Ponticarùm gentium à Constantino constitutus, *REX REGVM* in Excerptis Constantini vocatur. Quæ tamen appellatio Indorum illum Regem magis videtur decuisse, qui auctore Strabone ad Augustum in Syriam profectus, sexcentorum Regum Dominum vocare sese non dubitabat. *Lib. XV.*

PHILELLENIS etiam titulum vsurpasse videmus *ARSACIDAS*, quod iterum aliunde, quàm ex indubia Nummorum illorum fide vix constare existimem. Mira verò in Darij, Xerxis, aliorumque id genus Hæredibus appellatio, qui Græcorum magis odio, quàm amicitia clari alias extitere. Factum autem id mihi videtur ab Arsacidis, ad demerendos sibi Græcos Asiaticos, Mesopotamiæ, Syriæ, & reliquos illius tractus Parthis viciniores, qui Græcorum coloniis & lingua passim florebant. Vnde apud Dionem observo Nicephorios, Macedonum in Mesopotamia colonos, Romanis vt ΦΙΛΕΛΛΗΣΙ sese libenter tradidisse. καὶ ἐς τοὺς Ρωμαίους ὡς καὶ φιλέλληνας πολλὰ ἐλπίζοντες. Eodem enim cum Parthis instituto, majores vestros illam quoque appellationem ambivisse, & hic locus satis arguit, & bella pro Græcis Asiaticis contra Antiochum suscepta, aliaque benevolentiæ illorum in Græcos argumenta ambitiosè

De cognomine PHILELLENIS.

Lib. XI.

etiam

etiam non semel contestata, abundè docent. Ita Cassius Cæsaris interfector ΦΙΛΕΛΛΗΝΑΝΗΡ ab Archelao Rhodio dictus, apud Appianum legitur. Aliàs verò Regibus familiare idem nomen evasisse, vel vnus Strabo videtur comprobare, qui in genere Regum ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ mentionem alicubi injecit. Vnde alias Cicero eiusdem laudis æmulus; *PHILELLENA* sese in Epistolis vocare non dubitavit. Nec eo tamen sensu dictus apud Plutarchum M. Antonius ΦΙΛΑΘΗΝΑΙΟΣ, quippe non tam caritate erga Athenienses, quàm ob desponsatam sibi ab ijsdem Minervam. Huc accedit *PHILOROMAEI* nomenclatio, quæ non tam sponte sumpta, quàm à Senatu olim amicis & sociis Regibus benevolentiæ ergo tributa. Hinc eadem occurrit adhuc hodie in nummis *ARIOBARZANIS* Cappadociæ Regis, vt in aureo ac rarissimo nummo Marchionis Nicollini Florentiæ obseruasse memini, cum inscriptione ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΡΙΟΒΑΡΣΑΝΟΥ ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟΥ. Ad has enim præclari Musei lautitias aditum mihi tua opera patuisse, etiamnum opinor recordaris. Ille verò Nummus, cum gemino, quem edidit Vrsinus, mirificè illustrat Tullij in Epistolis locum, *vt ego Regem Ariobarzanem Eusebem et PHILOROMAEVM tuerer*, & infra de eodem;

Bell. Ciuil. lib. 4. — *Lib. XIV.* — *Epist. p. 85.* — *De cognomine PHILOROMAEI.* — *Lib. XV. Epist. 2.*

dem; *caſu incredibili & pene diuino, Regem, quem vos honorificentiſſimè appellaſtis, nullo poſtulante, &c.* Vides vtique PHILOROMAEVM vt honorificæ appellationis vocabulum, cùm Ariobarzani tributum, teſte Tullio, tum ab eodem inter dignitatis inſignia, & nomina Regia, vice cognominis receptum. Magni enim illud conſtitiſſe barbaris Regibus liquet ex Dione, qui vnum è Ptolomæis immani pretio hunc *AMICI ROMANORVM* titulum refert à Romanis redemiſſe. *ARSACIDIS* quin etiam eandem, ſed ſimulatam amicitiæ Romanorum curam, tribuit Memnon apud Photium, ſicut de eadem inter Lucullum & Parthos contracta Dio alicubi meminit. Coniunxit verò vtrumque Græcorum & Romanorum amici titulum Strabo, qui Rhodios ſcribit amicos fuiſſe Regum ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΩΝ. καὶ Ῥωμαίοις ἐγένετο φίλη καὶ τῶν Βασιλέων τοῖς ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟΙΣ τε καὶ ΦΙΛΕΛΛΗΣΙΝ. Elegans autem de vtraque hac appellatione & geminis aliis, apud Themiſthium locus; Κῦρον φιλοπέρσην καλῶ, ἀλλ' οὐ φιλανθρωπον, φιλομακέδονα δὲ Ἀλέξανδρον, ἀλλ' οὐ ΦΙΛΕΛΛΗΝΑ, τὸν δὲ Σεβαστὸν ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟΝ. *Cyrum voco amicum Perſarum non autem generis humani, Alexaudrum verò AMICVM Macedonum non autem GRAECORVM, Auguſtum autem AMICVM*

Lib. 39.

Lib. XIV.

Orat. X. de pace.

CVM ROMANORVM. NI potius dicendi ijdem fuerint, ΦΙΛΟΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΦΙΛΑΡΧΟΥΝΤΕΣ quibus appellationibus Pompeium alicubi Dio prosequitur. *Lib.* 36. Nec à tota gente, vt florente Republica, sed à Cæsaribus etiam sub eorum imperio, petita nonnunquam ab amicis, aut obnoxiis Regibus appellatio. Vnde huc referri debet Herodis nummus, quem ex Goltzij indice vt colligo, præfert in Eusebianis Scaliger, ΗΡΩΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΦΙΛΟΚΛΑΥΔΙΟΣ. Quo facto scilicet Herodes Agrippa, studium suum & fidem erga Claudium Benefactorem voluit publicis & duraturis monumentis consignari. Fides verò huius Nummi sit penes Antiquarios, qui talem alias nec visum nec auditum mihi ingenuè fateor; nec ea de causa spuriis continuò eundem annumero. At non absimili ratione, Parthos ΦΙΛΑΡΣΑΚΟΥΣ vocat alicubi Strabo, *Lib.* 16. ob amorem illum scilicet vel cultum, quo Reges suos, vt *ARSACIS* traduces prosequebantur.

De appellatione ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ Sed minus fortè obvia in monumentis veterum, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ coniuncta appellatio, vt in Eusebianis agnoscit Scaliger. Vtramque tamen suppeditant duo Nummi Barbarorum Regum, ne postremam hanc Romanorum vel Ducibus, vel Cæsaribus propriam statuamus. Prior est

TRY-

TRYPHONIS DIODOTI, qui se in Seleucidarum seriem & regnum intrusit; cuius effigiem penes me habeo beneficio Cl. Gottifredi nostri, quæ caput imberbe præfert diademate revinctum, & in auersa parte Galeam cum stella & inscriptione, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΡΥΦΩΝΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ. Adeò vt vel hinc intelligamus, hunc modò è famulo Dominum, Regis nomenclatione, quam eidem Auctores tribuunt, non contentum, alteram *IMPERATORIS* addidisse, quæ supremis Exercituum apud Romanos Rectoribus ea ætate familiaris, nondum supremi fastigij vocabulum apud eosdem evaserat. Eandem verò inscriptionem præfert alter Nummus Tigranis apud Goltzium, ΤΙΓΡΑΝΟΥΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Alium quidem præclarum Tigranis Nummum, in Cimeliis Magni Ducis inspexi, cum sola inscriptione ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΙΓΡΑΝΟΥ.

Mitto iam alia sexcenta, quæ ad illustrationem *HISTORIAE* veteris Græcorum aut Barbarorum, Nummi nobis etiamnum ob oculos ponunt. *ASANDRVM* Bosphoro à Pharnace Mithridatis filio præfectum memorant Historici, à quo postea idem Pharnaces expulsus & acie cęsus traditur. Ad quem Asandrum refero aureum Nummum raris- *Dio lib. 42. Appian. in Mithridat.*

S simum

ſimum viri ampliſſimæ dignitatis, ſed maioris adhuc elegantiæ, Camilli Maximi; qui hic vultum illius exhibet, cum apluſtro à tergo, ab altera autem parte Victoriam proræ inſiſtentem, cum inſcriptione ΑΣΑΝΔΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ex quo ſtatim colligas oræ & Victoriæ maritimæ compotem, adſumpto quin etiam regio nomine, in ſeriem proinde Ponti aut Boſphori Regum inſerendum. Vnde corrigendus apud Strabonem locus, vbi Reguli hujus minus noti vicem Lyſander hactenus perperam occupat, errore ab affinitate nominis deducto. Refert enim præclarus auctor, Mithridatem Pergamenum everſum;

Lib. XIII. ὑπὸ Λυσάνδρου τοῦ καὶ φαρνάκην ἀνελόντος. Aſander enim de quo hic ſermo non Lyſander (cui nullus hic locus) auctor illius facinoris, vt iam vidit Caſaubonus, & Dio ac Appianus tradunt. At vice verſa expungendus Aſander apud Photium, qui pro Caſſandro aliquoties ibi obtruſus legitur, ſub nomine modò

Pag. 424. & alibi. Ασάνδρου, modò Ασσάνδρου, cui inter Alexandri ſucceſſores Cariam contigiſſe, eundemque cum Eumene pugnaſſe, auctor Dexippus. Hæc enim omnia ad Caſſandrum referenda ex Diodoro, Iuſtino, aliiſque notius, quàm vt probare aggrediar. Vnum prӕterea hic nec tralatitium obſeruo, *ASANDRI* nomen familiare dein Boſphori Regulis aut Dynaſtis po-

ſteriori

ſteriori etiam æuo extitiſſe : Alterius certè Aſandri Boſphoritarum Regis, & eiuſdem Filij hiſtoriam, narrat Auguſtus ſcriptor, Conſtantinus Porphyrogenneta. Ita ABGARI, cuius meminêre Annales Eccleſiaſtici, familiare Edeſſæ Regulis nomen, haud aliter ac Ptolomęis, & Seleucis vel Antiochis, in vicina Syria & Aegypto, non aliunde quàm ex Nummis diſcimus; vt Cl. Viris Triſtano & Valeſio iam obſeruatum, & obiter ſupra monuimus. Vnde corrigendum patet Lampridij locum, in vita Seueri, vbi *Perſarum Regem Abgarum ſubegiſſe* dicitur, pro *Edeſſæ Regem*; qui locus haud immeritò ſuſpectus Caſaubono, alibi tamen vt probus ab eodem adſeritur, qui de nomine Abgari agens, *ſed & Perſidis Regem quendam Abgarum nuncupari Spartiano in Seuero*. At omnino vox ibi *Perſarum* expungenda pro *Edeſſa* aut *Edeſſenorum*, quorum Regulis proprium Abgari nomen, non Perſis. Præterea obſcura tum erat Perſarum mentio, quum Parthorum floreret imperium, quibus erant obnoxij, & à quibus deuictis *PARTHICI* cognomen retulit Seuerus. Perſæ verò ſub altero demum Seuero Alexandro, regium rurſus ſibi faſtigium vindicarunt. Accedit annexa mentio eodem loco deuictæ Arabiæ, cuius portio quaſi quædam erat Edeſſenorum regnum, quæ omnia

De Admin. Imper. c. 53.

Ad M. Aurel. Capitol. p. 52.

miror eruditissimis interpretibus ad hunc locum non animaduersa, & quorum certè maiorem lucem acceptam ferimus nummis, Abgarum sub eodē Seuero referentibus; Nec minus Occo arguendus, cui *Abgarus* in Gordiani pij nummo obuius, pro Parthorum Rege traditur, quo tempore rursus mutatis vicibus, Parthia Persarum imperio accesserat.

Sed magis adhuc his Asandris, & Abgaris, nobilitatum in Asia Pergamenorum Regum imperium. Fundamentum illius iecit *PHILETAERVS* Eunuchus, & custos Regiæ gazæ à Lysimacho constitutus; ita tamen vt insigni & nomine regio, eundem abstinuisse doceat Strabo. Hoc ipsum verò egregiè confirmant *PHILETAERI* eiusdem Nummi, mihi non semel inspecti, cum coronâ laureâ, vice diadematis, & nudâ inscriptione ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΥ; qualem etiam e penu Farnesianâ, in imaginibus suis adtulit Vrsinus. Strabonem tamen arguere videtur, alter eiusdem Philetæri nummus cum inscriptione ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ à Goltzio in Thesauro descriptus, & qualem se vidisse aliquando, testatur Scaliger. Vt verò non in animum induxi, oculatis testibus temerè fidem detrahere, sic adserentes egregiè Strabonis locum Nummos etiamnum in Cimelijs Principum, & Antiquariorum obuios, præterire

Lib. 13.
In Thesau. Magni Ducis.
Canon. Isag. lib. 3.

terire hic non debui. Quibus etiam accedit Appianus, qui *PHILETAERVM* Pergami Dynastam, omisso Regis nomine commemorat, περγάμου, inquit, δυναστεύσας. Ita alium etiam *ATTALVM* Pergamenum *In Syriacis.* Nummi veteres exhibent, & cum sola quidem inscriptione ΑΤΤΑΛΟΥ ΒΙΑΝΟΡΟΣ; *In Thesau. Regin.* vbi & Regis præterita nomenclatio, & *Bianoris* cognomentum eidem tribuitur. Scilicet hic locum habet, quod tradit alicubi Pausanias, Attali & Ptolomęi res gestas, partim vetustate temporis, partim incuria scriptorum eorundem temporum, magna ex parte abolitas. *In Atticis.*

Tempus verò; non argumentum me deficeret, OCTAVI eruditissime, si monumenta victoriarum, aut egregiorum facinorum in Græcorum Nummis consecrata, vellem vlterius persequi. Modò Tropæa obuersarentur Philippi Macedonis, de Illyricis excitata; modò idem laureatus contra Phocenses sacrilegos expeditionem suscipiens; modò haud degener filius amore Asiæ accensus, aut Bucephalum domans; modò Demetrius vt vera Neptuni soboles, proræ nauis insistens; modò Pyrrhus sub Martis effigie conspicuus; modò illis antiquior Hercules, aut monstra conficiens, aut pomis Hesperidum diues, viam sibi immortalibus factis ad immorta-

lium

lium sedem sternens. Accederent nonnunquam ignota ferme Principum, vt ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΦΙΛΙΣΤΙΔΟΣ nomina & vultus; antiquissimi Heroes, & primi Vrbium conditores; earũdem immunitates & priuilegia; erecta in ijs opera; solennes earum ludi & publici conuentus, de quibus alius dicendi occurret locus. Mitto insignia supremi fastigij, DIADEMA in Alexandri iuxta & Successorum nummis obuium, de cuius origine consulendus est Diodorus, & vnde patet cur *Diadema Macedonicum*, Herodiano sub initium fermè operis vocetur. *TIARAM* prætereo in Tigrane obliquam, in *A*rsacidarum autem nummis rectam; qualem his demum propriam & aliis inconcessam, apud duos grauissimos auctores obseruo, *I*osephum, & aurei oris Dionem, Synesio hac in parte cautiores, qui in genere Tiaram, solis *P*arthorum Regibus vsurpatam tradit. Sed hæc opinor sufficient, ad sanandam eorum cœcitatem, qui in Græcorum Nummis, nullam aut exiguam lucem ad Historiam prioris æui illustrandam vident.

Antiq. lib.20. c.2.
Orat.114. De Regno.

CIRCA HISTOR. ROMA. ANTE CAESARES.

In ROMANA verò HISTORIA, quam facem hic Nummi præferant, minus obscurum fortè aut reconditum. Qui enim hactenus Numismata veterum illustrare sunt aggressi, hunc potissimum industriæ suę campum delegerunt. *LIBERAE* quidem *REIP*

hoc

hoc est heroica vrbis tempora, multa caligine inuoluta haud ignoras, dum illius scriptores vel mutilos terimus, vel perditos desideramus. Occurrit verò huic incommodo superiori seculo, aureum illud *FAMILIARVM ROMANARVM* opus, à Fuluio Vrsino, ex priscis Numismatibus nescio an laudabilius susceptum, an absolutum felicius. Quæ enim intacta reliquit posteris, aut minus alias adsequutus est, (qualium forte seges non contemnenda) nullam tamen eidem consummati operis gloriam detrahunt. Commodè verò, dum hæc scribebamus, vt nosti, adlatum idem in vrbem post longas moras, à Carolo Patino, priscæ huius memoriæ intelligentissimo, feliciter auctum & recognitum. Quo nomine, quantùm diligentiæ illius & industriæ, ac eorum, qui symbola hic sua contulere, Briennæ Comiti, Seguino, Brunotio non antiquaria solùm, sed vniuersa res litteraria debeat, lubenter hic profiteor; qui ab obuia comitate viri singularis exempli, Francisci Gottifredi; breuem huius voluptatis vsum continuò impetraui. Nec fefellit certè expectatio. Talem enim iam ante noueram, vel solam Fuluianam collectionem, in qua non tam liceret agnoscere prisca Romanorum stemmata, quàm ipsam cernere veteris Reip. imaginem, & inde simul multiplicem vsum

ad

ad Historiam illorum temporum mutuari.

Ob Notitiam Familiarum Romanarum.

Primum statim arguit ampla illa GENTIVM, vel FAMILIARVM series, quæ Nobilitatem omnem principis gentium populi, vno quasi obtutu inspiciendam præbet. Adeo quidem vt funeri te non vnius Consularis, sed totius Reip. credas interesse, in quod ex prisci moris vestigiis, Imagines tot clarissimarum Gentium inferri longo ordine videas. Nobilius certè funus fatearis, quàm illustris illius matronæ, cuius meminit Tacitus: *In funere* inquit *Iuniæ sororis, Bruti, Cassii vxoris, viginti Clarissimarum Familiarum imagines antelatæ sunt, Manlii, Quinctii, aliaq; eiusdem nobilitatis nomina.* Eędem quippe hic tibi occurrent *IVNIORVM, CASSIORVM, MANLIORVM, QVINCTIORVM*, tum longè adhuc plurium Gentium Imagines, quibus magnanimos Remi nepotes etiamnum possunt assurgere. Qui enim præter illas Gentes commemoratas, *AEMILIAS* insuper, *CLAVDIAS, CORNELIAS, FABIAS, IVLIAS, SVLPICIAS, VALERIAS*, vt tot alias mittam, positas ante oculos cernit, frustra alibi, aut celebritate personarum, aut dignitate munerum, aut gestorum gloria, aut caritate in Patriam, aut cunctis belli & pacis artibus, illustriores quæret. Flos ille vtique delibatus

Annal. lib. 3.

Populi

Populi, Dictatorum, Consulum, Prætorum, & Cæsarum tandem seminarium; qui Reges Legatis Regum, Dei autem Regibus olim videbantur. Neque ergo illorum commendationem hic instituo, nisi vt ex ea pretium accedat ijs monumentis, quæ in illis propagandis aut adserendis in pristinam lucem, hodie feliciter inseruiunt. Peculiares quidem illustrium id genus Gentium Commentarios extitisse olim accepimus, quales *PORCIAE* Familiæ legisse sese profitetur Gellius; *Quum* inquit, *& laudationes Funebres, & librum Commentariorum de Familia Porcia legeremus*. Vbi obiter obseruo Familiam ibi, sicut frequenter in lapidibus & supra apud Tacitum, pro tota Gente positam, haud aliter ac γένος nonnunquam Græcis; quam tamen vocis significationem improbasse aliquando viros doctissimos noui. Neque verò ignoras, laudatas veteribus Varronis, Attici, Hygini, Messallæ, Suetonij, in hoc monumentorum genere lucubrationes, quas haud insolitum Familiarum illustriorum fatum posteris inuidit. Hanc autem vel Commentariorum, vel Genealogiarum iacturam opportunè supplet illa Consularium, quos vulgò appellant, Nummorum supellex, quæ veteres Patritias & Plebeias, hoc est primæuas & incorruptas Quiritium Gentes, & præclaras earundem affinitates

Noct. Attic. lib. X. c. 18.

T com-

complectitur. Neque enim adhuc Romanus ſanguis cum barbaro commixtus; nondum varietas & confuſio generis inducta; nondum duo aut plura nomina in vnum gentilitium coeuntia, omnem ſucceſſionis, vel ordinem, vel rationem turbarunt. Infuſa breui illa ſub Cæſaribus varietas & commixtio; qua omnis interrupta gentilium propago; qua noui homines cupidè ſe intruſerunt in veterum Stirpem; qua priſcæ Gentes *AEMILIAE*, *CORNELIAE*, *IVLIAE*, aliæque nouiſſimæ Nobilitati acceſſére; qua commercio & affinitate cum exteris, deſciuit à prima origine ſimul & virtute Romanus ſanguis. Poſteriori verò æuo ſub Chriſtianis Imperatoribus, quaſi nempe vna Chriſti teſſera pro omni inſigni gentilitio ſufficeret, ſublatum omne Familiarum diſcrimen; nullo certo aut ſtabili Gentis nomine, non turbata amplius ſed ſublata omnis ſucceſſio; nec adulterata ſolùm, ſed quaſi extincta vniuerſa Romani huius ſtemmatis ſeries. Neque tamen hic ego generis controuerſiam mouere illis intendo, qui ſtirpem ſuam ad *CAESIAS*, *COCCEIAS*, *CORNELIAS*, *IVNIAS*, *MVCIAS*, *VITELLIAS*, aliaſque adhuc hodie referunt. Immo gratiam potius ab iiſdem expectant id genus monumenta, quorum beneficio generis ſui auctores, & Ἀρχηγέτας certè

haud

haud pœnitendos, adſpicere illis non ſolùm datur, ſed etiam domi eorum Imagines in Atrijs, Muſeis, more veteri, diſponere, & adſeruare conceditur Commune verò rei litterariæ, non priuatorum aliquot beneficium mecum hic reputas, mi OCTAVI, veteres & recentiores Quiritium *FAMILIAS* Nummorum ope diſtinguere, (quod vtinam cauiſſet Anton. *A*uguſtinus) diſtinctas iuxta claſſes diſponere, diſpoſitas illuſtrare, vetuſtis nouitatem, nuper inuentis vetuſtatem addere. Eò minus enim ludibrium debuerunt hactenus Romanorum Stemmatum Collectores, quò his ſubſidijs magis inſtructi, rem aliàs præclaram & ſummæ induſtriæ ſunt aggreſſi. Vnde etiam poſt Volaterranum, Sigonium, Vrſinum, Anton. Auguſtinum, Pighium, Panuinium, Schottum, & gentiles ſuos Streinium, Glandorpium, Reinuccium, Reuſnerum, haud ineruditus vel indiligens Germanus non ita pridem, nouum & luculentum opus de Familijs Romanis moliebatur, eidem affecto præmaturè immortuus. Quibus verò præſidiis potiſſimùm impulſus, manum operi admouerit, ipſe alicubi declarat; *Et quantus Numiſmatum numerus eſt, quæ nec ipſi* (Vrſino) *nec alijs tentata, ſpem certam mihi faciunt fore, vt in iſtis vtiliter laborem, & in multis cibum ſumam minimè præmanſum*. Nec prætereundus

Epiſtol. Rup. ad Thom. Reineſ. p.64.

T 2 hoc

hoc loco Antiquarius superiori seculo haud incelebris, & qui summam hactenus de se apud eruditos expectationem concitauit. Is est Pyrrhus Ligorius, in quem varia ab Ant. Augustino, Panuinio, Vrsino, Annibale Caro, Pignorio, congestas, passim diligentiæ & industriæ laudes haud ignoro. Inter reliqua autem monumenta eius inedita, quæ in Bibliotheca *CHRISTINAE AVGVSTAE* tractare mihi licuit, duo se opera obtulerunr, vnum de *Illustribus viris* apud Romanos, alterum de *Familijs Romanorum*. Ita verò vtrumque ab eo contextum deprehendi, vt non continua aut disposita serie; more Fuluiano, sed singulares aliquot viros & Familias, adductis Nummorum Lapidumque subsidijs, illustrare sit aggressus. Quo successu verò id ab eo fuerit præstitum, non meum hic est temerè definire. Vtinam saltem aut extarent hodie ea monumenta, ex quibus penum suam antiquariam locupletauit, aut de singulis eundi in consilium; Herculei operis institutum eidem permisisset.

Ob Familias alias ignotas. Neque tantùm illustres iam ex Annalibus & Fastis, sed obscuras etiam & aliunde ignotas FAMILIAS, tradunt gentilitia id genus Numismata. Ita *DVRMIAS*, *FABRINIAS*, *RENIAS*, *SEPVLIAS*, & nouissimæ collectionis *BELLIAS*, *MINCIAS*,

CIAS, *TREBANIAS*, aliasque alibi hactenus quam in hisce Nummorum monumentis obuias, negant docti earum interpretes; frustra certè in vulgatis Familiarum Romanarum Onomasticis quæras. Vt mittam *AEBVTIAM*, *CORDIAM*, *EGNATVLEIAM*, *FARSVLEIAM*, quarum vel obiter fortè aut Cicero, aut Liuius, aut marmor aliquod, memoriam seruant, & quam prope intermortuam Nummi felicius renouant. Quàm præclarũ autẽ, post longam tot seculorum noctem, excitare integrarum Gentium imagines, vitam & lucem densa temporum caligine oppressis restituere? Neque verò lapidum tacenda alias in Familias id genus merita, quibus Sepulchra Cunarum vicem præstant, quæ nec iacere tamen easdem, sed feliciter resurgere largiuntur. Talium certè amplam segetem, præter Gruterianum Thesaurum, inedita id genus monumenta adhuc recondunt, quibus harum lautitiarum cupidos licebit mihi alias demereri.

De Prænominibus, & Cognominibus Familiarum.

Enimuero præter communia GENTIVM nomina, alias etiam PRAENOMINVM, & COGNOMINVM appellationes, quibus Gentes in Familias, & Familiæ rursus in plura capita apud Romanos distinctæ, eadem Nummorum Supellex præbet. Quæ eò accuratius obseruanda, quod aut plurima id genus

aliun-

aliunde ignota, aut in designandis viris illustribus,à diligentissimis etiam Auctoribus passim præterita, dum eos vel cum solo gentili nomine ; aut solo cognomine frequentius, nonnunquam etiam cum nudo prænomine efferre solent.Quæ diuersitas frequenter obuia cùm apud Latinos scriptores, tum inter Græcos Latinosque,vbi eorundem hominum meminêre.Accedit, quod eadem nomina apud eos mutata sede non semel transponantur, vnde à Velleio alijsque cognomen sæpe gentili præpositum videas; ex quibus frequenter nascitur non exigua legentium vel ignorantia, vel confusio. Quò spectat etiam, quod nata ingens sequutis temporibus appellationum id genus permixtio & varietas, quæ ab vsu priorum temporum distingui debet, & ex eodem illustrari. Ita vel quale nomen Proprium fuerit apud Romanos, non hodie solùm, sed iam olim fuisse dubitatum, liquet ex Plutarchi cum Posidonio controuersia. Factum id verò, dum grauissimi aliàs Auctores, aut non perpendunt accuratè id genus appellationum originem vel gradus; aut non distinguunt diuersa Reipublicæ & Cæsarum tempora; aut propria Personarum, & Familiarum nomina confundunt: quæ omnia commodè possunt ex Nummis Familiarum Romanarum intelligi. Alia nempe illi suppeditant pro-

In Vita C. Mary.

pria

pria Gentium integrarum nomina, vt *AEMILIAS*, *CLAVDIAS*, *CORNELIAS*; alia rursus propria diuersarum Familiarum in eadem Gente, vt in Aemilia *PAVLLOS*, *LEPIDOS*, *BVCAS*, in Claudia *PVLCHROS* *MARCELLOS*, in Cornelia *SCIPIONES*, *SVYLLAS*, *LENTVLOS*, & plures; alia rursus propria singulorum eiusdem Familię, puta Paullis, aut Lepidis, *CAIOS*, *LVCIOS*, *MARCOS*. Priora seu *GENTILITIA*, propria scilicet Genti, quibus ab altera Gente distincta, sicut Claudia à Cornelia: Communia verò eadem Plutarcho dicta, respectu nempe Gentilium, Scipionum, Syllarum, Lentulorum, qui omnes ex eadem Gente Cornelia. Altera quæ eidem Auctori COGNOMINA, propria Familię, quibus ab altera Familia eiusdem Gentis distincta, puta Scipiones, & Syllæ in Gente Cornelia. Communia verò nonnunquam aliarum Gentium Familijs, vt *BALBI*, Aciliæ Antoniæ, Corneliæ; *GRACCHI*, Antistiæ, Semproniæ, Iuliæ. Postrema vulgò *PRAENOMINA*, propria fratribus eiusdem Familiæ, quibus inuicem discreti; Communia autem cùm in eadem Familia, vt Cnæus Pompeio Patri et Filio; tum alijs Familijs ęiusdem Gentis, vt Lucij Scipiones, Lucij Syllæ. Hæc autem primæua

no-

nominum discrimina nullibi euidentius, quàm in Nummis id genus expressa reperies. Eadem notauerat iam olim Appianus, qui Romanis vnum primò nomen vsitatum scribit, quale illud nempe fuit, quod postea in Prænominis vicem transijt, vt Romulus, Numa; mox duo, hoc est Gentile additum, vt Numa Pompilius Tullus Hostilius; tertium denique repertum, seu Cognomen, à gestis, aut affectibus animi vel corporis, ad maiorem adhuc distinctionem, vt idem tradit, inditum; sicut Lucius Cornelius Sylla, Cneus Pompeius Magnus. Vnde liquet, postremum hoc proprium maximè tum habitum fuisse, quum nempe ex propriis vniuscuiusq: aut notis corporis, aut gestis sumebatur, vt Cicero, Sylla, Magnus. Vnde etiam adoptati, adsumpto prænomine, nomine, & cognomine adoptantis, solum cognomen prioris fortunæ retinebant, vt P. Cornelius Scipio, à Q. Cæcilio, Metello adoptatus, Q. Cæcilius Metellus Scipio dicebatur, sicut præter auctores, in Nummis Familiæ CAECILIAE describitur. Quæ satis arguunt meo iudicio, incautius egisse ad Sidonium, doctissimum Sirmondum, qui *In Præfat.* hæc non distinxit, & proprium nomen Romanis ante Cæsarum tempora, non cognomen, sed prænomen semper fuisse existimat. Vtrumque enim hìc suas vices habuit. Illud

Præ-

Prænomini additum, & postremò repertum, vt maximè proprium, & peculiare vniuscuiusque, sicut ex Appiano modò vidimus, & ratio nominis arguebat. Vbi verò idem commune liberis & descendentibus euasit, vt vel Syllæ, vel Magni, vel Ciceronis Cognomen, tum non personis amplius, sed Familijs proprium mansit. Ibi autem prænomen occupauit rursus proprium singulorum eiusdem Familiæ nomen, quibus nempe frater à fratre distinctus, vt *Cnæus vel Sextus Pompeius Magnus*, *Marcus aut Quintus Tullius Cicero*. Vnde etiam colligitur & iure Posidonium à Plutarcho reprehensum, contra quàm eidem Sirmondo placuit, si proprium nomen Prænomini perpetuò adscripsit, & errasse etiam Plutarchum, quum perpetuam hanc prærogatiuam cognomini rursus vindicat. Aliàs enim vtrumque diuerso respectu proprium mansit, alterum Familiæ, alterum Personæ. Nec valida eiusdem Plutarchi contra Posidonium ratio, quod ita mulieribus nullum foret proprium nomen, vtpote quæ prænomine apud Romanos carebant. Ad viros enim non mulieres respexisse Posidonium verisimile, quibus frequentius solum gentilitium nomen, vt Cornelia, Porcia, mox mariti Cognomen, non tam proprium, quàm proprij nominis vicem præstabat, Cornelia Gracchi, Porcia,

Bruti, & apud Lucanum Marcia Catonis. Immo aliquando præter Gentis nomen, Cognomen etiam Familiæ ab ijs vsurpatum, quod negabat Sigonius; vt mittam LIVIAM DRVSILLAM à Patre Druso, ac vel vna illa nobilis inscriptio adhuc superstes *CAECILIAE METELLAE* satis arguit, & crebra sequentium temporum monumenta. Neque minus ante Plutarchi ætatem aut eiusdem æuo deerant Prænominum exempla, Caia, Lucia, Publia, aut antiquiora iuxta Varronem, Marcia, Postuma, & Auctore Valerio, Rutilia, Rodocilla, Burra, aliaque recentiora e lapidibus obuia. Illam enim controuersiam de Mulierum prænominibus, maiorum minorumque gentium antiquarijs agitatam, Sigonio, Robortello, Panuinio, Castalioni, & nuper P. Seruio vestrati, commodè componi posse crediderim, vt largiamur vetustis temporibus prænomina mulieribus vsurpata, quod Varro, & Valerius tradidere, paullatim in desuetudinem abijsse, donec postea sequiori æuo frequentior eorum vsus repetitus. Neque enim aliter conciliari possunt tot vetusta lapidum auctorumue testimonia, quibus nituntur vtriusque sententiæ patroni. Ita ut Plutarchus ad morem Romanis matronis magis vsitatum, & hoc loco, & in altero Quæstionum Romanarum respexerit, quo

Lib. 2. de Analog.
Lib. X.

Lib. 2. Analog.
Lib. 10.

rarior

rarior prænominum vſus apud eaſdem inualuerat; quod firmant etiam egregiè Nummi eorundem & ſuperiorum temporum, in quibus Liuiæ, Agrippinæ, Antoniæ, Meſſalinæ, Domitię, aliæq; plures id genus Auguſtę ſine prænominibus traduntur, vt mittam obuia ſequentium adhuc Auguſtarum exempla. Fruſtra certè id inſtituit Seruius veſtras, vt prænomina non omnibus mulieribus promiſcuè, ſed nobilioribus tantùm vſurpata exiſtimet, quod vel vna illa inſcriptio *CAECILIAE* nobiliſſimæ Matronæ, & tot Auguſtarum Nummi ſatis refellunt. Aliàs verò quod negabat Plutarchus, proprij nominis partes impleuiſſe prænomina, id verò etiam ſub Cæſaribus haud ignotum, conſtat ex Suetonio, *P. Vitellius*, inquit, *quatuor filios cognomines ac tantum Prænominibus diſtinctos reliquit, Aulum, Quintum, Publium, & Lucium.* Hęc opinor ſatis clara, & tamen doctiſſimos viros haud ſemel turbarunt. Vſum præterea illorum Prænominum florente Republ. parcum arguunt eadem Numiſmata, vt vix aliud, quàm vnum ſingulis tributum videas. Neq: tamen id perpetuò in Prænominibus eorum temporum obtinuiſſe, quod Sigonio, Onufrio, alijſque vulgò perſuaſum, clarè probat Nummus in Familia Sulpicia, L. SERVIVS RVFVS,

In Vitellio.

V 2 vbi

vbi duo priora vnius viri Prænomina; postremum cognomen, omisso Gentis nomine, quod in Numismatibus & apud Auctores frequens, vt L. SCIPIO ASIAG. in Nummo Familiæ Corneliæ. Vnde malè ob ignotam rationem eiusmodi duplicis prænominis, *M. Seruium* sollicitarunt eruditi in vita Attici apud Nepotem, vt iam vidit Vrsinus. Quæ nec ignotum vsum arguunt duplicis prenominis ante sequiora Cæsarum tempora, vt non malè censuit nuper vir doctissimus, nec frequentem tamen eundem illa ætate, satis videntur mihi comprobare. Sub Imperatoribus certè, & maximè circa Antoninorum tempora, familiaris vsus plurium Prenominum passim inductus, vt cùm ex Lapidibus, tum ex Nummis obuium, ad maiorem differentiam inter gentiles vnius familiæ & prænominis. Patrum enim nomina, non solùm & cognomina, sed prænomina etiam frequentius ad filios transibant etiam ante Cæsarum ætatem, vt Cnæi & Marci prænomen Pompeij ac Ciceronis filijs inditum, & obuia in Nummis exempla. Quo casu, vel cognominibus varijs nonnunquam, vel solà additâ Filij mentione et Patris prænomine, Filios à Patribus in monumentis id genus, citra vsum aliorum prænominum, distinctos olim videas; vt in Nummis Gentis Antoniæ, M. ANTONIVS M.F.

M. F. M. N. in Claudia TI. Claudius TI. F. & ita reliquis. Quanquam & ad denotandos Maiores suos, eadem hæc Parentum & Auorum nomina addita non diffitear, vnde rursus priscarum id genus Familiarum series haud parum illustratur. Immo in ijs etiam obserues, eadem *P*ręnomina nonnunquam vni Familię, aut Genti quoque peculiaria, sicut de Gente Domitia Aenobarborum obseruat Tranquillus. *Nulla prænomina nisi Cnæi & Lucij vsurpata; modò continuantes per ternos, modo alternantes per singulos.* Ita in Nummis Gentis Claudiæ, crebri APPII, & in Sulpitia *SERVII*, nomine etiam integro, præter morem scribendi id genus prænomina, Romanis vsitatum. Factum id verò, quod ab illa frequentia horum prænominum in eadem Gente, APPII, & SERVII, gentili & cognomine omisso, sæpius dicerentur, vt ex Liuio, Cicerone, alijsque haud ignotum, quod in Gentibus alijs rarius videas accidisse. Hinc factum etiam, vt *APPIOS* fratres, addito *MAIORIS*, & *MINORIS* discrimine distinctos tradat ad Ciceronem Pædianus; sicut alias ijsdem Claudijs, & maxime æuo Cæsarum, proprium quasi TIBERII prænomen obserues in priscis monumentis. Id verò vt hodie Italis vestris communi sermone, sic Gręcis olim scriptoribus nosti familiare, quibus

In Nerone.

bus

bus TITI, MARCI, LVCII, passim solo prçnomine vocantur, qui Romanis QVINCTII, AVRELII, & VERI, cum gentis nomine aut cognomine efferri solent. Idem alias LVCII prçnomen, quod acceptum hic Genti Domitiæ, vt infaustum in Claudia damnatum refert idem Tranquillus, sicut auctore Cicerone, MARCVM à patritiis Manliis exulare iusserunt eiusdem Familiæ Gentiles: *Propter vnius M. Manlij scelus decreto gentis Manliæ neminem Patritium vocare M. Manlium licet*. Ita ut hæc prçnomina ijs accesserint, quorum alicubi meminit Gellius; Patritiorum malè de Rep. meritorum damnata nomina, *quasi defamata atque demortua cum ipsis viderentur*. Docebit insuper idem Nummorum adspectus, aliquando vnum Nomen in eadem Gente prænominis, aliquando Cognominis locum impleuisse. Vnde in denarijs Gentis CAECILIAE, *PAVLLVM* in Númo Lepidi prænomen, in M. Aemilio cognomen videas, sicut AGRIPPAM, & TVLLVM cognominum loco in Nummis Gentis Luriæ, Mæciliæ, & Vipsaniæ, quç prçnomina olim fuerant in Tullo Hostilio & Menenio Agrippa. Immo obserues exemplum huius mutationis in eodem viro per adoptionem contigisse; ita ut idem *AEMILIVS, PAVLLVS*, postea *PAVLLVS AEMILIVS*

In Tiberio.

1. Philip.

Lib. 9. c. 11.

LIVS LEPIDVS dictus ſit, à Paullo nempe Lepido adoptatus. Vnde minus mirum frequens id ſequentibus temporibus euaſiſſe, vt iidem Paulli, Lucii, Sexti, modò Prænomina, modò Cognomina cenſerentur.

Hæc autem COGNOMINA prioribus duobus ad maiorem diſtinctionem addita, Prænomini nempe & Gentilitio, ex Appiano vidimus. Id verò Nummi luculenter arguunt, in quibus diſtinctę eorum operâ plures vnius Gentis Familiæ, ſicuti in Aemilia *SCAVRI*, *PAVLLI*, *LEPIDI*; in Cornelia, *MARCELLI*, *SCIPIONES*, *SYLLAE*, *LENTVLI*, aliiq; in Iunia *BRVTI*, *SILANI*; qui non Perſonas ſolùm, ſed Familias etiam diuerſas eiuſdem Gentis conſtituunt. Quod verò apud Plutarchum lego, *ſub Cognominibus occultari frequenter Nomina*, iidem Nummi egregiè illuſtrant, in quibus non ſolùm AHALAE, AGRIPPAE, MARCELLI, BRVTI, METELLI, CATONES, aliique illuſtriores, omiſſo omni alio Gentis nomine frequenter occurrunt; ſed alii etiam vulgò minus noti ACISCVLI, BROCCHI, NATTAE, NVRCI, & plures, in quibus ad gentiles ſuos referendis laborare ſolet antiquariorum induſtria. Vnde non mirum paſſim apud Auctores, Lentulum, Scipionem, Cæſarem, Catonem alioſque præterito priori

De Cognominum vſu, & origine ex Nummis

De Pyth. Oracul.

ri aut gentili nomine passim occurrere, qualia plura alicubi congerit Tullius; *Consularium*, inquit, *puta leniorem fuisse Catuli*, *Seruilii*, *Curionis*, *Torquati*, *Lepidi*, *Gellij*, *Volcatij*, *Figuli*, *Cottæ*, *Glabrionis*, *Silani*, *Murenæ*, vbi præter vnius aut alterius gentile nomen, reliqua omnia mera Cognomina. Ita etiam *MAGNI* Cognomine, gentili omisso Pompeium videas in Nummis aliquot designari. Vt mittam hoc loco ignota etiam plurium Familiarum Cognomina in iisdem denariis non semel obuersari, qualia NIGRI, in Cæcilia, PAETI in Considia, SVRDINI in Næuia, quod postremum etiam Ræsianorum Familiæ tribuit vetus Lapis à P.Ligorio descriptus, ex quo eadem Familia parum nota in Gruteriano opere poterit illustrari.

Lib. 12. *Ep.* 22.

In MS. Regia Aug.

RAESIANORVM FAM. DD. Q. RAESIVS Q. F. PAC. SVRDINVS MIL. VETER COH VII VIGIL. V. F. SIBI ET SVIS LIBERIS IDEM LIBERTIS LIBERTABVSQ SVIS . . D D XL IN HYPOGHVM TESTACI . .

Reliqua mutila. Nec altera inedita illius Familiæ inscriptio cum eodem cognomine, minus prçclara, reperta in via Appia.

DIANAE RAESIANAE
Q. RAESIVS Q. FIL. SVRDINVS
CVM

CVM RAESIA HERCVLANI OLA SACRVM.

Eadem verò Cognomina pluribus Familijs diuersarum Gentium communia, probant aut illustrant ijdem Nummi, vt *BALBI*, *CAEPIONES*, *GRACCHI*, *GALLI*, *RVFI*; alia singulis quasi Gentibus propria, vt Aemiliæ *LEPIDI*, Corneliæ *SCIPIONES* aut *SVLLAE*, Manliæ *TORQVATI*, Porciæ *CATONES*, Sulpitiæ *GALBAE*. Immo eadem Cognomina alterius additione nonnunquam distincta in Familijs eiusdem Gentis, vt in Calpurnię Nummis PISONES & PISONES FRVGI; quæ quantum inseruiant ad accuratam collectionem Romanorum Stemmatum, talium periti facile adsequuntur. Ita PRIMVM etiam & SECVNDVM, non prænomina solùm fuisse apud Romanos, vt contendit Sigonius, sed etiam cognomina, vt alia mittam, docet nummus Familiæ Arriæ, *M. ARRIVS SECVNDVS*. Sic in Agnominum, non autem Cognominum classem, malè à quibusdam Antiquarijs reijci; *AFRICANI*, *PII*, aliasque id genus appellationes, non ex Liuio solùm aut Cicerone, apud quos cognomina non semel vocantur, sed ex eorundem Nummis liquet; vbi cognominum locum eadem occupare videas. Illustris certè hanc in rem Liuij

locus, de P. Cornelio Scipione Africano; *Primus certè hic Imperator nomine victæ abs se gentis est nobilitatus, exemplo deinde huius nequidquam Victoria pares, Insignes imaginum titulos, claraque* COGNOMINA FAMILIAE *fecere*. Nec prętereundum tamen plures nonnunquam Gentes, omisso omni cognomine, solo priori ac Gentis nomine inclaruisse, vt ex CARISIAE, COPONIAE, CVRIATIAE, DIDIAE, denarijs liquet, & in Gente ANTONIA familiare. Haud minus refellere videntur ijdem Nummi, a dsertam à Sigonio, & passim deinde ab antiquarijs receptam sententiam, Gentium nomina apud Romanos perpetuò in *IVS* terminata. Aliter enim suadent *ALLIENA*, *BETILIENA*, *CAECINA*, *LABIENA*, *NORBANA*, *SATRIENA*, quæ sese offerunt in serie Gentium Romanarum, quas ex Nummis illustrarunt eruditi Antiquarij. Nec me mouet, quod nonnulla ex ijs Cognominibus annumerant, quæ Gentili nomine perdito, huius vicem occuparint; quod ijs omnibus accidisse, haud facile quisquam demonstrabit; quum aliàs in ijsdem Nummis cum prænominibus & cognominibus suis efferantur. AGRIPPAE certè cognomini, & quibusdam aliis id noui accidisse, vt Gentili Vipsaniæ omisso, illius locum inposterum impleret; vnde & ne-

Lib. 31.

nepos eius *Agrippa Posthumus*, & neptis *Aggrippina*, tanquam Gentili nomine, in priscis monumentis designatæ, quod partæ ab Auo cognominis celebritati concessum.

Ipsa verò Cognominum ORIGO aut appellationis ratio, non minus ex Nummis illustratur. Appianus eadem ab *Affectibus*, aut *Virtute* indita, Plutarchus verò, cùm ab iisdem *Affectibus*, tum à *Natura*, *Gestis*, aut *Corporis* partibus petita commemorant. Hæc autem singula appellationum genera, notis etiam suis aut symbolis quandoq; distincta, in Nummis videas. A *Notis Corporis*, in Gente Furia *CRASSIPEDEM*, ad quem exstant Ciceronis Epistolæ, Pes signatus notat; in Pinaria *SCARPOS* Carpus seu Vola manus arguit. Quò referri possunt hausti ex aliis fontibus, quos eadem Nummorum Symbola denotant. Ita in Aquillia *FLOROS*, flos impressus signat, in Lucretia *TRIONES*, septem stellarum seu Trionum figura, in Poblicia *MALLEOLOS*, mallei nota, in Manlia *TORQVATOS*, Torquis depictus, in Numonia *VAALAS*, miles pro Valle pugnans, in Accoleia *LARISCOLOS*, larices expressi, in Pomponia *MVSAS*, Musæ singulæ depictæ, non minus ac olim in Pyrrhi annulo, & inscr. *HERCVLES MVSARVM*. Adeò vt ex iis veterem Gentilitiorum Insignium

Origo Cognominum In Nummis. In Præfat. In Vita C. Marij.

vsum & originem adsequamur, & frustra infensum illustrium memoriæ Caligulam, de illis abolendis sollicitum fuisse; *Vetera Familiarum insignia ademit, Torquato Torquem, Cincinnato crinem, Cn. Pompeo Magni cognomen*. Alias enim à *Pedibus*, præter *CRASSIPEDEM* plures quoq; cùm alibi, tum in iisdem Nummis denominatos videas. Talis *AGRIPPA*, quem ab ægritudine, & pedibus dictum refert Gellius, *SCAVRI*, *VARI*, *PLANTI*, *PLAVCI*; A *Capite* aut illius partibus, *CAPITONES*, *CHILONES*, *NASONES*, *PISONES*, *CAESARES*, *BARBATI*, *CRISPINI*. A *Natura* aut aliis circumstanstantiis corporis, *PVLCHRI*, *NIGRI*, *MACRI*, *CRASSI*, *LONGINI*, *BALBI*, & plures. Secundò a *Gestis*, vt in Cornelia *AFRICANI*, *ASIAGENS*, ita enim postremum nomen legendum, non Asiagetes, vt existimabat Ant. Augustinus, liquet ex Sidonio, vt iam docuit Sirmondus. Idem verò *AFRICANI* cognomen etiam Fabio Maximo adhæsisse, docet eiusdem Nummus in Gente Cassia, quod aliunde non constat. In Atia *PARTHICVS* Labieno tributus, non à deuictis tamen Parthis more Romano, sicut obseruat Dio, & postea Aurelios, Veros, Seueros, Caros, aliosque cùm aliunde, tum ex Nummis *PARTHICOS* dictos

Sueton. in Calig.

Lib. XVI. c. 16.

In Panegyr. Auiti.

Lib. 48.

ctos accepimus, ſed ab iiſdem Parthis defenſis, ad quos ſe contulerat transfuga. In Egnatia & Fabia, *MAXIMI*, in Pompeia *MAGNI* occurrunt, qui poſtremum hoc ad eiuſdem Cnæi ſucceſſores tranſiiſſe arguunt, quod iiſdem eripuiſſe Caligulam tradit Suetonius, à Claudio verò reſtitutum Dio. In Petillia *CAPITOLINI*, vnde Horatio Petillius Capitolinus; In Manlia *TORQVATI*, aliique id genus quorum ratio obuia. In Cornelia *FELICIS* nomen Syllæ adhæſiſſe, probant eiuſdem Nummi, vt pateat verè adſertum ab Appiano, illam *FELICIS* appellationem Syllæ ab adulatoribus tributam, poſtea eidem in cognomen vertiſſe, & Statuam Equeſtrem pro Roſtris, Senatusconſulto illi cum eodem nomine erectam. *FAVSTI* verò cognomen idem illi conceſſum innuunt, & firmant eiuſdem Nummi, vt non ſit neceſſe ad Fauſtum eius filium cum Vrſino, illam appellationem referre. Vtrumque verò Cognomen frequens poſtea apud Romanos euaſit, vnde paſſim in Marmoribus *FELICES FAVSTI*, *EVTYCHES*, & maxime Mulierum *FELICITAS*, *FAVSTA*, *FORTVNATA*, *TYCHE*, vnde varia quoque earum vel diminutiua, vel compoſita, *FELICISSIMA*, *FELICVLA*, *FAVSTINA*, & *FAVSTILLA*, *EYTYCHE*,

Lib. 60.

Lib. 2. *Satyr.* 4.

Bell. Ciuil. lib. 1.

CAL-

CALLITYCHE, aliaque id genus. Tertiò ab *Affectibus*, vnde *PIVS* vocatur in Nummis Scipio Metellus, & præterea S. Pompeius, & ad denotandam vim nominis, Catanenses fratres in auersa parte Nummi eiusdem Pompeii signati, quos EVSEBES nempe seu Pios dictos, Strabo & Pausanias obseruant. In Antoniâ verò *PIETAS* L. Antonio cum noto Ciconiæ symbolo conceditur quale nempe cognomen illi à pietate in fratrem Triumuirum indultum refert Dio, vt iam vidit Vrsinus. Non *FELICIS* verò solùm, sed *EPAPHRODITI* etiam seu Venusti cognomen Syllæ tributum et Tropæis suis præfixum docuit Plutarchus, ad quod respexit eiusdem Syllæ Nummus, in cuius parte anteriori Venus, in altera eadem tria tropæa sunt expressa. Id verò male ab Vrsino aliò translatum occupauit non ita pridem Vir doctus, quod tamen non ex Plutarchi solùm loco de Fortuna Syllæ, sed & altero eiusdem Auctoris, in Quæstionibus Romanis, & Appiano præterea egregiè firmatum noueram, qui postremus tradit repertos à se commentarios, qui referunt Syllam eodem Senatusconsulto *FELICEM* & *EPAPHRODITVM*, seu Venustum nuncupatum. Vtriusque alias appellationis Epaphroditi & Venusti frequens vsus postea apud Romanos ex priscis marmori-

Lib. VI. In Phocic.

Bel. Ciuil. lib. I.

ri-

ribus haud ignotus. Mitto iam alias à diuersis *Affectibus* desumptas in iisdem Nummis appellationes, vt *BRVTI*, *FRVGI*, *BLANDI*, *BIBVLI*, *CATONIS* etiam, quem à solertia dictum annotauit iam olim Plutarchus. Huc spectat NERONIS in gente Claudià cognomen, quo autore Tranquillo, significatur lingua Sabina, fortis ac strenuus. Transière autem hæc omnia Cognomina sequutis temporibus ad posteros simul & extraneos, cum longa accessione non vnius, sed plurium nonnunquam cognominum; & aliunde à Diis puta, Ventis, Fluuiis, aliisque id genus fontibus haustorum. Et hæc quidem præter institutum prolixius, non tamen vltra argumenti cancellos, cui illustrando haud parum inseruire videbantur. Cœcus enim, vt hoc addere mihi liceat, in campo Historiæ veteris incedit, qui hæc non distinguit, aut præterit; qui nominum, aut appellationum id genus originem, gradus, discrimina, ætates non obseruat; qui tempora, & personas non semel confundit; qui inductam paullatim sub Cæsaribus & labente imperio, eandem nominum confusionem & varietatem, ad hunc priorum temporum canonem non reuocat. Et tamen quoties hic impegerunt oculatissimi alias viri, in via quippe lubrica & perplexa, ignoratione aut incuriâ eiusmodi vel comitũ, vel subsidiorũ?

In Catone.

In Claudio.

Ac-

Ob originem Familiarum. Accedunt non Cognominum solùm aut Familiarum vnius Gentis, sed GENTIVM ipsarum ORIGO & Insignia, quæ iidem Nummi ante oculos ponunt. Ita ut his ducibus pateant primi Natales Romanæ Nobilitatis, & ipsa discrimina indigenarum ac aduentitiarum in eadem Gentium. Neque enim è Sabinarum magis raptu, quàm ex aliis vicinarum Gentium spoliis conflatum nosti Quiritium genus. Quod pluribus adstruit Canuleius Trib. Plebis apud Liuium, exemplis etiam petitis à Regibus Numa, & L. Tarquinio peregrinis, ac à Gente Claudia, post exactos Reges e Sabinis in Ciuitatem non solùm, sed patritiorum etiam numerum adscita; *Nunquam clausa Vrbs peregrinæ virtuti*. Vnde factum etiam vt eædem Gentes ortus sui memoriam, aut loci natalis appellatione, aut Deorum patriç præsidum simulachris, aut Conditorum suorum imaginibus ac notis, voluerint ad posteros propagari. COPONIAM Gentem Tibure oriundam, Claua & pellis Herculis, Tiburtini scilicet Numinis, Vrsino vidêtur arguere; sicut *ANTIAM* Gentē Antio profectam, Diis Penates in eadem expressi. *METTIAM* verò, *PAPIAM*, *PROCILIAM*, *ROSCIAM*, Lanuuii municipio traduces, Iunonis Lanuuinæ simulachra euincunt. *CLAVDIAM*, *PETRONIAM*,

Lib. IV.

NIAM, & *TITVRIAM* e Sabinis profectas docent; in priori adſumptum Neronis cognomen, vt vidimus ex Tranquillo; in altera Feroniæ Sabinis cultæ ſimulachrum; in poſtremâ, çùm expreſſus Sabinarum raptus, tum ſignata T. Tatij Sabinorum Regis effigies. Sic *ACILIAM* ab ἀκέομαι ſeu ſanandi virtute, nomen ſuum adſciuiſſe, Aeſculapius in eadem impreſſus doctis antiquarijs videtur comprobare. *LEVINEIAM* ab Hercule ſtemma ſuum accerſere, depicta eiuſdem in clypeo effigies oſtentat. *IVLIAM* verò ab Aenea & Iulo deductam, non Poetarum magis vaticinia, quàm obuiæ Veneris & Aeneæ Anchiſen ferentis, in eadem imagines docent. Sicut rurſus *MAMILIAM* ab Vlyſſe profectam, Vlyſſes in eadem pileatus & à cane agnitus tradit. Vt videamus haud inſolitum iam olim fuiſſe fatum illuſtrium Familiarum, præclaro aliquo & antiquiſſimo, vtut incerto auctore generis ſeſe efferre. Ita minima quęque vel Nominum, vel Cognominum, vel alterius cuiuſpiam caſus arrepta ſimilitudo, quæ in communionem eiuſdem originis traheretur. Sic M. Bruto idonea viſa eſt eiuſdem cognominis ratio, vt vindicem illum libertatis Iunium Brutum, tanquam generis ſui auctorem in Nummis ſignaret, à quo illum tamen genus ſuum deriuaſſe negat Dio. Excu- *Lib. 44.*

 ſari

ſari tamen poteſt, quum non ſolùm cognominis, ſed etiam eiuſdem gentilis nominis communio vtrique intercederet. Vnde nec mirum aut *MEMMIAM* à Romulo expreſſâ illius effigie, aut ijſdem argumentis à Numa *CALPVRNIAM*, ac *POMPONIAM*, à Tullo *HOSTILIAM*, ab Anco *MARTIAM*, originem ſuam voluiſſe in Nummis deriuare. Ita ut qui vel Regij nominis vmbram morte & ignominia mulctabant, ab eodem titulos mutuari, ſecurum non ſolùm, ſed præclarum etiam ducerent. Adeò omnia temerat ambitio, dum aut in alienis ſepulchris gloriam, aut ſimilitudinem in ignotis imaginibus quærit.

Ob Magiſtratus & Dignitates in Nummis expreſſas.

Nec prætereundi hoc loco MAGISTRATVS, aut DIGNITATES Quritium omnis ordinis in ijſdem Nummis conſignatæ, Pontifices, Augures, Flamines, VII. Viri Epulones, Conſules, Prætores, Aediles Curules, Quæſtores, ProQuęſtores, Aediles Plebis, Dictatores perpetui, Tribunitia Poteſtas, Triumviri Reip. Conſtituendæ, Triumviri & Quatuor viri Monetales, Curatores Denariorum Flandorum, Triumviri Valetudinarij, ProTriumuiri, Imperatores, Proconſules, ProPrætores, Legati ProPrætore, Præfecti Claſſi & Oræ maritimæ, Regum etiam Tutores. Vides hic dignitates Sacras,

Vrba-

Vrbanas, Ciuiles, Patritias, Plebeias, extraordinaria Imperia, Militaria, Prouinciarum, Maritima, quædam etiam ex ijs aliunde ignota. Vt etiam intelligamus, & à singulis quibus tribuuntur, administrata hæc munera, quod aliunde sæpius non constat, & ab ijsdem liberâ Reipublicâ, petita in Nummis hęc honorum insignia. Ita *TRIBVNITIA POTESTAS*, non vulgato solùm in monimentis veterum ritu, cum appellationibus alijs Cæsarum coniuncta, sed sola & integra, vt pręcipuum quoddam insigne Maiestatis, Augusto tribuitur, in auersis aliquot Nūmorum id genus partibus; vt in Cassia, Gellia, Plotia, Lucretia, Sempronia, Tarquitia, alijsque. Vnde facile ex ijs sagacissimus Annalium Scriptor illustratur, *M. Silanus*, inquit, *censet vt publicis & priuatis monumentis ad memoriam temporum, non Consulum nomina præscriberentur, sed eorum qui TRIBVNICIAM POTESTAVEM gererent*. Liquet etiam cur alibi idem auctor, vbi meminit adsumptæ huius Tribunitiæ Potestatis ab Augusto, addit; *Id summi*, inquit, *fastigij vocabulum Augustus reperit, ne Regis aut Dictatoris nomen adsumeret, & tamen appellatione aliqua cætera imperia præminere*. Vt intelligamus, non confundendam cum eruditis quibusdam Tribuniciæ Potestatis, & Tribunorum plebis prærogatiuam, quorum

Anna]. 3.

Annal. 3.

prior, vt hinc discimus, ab Augusto, aut iuxta Dionem, à Iulio reperta, omnia alia imperia præcedebat; postremi vtut Sacrosancti, infra Consulum & Prætorum fastigium censebantur, vt obseruat Dio. *TRIVMVIROS* verò, seu Tricipitinam illam Varroni dictam, verè arguunt tria Augusti, Antonij & Lepidi capita in ijsdem iuncta, nec ΑΡΜΟΣΤΩΝ solùm, sed ΤΡΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ nomine, iuxta Romanam appellationem, Græcis quoque nuncupatos. Maris imperium ab vtroque Pompeio Patre & Filio administratum, sub diuersis tamen titulis, docent illius Familiæ Numismata, in quibus parens Pompeius PROCOS. cum prora nauis; Sextus filius PRAEF. CLASS. ET ORAE MARIT. describitur. Eandem Classis Præfecti dignitatem, M. Antonium positum alias in supremo dignitatis fastigio, videmus etiam adoptasse ex eiusdem Nummo, in quo hinc ille cum Cleopatra, illinc Triremis, & inscr. PRAEF. CLAS. Tutelam verò iunioris Ptolomæi à Lepido Reipubl. nomine susceptam, Nummi eiusdem posteris consignarunt, in quibus M. LEPID. PONTIF. MAX. TVTOR. REG. dicitur. Vnde præter Valerium & Iustinum Vrsino allegatos, qui Tutelæ huius meminêre, Tacitus etiam illustratur, *exemplo quo maiores M. Lepidum Ptolomæi liberis TVTOREM*

Lib. 55.

Appian. Bell. Ciuil. 2.

Annal. 2.

REM

REM in Aegyptum miserant. Inter ordinaria verò imperia, tot CONSVLES in iisdem Nummis signati, quantùm ad supplendos aut corrigendos veteres Reipubl. fastos conferant, infra monebimus. PRAETORES, vt Curulem Magistratum, Sella Curulis arguit in Nummis Cottæ, & ad *AEDILES PLEBIS* annonę curam spectasse, si non aliunde modicus frumenti, Spicæ,& Cereris caput docerent; quibus Symbolis hanc dignitatis suæ memoriam tradidêre. MONETAE signandæ curam in Vrbe, modò ad Quatuorviros circa I. Cęsaris tempora; modò ad Tres Præfectos sub Augusto redactam; modò ad Curatores quosdam ita dictos, incerto numero spectasse, eandemque vel Denariorum flandorum, vel Auri, Argenti Aeris flandi feriundi, vel Argento etiam publico feriundo titulis signatam, non aliunde luculentius, quàm ex eadem moneta discimus. In ea enim crebrò occurrunt, III. VIR. A. A. A. F. F. h. e. *Triumvir, Auri Argenti Aeris flandi feriundi*, vel IVVIR. A. P. F. h. e. *Quatuorvir Argento publico feriundo*. Immo quod alias ignotum, Lentulus quidam in Cornelia, CVR. X FL. *Curator Denariorum flandorum*. Ita ut eorum etiam nomina, quibus hæc cura incumbebat, adhuc hodie innotescant. Sic mortuo aut absente Triumuiro monetali,

alium

alium in eius locum suffectum, cum titulo Pro Triumviri, liquet ex iisdem Nummis C. *MARIVS PRO III VIR*. Ita *PRAEFECTVRAM VRBIS*, ut eximiam aliquam honoris prærogatiuam, iam olim in Nummis Famil. Liuineię, & Plautiæ videmus signatam. Ad priorem enim L. REGVLVS PAEF. VRB. ad posteriorem L. PLANCVS cum eodem titulo referuntur. Nec minor lux Sacrorum Antistibus accedet. *PONTIFICIS* MAX. Græcam ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ ΜΕΓΑΛΟΥ appellationem, nummi Græci Iulii, Lepidi, Augusti arguunt. Neque tamen ideo viro docto accedo, qui grauem duobus grauissimis auctoribus dicam scribit, Dionysio Halicarnassensi, & Dioni Cocceio, quod Pontificię huius dignitatis nomen ignorauerint, aut male expresserint; dum hic solo Αρχιερέως nomine eos designat, ille frequenter vocat ἱερονόμους, ἱεροφύλακας, ἱεροφάντας. Quis enim ferat illi Consulari, vtriq; Romani moris & antiquitatis promicondo, crassam illam ignorantiam aut incuriam impingi, vel in iisdem accusandis tam infelix acumen. Quasi verò vel solum ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ nomen, supremam Sacerdotii dignitatem non designet, aut reliqui illius collegii Sacerdotes, vt Romanis Pontifices, sit Græcis, vt ille existimat, Αρχιερεῖς vulgò dice-

Iac. Guth. de iure Pontif. l. 1. c. 8.

dicerentur! Immo & alibi ab eodem Dione, Iulius Cæsar Αρχιερεὺς τῶν Ποντιφίκων vocatur, quo nomine satis opinor cum à reliquis Sacerdotibus distinguebat. Vnde etiam hoc nomen Αρχιερέως summo Asiæ Sacerdoti & Supremo Vrbis Magistratui nonnunquam, præter auctores tribuunt antiqua Numismata. Vt mittam præter Dionem, Plutarcho & Appiano eundem Cæsarem Pont. Max. Αρχιερέα citra appellationem aliam vocari; Lepidum verò itidem Pont. Max. solo etiam ἱερέως nomine alibi designari ab eodem Appiano. Alias enim eidem Appiano, non μέγας sed μέγισος Αρχιερεύς, & eadem dignitas μεάγλη ἱερωσύνη non semel vocatur; vt Græcam huius muneris appellationem, diuersis illis nominibus promiscuè constet vsurpatam. Ita solo Pontificis nomine vocatur nonnunquam Latinis scriptoribus, quod ignorare non debuerat Pontificii iuris scriptor. Liuius certè auctor luculentus; *Regem Sacrificulum creant, id Sacerdotium Pontifici subiecère*; qui non alius quàm Pont. Max. Nec minus incommodè, aut ex vsu Linguæ Græcæ, vel ratione muneris, ἱεροφάντας, ἱερονόμυς, ἱεροφύλακας, Sacrorũ nempe interpretes, præsides, custodes, eosdem vocat Halicarnassensis, quibus nominibus supremos Sacerdotes Aegyptiorum, aliosque præcipuos sacrorum Antistites, Veteres au-

Lib. 37.

Corint. lib. 11

Bell. Ciu. l. V.

Lib. 1. Bell. Ciu.

Lib. 2.

res

ctores passim indigitarunt. Sed de his appellationibus alibi accuratius. *AVGVRIS* dignitas non lituo solum frequenter designata, sed ipso nomine expressa in Nummis M. Antonii etiam Triumviri, vt vel inde muneris illius prærogatiuam abunde liceat æstimare. SEPTEMVIRI verò EPVLONVM nomen, & symbolum muneris, haud parum illustratur ex nummo Caldi cuiusdam in gente Coelia, cum inscr. *VIIVIR. EPVL.* & Iouis signo in lectisternio decumbente. Ita inter diuersos Flaminum ordines, munus Flaminis Martialis inter insignia Gentis Corneliæ relatum videas, cum inscr. L. LENTVLVS FLAMEN MARTIALIS. Inter externa autem Imperia, occurrit illud *LEGATI PRO-PRAETORE*, in Nummis Gentis Carisiæ cum effigie Augusti, vbi admitti non debet adlata ab Vrsino Ant. Augustini explicatio. Ille enim Legatos Proprætore, dictos demum credidit, qui Legati primùm in Prouinciam cum Prætoribus missi, dein his discedentibus aut mortuis, eandem eorum loco administrabant. At ratio virum doctissimum hic fugit. Notum enim Augusti æuo, Legatos Proprætore olim dictos, non Prætorum in Prouinciis adsessores, aut qui iisdem succedebant, sed supremos Rectores missos ad administrandas prouincias Cæsaris, sicut Proconsules qui

Populi

Populi prouinciæ præficiebantur. Ratio autem nominis obuia, ex vsu veteris Reip. qua Proconsule aut ProPrætore primum dictus, qui Consul aut Prætor destinatus ad regendas prouincias, vel præfecturam militarem, functus Magistratu, in eodem imperio continuabatur. Clarè id docet Dio, qui Proconsules & Proprætores dictos tradit in Castris Pompeij, Consules & Prætores prioris anni, aliis non suffectis. *Lib.41.* Hinc creuit paulatim in eadem Rep. proprætoris militaris appellatio, frequens apud Liuium aliosque; quæ postea ab Augusto ad Rectores militarium Prouinciarum translata, adsignato ijs etiam habitu militari, sicut Proconsules, vt notum, qui præerant pacatis Populi Prouinciis. Neque tamen reperta primùm sub Augusto coniuncta Legati Proprætoris appellatio, vt Dio videtur innuere, *Lib.54.* sed iam recepta liberâ adhuc Republicâ, de ijs, qui vice Prætorum sub Proconsulis aut Imperatoris auspiciis, parti exercitus præerant. Egregiè id præter lapidum auctoritatem, confirmat denarius Gentis *POBLICIAE*, in cuius anteriori parte *G N. MAGNVS IMP.* in auersa *M. POBLICI. LEG. PRO-PR.* vt intelligamus hunc Poblicium, à Pompeio tum Imperatore, ceu supremo exercitus præfecto, adsumptum in partẽ curæ militaris. Vnde sub Cæsaribus ad horum etiam discri-

men, *LEGATI AVGVSTI* dicti *PROPRAETORES*, quasi totidem Cæsaris in commissis prouincijs Adsessores, vt postremum vocabulum, curam militaris prouinciæ, prius demandatam à Cæsare iurisdictionem argueret. Hinc præter Lapides in quibus *LEG. AVG. PR. PR.* crebrò dictos videas, in Græcis Cæsarum Nummis Legati & Proprætores Augusti, seu ΠΡΕΣ.ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ non semel nuncupantur, vt *AVG.* ibi non Legato sed Proprætori etiam postponatur. Ita enim pręter aliquot inscriptiones marmorum, præclarus Traiani nummus ineditus, ΕΠ ΕΙΤΕΙ ΡΟΥΦΟΥ ΠΡΕΣ. ΧΑΙ ΑΝΤΙ. ΤΟΥ CΕΒΑC. ΒΥΖΥΗΝΩΝ, sicut in inscriptione Dolabellæ Illyrici Legati LEG. PROPR. DIVI AVGVSTI, ET TI. CAESARIS AVGVSTI. Eosdem verò Legatos Proprætore, seu Rectores Cæsaris Prouinciarum, Proconsules etiam dictos, rectè negat ad Spartianum Salmasius, nec debuit nuper vir doctus d in dubium vertere. Coniuncta enim nonnunquam harum dignitatum nomina in lapidibus antiquis, distinguenda tanquam diuersa munera variis temporibus gesta, quibus fiebat, vt qui Proconsul populi prouinciam administrauerat, vt Legatus Cæsaris eiusdem prouinciæ alias pręesset, aut vicissim. Factum verò

In Thes. Mag. Ducis.

Crut. Thes. p. 396.

rò sequutis temporibus, vt ijdem Legati Augusti non Proprętore solùm in ijsdem, sed Consulares etiam digniori vocabulo, aut à gesto magistratu vocarentur. Hinc inducta rursus illa Prouinciarum distinctio, vt Consulares Cæsaris prouincię, Proconsulares verò populi, veteri nempe vocabulo, dicerentur. Clarè id exprimit Capitolinus; *Prouincias ex Proconsularibus Consulares, aut ex Consularibus Proconsulares, aut Prætorias pro belli necessitate fecit*. Qui locus, vt rectè collegit Salmasius, nihil aliud arguit quàm permutationem Prouinciarum populi & Cæsaris factam à M. Aurelio, pro ingruentibus nempe casibus, vt aliàs contigisse Dio obseruat. At malè Prætorias eodem loco Cęsaris prouincias interpretatur, quæ nempe à Legatis non Consularibus, sed Prętorijs regebantur. Quę explicatio rursus illius loci sensum perturbat. Prætoriæ enim ibi non Cæsaris, sed Populi prouinciæ iuxta ac proconsulares, ex nota distinctione, quâ ab Augusto, inter populi prouincias, duæ Proconsulares institutæ, decem Prætoriæ. Vnde perspicuè Capitolinus, talem ab Aurelio permutationem inductam narrat, vt ex *Proconsularibus* h. e. Populi prouinciis *Consulares*, seu Cæsaris fierent, aut rursus ex *Consularibus* Cæsaris, *Proconsulares*, vel *Prætoriæ*, Populi nempe euaderent. Hęc satis perspicua Lib. 54.

& tamen perspicacissimo viro tenebras offuderunt. Iidem verò *Propraetores*, ἑξαπελέκεις dicti Dioni, sicut Appiano, à numero nempe fascium, qui ante illos preferebantur. Totam autem hanc cùm Proconsulum, tum Legatorum Propraetore diuisionem, ab Augusto institutam narrat Dio, sed in cuius explicatione non semel errauit Interpres. Frequenter enim in tradendis id genus Magistratuum nominibus, lapsos videas Appiani, Dionis, aliorumque interpretes, & qui sese illis manciparunt, dum distincta in *Prouinciis* Proconsulum, Propraetorum, & Procuratorum nomina non semel confundunt. Sed grauius adhuc iis omnibus errat interpres Philostrati, qui e Romano Syriç praeside, *Principem* aliquem eiusdem tractus fingit, τῆς Συρίας ἄρχοντα vertit alicubi, *cùm Syriae quidam princeps*, quo tempore scilicet Syria Romanis obnoxia Caesaris Legato praeerat. Commune enim Ἄρχοντος & Ἡγέμόνος nomen *Praesidibus* Prouinciarum, quocunque tandem seu Proconsulum, Praetorum, vel Legatorum Propraetore titulo, eas administrarent. Disertè quidem de nomine Ἄρχοντος id obseruat Dio, & vtrumque vel ex Graecis Cesarum Nummis obuium, quamuis Ἡγέμονος nomen Cesarum Legatis Strabo videatur vindicare. Vbi enim agit de hac ipsa Prouinciarum diuisione, & di-

Lib. 52.
In Syriacis.
Lib. 54.
De Vit. Apoll. Lib. 1.
Lib. 54.
Lib. XVII.

diuersis in illis Cęsaris ac Populi Magistratibus, Καὶ εἰς μὲν τὰς Καίσαρος, ἡγέμονας καὶ διοικητὰς πέμπει; *In Cæsaris quidem Prouincias Præsides & Procuratores mittit*. Ita omnino enim corrigi debuit in Græco textu, & verti à Latino interprete. Duo quippe vt notum pręcipui Cæsarum ministri in prouinciis, Legati, & Procuratores, illi qui Prouinciam administrabant, hi qui pecunias Cęsaris in ijsdem colligebant, priores Ἡγέμονες, posteriores διοικηταὶ eo loco nuncupati, vulgò ἐπίτροποι. Vnde præter alios malè eruditissimus Schottus apud Photium ἐπιτροπεύειν h.e. Cæsaris procuratorem agere, vertit *prouinciam administrare*, alibi verò de Dione Cassio, Ἀφρικῆς ἡγεμόνευσεν, *in Africa Dux fuit*, quum vertere debuisset *Proconsul Africam rexit*. Africa enim populi prouincia, & inter duas proconsulares Dioni & Straboni commemoratur. Vnde rursus firmatur promiscuus vsus huius vocis cùm apud Auctores, tum in Nummis, ἡγέμονος & ἡγεμονεύειν, de præfectura Prouinciarum Populi, vel Cæsaris.

P.51. *P.106.*

Ob Gesta illustria.

GESTA verò pręcipua Familiarum id genus ac Illustrium Consularium, ita ijdem Nummi complectuntur, vt in illis adhuc hodie spectare liceat nobilissimorum ciuium Tropæa, Triumphos, Templorum aut Ludorum dedicationes, Fabricas, Leges latas,

Le-

Legionum seriem, Adoptionis symbola, aliaque præclara bello aut pace suscepta, multaque ex ijs aliunde vel ignota, vel obscura. Neque enim fidem singulis detrahet, quod de falsis aut emendicatis Familiarum id genus titulis, aut imaginibus, apud Liuium lego; *Nec facile est*, inquit, *aut rem rei, aut auctorem auctori præferre, vitiatam memoriam funebribus laudibus reor, falsisque imaginum titulis, dum Familia quæque ad se famam rerum gestarum honoremque, fallente mendacio, trahunt*.

Lib.VIII.

Africę certè domitores, Metellum non solùm ac Scipionem *AEMILIA* Gens vel *CORNELIA* ostentant; sed *CESTIAE*, etiam *EPPIAE*, *NORBANAE* gentilibus, signatum Africæ caput cum Elephantis proboscide, eiusdem gloriæ communionem adserit. Ita præter signata in ijs *AEMILII* de Perseo, aut *SYLLAE* de Iugurtha; aut *I. CAESARIS* de Gallis, Germanisque nobilissima Tropęa, alia quoque videas haud contemnenda. *M. LEPIDI* certe XV. annorum Adolescentis virile facinus, arguit statua eiusdem Equestris cum tropæo, & pręclata Nummi inscriptio *M. LEPIDVS XV. A. PR. H. O. C. S.* ijsdem ferme verbis exprimit, quibus à Valer. Maximo describitur, *M. Lepidus Annorum Quindecim prætextatus Hostem interemit, ciuem seruauit*. Immo nec de Iugurtha solùm

Lib.III. cap. II.

tro-

tropęum, ſed idem victis poſt tergum manibus à Boccho Rege, Syllæ in Solio ſedenti traditus occurret, vt iā teſtis oculatus Plutarcho facile fidem prędtes, non ſemel adſerenti Syllam in annulis captiui Iugurthę imaginem geſtaſſe. Nec commemoro hic, aut *M. MARCELLVM* ferentem ſpolia opima Ioui Feretrio, aut varios Aemiliorum, Metellorum, Scipionum, Iuliorum, aliorumque id genus Triumphos, qui genuinam Romæ Triumphantis imaginem nobis ante oculos ponunt. L. certè Aemilium triplici Triumpho inſignem, pręter Faſtos, clarè eiuſdem Nummus cum inſcr. *TER PAVLLVS* inſpiciendum prębet. Haud minus Templorum frequentes cernas dedicationes, vt in Gente Caſſia templum VESTAE à Q. Caſſio dedicatum, quo nomine eiuſdem Nummus à Traiano reſtitui meruit; *VENERIS ERYCINAE* in Gente Conſidia; *HONORIS* in Durmia & Mucia; *CLEMENTIAE* in Iulia, aliaque plurima; vt quando aut à quibus delubra id genus erecta ſint vel reſtaurata, non aliunde certius conſtet. Idem quoque beneficium aliis publicis Vrbis operibus præſtant, quæ in iiſdem denariis occurrunt expreſſa; vt Baſilica *AEMILIA* ab Aemilio Lepido paullo extructa; *ROSTRA* à quodam PaliKano Gentis Lolliæ; PVTEAL à

In Sylla & Reipubl. Ger. Prec.

Li-

Libone Gentis Scriboniæ, vnde Puteal Libonis Horatio, & forma eius Aræ magis, quàm Prętoris Tribunali similis: *COMITIVM* instar nauis cuiusdam cum adiuncto cultu Veneris *CLOACINAE* in Gente Mussidia; *VILLA PVBLICA* in Nummo Gentis Didiæ; *PONS* denique e sublicio à Lepido Quęstore lapideus factus. Sic celebrem illum ductum AQVAE MARCIAE, à Philippo quodam Gentis Marciæ erectum videas; SEPTA verò cum suis cancellis, Ponte, Cista, Diribitorio, in denario cuiusdam Cocceij Neruæ, vnde legem aliquam de suffragiis ab eodem latam colligebat Vrsinus. Neque enim minus Legum latarum memoriâ, quàm Gestis aut operibus alijs nobilitata illustrium Familiarum insignia deprehendas. Vnde in Cassia occurrit Lex Tabellaria cum *A. B.* seu *ABSOLVENDI*, & *CONDEMNANDI* formula: In Cœliâ Lex Perduellionis, cum Tabella & *L. B.* seu *LIBERANDI*, ac *DAMNANDI* notis; in Porcia, Lex Prouocationis ad populum à Læca Trib. Pleb. lata, cum eiusdem nomine *PROVOCO*. Quò referri etiam debent, & altera Tabella, in qua *SORS* inscripta in Gente Plętoria, & Iudicium Vestalium cum alia rursus Tabella, in Nummo Gentis Cassię expressum. Mitto varia adhuc & illustria singulorum gesta, vt Aretam Arabum

Lib. III. Ep. 1

bum Regem à M. Scauro pulsum, in cuius rei memoriam in eiusdem Scauri denario REX ARETAS cum Camelo expressus. Bruti autem & sociorum facinus, *LIBERTATIS* nomen & insigne, Pugiones, Pileum, *EID. MARTIAS* non in Bruti solùm aut Cassii, aut Lentuli Spinteris, sed Plætorii etiam Nummis signata reperies; vt hinc facile istum coniuratis annumeres, & quæsitam ab ijs omnibus, hanc importunæ societatis vel gloriam, vel tesseram cernas. Nonne verò in Scenam rursus *M. ANTONIVM* prodire fatearis, ita amores, imperia, Victorias, fœdera, res mari ac terra in Europa, in Oriente contra Parthos, Armenos, aliosque gestas, totam deniq; hominis histrioniam tot superstites illius Nummi ponunt in conspectu. *LEGIONES* certe in Fœdere eiusdem Mutinensi ad XLIII. adscendisse narrat Appianus, post Philippensem autem Victoriam ad XXVIII. redactas. At enim XXV. continua serie, & ad XXXIII. eadem interruptâ, distincta totidem Antonij huius Numismata repræsentant. Tradunt etiam ignota aliunde quarundam Legionum Nomina; qualia XIV. *ANTIQVA*, XVII. *CLASSICA*, XVIII *LIBYCA*, sicut ex earundem Legionum numero *QVINTA* à Vespasiano restituta, *SEXTA* autem à M. Aurelio

Vid. de hoc Nummo Plutarch. in Bruto, & Dion. lib. 47.

De Bell. Ciuil. l. V.

lio & L. Vero. Mitto iam hîc, aut *VOTA* pro salute Augusti communi omnium ordinum consensu suscepta, & eius rei causâ etiam expressâ, quod *Per Eum Resp. In Ampliori, Atque Tranquilliori Statu esset*. Sellam Curulem apud Romanos, cum Corona in ludis & Theatris, absentibus etiam aut mortuis positam, vt eximium aliquod honoris insigne, notarunt iam eruditi, & non semel auctores meminêre. Præter Liuium verò aut Dionem, ex quibus hunc morem ad Tacitum illustrauit Lipsius, & Casaubonus ad Suetonium, clarissima illius argumenta Nummi suppeditant. Hinc in denarijs Gentis Iuliæ, Sella Curulis spectatur cum corona super imposita, vt viderat ante Lipsiũ Vrsinus, & prętcr Dionẽ, annotauit iam olim Appianus. Origo autem illius moris profecta, cùm ex honore προεδρίας in theatris quæsito, vt obseruarunt iam Viri docti, tum ex simili honore Diis exhibito, in illis ludorum solemnitatibus. Id clarè satis innuit Dio, adserens decretam eiusmodi Sellam Cesari, ἐξ ἴσου τοῖς τε θεῶν. Ludi nempe Gentilium Diis sacri, vnde factum, vt Coronæ illis ac Sellæ in Theatris, tanquam supremis ludorum *Præsidibus* ponerentur, quę postea cum reliquis Deorum honoribus, defunctis & absentibus Cęsaribus; aut Coniugibus Augustorum, vt Faustinæ apud Dionem,

Bell. Ciuil. lib. I.

Lib. 44.

Lib. 71.

nem,

nem, aut eorum coniunctis, vt Marcello, Germanico, alijsque id genus communicatæ. Vnde factum etiam paulatim, vt non vna, sed plures eiusmodi Sellæ, in signum maioris erga defunctum reuerentiæ tribuerentur; sicut tres Sellas aureas in theatris mortuo Pertinaci decreuisse Seuerum refert Dio. Aliàs quod obseruo, nec in Theatris solùm, sed in Templis eiusmodi Sellę honos Cęsaribus nonnunquam exhibitus; vnde absente Caio, Sellam eius in Templo positam Patres adorasse, apud eundem Dionem lego. Neque iam commemoro hoc loco, aut deductas libera adhuc vrbe Colonias, quarum in iisdem denariis mentio, & de quibus alius occurret locus; aut Italiam & Romam in concordiæ signum iungentes dextras; aut Concordiam & Pietatem præclarum Adoptionis in iisdem symbolum. Vereor enim, ne dum argumento hic inseruio, disquisitioni forte minus reconditæ doctis Antiquariis, hîc indulgere videar.

Lib. 74.

Lib. 59.

CIRCA HISTORI. AVGVSTAM.

HISTORIAM verò AVGVSTAM ita hæc memoria prisci æui complectitur, vt non alterius fermè vsus aut contemplationis gratia, pretium illi vulgò tribuatur. Ea enim felicitas fuit monumentorum in hoc genere, vt ex ea veram imperij omnium maximi magnitudinem, æstimare nobis hodie liceat. Adeo eam ante oculos ponit infinita Nummorum

in hoc genere supellex, mole, elegantia, numero spectabilis, vt hæc sola, multitudine aut varietate; tractantium cupiditatem morari videatur. Hinc felix passim Procerum aut Antiquariorum industria, in colligendis iis & in quasdam classes digerendis, eaque publicis & præclaris monumentis ab iisdem non semel contestata. Neque enim huius vtilitatis præstantiam ignorare quenquam patiuntur, aut laudabiles vel Vici, vel Stradæ, vel Hulsii conatus; aut intentior Seb. Erizzi opera; aut diffusa Goltzii industria; aut diligens Occonis cura; aut luculenta Ducis Areschotani penus nummaria; aut Fr. Angeloni haud contemnendi labores; aut præstantior in hoc genere, & fulta maioribus litterarum præsidiis Ioannis Tristani solertia. At verò longe adhuc plura, & potiora fortè, ad illustrationem eiusdem Historiæ Augustæ, latent etiamnum recondita in Principum ac Antiquariorum Cimeliis, aliquando ex iis bono publico depromenda. Talium certè præclaram quandam segetem, cùm à Cl. Gottifredi expectamus, tum à præclaris in Gallia viris, quibus Regiæ huius Gazæ custodia feliciter commissa. Hæc enim singula, non inani aliqua prædicatione, sed totidem oculatis testibus probant, Cæsarum Seriem, Coniugia, Titulos, Dignitates, Facta quæque illustria domi

ac foris, nullibi luculentius, quàm in eorundem Nummis conſignata reperiri.

Continuam certè, aut minus interruptam Cæſarum & Auguſtorum SERIEM, nequidquam alibi in monumentis veterum quæras. Eam quippe ita Nummis digeſtam noſti, vt non illos ſolùm tradant, quorum diuturna aut vulgata imperia, ſed frequenter etiam, obſcuros illos & minuſculos, vel Cæſares, vel Tyrannos. Hos enim vt plurimum videas, aut breuitate vitę vel principatus; aut longinquitate locorum, in quibus tanti nominis conſortes impetu, vel factione deſignati; aut tenui geſtorum fama, contrarijs ac incertis auctorum relationibus tradi. Hinc hiatus ille inter Gordiani III. & Valeriani tempora, in Hiſtoriæ Auguſtę ſcriptoribus, Euſebii Chronico, Iuliani Cæſaribus, alijſq; priſcis & coæuis monumentis obuius, in quo ſupplendo refulget præcipua quędam Nummorum id genus opera. Ex ijs vtique *MARCIVM* quendam (non Marcum) & *SEVERVM HOSTILIANVM* Gordiani Pij ſucceſſores non Zonaras ſolùm aut Cedrenus, (quod vidit Caſaubonus) ſed Nummi etiam apud Goltzium arguunt. *MARINVM* in Pannonia electum poſt Philippos, & Iotapianum quendam, Zozimus & Zonaras tradunt. Quo auctore verò dictus ſit recentiori-

Ad Seriem Cæſarum & Auguſtorum

bus

bus *P. CARVILIVS MARINVS*, quærit Casaubonus: id verò e Nummis haustum, vt nuper annotauit vir doctus. Traiani Decij successores duos Nummi suppeditant, quorum exigua aut obscura apud Auctores mentio; *Q. HERENNIVS ETRVSCVS MESSIVS DECIVS NOB. CAES.* Alter *C. VALENS HOSTILIANVS AVG.* vel iuxta alios *C. VALENS HOSTILIANVS MESSIVS QVINCTVS NOB. C.* qui postremus in Nummo Augustæ Reginæ *HOTILIANVS* sine S. etiam scribitur. Præter argenteos & æreos vtriusque Nummos mihi non semel inspectos, ęreum maximum Hostiliani (vulgò apud vestrates *Medaglione*) apud Abbatem Bracesium extare intellexi, qui exquisitæ raritatis Nummis meritò debet accenseri. Priorem verò Q. nempe HERENNIVM ETRVSCVM à Patre Decio Cæsarem declaratum, clarè docet Victor Schotti, pręter Lapides & Nummos, Cum Patre etiam eundem in acie cecidisse, cùm Victor vterque, tum Iornandus & Cassiodorus tradunt, suppresso tamen illius nomine. Eundem proinde non Cæsarem solùm, sed Augustum etiam à Patre Decio adhuc superstite renunciatum, Nummus argenteus apud Occonem arguit; quamuis fatear

Cæ-

Cæsarem tantùm vocari in Nummis eius hactenus mihi inspectis. Frustra ergo Onufrius hoc Augusti nomen, mortuo demum Decio, illi Etrusco concessum existimat. De altero verò *VALENTE HOSTILIANO* eum defuncto Decio, Treb oniani Galli in imperio Collegam, clarè docet Victor Schotti. *Hæc vbi Patres comperère, GALLO HOSTILIANOQVE Augusta Imperia, VOLVSIANVM Gallo editum Cæsarem decernunt*. Ita Eutropius, prout rectè eum distinxit nuper vir doctus, *Mox Imperatores creati sunt Gallus, Hostilianus, & Galli filius Volusianus*. Hæc verò ex Nummis clara, in quibus hic Hostilianus, Cæsar non solùm, sed Augustus etiam vocatur. Illud autem magis ambiguum, an idem Decij gener fuerit, vt post Onufrium existimat Tristanus, an verò filius, vt nuper adseruit vir doctissimus ad Eusebium; quorum tamen neutrum ex Victore aut Eutropio licet colligere. Non diffiteor me illi sententiæ libentius accedere, vt credam eum Seueri Hostiliani, paullo ante Cæsaris filium, à Decio autem adoptatum, datâ illi forte in matrimonium filiâ, vt ex edito vtriusque Numino colligit Tristanus. Vt verò postremum hunc à doctis quibusdam antiquariis controuerti haud ignoro, sic adoptionem illam Hostiliani, Nummi alii, & Lapi-

des

des videntur comprobare, in quibus *VALENS HOSTILIANVS*, gentile illi nomen, *QVINCTVS* & *MESSIVS* Decij nomina, adoptionis eiusdem memoriam posteris tradidêre. Neque enim hæc postrema cognomina, continuò eum Decij naturalem filium probant, vt existimabat vir doctus, qui ab adoptatis parentum appellationes sumi, non debuit ignorare. Certè neque Victor, neque Eutropius, qui Decii & Hostiliani meminêre, hunc prioris filium tradunt; qui aliàs Decium & eiusdem filium, Etruscum nempe, vnâ die volunt interiisse. Vtrumque verò ETRVSCVM & HOSTILIANVM, Cęsarem, & Principem Iuuentutis dictos sub Decio, ex amborum Nummis & Inscriptionibus patet. Vnus fortè hic turbat Zozimus, qui filium alterum Decij patre & fratre mortuo, à Gallo adoptatum scribit, & ab eodem postea e medio sublatum; quæ ad hunc Hostilianum Galli Collegam spectare videntur. Nec alia superest ratio, nisi vt dicamus, aut incautius loquutum Zozimum, qui generum vel adoptatum filium à naturali non distinxit, quod accuratioribus Zozimo scriptoribus haud insolitum; aut ad alterum quempiam Decij filium nobis ignotum respexisse. Certe nec eodem fato tradit eum periisse, quo Hostilianum exstinctum

Adam Rupert. obs. Histor.

nar-

narrat Victor, & ante Gallum, iam sub Decio designatum hæredem imperij Hostilianum; ex reliquis Nummorum Lapidumque monumentis licet colligere, Hostiliano verò demum sublato, VOLVSIANVM Augustum cum patre *GALLO* declaratum, videtur ex Nummis colligi, in quibus Volusianus Cæsar primùm dictus, postea solus vel cum patre Augustus nominatur. Sed obscuriora adhuc proxima *GALLIENI, & VALERIANORVM* tempora simul & imperia, quibus certè Nummi dilucidam quandam facem præferunt. Hîc enim aut titubantes passim videas Scriptores Historiæ Augustę, aut caliginem crebrò lectori offundentes. Id verò & agnouit, & probauit reipsa doctissimus Casaubonus, dum in eadem eruendâ non vnius lapsus reliquit vestigia. Ac primò de VALERIANO IVNIORE, an Augustus vel Cæsar tantùm sit declaratus, hæc refert Trebellius Pollio; *vbi & continuò & frater eius* (h. e. Gallieni) *VALERIANVS est interemptus, quem multi Augustum, multi Cæsarem, multi neutrum fuisse dicunt, quod verisimile non est. Siquidem capto iam Valeriano scriptum inuenimus in fastis, VALERIANO IMPERATORE COS. Quis igitur alius esse potuit Valerianus, nisi Gallieni frater.* Huic certè Valeriano Iun. Augusti no-

men tribuit Nummus Græcus apud Occonem, sed qui ad alterum SALONINVM VALERIANVM Gallieni filium referri debuerat. Id enim manifestè arguit eius inscr. ΠΥ. ΛΙΚ. CΑΛΩΝ ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟC CΕΒ. & simul eum Cæsarem non solùm, quod tradit Victor Schotti, sed Augustum etiam declaratum. Frustra verò additum à Trebellio, quod nullus alius potuerit esse Valerianus, nisi Gallieni frater. Tres enim in Nummis Valeriani P. LICINIVS VALERIANVS parens à Persis captus; P. LICINIVS VALERIANVS filius & frater Gallieni, Onufrio & Goltzio *P. AVRELIVS LICINVS VALER: VALERIANVS*, quem circa Mediolanum sepultum vult Trebellius; & *P. LICINIVS CORNELIVS SALONINVS VALERIANVS* Gallieni filius. *Ita* duo in iisdem Nummis Gallieni, *P. LICINIVS GALLIENVS* Valeriani filius, alter Q. IVL. SALONINVS GALLIENVS NOB. CAES. Salonini Valeriani frater minor, & proinde Trebellio *Gallienus minor Saloninus* haud immeritò dicitur. Vnde miror virum doctum, qui nuper obseruationes Historicas ex antiquitate lapidum, Nummorumque concinnauit, in tradendis Valerianis & Gallienis, aliquos confudisse, alios præteriisse.

Illos

Illos verò minuſculos Cæſares circa eadem tempora exortos, quos ſub xxx Tirannorum nomine Trebellius Pollio complexus eſt, pauciſſimis exceptis tradunt antiqua Numiſmata. Ita quidem, vt qui ex iis, vel Auguſti vel Cæſares declarati, aut quibus nominibus ac cognominibus diſtincti, non aliunde certius hodie nobis conſtet. Neque enim in iis ſolùm occurrunt *ODENATHI*, *MACRIANI*, *QVIETI*, *POSTHVMI*, *VICTORINI*, *TETRICI*, aliique, ſed & illi, quorum vnum Trebellium videas obiter meminiſſe, CYRIADES, INGENVS, CALPVRNIVS PISO. Hinc etiam patebit Iulio Ateriano apud eundem Trebellium, Iunium Poſtumum non male vocatum, nec id ex Nummis refelli, vt exiſtimabat Cl. Salmaſius, in quibus nempe non Pater, ſed Filius C. *IVNIVS CASSIVS POSTVMVS* vocatur. Nec video cur nuper vir doctus aliquoties nominatus, Aterianum accuſet, quod Filii prænomen Parenti malè tribuat, quum eius verba ad Poſtumum iuniorem commodè poſſint referri, nec vlla in iis ſenioris mentio; *Victorino*, inquit, *qui Galliam poſt Iunium Poſtumum rexit, neminem exiſtimo præferendum.* Vterque enim in Galliis Auguſtus, Poſtumus Parens & Filius. Ita HERENNIANVM, & TIMOLAVM, Odenathi & Zenobiæ filios,

Augustos declaratos ex Nummis accepimus; vt verè pateat adsertum à Pollione, horum adolescentum nomine imperasse Zenobiam. Negat tamen id Vopiscus in Aureliano: *Hæc quoque ad rem pertinere arbitror, Balbato filij nomine Zenobia, non Timolai & Herenniani imperium tenuisse, quod tenuit.* Ita horum Nummorum fide & Vaballathus in eodem loco Vopisci feliciter à Salmasio aliisque restitutus loco Balbathi, & meritò castigatus error Casauboni, qui fictum hunc principem, nec in rerum naturâ extitisse credidit, aut planè ab hoc Vaballatho diuersum. Nec minus alterum illi nomen *HERMIAE* feliciter iam adsertum à Tristano, pro quo hactenus Occo, Salmasius, aliique *ARMENIAE* vocem in huius Vaballathi nummo signari credidêre, & in eruenda etiam causâ laborarunt. Geminus certè cum Tristani nummo; alter in Thesauro Magni Ducis, ΑΥΤ. ΕΡΜΙΑϹ ΟΥΑΒΑΛΛΑΘΟϹ ΑΘΗΝΟΥ L. Δ. in auersa parte Nummi Aureliani, cum capite laureato & diademate. Vt pateat Occoni, Goltzio, aliisque temerè fidem non esse mancipandam, vbi Græcos nummos attigére, quod sexcentis exemplis probare hic possem. Illud verò magis ambiguum, cur Tristano placuerit, eum Herodiani filium & Odenathi nepotem, ex ingenio statuêre, quem Zenobiæ tribuit Vopiscus,

ſecus, aut cur ΑΘΗΝΟΥ ibi in Nummo quaſi *Athenis filius* ad eundem Herodianum referat; quam tamen appellationem nec Herodiani ipſius nummi arguunt, nec aliunde licet eruere. Vtinam minus nonnunquam ingenio & coniecturis ſuis indulſiſſet in nummorum id genus explicatione vir alias de illis optimè meritus, maximè vbi ſine duce à Veterum auctoritate diſcedit. Neque leuius errat Onufrius, qui eundem hunc *Vbabalatum* vocat, aut quum eundem tanquam tertium Zenobiæ filium cum Herenniano & Timolao, Pollioni deſignari ſcribit. Altum enim de hoc Vaballatho apud Pollionem ſilentium. Id verò minus mirum ijs videbitur, qui ſciunt, quid & quantum Onufrij diligentiæ tribui in talibus debeat. Haud ignotus verò Tyrannus iiſdem temporibus *DOMITIVS DOMITIANVS*, qui à Domitiano Imperatore & Domitilla genus ſuum deriuabat, & cuius rariſſimus nummus olim fuit penes Cl. Gottifredi, cum titulo Auguſti, & effigie ac inſcriptione *GENII POPVLI ROMANI*. *FIRMIVM* etiam & *FIRMVM* diuerſos tradunt ijdem Nummi rariores; alterum Zenobiæ ſocium, & Auguſtum dictum in Nummo Græco apud Goltzium, hunc Tyrannum in Africa ſub Valentiniano Imperatore, cum inſcriptione D. N.

FIR-

FIRMVS P. F. AVG. Vnde haud malè iam collegerunt eruditi, & priorem malè Vopisco *Firmum* vocari, & posteriorem de hoc Firmo Valentiniani temporibus exorto, omnino esse intelligendum, quamuis aliter doctissimo viro placuisse nouerim. Mitto Diocletiani & Collegarum tẽpore exortos,eosq; Augustos in Nummis signatos, *AELIANOS* duos, *AMANDVM*, duos *IVLIANOS*, *ACHILLEVM*, *ALLECTVM*, *CARAVSIVM* quoque, cuius postremi Nummus cùm in Thesauro Magni Ducis recõditus tũ nouissimè antiquariæ Gazæ Eminentissimi Barberini accessit. Eiusdem etiam rarissimum nummum, nec alias quod sciam hactenus visum, adseruat Cimelium Serenissimi Electoris Palatini, in quo Carausius cap. radiato, *IMP. C. CARAVSIVS* P. in auersa parte,figuræ duæ cum Sceptro in vnam coalescentes, vna sursum altera deorsum, & litteris exesis, ab vna parte *VICTOR*. . Qui nummus egregiè alium quendam Nummum illustrat, Viri Ill. Camilli Maximi, in quo Crispina Commodi, & in auersa parte duæ figuræ eodem modo medio corpore depictæ, vna sursum altera deorsum, cum inscr. repetita *TITIA TITIA*.Vt facilè pateat replicatam in Nummis id genus figuram aut inscriptionem, monetarii errori adscribendam. Alij ve-

rò

rò Tyranni, priores ſequuti haud longo interuallo viris doctis etiam e Nummis deſcripti, *ALEXANDER, C. IVLIVS VALENS M. MARTINIANVS*, aut ætate Conſtantini, duo fratres eidem coniuncti *DELMATIVS*, & *HANNIBALLIANVS*, prior cum dignitate Cæſaris, poſterior cum Regis titulo iam olim à Cl. Valeſio ad Ammianum vulgatus. *NEPOTIANVM* & *VETERANIONEM* Auguſtos circa eadem tempora declaratos Nummi eorundem arguunt, quales exſtant in Magni Ducis Theſauro, cum ſolitis illo æuo ſymbolis *GLORIAE ROMANORVM VIRTVTIS EXERCITVVM*. Sic *PETRONIVS MAXIMVS* & *PRISCVS ATTALVS* in Gaza Farneſiana mihi inſpecti, quorum ille Placidio Valentiano cęſo imperium arripuit, de quo præter Hiſtoricos adeundus Sidonius in Epiſtolis & Panegyrico Auiti. *LEONEM* & *ANTHEMIVM* concordes in imperio Collegas laudat idem Sidonius, & illuſtrauit ex nummo aureo doctiſsimus Sirmondus.

Ad ſeriem & Hiſtoriam AVGVSTARVM.

AVGVSTARVM verò ſeriem luculentam ijſdem Nummis acceptam ferimus, & earum quidem, quarum tenuis, aut nulla etiam mentio, in priſcis veterum monumentis. In illis certè videas Cęſarum Vxores, Matres, Auias,

Auias, Sorores, Filias, Neptes, neque solùm Imagines, sed earundem homina, dignitates, & supremi fastigii vel insignia, vel appellationes. Neque mirum honorem illum habitum Cæsarum adfinibus vel coniunctis, quum & Vxoribus Consularium, Maritorum ornamenta legamus nonnunquam concessa. Eximius hanc in rē, & vnicus Lampridii locus *Si vmquam aliqua Matrona Consularis Coniugii ornamentis esset decorata.* Nec facile quisquam mirabitur eâ ætate, quâ libertis aliisque sortis vilioris, prætoria aut consularia ornamenta frequenter decreta, iisdem quoque nobiliores Matronas insignitas. Vnde minus adhuc insolitum videbitur, in illustriores adhuc Fœminas congestos sub Cæsaribus honores Augustorum, & eosdem cum earum vultu in Nummis signatos; puta Sacerdotium, Carpenta, Thensas, Consecrationes, Dearum Epitheta, Matris, aut *ORBIS GENITRICIS MATRIS CASTRORVM*, aut *SENATVS* appellationes, *AVGVSTAE* denique cognomen. Quæ eò magis obseruanda ex more illorum temporū, quibus illa vel cognomina, vel ornamenta non continuò tributa Mulieribus, quæ admissæ videbantur in consortium principalis fastigii. Neque enim Augustæ vel omnes, vel solæ Augustorum Coniuges, aut Matres; sed quæ Cæsarum arbitrio

In Elagabalo.

trio

trio & caritate, ac decreto Senatus hac appellatione ornabantur. Adeo vt aliquot ex ijsdem legamus, illis ornamentis caruisse, dum de moderandis potius, quàm ampliandis illarum honoribus Tiberium, Pertinacem, Claudium etiam, vxorum licet mancipium, sollicitos accepimus. Vnde hoc discrimen hodie non aliunde certius aut vberius, quàm in Nummorum monumentis legas, quibus pars illa HISTORIAE AVGVSTAE, vnicè quasi & luculenter potest illustrari.

Neque refero tamen in hunc censum, omnes illas vel Augustas, vel coniunctas priorum Cæsarum, *MARTIAS*, *AVRELIAS*, *COSSVTIAS*, *SCRIBONIAS*, *LEPIDAS*, *ARRICIDIAS*, aliasque id genus ab Aeneâ Vico in serie Augustarum XII Cæsarum depictas. Has quippe à prioribus curis Andreæ Fuluij, aliorumque acceptas, fatetur ipse sese necdum in Nummis reperisse. Neque enim, aut I. Cæsaris nondum firmata dominatio, aut Tiberij cum vxoribus ante principatum diuortia, aut Caij in Sorores amor, aut Galbæ, Othonis, Vitellij breue imperium, passa sunt Vxorum vultus nummis consignari. Immo ne *LIVIAM* quidem, nisi ab excessu Augusti in Romanis nummis depictam reperies; qui illam mortuo coniuge, *in Familiam IVLIAE, nomenque AVGVSTAE ad-* *Tacit. Annal. 1.*

Cc *sum-*

sumptam, sub eiusdem *IVLIAE AVGVSTAE* nomine hodie repræsentant. Quod nomen Viris doctis nonnunquam imposuit minus exercitatis in vsu nummarię huius supellectilis, qui Iuliam Augusti filiam iisdem designari credidêre. Vtramque verò appellationem Liuiæ Augusti testamento tributam, & auctor eo loco Tacitus, & ex Tranquillo ac Dione abundè licet colligere; vt ad priora tempora vultus illius cum his nominibus signatus referri non possit. Quod miror non obseruasse Cl. Tristanum, qui Græcum nummum Augusti & Iuliæ, cum ΘΕΙΟΥ & ΘΕΙΑΣ seu DIVI & DIVAE nominibus, viuo Augusto percussum existimauit; quod tum illud Diuæ, tum Iuliæ nomen omnino refellit. Nec aliàs minus incautè adsertum ab eruditissimo Casaubono ad Suetonium; *de Liuia certum & post mariti excessum non Liuiam, sed Iuliam fuisse vocatam*. Vtrumque enim gestasse patet ex priscis monumentis, in quibus aut *LIVIAE AVGVSTAE* ornatrices, vel seruæ à cura catellæ, ab argento, à potione describuntur; aut coniuncta etiam *IVLIAE LIVIAE AVG.* appellatio illi tribuitur. Vnum etiam Nummum à se inspectum refert Vicus, in quo *DIVA LIVIA DIVA AVGVST.* sed quem demum circa Alexandri Seueri & Gordiani tempora signa-

Lib. 56.

tum

tum credit. Vnde ſine vllo temporum diſcrimine, modo *LIVIA* vocatur, cùm Latinis Scriptoribus frequentius, tum Dioni, modo *IVLIA*, vt Ioſepho, aliiſque. Reſtitutos verò à Tito aliquot eiuſdem Auguſtæ Nummos rariores aliquoties hic in Vrbe inſpeximus. *In Theſauro Regin.*
ANTONIAM etiam, Germanici matrem & Auiam Caii, *AVGVSTAM* dictam S. C. ac *SACERDOTEM DIVI AVGVSTI*, non ex Dione ſolùm, aut antiquo lapide, ſed ex præclaro eiuſdem Nummo diſcimus. Qui mirè inſuper illuſtrat locum Suetonij, quem præterierunt viri docti: *Poſt hæc Antoniæ auiæ, quidquid vnquam Liuia Auguſta honorum cepiſſet, vno ſenatusconſulto congeſſit*. Liuia nempe, vt modò innui, dicta Iulia & Auguſta, ſtatim poſt mortem Coniugis, lectis ſcilicet tabulis teſtamenti; poſtea eodem conſecrato, Sacerdos etiam Diui Auguſti à Senatu declarata; vt diſertè hæc temporum diſcrimina obſeruat Dio, ſed cuius locum malè ſollicitauit & accepit interpres, τότε δὲ ἀθανατίσαντες αὐτὸν καὶ θιασώτας, οἱ καὶ ἱερὰ, Ιερειαν τε, τὴν λιβίαν, Ιουλίαν τε τὴν καὶ Αυγουσαν ἤδη καλουμένην ἀπέδειξαν: *Tum verò Immortalium honore Auguſtum affecerunt, flamines illi & ſacra, ac Sacerdotem Liuiam (quæ iam ante Iuliæ & Auguſtæ nomina receperat) decernentes*. Hic planus loci ſenſus, nec mutatione illâ indiget νῦν καλουμένην pro

Lib. 59. Theſ. Grut. p. 236.

Lib. 56.

ἤδη καλȣμένην, quæ locũ perturbat. Vides autem quàm lucem vtrique tum Suetonio, tum Dioni fœneretur hic Nummus, qui congestos Liuiæ honores diuersis temporibus, vno S. C. Antoniæ tributos exprimit, Augustę titulum, & Sacerdotium Diui Augusti. Caii verò Sorores, vel prostibula potius, *AGRIPPINAM, DRVSILLAM, IVLIAM* vulgatus iam Antiquariis eiusdem Caij nummus tradit. At alius occurrit rarissimus nummus Gazæ Farnesianæ, cum inscr. *DIVA DRVSILLA, IVLIA DRVSILLA*, ex quo discimus & consecratam reuera à Caio Drusillam, vt ex Dione licet colligere, qui & *PANTHEAM* dictã eandem refert, & alteram illam de filia potius quàm de sorore Caij intelligendam. Clarè id videtur ex Suetonio colligi, qui de Caio refert mortuâ Drusillâ, quam impotenter adeò diligebat, & natâ illi filiâ ex vxore Cæsonia; *Infantem autem IVLIAM DRVSILLAM appellatam per omnia Deorum templa circumferens*. Vides hic Iuliam Drusillam & in memoriam quidem Diuæ Drusillæ ita nuncupatam. *AGRIPPINAM* etiam matrem eiusdem Caii & Germanici coniugem, *AVGVSTAM* ex eiusdem Nummis accepimus, vt cognomen illud videamus Matri simul & Auię Caium detulisse. Nec *AGRIPPINAM* solùm, eiusdem

Lib. 59.

filiam,

filiam, sed alteram etiam Claudij coniugem *VALERIAM MESSALINAM*, & Neronis *SABINAM POPPAEAM*, notas vitæ probro mulieres, tradunt selectiores aliquot Nummi. Priorem vulgarunt iam Erizzo & Tristanus, & hic quidem cum inscr. *VALERIA MESSALINA AVG.* At negotium hic Dio facessit, cuius locus merebatur expendi viris doctis & accuratis; qui tradit Claudium eâ vsum esse moderatione, vt neque nato illi Britannico AVGVSTI, neque huius matri *MESSALINAE*, appellationem AVGVSTAE dari passus sit. Vnde nihil aliud hic restat, nisi vt lapsum Dionem statuamus, quod durius mihi videtur; aut quod magis placet, Claudium in vxoris gratiam, postea à priori proposito recessisse. Id verò cùm nec in Cæsaribus alijs insolitum, tum in mutabili & vxorio Claudio, minus mirum videbitur. Vt hoc etiam addam, rarissimum huius Messalinæ nummum ita malè vt plurimùm iniuria temporis acceptum, vt minus commodè erui posset illius inscriptio; quod & in eiusdem nummo Cimelij Magni Ducis probarunt huius antiquarij, & arguit Erizzo, qui mutilam eandem tradit. *POPPAEAE* verò Græcum nummum adtulit Tristanus, sed in cuius appellatione malè litteras H P. ad Iunonem refert, quasi in eo Sabina

Lib. 56.

Pop-

Poppæa Augusta Iuno vocaretur : Id verò alienum, & præter eiusmodi Inscriptionum morem, iuxta quem litteræ illæ ad Vrbem Heracleæ, aut similem referri debent, à qua nummus ille percussus. De hac verò Poppęâ illud solùm obseruo, eam à Iosepho vt θεοσεβῆ laudari. *STATILIAE MESSALINAE* alterius Neronis coniugis, Græcum etiam nummum edidit idem Tristanus, de quo potest consuli: vt mittam priorem eiusdem coniugem *OCTAVIAM*, quam digniori fato seruarunt eiusdem monumenta. *FLAVIA DOMITILLA* Victori liberta, & Vxor Vespasiani, sed eo adhuc priuato exstincta, à filiis eiusdem Tito & Domitiano legitur consecrata. Hinc eiusdem Nummi cum Carpento non solùm & inscr. *MEMORIAE DOMITILLAE*, verùm etiam alter rarior Farnesiani Cimelij, cum fig. stante & inscr. *DIVA DOMITILLA*. Occurrit illius mentio, & filiæ eiusdem nominis in veteri lapide, qui eadem opera hic supplendus est; *FLAVIA DOMITILLA FILIA FLAVIAE DOMITILIAE IMP. CAESARIS VESPASIANI NEPTIS* &c. Ita enim legendum ibi nomen illius Augusti, cuius tres posteriores litterę tantùm describuntur. Eundem honorem *IVLIAE* Titi filiæ adserunt illius Nummi, in quibus Carpentum & inscr.

Lib. 20. ca. 7

Thes. Grut. p. 245.

DI-

DIVAE IVLIAE AVG. DIVI TITI F. Alteri Domitiani Coniugi, *DOMITIAE LONGINAE* nomen tribuit nummus Magni Ducis, qui vna parte Domitium, alterâ hanc Domitiam refert, ΛΟΝΓΕΙΝΑ ΔΟΜΕΤΙΑ CEBACTH. De hac muliere, quędam non protrita vide apud Tristanum. Huius liberti, serui, ornatrices aliquoties nominantur in priscis marmoribus, & eadem nonnunquam cum inscr. *DOMITIAE DOMITIANI*. Sequentium verò Augustarum Historiam non minus illustrant Nummi. Neruam quidem Augustum, vxorem habuisse & filium ex vxore dictum Calpurnium, ex Plinio, Dione, & Victore etiam colligit Tristanus, sed nullo fundamento. Neque enim verba Plinij de Traiani adoptione id arguunt. *Itaque*, inquit, *adoptatus es, non vt prius alius atque alius in vxoris gratiam; Asciuit enim te filium non Vitricus, sed Princeps*, quæ nihil aliud quàm diuersam Traiani & Tiberij vel Neronis, adoptionem probant; quorum ille à Nerua patrię caritate, hi ab Augusto & Claudio in vxorum gratiam adoptati. Dio verò nihil aliud tradit, nisi Neruę Traianum, & quidem Hispanum adoptanti, coniunctos non defuisse. Nec de filio siluisset, vt quam celebrat Neruæ in patriam caritatem, magis conspicuam redderet. Victorem autem, quem testem obiter hic ap- *Lib.68.*

pellat

pellat Tristanus; non intellexit, ita enim ille, *Calpurnium Crassum promissis ingentibus animos militum prætentantem, detectum confessumque Tarentum cum vxore remouit, patribus lenitatem eius increpantibus*. Plana hæc de Calpurnio & vxore eius à Nerua relegatis, ob crimen maiestatis, ex quibus tamen vxorem eiusdem Neruæ & Calpurnij matrem commentus est Tristanus, parum certè probabili coniectura. At verò verisimilius quis ignotum ex auctoribus Neruæ matrimonium, colligat ex eius nummo recondito in Cimelijs Magni Ducis, in quo cap. muliebre ornatum diademate cum inscr. *IMP. NERVA CAES. AVG.* in auersa, Globus cum temone; ni tamen insolitus vsus diadematis illis temporibus, ad Deam aliquam, puta Iunonem, eundem Nummum referendum potius arguat. Traiani verò non solùm vxorem *PLOTINAM*, sed & *MARCIANAM* sororem, & filiam huius *MATIDIAM*, *AVGVSTAS* ex Nummis & Lapidibus declaratas discimus. Soror verò huius Matidiæ *SABINA*, infausta coniux Hadriani, cùm in vulgatis Nummis, tum in rarissimo Farnesiano, vna cum Antinoo mariti catamito depicta occurrit. *FAVSTINAS* Matrem & Filiam, non trita solùm numismata, sed rariora nonnulli exhibent. Tale Faustinæ Senioris, in cuius auersa parte pubes filius Galerius

Galerius

lerius Antoninus descriptus simul ac depictus legitur. Primus edidit illum Tristanus, sed qui ex Nummo Magni Ducis ita suppleri debet, M. ΓΑΛΕΡΙΟC ΑΝΤΩΝΙΝΟC ΑVΤΟΚΡΑΤΟΡΟC ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΥΙΟC. Vnde patet non *Annij* vt existimabat Tristanus, sed *Marci* prænomen fuisse huic Galerio, Antonini Pii & Faustinæ filio, cuius obscura alias apud auctores mentio. Nec minus rarior alter eiusdem Faustinæ nummus, in quo Sabinæ cum paruulis interuenientes Sabinorum & Romanorum certamini, cuius nummi notitiam mole & raritate inter paucos insignis Cl. Gottifredi acceptam fero. Ad *FAVSTINAM* verò *IVNIOREM* spectat rarissimus eius Nummus nuper mihi inspectus, in quo Cybele inter duos Leones, & Paris alatus ad pedes, vt existimant docti antiquarij. Ad eandem verò refero nummum æreum maximum, sed temporum iniuria malè acceptum, in quo eadem illa sub Cybeles habitu leoni insidens spectatur; cui Nummo geminam & præclaram quidem statuam in Villâ Pamphilianâ nuper obseruabam. Pertinet etiam ad hanc Faustinam, alter eiusdem nummus à Tristano adlatus, ΦΑVC ΤΕΙΝΑ CΕΒΑCΤΗ ΕΥCΕΒ.CΕΒ. ΘΥΓΑΤΗΡ, sed quem aliud agens procul dubio, vertit FAVSTINA AVGVSTA PII AVGVSTI CON-

In Thesauro Reginæ.

Tom. 1. p. 593.

CONIVNX, & ita perperam ad Matrem non ad filiam refert. Nec Commodi solùm vxorem *CRISPINAM* Dianæ habitu, sed & eiusdem pellicem *MARCIAM*, Palladis aut Amazonis instar depictam in Nummis Cl. Gottifredi inspexi, qui Regiæ *CHRISTINAE* gazæ cum reliquis accesserunt. De hac postrema Lampridius, *Commodus Amazonius Marciam Concubinam in Amazone pictam diligebat*. Pertinacis coniunx *TITIANA* Antiquarijs hactenus ex Nummis ignota, licet in Nummo quodam Magni Ducis spectetur, in cuius auersa parte nauis cum velo. Neque enim silendum, haud immeritò suspectum eundem fuisse erudito illius Gazæ custodi Petro Fittonio, quasi Crispinæ caput in anteriori parte referret. Vt enim alia mittam, Pertinacem certè, vxorem Augustam dici noluisse tradit Dio, quamuis aliunde sciamus, hoc nomen eadem die vtrique coniugi à Senatu delatum. At successoris eiusdem Didij Iuliani, duas Augustas nuncupatas; Vxorem & Filiam, *MANLIAM SCANTILLAM & DIDIAM CLARAM*, Nummi earundem probant: vt verè pateat adsertum à Spartiano, *Vxor etiam Manlia* (non vt ibi legitur Mallia) *Scantilla & filia eius Didia Clara Augustæ sunt appellatæ*. IVLIA DOMNA vxor Seueri ex eiusdem Nummis nota, & iam

Lib.73.

Capitol. in Pertin.

In Didio Iulian.

ex

...igatus ab eruditis error Rittershusij, qui ΔOMNAM ab Oppiano per Syncopen pro *Domina* dictam existimauerat. Peregrinum enim id nomen Syræ huius mulieris, sicut in Oriente & Aegypto frequens occurrit apud auctores Ecclesiasticos, *DOMNI & DOMNAE* appellatio. Diuersa verò Domni apud Anastasium aliosque coæuos Scriptores ratio, qui Cæsaribus aut Ecclesiarum Antistibus, vt dignitatis Vocabulum vulgò tribuitur. Malè verò eadem, pro Iulia Domna, *IVLIA DONINA* legitur in veteri lapide apud Gruterum. Nec minus quis ex eiusdem IVLIAE nummis colligat, eam male ab Eutropio, Spartiano, & Eusebio in Chronico, nouercam Caracallæ, & postea eiusdem vxorem, non autem matrem statui. Certe præter potiorem hic longè Oppiani, Herodiani, & Dionis, coæuorum scriptorum auctoritatem, MATER AVGG. Caracallæ nempe & Getæ vocatur sine vllo discrimine, & manifestius adhuc Mater huius Caracallę in priscis monumentis. Vnde occurrit eiusdem IVLIAE mentio in veteri lapide, qui Scaligero alijsque eruditis crucem fixit; *Thes. p. 268*

I. O. M. ET.
IVNONI REGINAE
PRO SAL. IMP. M. AVR. ANTONINI
PII AVG. ET IVLIAE AVG MATRIS

AVG. M. VLP. MV...
MIL. LEG. XIII. GEMVS
HOROLOGIAR. TEMPLVM
A SOLO DE SVO EX VOTO
FECIT
FALCONE ET CLARO COSS.

Nulla enim alia hæc Iulia Mater Aug. niſi eadem hęc Mater Caracallæ, qui M. Aurelius Antoninus Pius paſſim in Nummis vocatur. Vnde accedere non poſſum nuperę viri doctiſſimi ſententiæ, qui ob repertam ſibi in Nummis Iuliam Soæmiam Matrem Elagabali, non parum ſibi gratulatur, & ad eandem continuò lapidem hunc refert. Neque enim hanc Iuliam, ſine adiuncto *SOAEMIAE* cognomine in priſcis monumentis dictam reperies; quum Iulia Seueri in ijſdem paſſim *IVLIA PIA*; *IVLIA AVGVSTA* deſcribatur; vt mittam geminam cum hoc ſaxo aliorum auctoritatem, in quibus iiſdem verbis hanc *IVLIAM MATREM AVG.* hoc eſt Caracallę vocari videas. De Cōſulibus, qui Scaligerum hic turbarunt, res facilè componi poteſt, ſi non pro ordinarijs, ſed ſuffectis habeantur; vt alias idem vir doctiſſimus rectè obſeruauit. Eiuſdem verò Caracallæ vxor *PLAVTILLA*, cùm in Nummis vulgaribus, tum in altero Græco apud Triſtanum, cum prænomine *FVLVIAE* ſpectatur. Eandem exhi-

...one & raritate nummus exhibet insignes. Elagabali mater *IVLIA* *SOAEMIAS*, & tres eiusdem vxores, *IVLIA PAVLA*, *IVLIA AQVILIA*, *ANNIA FAVSTINA* in selectis numismatibus etiamnum prostant. Posterioris nomen ex Nummis demum discimus, quam alias à Commodo genus deriuasse tradit Herodianus, Dio verò M. Aurelij Neptem vocat. Vnde nempe illi *ANNIAE FAVSTINAE* ab Auia cognomentum. Malè verò eadem prior Elagabali coniux à Tristano statuitur, quum & Herodiano tertia disertè annumeretur, & cæde mariti Pomponij Bassi quæsitas illius nuptias, sed non primas Dio statuat. Duas verò priores prænomen *IVLIAE* gestasse, non aliunde rursus quàm ex earum Nummis intelligimus; quarum altera *CORNELIA PAVLA*, altera sine alio prænomine *AQVILIA SEVERA* Dioni vocatur. Vnde etiam discimus frequenter id receptum eâ maxime ætate, vt Augustarum nomina mutarentur, aut ornarentur alterius prænominis additione; quod his Elagabali coniugibus, ex earum Nummis videmus concontigisse. Exemplum dederat LIVIA, cui primæ cognomen AVGVSTAE, cum prænomine IVLIAE concessum vidimus. Hinc postea frequens illud Augustarum prænomen, vt

In Thes. Reginæ.

Lib. IV.

Lib. 79.

vt *IVLIAE DRVSI...*
AGRIPPINAE, *IVLIAE*, *IVLIAE*
IVLIA PIA Seueri coniuge renouatu... & in
DOMNA ante illud fastigium vocabatur,
quod alias eandem e familia Iuliorum traxisse
obseruat doctissimus Reinesius. Ab eâ certè
translatum ad Augustas & Gentiles eorundem
temporum, *IVLIAM MAESAM* huius
sororem ac Auiam duorum Augustorum,
IVLIAM SOAEMIAM Elagabali, &
IVLIAM MAMMEAM Alexandri
Seueri Matres, & earum exemplo ad vtramque illam Elagabali Coniugem: ita vt eadem ætate Augusti ANTONINI, Augustæ verò IVLIAE vulgò dicerentur. Neque tamen octo IVLIAS intra Seueri & Alexandri tempora, vt existimabat vir longè eruditissimus, sed sex tantum reperias, modò commemoratas; Seueri Coniugem eandemque Matrem Caracallæ; Sororem eius Auiam duorum Augustorum Elagabali & Alexandri; Matres vtriusque; & duas prioris vxores. Neque enim aut tertia vxor Elagabali dicta IVLIA, vt patet ex eius Nummis, & ideo, vt existimo, quod stirpem & clarum nomen duarum Augustarum iam aliunde ad mariti nuptias adferret; neque etiam vlla IVLIA Alexandri Seueri uxor occurrit in priscis monumentis. Alia nempe illi in iisdem tribuitur, antiquarijs etiam
vulgò

vulgò ignota, *SALLVSTIA BARBIA, ORBIANA*, quæ vt alias ſine mariti effigie ſpectatur, ita occurrit in rariſſimo nummo eiuſdem Alexandri. Illum enim à ſe inſpectum ſignificauit mihi aliquoties Cl. Gottifredi, in anteriori parte referentem Alexandrum Seuerum, in altera hanc Salluſtiam Orbianam. Vnde illius auctoritate, hæc non Traiani Decij, vt vulgò hactenus Antiquarijs perſuaſum, ſed eiuſdem Seueri Vxor eſſet ſtatuenda. Quod ipſum confirmare videntur alij Nummi eiuſdem *SALLVSTIAE*, in quibus illa cum coniuge depicta, manus eidem tradens, & inſcr. CONCORDIA AVGVSTORVM, quorum ille Alexandrum Seuerum potius quàm Decium referre videtur. Turbat aliquantum inſcriptio marmoris

In Theſauro Card. Buon-Compagni.

Theſ. Grut. p. 274. 2.

GNAEAE
SEIAE HEREN
NIAE SALLVS
TIAE BALBIAE
ORBIANAE AVG.
CONIVGI DOMINI
NOSTRI AVG.
VALENTINI VE
TERANI ET
VETERES.

in quâ ea *DOMINI NOSTRI* appellatio ad Decij magis, quàm Seueri tempora

vide-

videtur referenda. Quibus addi posset nummi à Tristano adlati auctoritas, in quo illinc Hostilianus Decj filius aut gener potius, hinc *SALLVSTIA BARBIA ORBIANA*, siue eadem cum hac Sallustia, siue filia illius, vt credidit Tristanus, statuatur. Adeò vt vel alterutrum fateri oporteat, aut duas cum his nominibus Augustas floruisse, alteram Alex. Seueri, alteram Decii coniugem; aut de fide horũ Nũmorum eundũ vlterius in consilium. Diuersam aliàs vxorem eidem tribuit Lampridius, nomine *MEMMIAM*, quam & *MEMMIAM SVLPICIAM*, nescio cuius nummi fide protulit Goltzius. Maximini etiam Coniunx sed tacito nomine ab Appiano & Zonara refertur, quorum iste eandem à truculento marito interfectam narrat. Ea verò vulgò statuitur ab Antiquariis, non Calpurnia quædam cum doctissimo Camerario, sed quæ in veteri numismate occurrit appellata; *DIVA PAVLINA* & in auersa parte cum Consecrationis nomine & symbolis. Vt verum tamen fatear, leuibus aut nullis potius id coniecturis hactenus nititur; quum id neque ex nummi inscriptione, aut aliis Veterum monumentis liceat hodie colligere. Immo obstare potius videntur illa consecrationis symbola, quem honorem Tyranni coniugi, & hosti Senatus, ab eodem Se-

Senatu habitum parum videtur mihi verisimile. Frustra enim Tristanus illum tuetur exemplo Poppeæ, & Sabinæ, quæ quamuis à maritis interfectæ, eorum tamen opera fuerint consecratæ. Neque enim eadem Maximini ratio, cuius & ferocius adhuc ingenium, & breue ac procul ab vrbis conspectu imperium, & cum perpetua Senatus dissensione coniunctum, & infensi denique post mortem successores. Notum aliàs, etiam sub Cæsarum imperio, penes Senatum fuisse consecrandi facultatem; adeò vt difficulter honorem illum Hadriano mortuo extorsisse legatur Antoninus. Mitto leuiores adhuc eiusdem Tristani coniecturas, qui modò *IVLIAM PAVLINAM*, dictam eandem fingit pro arbitrio, & modò Iulij Pauli I. C. modò Pontij cuiusdam Paulini filiam, modò eandem credit, cuius mentio leg. 34. de legat. *Paulinæ filiæ meæ legatum*. Hęc enim omnia tam incerta quàm incertissima. Si aliquis coniecturæ hic locus, & Nummi elegantia pateretur, ad *PAVLINAM* Hadriani sororem magis placeret eandem referre, de qua exstat nobilis adhuc Inscriptio. Id verò postea Occoni in prioribus eius curis placuisse animaduerti, qui dein motus Panuinij & aliorum auctoritate, dubius tamen in vulgatam sententiam concessit. Inscriptio autem talis,

Capitol in. in Anton. Pio.

DOMINA.
PAVLINAE SO...
IMP. CAESAR
TRAIANI HADR.
AVG.
FVNDA.
D D.

Huic enim exemplo Traiani Sororis Marcianæ, idem Consecrationis honos à Senatu haberi potuit. Verùm obstat vt dixi, Nummi illius Diuæ, rudior pro Hadriani ætate figura & adspectus, tum forte Excerptorum Dionis auctoritas, in quibus sugillatus legitur Hadrianus, quod consecrationis honorem Antinoo catamito, non autem Paulinæ sorori deferri curasset. Notior ex ijsdem Nummis, Gordiani coniunx *FVRIA SABINA TRANQVILLINA* ita in Nummis aliquot descripta, & Philippi *MARCIA OTACILLA*, quam malè in Optatillam vertebat nuper vir doctissimus. Hæc verò cùm in plurimis nummis obuia, percussis in celebritate ludorum sæcularium, tum in præclaro Farnesiano, cum Inscr. SAECVLVM FRVGIFERVM; & in altero cum omnibus eius cognominibus *MARCIA OTACILLA SEVERA AVG.* De Traiani Decij, quæ vulgo hactenus creditur, vxore *SALLVSTIA BARBIA OR-*

BIA-

BIANA, modo vidimus eandem pręclari nummi fide Alexandro Seuero adiudicari. Alteram etiam eiuſdem filiam eruit Triſtanus cum Inſcr. *SALLVSTIA HERENNIA BARBIA ORBIANA*, quam Hoſtiliani coniugem credit, ni potius eadem cum matre ſit ſtatuenda. Sic alia rurſus in Nummis occurrit *HERENNIA ETRVSCILLA*, quę Decij filia, Herennij Etruſci ſoror ex vtroque nomine, & vxor VOLVSIANI vulgò antiquariis ſtatuitur. Turbat tamen hic Onufrius, qui eandem *HOSTILIANI* coniugem cenſet, & firmat etiam nummi auctoritate, in quo hinc Hoſtilianus ſcilicet, illinc Herennia Etruſcilla deſcribuntur. Atqui labat tota Nummi illius, vt ab eo deſcribitur, fides, in quo diuerſa Hoſtiliani & Etruſci nomina confundit. Neque enim Etruſcus tulit nomen Hoſtilij, neque Hoſtilianus Etruſci, quæ omnia mirè ibi permiſcet Onufrius, dum eadem Nummorum auctoritate vult cõfirmare. Aliâs vt fatear, nihil obſtare video, quin hæc Herennia æquè Hoſtiliani, ac Voluſiani vxor cenſeatur. Nec ſolum nota ex iiſdem, aut Valeriani Patris *MARINIANA*, aut Gallieni *SALONINA*, ſed & fratris Valeriani iunioris vxor *CORNELIA SVPERA* à Triſtano ex rariſſimo nummo primùm producta. Eadem felicitate e nummis *Tyrannæ*, vel *Tyrannides*, ſicut vocat eas alicubi *In Victoria.*

Pollio, *IVNIA DONATA* Vxor Postumi, & *VICTORIA* Mater Victorini, cum inscr. *MATER CASTRORVM*, sicut Pollioni vocatur. Altera etiam Virago, *ZENOBIA AVGVSTA* in Græco nummo indigitata, vt non filiorum solùm liqueat, quod Vopiscus tradit, sed proprio etiam nomine imperij insignia suscepisse. Probi etiam Vxorem aliunde ignotam Strada iam olim ex Nummo argenteo protulit, in quo coniuncta Probi & Coniugis capita, præterito tamen huius nomine. Talem æreum maximum & exquisitæ raritatis inter Nummos Augustæ Reginæ aliquoties inspexi. Vnde verò dictam eandem *IVLIAM PROCLAM* hauserit nonnemo, fateor me cum ignarissimis nescire. Ipsa verò Aureliani *SEVERINA*, Diocletiani filia *GALERIA VALERIA* Maximiani vxor, & Maxentij *MAGNIA VRBICA*, non vt apud Occonem *MAGNENTIA VRBICA*, Augustarum etiam seriem implent. At Constantini sanctius matris nomen, in præclaro nummo Leonardi Agostini celebris in Vrbe Antiquarij occurrit, *FL. IVL. HELENA AVG.* vnde Flauiam Iuliam dictam eandem, sicut ex veteri inscriptione discimus. Ita repetitum in eadem videas nomen *IVLIAE*, Augustis olim familiare. Infaustam verò Constantini vxorem non *FAV-*

STAM

STAM solùm sed *FLAVIAM* etiam & *MAXIMAM* dictam intelligimus, ex rarissimo illius Nummo, in quo duos liberos gestans depingitur, cum inscr. *FLAVIA MAX. FAVSTA AVG.* Ita mitto iam aut eiusdem Constantini filiam & Galli Coniugē, celebrem in priscis Annalibus, cuius verum nomen & vultus ex Nummis demum eruitur, *FL. IVL. CONSTANTINA AVG.* Vt agmen iam hic claudant, duæ magni Theodosii coniuges, in monumentis id genus posteris consignatę, *AELIA FLACCILLA & GALLA PLACIDIA.*

In Thesauro Reginæ.

Neque minor circa TITVLOS & DIGNITATES Augustorum, lux ex iisdem Nummis adfulget. Alios nempe nosti ex iisdem honoribus, Candidatis Imperii, alios Imperatoribus ipsis tributos. Prioris generis nota *CAESARIS* nomenclatio, quæ antea primi tantum fastigii, mox etiam euasit secundi appellatio; ita tamen vt ab vtroque sit retenta. Adhibitum nempe hoc discrimen in iisdem Nummis videas, vt quæ Augusti successoribus ad Vespasiani tempora, cognominis loco cedebat, postea mutata sede, prænominis vicem vt plurimùm occuparit, ac pro Cognomento, Augustorum liberis aut apparitoribus, vt vocat eos Ammianus, vulgò sit relicta. Vnde qui ante imperium, *DOMITIANVS*

De Titulis & appellatione CAESARVM.

Lib. XVII.

NVS CAESAR in Nummis vocatur, eodem adepto *IMP. CAESAR DOMITIANVS AVG.* in illis describi solet, & ita reliqui. Quæ obseruatio eò etiam confert, vt originem adsequamur illius moris, quo diuisa illa *AVGVSTI & CAESARIS* nomina, & quem videas inter veteres ac recentiores controuerti. Ita ut errare pateat, & Victorem Schotti, qui à Traiano Hadrianum adoptante, inductam hanc Cæsaris eo sensu appellationem credit; & Casaubonum aliosque eruditos, qui e Spartiano colligunt eandem ab Hadriano, Aelio Vero primùm concessam; &
In L.Vero. Capitolinum, qui eandem illi prærogatiuam tribuit, vt primus Cęsar sit renuntiatus. Apertè certè iisdem repugnat, & Dio, qui Traianum ipsum Cæsarem à Nerua in Senatu
Lib.68. declaratum scribit, & idem Auctor, qui Ve-
Lib.66. spasianum Imperatorem creatum à Senatu, Titum autem & Domitianum Cæsares tradit
Lib.63. designatos; & cum eodem Dione vel Suetonius, qui idem de Domitiano adserit, vel Ta-
Histor. lib.1. citus, qui iam ante Pisonem à Galba adscitum obseruat; & Nummi denique qui perspicuè originem huius rei indicant. Quum enim momentanea tantùm fuerit hæc adoptio Pisonis in nomen Cæsaris adsumpti, nec tradita publicis eorundem temporum monumentis, hinc à Tito & Domitiano primùm Cæsaribus,

dein

dein Augustis, vsum huius appellationis, & dignitatis liquet ad eorum successores transiisse. Perspicuè id videntur mihi euincere, cùm mutata primùm sedes nominis Cæsaris, in Nummis Vespasiani; tum clarius Domitiani Numismata, in quibus *CAESAR* ante imperium vocatur; tum maximè rarissimus nummus æreus sub Vespasiano percussus, in cuius anteriori parte illius effigies, in altera duæ figuræ equitantes, *TITVS ET DOMITIANVS CAESARES PRIN. IVVENTVTIS*, cui similem etiam argenteum Occo in medium adtulit. Ex cuius præclari Nummi inscriptione licet colligere: Primò, inductum pridem hunc morem, vt in designatione Cæsarum, præter solita congiaria & donatiua, facti illius memoria, cum eorum vultibus Nummis traderetur. Hinc id inter prærogatiuas Cæsarum receptum, vt præter luculentam Nummorum congeriem cum imagine Cæsarum, apertè docet Herodianus; qui Seuero tribuit, vt de Clodio Albino Cæsare à se renuntiato fidem faceret, νομίσματα τέ αὐτῷ κοπῆναι ἐπέτρεψε, *nummos cum eius effigie signari permisit*. Secundò, à Vespasiano aut à Senatu in illius gratiam, institutam hanc Cęsarum designationem, vt firmaret in duobus filiis successionem, exemplo & iisdem verbis Augusti Caium & Lucium Nepotes adoptantis; cuius rei

In Thesauro Magni Ducis.

Histor. lib. 3.

rei memoria, obuio illius nummo etiam tradita, cum vtriusque effigie & inscr. gemina *CL. CAESARES AVGVSTI F. COS. DESIG. PRINC. IVVENT.* Adeò vt mirer obseruare eruditissimum Casaubonum, quò inventum hoc Cæsaris pro Candidato imperii, Hadriano adsereret, eadem mente Augustum Caium & Lucium *PRINCIPES IVVENTVTIS* appellasse; quum tamen alteram *CAESARVM* appellationem præterire ibi non debuerit, in quam eodem fine adscitos ab Augusto ex filia Nepotes constat. Tertiò, omnino restituendam Spartiano antiquam lectionem, *de Aelio verò dicendum est, qui tantùm Cæsaris nomen accepit*, vbi malè *primò* aut *primus tantùm*, contra rei veritatem, & meliorum codicum fidem inuexit Casaubonus. Quartò, non per πρόληψιν seu anticipationem, vt visum quibusdam eruditis, *CAESARIS* nomen candidatis imperii ab Auctoribus quandoque tribui ante Aelium Verum, quod tamen reuera serius sit receptum. Immo præter fratres *TITVM & DOMITIANVM*, accedit iisdem Domitiani filius adhuc infans *CAESAR* salutatus, & post mortem Diuis adscriptus; vt patet ex matris Domitiæ Nummis, in quorum auersâ parte, *DIVVS CAESAR IMP. DOMITIANI F.* Quintò, non solùm *CAESARIS*,

In Aelio.

sed

ſed etiam *PRINCIPIS IVVENTVTIS* appellationem, ſymbolum fuiſſe futuræ ſucceſſionis; vndè vulgò in Nummis & Marmoribus, vtrumque Auguſtorum liberis, aut hæredibus tributum videas. Hunc nempe titulum eo ſenſu in Caio & Lucio Cæſaribus cœptum; in Nerone & Druſo, dein altero Nerone renouatũ; in Tito & Domitiano ac in reliquis dein Cæſaribus paſſim admiſſum, ſicut Aurelio, Commodo, Geta, Diadumeniano, Philippo, Hoſtiliano, Herennio, Gallieno Salonino, Carino, Numeriano, Maximo, Galerio Maximiano, vſque infrà Conſtantinorum tempora, Nummi ante oculos ponunt. Eundem certè et Conſtantino Magno tribuit nummus Auguſtæ Reginæ, & filio eiuſdem Conſtantino Iuniori, nummus æreus maximus Eminentiſſimi & celebratiſſimi Cardinalis Barberini. Ita Tiberium nepotem Imp. Tiberij, *PRINCIPEM IVVENTVTIS* renuntiatum adoptauit Caius, ſed quem mox e medio ſuſtulit. Nomen alias illud *PRINCIPIS IVVENTVTIS*, libera Rep. nobiliſſimis adoleſcentibus Equeſtris ordinis conceſſum; quo etiã nomine Brutum & Curionem compellat in epiſtolis Tullius, ſicut alias omnium Ordinum, & Cæſarianorum etiam Principes quoſdam fuiſſe, diſcimus ex priſcis monumentis.

Dio lib. 59

In hunc etiam ordinem secundi fastigij, referri debet dignitas *SACERDOTIS COOPTATI IN OMNIA CONLEGIA SVPRA NVMERVM*; ad quam vocati in spem successionis, vulgò euehi consueuerant. Clarum id ex Neronis Cæsaris nummis, cui adolescenti hanc appellationem ijdem largiuntur; sicut etiam M. Aurelio Cæsari destinato vetus lapis. Vnde illustratur quoque Lampridij in Commodo locus, qui de illo vt Cæsare adhuc loquens, *Adsumptus in omnia Collegia Sacerdotalia Sacerdos Commodus*. Malè autem priorem hunc nummum ad Drusum Germanicúm Tiberii fratrem retulit vir doctus, deceptus nominum communione, *Neronis Claudij Drusi Germanici*, quæ cùm alibi, tum in nummo aureo Claudii, Neroni tribuuntur, cum depicti illius adhuc adolescentis effigie, & inscr. *PRINC. IVVENT.* Ratio autem illius instituti petenda ex reliquis Augusti arcanis, quibus vt supremum rerum aliarum arbitrium, ità sacra omnia, & religiones Populi Romani, in sua voluit habere potestate. Hinc inter reliquos honores ab Augusto admissos, illum quoque Dio alicubi commemorat, vt Sacerdotes quoscunque pro arbitrio constitueret, neglecto etiam numero antiquitus recepto; quod ab eo prestitum tradit, postea in immensum excreuisse. Ita factum,

Iac. Guther. de Iur. Pontif lib. 1. c. 9.

In Cimeliò Ser. Principis Leopoldi.

Lib. 51.

ctum, vt præter receptam Pontificis Maximi
dignitatem, auctus ſit ab eo Sacerdotum nu-
merus, & in eorum Collegia vnus e proximis
ac hæredibus adſcitus; quomodo & in filium
Caium legitur Sacerdotium contuliſſe. Vnde *Dio lib. 55.*
id quoque præter alia, ab eodem Auguſto hau-
ſerunt ſucceſſores, vt omnibus illis Sacerdo-
tij maturè inaugurati, hæredes ſuos in
eadem cooptarent. Quo conſilio etiam videas
Getæ coniunctas Cæſaris, Principis Iuuentu-
tis, & Pontificis appellationes, in Nummis
aliquot tributi, *P. GETA CAES. PON-
TIF. PRINC. IVVENT.* vt hæc ſin-
gula primi faſtigij tyrocinia facilè agnoſcas.
Ita hoc veluti rudimento, ſacris vt Cæſares
initiati, Auguſti demum ſupremam Sacerdo-
tij dignitatem, Pontificatum nempe Maxi-
mum conſequebantur. Arcanum hoc cum
aliis id genus recluſit nobis Dio, ſed cuius lo- *Lib. 53.*
cum non rectè cepit interpres, ἔκ τε τοῦ ἐν πά-
σαις ἱερωσύναις ἱερῶσθαι, καὶ προσέτι καὶ τοῖς ἄλ-
λοις τὰς πλείους σφῶν διδόναι, ἀρχιερέων τε τινὰ αὐ-
τῶν, κἂν δύο κἂν τρεῖς ἄρχωσιν εἶναι, πάντων αὐτοὶ
καὶ τῶν ὁσίων καὶ τῶν ἱερῶν κυριεύουσιν. *Ex eo
autem, quod omnibus Sacerdotijs inaugurati ſunt
Imperatores, & quod alios in pleraque illa colle-
gia adſciſcunt, ſemperque vnus eorum, vbi duo
vel tres ſimul imperant, ſummum Pontificatum
e rit, continuò fit vt omnium Religionum & Sa-*

crorum domini euadant. Vides hic apertam huius moris originem, inauguratos omnibus Sacerdotijs Imperatores, & alios in eadem ab ijs adscitos, h. e. Cæsares, & in spem successionis adolescentes; non autem, vt sensum peruerterat interpres, *ac plerosque in ea collegia adsciscunt*, contra Dionis mentem, & totam arcani illius politici rationem. Mitto alias adhuc dignitates Augustorum, cum Cæsaribus frequenter communicatas, Consulatum, Tribunitiam Potestatem, Ius Proconsulare, vt cùm ex ijsdem Nummis, tum ex aliis monumentis Historiæ Augustæ licet obseruare. Alias quænam Cæsaris ita dicti partes fuerint, docet eximius Ammiani locus; *erat enim necesse, tanquam apparitorem CAESAREM super omnibus gestis ad Augusti referre scientiam*. Ab hac verò CAESARIS appellatione, ΚΑΙΣΑΡΙΣΣΑΙ vel *Cæsarissæ* etiam dictæ filiæ Augustorum sequiori æuo, vt ex Nicetâ, aliisque Bizantinis Scriptoribus licet colligere.

Lib. XVII.

De Titulis AVGVSTORVM.

Primi autem fastigii appellationes, aliæ communes singulis Imperatoribus, aliæ propriæ & peculiares quibusdam, in eorundem Nummis occurrunt. Priores illas rursus ita apud Dionem distinctas nosti, vt quędam successionis aut splendoris essent vocabula, sicut *CAESARIS AVGVSTI*, *PATRIS PATRIAE*

Lib. 53.

TRIAE PII, *FELICIS*; alia insignia dignitatis ac potentiæ, vt *CONSVLIS*, *IMPERATORIS*, *PONTIFICIS MAXIMI*, *TRIBVNITIAE POTESTATIS*, nonnunquam *CENSORIS*, & labente imperio *DOMINI* appellationes. Omnes autem illas ab Augusto aut repertas, aut renouatas, aut ex ciuili vsu Reipubl. desumptas, ad eius successores transiisse, docent eorum Nummi. Ex quibus etiam animaduertas, non solùm totam honorum id genus congeriem, sed discrimina insuper & gradus, quibus ijsdem solebant conferri. Notum enim decreto Senatus, & per quædam temporum interualla, titulos illos Imperatoribus delatos, donec postea tandem vel vniuersos Cæsares ipsi vsurparent, non exspectato Senatus decreto, vel iidem vna vice à Senatu illis deferrentur. Prioris moris exemplum inuexit Elagabalus, de quo refert Dio, eum occiso Macrino, in Epistolâ ad S. P. Q. Romanum scripta, Imperatoris, Cæsaris, Antonini filij, Pij, Felicis, Augusti, Proconsulis, Tribunitiæ Potestatis nomina necdum sibi decreta priorem occupasse. Posterior in Alexandro Seuero illius successore à Senatu inductus; quem refert Lampridius, Augusti & Patris Patriæ nomen, ac reliqua potestatum nomina, deferente Senatu, vno die adsumpsisse. Cuius moris vt insoliti causas idem

Lib. 79.

In Alex. Seuero.

rra-

tradit, studium Senatus, vt militibus creandi Principem tolleret occasionem, & Populi ac Senatus in eundem Alexandrum propensionem. *Hac igitur causa*, inquit, *festinatum est, vt omnia simul Alexander quasi Vetus iam Imperator acciperet*, & paulò post. *Certatim denique omnia decreta sunt & Nominũ genera & Potectatum. PRIMVS denique omnium cuncta insignia & honorificentiæ genera simul recepit.* Accedit his obseruatio alterius moris, quo vel cautela, vel moderatione nonnullorum Principum, aut aliqui honores ex iis plane reiecti, aut alij serius ab iisdem admissi. Quæ omnia commodè possunt ex iisdem Nummis intelligi.

Lib. 53.
De nomine CAESARIS & AVGVSTI.

CAESARIS quidem ad declarandam dignitatis, si non generis successionem; seruata ab Imperatoribus nomenclatio; à quâ Vitellium tamen abstinuisse; patet ex eiusdem Nummis: vt verè adsertum sit à Suetonio, *Vitellius Germanici cognomen recepit, Augusti distulit, Cæsaris inperpetuum recusauit. AVGVSTI* verò à priori illo Augusto recepta nomenclatio, nouo & ampliori cognomine, quàm Romuli; quod tamen vehementer illum ambiuisse tradit Dio. Religiosam enim *AVGVSTI* appellationem, & vi illius nominis, viuos quasi & videntes Cæsares consecratos, præter Tranquillum aut Dionem, manifestè

festè Appianus refert. Hinc passim eadem in Nummis Cæsarum retenta, vt proprium insigne primi fastigij, vnde & *superior potestas* vocatur Ammiano, & Græcis μεγάλη προσηγορία, & apud Eusebium, in vita Constantini, μέγισον τῆς ἀνωτάτω βασιλείας σύμβολον, alibi ἀνώτατος παρὰ Ρωμαίοις τιμὴ quibus appellationibus *AVGVSTI* nomen designatur. Vt videas, cur non solum coniuncta cum reliquis potestatum nominibus, sed sola etiam iisdem omissis, occurrat in multis Cæsarum nummis *CAESAR AVGVSTVS* & eius exemplo, *HADRIANVS AVGVSTVS*; *M. AVRELIVS AVGVSTVS*; *ANTONINVS AVGVSTVS* de Caracalla; *GALLIENVS AVGVSTVS*, & ita in aliis. Vnde non leuiter errat vir doctus, qui illud *AVGVSTI* cognomen, à Tiberio, Caio, Nerone, Galba Traiano; aliisque reiectum putat, à Pio vero, M. Aurelio, Pertinace primùm admissum, *ANTONINI* nomine postea in eiusdem locum suffecto, omissum post Maximinum verò renouatum scribit, à cuius temporibus scilicet Imperatores *AVGVSTI*, non *ANTONINI* dicti fuit Mira hæc omnia in eo viro, qui ex professo de Imperatorum titulis ac dignitate commentabatur, qui prisca Nummorum Lapidumue monumenta debebat hîc ante omnia consulere. In iis enim videre potuisset

Bell. Ciuil. lib. 1.

Lib. IV. c. 68.

I. Cæsar Buleng.

pro-

promiscuè ab Imperatoribus post Augustum, id cognomen *AVGVSTI* adsumptum, ne Tiberio quidem excepto, de quo tamen Tranquillus refert, eum *AVGVSTI* nomen licet hæreditarium, nullis nisi ad Reges aut Dynastas Epistolis addidisse. At enim neque solùm *AVGVSTI FIL.* passim in eiusdem Nummis describitur, sed aliquoties etiam *AVGVSTVS*, vt in aliquot nummis aureis, aliisque *TI. DIVI F. AVGVSTVS*, vel *TI. CAESAR DIVI AVG. F. AVGVSTVS*. Vnde præter alios Cæsares, à Flauiis, Nerua item, Traiano, Hadriano iã ante Antoninum Pium, & post Pertinacem, ab omnibus Antoninis aliisque, ante & post Maximinum, passim receptum illius vsum deprehendas, neque disiunctum ab Antonini nomine. Vtriusque enim diuersa hic ratio; illud vice gentilis nominis Caracallæ, Elagabalo aliisque vsurpatum, istud delatum vt hereditarium supremi fastigii cognomentum. Neque enim apud Dionem, Caligulam *AVGVSTI*: sed *IVVENIS AVGVSTI* appellationem sibi delatam, in contumelię argumentum vertisse, res ipsa, & eiusdem Nummi cum Augusti titulo satis probant. Ita neque Galbam & Traianum, ob adsumptum Cęsaris titulum, iuxta Tranquillum & Dionem, ideo altero *AVGVSTI* caruisse, signata vtriusque in Nummis memoria sinit du-

In Cimel. Card. Barber.

Lib. 59.

dubitare. Dilatum quidem illud *AVGVSTI* nomen, à Vitellio videas, vt tradit Tranquillus, nec longam tamen eius rei moram agnoscas ex eiusdem Nummis, qui sine hoc titulo & cum eodem prostant. Primus nempe hic honoris gradus electis Imperatoribus à Senatu deferri solitus; vt constat ex innumeris locis Historiæ Augustæ, & cum aliis Maiestatis insignibus, tum labente imperio, vsu peculiaris diadematis ab inferiori *CAESARVM* fastigio distinctus. Perspicuè hoc discrimen notat Ammianus, qui Iuliano Cæsare à militibus in nomen & dignitatem Augusti adsumpto, loco diadematis frustra quæsiti, torquem capiti eius impositum refert, vt *coronatus saltem speciem obscuram haberet superioris potestatis*. Ita Constantij parenti Constantini, adhuc Cæsari, diadema illi fastigio peculiare tribuere videtur Eusebius. Vix tamen illud discrimen obserues in illius aut reliquorum Cęsarum Nūmis, quos cū gemmatâ aut radiatâ coronâ, ante & post consequutum nomen Augusti, promiscuè depictos videas. Ita Crispum Nob. Cęsarē ornatū gemmato diademate contemplari licet apud Tristanum, non aliter ac Parentem Constantinum. Promiscuè verò eadem dignitas Augusti in Nummis, cùm ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, tum ΣΕΒΑΣΤΟΥ nominibus designatur; vt instar proprij Cæsarum

Lib. XX.

Lib. I. c. I. de Vit. Const.

Tom. III. p. 566.

rum nominis pateat retentam frequenter à Græcis Romanam appellationem. Vtramque etiam coniunxit non semel Eusebius, vt de Constantino agens, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ καὶ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ἀνηγορεύετο, & alibi de Filiis Constantini declaratis itidem Augustis, Αὐτοκράτορες ΑΥΓΟΥΣΤΟΙ, ΣΕΒΑΣΤΟΙ, Βασιλεῖς ἀπεδείχθησαν, & ita in Codice Iustiniani, ἀεὶ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ, inter reliquos Imper. titulos. Neq; verò demum circa ea tempora vocem Αὐγοῦςυ à Græcis receptam, vt visum quibusdam eruditis, præter auctoritates alias, varia Hadriani & Antonij Pij numismata ostendunt, cum eodem cognomine ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ.

De vit. Cōst. lib. 1. cap. 1.

IMPERATORIS nomen duplici ratione iisdem Augustis tributum in Nummis videas. Primò vulgò Prænominis instar, pro dignitate illa, quâ supremum belli & pacis arbitrium in eos collatum, quo sēsu πολέμυ καὶ εἰρήνης κύριοι vocantur Dioni. Secundò vice Cognomenti, ob rem eorum auspiciis bello præclarè gestam, & proinde ob felices eiusmodi successus, sæpius in iisdem Nummis repetitum. Prius illud nouo more, I. Cęsari & filiis eius ac nepotibus, quibus tamen carebat, concessum, in Augusto verò postea renouatum, nemo nescit; vt Dictatorii aut Regii nominis inuidia ciuili vocabulo minueretur, vis tamen imperii

De titulo IMPERATORIS.

Lib. 42.

Dio lib. 43. & 52.

Lib. 52.

rii penes eundem resideret. Hinc verè proprii nominis instar, iuxta Dionis obseruationem, liquet illud ab Augustis in eorum nummis vsurpatum, non aliter ac eosdem in litteris ad declinandam inuidiam, non Reges sed ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ sese indigitasse, docet alicubi Synesius. Aliàs Græcis Scriptoribus, citra ambages βασιλεῖς eosdem vocatos nosti, & dignitatē illam Imperatoriam βασίλειαν, vt præ aliis Herodianus agens de Seuero filios suos Imperatores designante, τοὺς τε υἱεῖς αὐτοῦ κοινωνοὺς τῆς βασιλείας καὶ αὐτοκράτορας ἀπεδείξας. Hinc etiam Μεγάλου Βασιλέως appellationē iisdē quandoq; à Scriptoribus tributā supra vidimus, & Diocletianū πρεσβύτερον βασιλέα seu seniorē Imperatorem, ab Eusebio nuncupatum. Vnde liquet errare passim Græcorum Scriptorum Interpretes, qui βασιλεῖς & βασιλίδας, Reges & Reginas vertunt, vbi de Romanorum Imperatoribus vel Augustis viriusque sexus occurrit mentio, & ita lectorem incautum aliò traducunt, vt Interpres Philostrati, cui Ιουλια βασιλὶς quædam *Iulia Regina* vocatur; quo nomine viro docto imposuit, quę tamen non alia ibi quam Iulia Augusta Seueri coniunx. Hinc Roma quoq; βασιλίδος vel βασιλευούσας πόλεως nomine apud Herodianum, Eusebium, aliosq; passim designatur, & in præclaris marmoribus nuper in vrbe effossis, ΕΝ ΤΗ ΒΑCΙ-

Lib.43.

de Regno

Lib.III.

ΛΙΔΙ ΡΩΜΗ, de quibus alibi. Sciendum tamen, vtrumque cùm ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ, tum ΒΑΣΙΛΕΩΣ vocabulũ, non cũ Augustis solùm, sed cũ Cæsaribus etiã, seu designatis hęredibus nonnunquam communicatum. Prioris fidem facit Eusebius agens de Constantio adhuc Cæsare, in vita filii Constantini, cuius

Lib. 1. c, 1.

locum iam occupauit vir doctus. Posteriorem apud eundem Auctorem obseruo, vbi Constantinus ad Crispum filium Nobilissimum Cæsarem scribens, παιδὶ Κρίσπῳ βασιλεῖ φιλανθρωποτάτῳ, *Filio Crispo Cæsari clementissimo*, vt

Euseb. Histor. l. X. c. 9.

rectè hunc locum expressit Cl. Valesius. Coniunctam alias ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ appellationem, à Tryphone Diodoto adsumptam, supra ex eiusdem numismate vidimus, quam & Tigrani Armeno tribuit quoque illius Nummus. Illud verò insuper circa hunc titulum Imperatorium, e Nummis obseruandum. Primò neque Prænomen illud à I. Cæsare in nummis receptum, nec ab Augusti successoribus, Tiberio, Caio, Claudio etiam, nisi rarius in iisdem admissum, vt de Tiberio & Claudio constat adseruisse Suetonium, illos à Prænomine *IMPERATORIS* abstinuisse. Certè in magna nummorum copia, qui supersunt eorundem Principum, vix semel tributum illis videas. Vnde etiam eorum exemplo, neglectum liquet eundem titulum ab

aliis

alijs Cæſaribus, vt Seuero, Caracalla, Gallieno, aliiſque, quorum nummi frequentius carent eo prænomine, donec à Conſtantinopolitanis Imperatoribus omiſſum idem obſerues in Nummis. Secundò, idem non perpetuò Prænominis, ſed etiam vice Cognomenti, quandoque à prioribus Cæſaribus vſurpatum, vt ex plurimis Neronis, Galbæ, & Vitellij Nummis liquet, ſicut *SER GALBA IMP. CAES. AVG.* Tertiò, pro Prænomine non ab Auguſtis ſolùm, ſed etiam à M. Antonio Triumviro adſcitum, in aliquot eius Nummis, *IMP. ANTONIVS AVG.* quum alias in eiuſdem & Pompeij, Bruti, Caſſij, aliorumque denariis poſtponi ſoleat; in quibus nempe pro imperio militari, aut re feliciter geſta vſurpatur. *Poſterioris* verò huius appellationis vſum, petitum ex veteri more Reip. & acclamationibus militum, non aliunde certius quàm ex nummis aut lapidibus diſces, ita frequenter in iis repetitum legitur id cognomentum. De Auguſto id iam olim notauit Dio, cuius locus leui emendatione indiget, *ἐκείνην γὰρ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον πολλάκις καὶ ὕστερον ἀπ᾽ αὐτῶν ἔργων ἔλαβεν, ὥστε ἓν καὶ εἴκοσιν ὄνομα αὐτοκράτορος σχεῖν.* *Hanc etiam* (Imperatoris appellationem) *ſæpius & antea & poſtmodum ex ipſis rebus à ſe geſtis reportauit, ſemel & vicies Imperator dictus.* Ita enim emendari & Lib. 52.

expli-

explicari debent illa verba leui traiectione, ὥστε ἓν καὶ εἴκοσιν, vt XXI. Imp. nomen retulerit non verò ἐν εἰκόσιν *vicies* vt male legit & vertit Xylander, peius autem vir doctus, illius corrector, qui de *imaginibus* Imperatoris verba illa in margine & in annotatis ad Dionem sumenda contendit. Nec accedo eruditissimo Casaubono, quem deprehendi postea ad Suetonium, legentem hoc loco ἐν εἴκοσι, vt subaudiatur vox ἔργοις paullo ante adscripta, in viginti nempe *gestis* aut victorijs. Perspicuè
Annal. 1. cum Dione Tacitus, de eodem Augusto verba faciens, *Nomen Imperatoris semel atque vicies partum*, & cum vtroque Nummi, in quibus *IMP.* XXI. apud Occonem & Goltzium descriptus legitur, ne de veritate huius emendationis liceat dubitare. Ita & Caligulam Im-
Lib. 59. & 66 peratorem XII. à militibus dictum & Titum XV. in vtriusque vita obseruat Dio. Prior tamen in Nummis, *IMP. II.* vocatus tantum legitur, quod ideo factum crederem, quia æ̨rea Caij numismata post eius mortem Senatusconsulto conflari iussa, vnde mutila hac in parte Caii in iisdem historia. Posterior verò non XV. solùm sed *XVII. IMP.* in eiusdem Nummis traditur. Parabant nempe Cęsaribus, vt notum, has crebras appellationes eorum præfecti; ita ut alios honores victoribus relinquerent, titulum Imperatoris Cæ-

sar

ſar referret, ob res nempe ſuis auſpiciis geſtas. Hinc apud Dionem legas M.Craſſum deuictis Dacis, alia quidem prœmia conſequutum, non autem eundem Imperatorem ſalutatum, ſed Auguſtum, quod aliter nonnulli tradiderant, & alibi M. Vinicium Auguſto idem nomen parauiſſe obſeruat. Blæſo tamen eandem Imperatoris appellationem relictam à Tiberio, Tacitus & Velleius tradunt, quod & aliis conceſſum nonnunquam ſub ſequutis Cæſaribus, haud malè ex Appiano colligit Caſaubonus. Omnino verò notandum hoc loco, quod de more huius appellationis, idem auctor in Claudio tradidit; eum ob res in Britannia geſtas aliquoties Imperatorem ſalutatum, contra patrium morem, quo non ſæpius ſed ſemel tantùm id nomen poterat de vno bello reportari, ἀυτοκράτωρ πολλάκις ἐπωνομάσθη παρὰ τὰ πάτρια, ὀυ γάρ ἐξὶν ἐν ὀυδενὶ, πλέον ἢ ἅπαξ ἐκ τοῦ ἀυτοῦ πολέμου τὴν ἐπίκλησιν ταύτην λαβεῖν. *Ob hæc aliquoties IMPERATOR dictus eſt contra inſtitutum Romanorum, neque enim ſæpius quàm ſemel licet vno de bello id nomen adſumere.* Vnde intelligimus, quo titulo ac iure Imperator toties, nempe XXVII vocetur in Nummis Claudius, & inducti ab eo moris imitationem ad alios quoque tranſiiſſe.

Lib. 51.
Lib. 55.
Lib. 60.

PON-

De Titulo PONTIFICIS MAXIMI.

PONTIFICIS MAXIMI nota ex iisdem Nummis appellatio, quâ supremam sacrorum & religionum curam in se transtulerunt Cęsares. Hinc ab Augusto ad Gratianum vsque Cęsarem, transiit vsus huius appellationis, vt docent lapides, & annotauit iam olim eminentissimus Annalium scriptor. Nonnulli verò serius eandem, vt à Iustino retentam volunt; cuius exstat inscriptio cum verbis *PONT. MAX.* in quibus tamen non Pontificem Maximum, sed *PONTICVM MAXIMVM* legendum obseruauit nuper doctissimus Reinesius. Coniuncta verò in Cęsarum Nummis Principatus & Sacerdotii iura, eâ ratione quâ quosdam Duumviros & Sacerdotes vocatos legimus nonnunquam in priscis monumentis. Tales nempe Sacerdotes Duumvirales in Codice Theodosiano; & in Gestis Cæciliani, Didymus quidam *SACERDOS* Iouis Opt. Max. & simul *DVVMVIR* Colonię Carthaginensium, quem locum adtulit ad Eusebium Cl. Valesius. Vnde factum, vt Romanorum exemplo, nonnisi functos supremis Magistratibus, ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ seu Prouinciarum Sacerdotes creasse legatur Maximinus. Quare etiam iidem ΑΣΙΑΡΧΑΙ & ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ, seu *Asiæ Principes & Pontifices* occurrunt, apud eosdem Gentiles; vt cùm aliunde, tum ex aurea Epistola Smyrnęorum liquet de Po-

Euseb. Hist. Eccl. l. VII c. 14.

Polycarpi Martyrio, in quo illud Sanctissimus Presul passus legitur ἐπὶ Ἀρχιερέως Φιλίππου, quem paullo ante Ἀσιάρχην eadem vocat, ne de muneris communione possis dubitare. Egregiè verò id illustrant præstantiores aliquot Græcorum Nummi, qui sicut aliâs Pontificiâ Cæsarum dignitate, ita illo Asiarchæ aut Pontificis nomine nonnunquam signantur. Posteriorem præfert Nummus Cianorum Vrbis Bithyniæ, ΕΠΙ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ ΚΛΑΥ ΒΙΑΝΤΟΣ ΚΙΑ. *Sub Pontifice Claudio Biante Cianorum*. Ita alius nummus æreus maximus Laodicensium, CA. ΕΥΤΥΧΟΥΣ ΑΡΧΙΕ. ΓΙ ΠΟΛ. *Samio Eutyche Pontifice XIII. Ciuitatum*, vt pateat hunc supremum fuisse Sacerdotem Asiæ Ciuitatum, ac proinde iis adscribendum, qui plures ἱερεῖς seu Flamines sub se habebant obnoxios. Accedit his alius Apameæ Syriæ percussus; ΕΠ. Μ. ΑΥΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΡΧΙ. ΑΠΑΜΕΩΝ; *sub M. Aurelio Alexandro Pontifice Apamensium*. Præter verò præclaros hos Nummos ineditos, referri huc etiam debet inscriptio alterius Nummi Hephæstionis Pontificis Daldianorum, quam videre licet apud Tristanum. Ita haud absimili ratione ΑΣΙΑΡΧΟΥ mentio aliquotiens in geminis nummis, vt Cyzicenorum ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ ΝΕΟΚΟΡΩΝ, ΕΠΙ Μ. Λ. ΑΥΡΗΛΙΟΥ ΑCΙΑΡΧΟΥ *Cyzicenorum Neocoron sub M. Lucio Aurelio Asiarcha*. Sic alius

In Thes. Magni Ducis.

In Thesauro Reginæ Sued.

Smyrnæorum, ΕΠΙ Μ. ΑΥΡ. ΤΕΡΤΙΟΥ ΑCΙΑΡΧΟΥ ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΑCΙΑC. *sub M. Aurelio Tertio Asiarcha Smyrnæorum Primorum Asiæ*. Agnoscis opinor hîc apertum cùm reliquorum, tum Nummi & Epistolæ Smyrnæorum consensum, Asiarcharum nempe ac Pontificum nominibus, vt supremis quibusdam loci Præsidibus, signatam rei gestæ memoriam; sicut aliâs nominibus Consulum apud Romanos, aut Cæsarum eorumdemque Pont. Max. Ita in Marmoribus Arundellianis, in inscriptione denariorum Gymnasii eiusdem Vrbis, Chersyphon quidam ΑCΙΑΡΧΗΣ vocatur. Iidem nempe apud Asiaticos, cùm Ludorum & publici Concilij totius prouinciæ, tum reliquorum Flaminum principes habebantur. Vnde lux etiam non mediocris accedit celebri Actorum
Cap XIX. 31 loco, vbi occurrit Asiarcharum apud Ephesios mentio. Liquet enim ex monumentis modo adlatis, Asiarchas id genus non Ephesi solùm, vt existimarunt nonnulli, sed modò Cyzici, modò Smyrnæ, modò alibi sedem habuisse; vbi nempe communia Asiæ sacra & publici conuentus habebantur, quibus præerant illi Asiarchæ. Secundò, vnum videri Asiarcham hoc munus eodem tempore sustinuisse, quamuis plurium simul Asiarcharum mentio eodem Actorum loco, & tertium aut

quar-

quartum Asiarcham electum se tradat alicubi *Orat. IV.* Aristides. Firmant nempe hîc Nummi, eandem Cl. Valesii sententiam, quam ex commemorato vno Philippo Asiarcha in Polycarpi martyrio iam ad Eusebium tradidit. Adeò tamen vt statuendum sit omnino, aut per vices hoc munus impleuisse, aut vnum Asiarcham vt reliquorum Principem constitutum, à quo petita sit Fastorum, aut rei gestæ memoria. Ita primi ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ in antiquis Nummis non semel signati, vt Cebessi vrbis Lyciæ *In Thesauro Magni Ducis.* ΕΠΙ ΑΥΡ. ΜΑΡΚΟΥ ΑΡΧΙ. ΠΡΩ. ΚΗΒΗ ΕCΙΚΩΝ. Tertiò, non audiendum hîc Augustum Interpretem, Constantinum Porphyrogennetem, qui Asiarcham Asiæ Proconsulem *Them. Imp. Orient. p. 19.* interpretatur, & hanc suam explicationem firmat hoc ipso Actorum loco. Neque enim aut alibi, aut in productis Nummis Asiarcha, ibi vt Romanus Proconsul, sed vt Præses publici Asiæ conuentus, & communium sacrorum producitur. Hinc in veteri Inscriptione, quam nondum excusserunt viri docti, Antonius quidam Hyacinthus ΤΗС ΑСΙΑС *Thes. Gruter p. 522. 1.* СΤΡΑΤΗΓΟС ΑСΙΑΡΧΗС vocatur, vt eosdem habuerint Asiatici, & Magistratus præcipuos, & solennium Gentis sacrorum Antistites. Vnde facile adsequimur, cur ἀρχῆς & ἐπαρχίας apud Græcos, & *Præsidis* ac *Præfecturæ* nomine apud veteres Iurisconsultos eadem

Asiarcharum & supremorum Sacerdotum dignitas signetur. Ita nempe coniuncta in ijs occurrũt munia Principatus & Sacerdotij, vt ijdẽ illi Principes dicti & Sacerdotes, non obscuram Pontificiæ Cæsarum dignitatis imaginem præbeant, de quibus illo sensu Tacitus, *Nunc Deum munere summum Pontificem, etiam summum hominum esse*. Illud tamen discrimen hîc obserues, quod non perpetua erat Asiarcharum, vt apud Romanos Pontificis Maximi dignitas, quam perpetuam Cæsaribus nummi largiuntur, nec in ijs proinde renouari videas, instar Consulatus, aut Tribunitiæ Potestatis. Notum quippe hoc Sacerdotium fuisse ex eorum numero, quæ non annua erant, aut singulis vel quinquennijs, vel decenniis, vt reliqua Augusti imperia renouabantur, sed διὰ βίȣ, vt Græci eadem vocare solent. Vnde quoque in Augusti Numismatibus serius *PONT. MAX.* titulus eidem adscribitur, quod mortuo demum Lepido hanc susceperit dignitatem. Ita factum vt exemplo perpetui huius Pontificatus, alia quoque Sacerdotum Collegia apud Romanos Pontifices suos crearent, διὰ βίȣ. Tales præter alios, illi ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΔΙΑΒΙΟΥ, seu Palæstræ Pontifices, quorum cùm alibi mentio, tum in Inscriptionibus Athleticis Romæ non ita pridem repertis in ruinis Thermarum Titi. Vnde luculen-

Annal. III.

tam

tam ex ijs, ad ipsum lapidem à me nuper cum geminis descriptam, non pigebit hîc adferre, Η ΙΕΡΑ ΞΥϹΤΙΚΗ ϹΥΝΟΔΟϹ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΗΡΑΚΛΕΑ ΑΠΟΚΑΤΑΛΥ ϹΕωϹ ΕΝ ΤΗ ΒΑϹΙΛΙΔΙ ΡωΜΗ ΚΑΤΟΙ ΚΟΥΝΤωΝ Μ. ΟΥΛΠΙΟΝ ΔΟΜΕϹΤΙ ΚΟΝ ΔΙΑΒΙΟΥ ΞΥϹΤΑΡΧΗΝ ΚΑΙ ΑΡ ΧΙΕΡΕΑ ΤΟΥ ϹΥΜΠΑΝΤΟϹ ΞΥϹΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΟΝΕΙΚΗΝ ΠΑΛΑΔϹΞΟΝ ΕΠΙ ΒΑΛΑΝΕΙωΝ ϹΕΒΑϹΤΟΥ ΤΟΝ ΕΑΥ ΤωΝ ΠΡΟϹΤΑΤΗΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝ ΠΡΕ ϹΒΥϹΑΝΤΑ ΚΑΙ ΑΙΤΗϹΑΜΕΝΟΝ ΤΟ ΤΕΜΕΝΟϹ Τω ϹΥΜΠΑΝΤΙ ΞΥ ϹΤω ΤΗΝ ΤΕΙΜΗΝ ΑΝΑΘΕΝΤΟϹ Μ. ΜΕΤΤΙΟΥ ΑΜΕΡΙΜΝΟΥ ΕΠΙ ΑΡ ΧΟΝΤωΝ Λ. ΟΥΑΝΝΙΟΥ ΑΓΡΙΠΠΙΑ ΝΟΥ ΚΑΙ Μ. ΜΕΤΤΙΟΥ ΑΜΕΡΙΜΝΟΥ Dedicatum fuit nempe Hadriani temporibus præclarum hoc monumentum, vt eruo ex geminâ Inscr. apud Gruterum, in quâ itidem occurrit mentio huius M. Vlpij Domestici & Legationis illius ad Hadrianum, nomine Collegij Athletarum susceptæ; quæ inscriptio edita miram ex ista lucem fœneratur. Sed de his alibi, ad has ipsas Inscriptiones. Vnum hîc notandum, hunc Domesticum vniuersæ Palæstræ Xystarcham simul & ΑΡΧΙΕΡΕΑ perpetuum vocari, ex eo nempe genere, quos proinde *Sacerdotales Præsides* à Tertulliano di-

Thes. Inscr. p. 315. 9. & 316. 1.

ctos

De Spectacul. ctos obseruo; *Quid ergo mirum si apparatus agonum Idololatria conspurcat de coronis profanis, de SACERDOTALIBVS PRAESIDIBVS, de Collegiatis Ministris.* Sicut verò Ἀρχιερέα διὰ βίου hoc loco seu *Pōtificē perpetuū*, ita ΙΕΡΕΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ, seu Flaminem perpetuum videas in Nummo, quem edidit iam olim Sirmondus; vt nempe ad illos respexerit, qui *Flamines perpetui* vocantur in Codice Theodosiano. Nec

Lib. de Machab. absimili ratione Iosephus Oniam Hæbreorum Pontificem vocat ἀρχιερωσύνην ἔχοντα διὰ βίου *Pontificatum habentem perpetuum*, aut alibi Herodem Perpetuum Agonothetem ab

Orig. lib. XVI. 1. 9. Olympijs scribit declaratum. Immo nec perpetuam solùm in eodem Augusto, sed hęreditariam etiam Pontificiam dignitatem reliquorum Cæsarum Nummi satis arguunt, cuius rei gemina exempla suppeditant nonnunquam

Lib. 44. prisca Gentilium monumenta. Vnde haud malè apud Dionem, inter honores à Senatu I. Cæsari decretos, ille etiam refertur, vt filius eius, qui nasceretur, aut adoptiuus, euaderet Pontifex Maximus; qui honos certè ad Hęredes eius & Successores transiit. Ita in altera Inscriptione Gręcâ cum priori reperta, Claudius quidam Rufus, successor declaratur proprij Parentis in eodem munere Pontificis vniuersę Palęstræ, non aliter ac apud Philostratum Scopelianus quidā traditur Hebręorum more oriun-

oriundus ex Sacerdotali genere, & hæreditarius supremus Asiæ Pontifex; ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ μὲν ἐγένετο τῆς Ἀσίας αὐτός τε καὶ πρόγονοι αὐτοῦ, παῖς ἐκ πατρὸς πάντες. *Pontifex verò fuit Asiæ ipse & illius Maiores omnes à patre ad filium.* Nec omittendum hoc loco, vbi simul plures Augusti regnabant, penes vnum & seniorem quidem, hanc Pontificatus Maximi appellationem resedisse apud Romanos, vt supra ex Dione notauimus. Id verò rursus perspicuè probant Nummi, in quibus M. Aurelius *PONT. MAX.* vocatur, non autem Collega eius L. Verus. Aliâs inferior quoque *PONTIFICIS* dignitas, vt initium quoddam illius fastigij, cum aliis titulis in aliquot Getę nummis signatur, vt supra monui. Omissa verò cum plerisque aliis mentio huius dignitatis, à Gallieni temporibus, in sequentium Augustorum nummis. Neque verò titulum illius dignitatis solùm gestasse; sed munia etiam peregisse Cæsares, docent nonnunquam Auctores, vt de Hadriano Spartianus, *Sacra Romanorum diligentissimè curauit, peregrina contempsit, PONTIFICIS MAXIMI Officium peregit.* Sicuti verò ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ vel ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΜΕΓΙΣΤΟΙ in Græcis Cæsarum Nummis & Lapidibus vocantur, ita etiam Vestalium Maxima, Ἀρχιέρεια apud Dionem dicitur.

In Vitis Sophist.

Lib. 79.

DE

De Titulo TRIBVNITIAE POTESTATIS.

DE TRIBVNITIA POTESTATE supra vidimus, quâ vt summi fastigij vocabulo, annos principatus passim in Nummis Cęsarum distinctos nosti. Vt manifestè ij demùm arguant, quàm verè à Dione sit adsertum, iuxta eandem imperij sui annos à Cæsaribus numerari. Perpetuam nempe illam Potestatem semel susceptam gerebant Cæsares, ita tamen vt quotannis eandem cum Tribunis plebis renouarent, sicut cùm Dionis auctoritas, tum Nummorum conspectus probat. Adeo vt nec Tiberium, cui ad quinquennium delatam illam scribit Suetonius, abstinuisse ab eadem in singulos illius annos quinquennij & sequentium etiam renouandâ, ex iisdem constet, contra quàm viris doctis placuit. De Vespasiano obseruat idem Suetonius, serò eundem Tribunitiam Potestatem recepisse, quod adhuc hodie ex illius Nummis colligas. Communicatam verò ab Augustis eandem dignitatem cum designatis Cæsaribus, quod tradunt nonnunquam Scriptores, ex Aelij, Aurelij, aliorumque Nummis obserues, in quibus *L. AELIVS CAESAR TRIB. POT. COS. II.* & *AVRELIVS AVG. PII F. CAESAR TRIB. POT. COS. II.* Vnde illud etiam eruas, annos Tribunitiæ Potestatis in iisdem Nummis non ab imperij exordiis, sed ab initio illius fastigij

signa-

signatos, ita Tiberio, Neroni, Commodo, alijsque longè plures anni Tribunitiæ Potestatis, quàm Imperii tribuantur. Adsumptum autem illud à Cæsaribus nomen, non Tribunorum Plebis, ex more illorum temporum, quibus Potestas Tribunitia, Censoria, Consularis, pro dignitate Tribuniplebis, Censoris, Consulis reperta; quarum prima signatur passim in Nummis Augustorum, altera in Nummis Domitiani. Hinc etiam discrimen huius Tribunitiæ Potestatis & Tribunorum plebis obserues. Primò, quod illa Patritiorum, quales necesse erat creari aut fieri Cæsares, hæc Plebeius esset Magistratus, ad quem tamen Equites admissos ab Augusto alicubi tradit Dio. Secundò, quod prior imperia om- *Lib. 54.*
nia præemineret, vt supra ex Tacito vidimus, hi non item. Tertiò, quod in illa etiam intra primum ab Vrbe miliare præsidium haberent *Dio lib. 51.*
opis illius indigi, in Tribunisplebis autem tantùm intra vrbis pomoeria. Aliâs vi illius Potestatis tria maximè Augustis competebant, quorum duo obseruat Dio; Ius intercedendi *Lib. 53.*
amplissimum; alterum vt essent sacrosancti, vnde I. Cæsar interfectus Appiano & alibi Dioni ὁ ἱερὸς καὶ ἄσυλος vocatur; quibus quar- *Lib. 44.*
tò accedit Senatus cogendi facultas, Vnde Tiberius apud Tacitum non semel legitur, solo *TRIBVNITIAE POTESTATIS* edicto

Ii Pa-

Patres in Curiam vocaſſe & in eadem verba Tranquillus, *Iure autem Tribunitiæ Poteſtatis coacto Senatu*. Aliâs ampliata eadem facultas in Auguſto, peculiari Senatus decreto, vt quoties vellet Senatum conuocaret, quod iam occupauit ad Suetonium Caſaubonus.

Annal. lib. VII.

Dio. l. 54.

De Titulo CONSVLIS ſuſcepti ab Imperatoribus.

CONSVLVM etiam pro arbitrio vſurpatum ab Auguſtis faſtigium, in eorundem Nummis expreſſum legitur. Origo autem illius moris à Sylla profecta, qui Dictaturæ Conſulatum quoque præter morem adiecit. Vnde factum obſeruat Appianus, vt Romanorum Cæſares Imperatoris faſtigio, Conſulatus quoque adderent dignitatem. Immo quum florente adhuc Rep. Pompeius Conſul ſine Collega nouo exemplo fuiſſet renuntiatus, inde etiam hoc Cæſaribus tributum liquet, vt ſoli Conſules nonnunquam deſignarentur. Ita omnia reperias Imperatoriæ dignitatis incunabula, in liberæ, ſed inclinantis iam Reip. ſub vnius arbitrium, inductis nouo more exemplis. Neque perpetuum tamen eundem Conſulatum præter Faſtos, iidem Nummi arguunt; qualem Scipioni olim, ſed recuſanti delatum ſcribit Valerius. Vnde quum C. Cæſari Conſulatus continuus eſſet decretus, aut iuxta Dionem ad Decennium, quartum tantum Conſulatum admiſiſſe dicitur à Suetonio; quem tamen refellit nummi inſcriptio

Bell. Ciuil. lib. I.

Lib. IV. cap. I.

apud

apud Goltzium (modò illi fides constet) *C. CAESAR COS. QVINCT IMP. SEXT. DICT. PERPETVO*. Ita *XIII.* Consulatus Augusto illius Nummi cum Tranquillo, non *XIV*. cum Tacito, & rursus Tiberio V. non *III* cum Tranquillo, eadem monumenta adiudicant. Vitellio tamen perpetuum Consulatum tribuit vetus lapis, cuius rei index quoque nummi inscr. apud Goltzium *A VITELLIVS L. F. IMPERATOR COS. PERP.* Aliâs eodem honore licet sæpius repetito, ad paucos vel menses, vel dies, vel horas etiam contenti eius successores, mox ad alios illum transferri curabant. Exemplum illius moris inuexit Augustus, quò ad plures Consulatus perueniret. Vnde factum etiam, vt rursus inualuerit nata iam sub I. Cęsare celebris illa Cōsulum ordinariorum & suffectorum origo, & à temporibus Claudii, Augusti bimestres vt plurimùm Consules pro annuis euaserint. Duo nempe hîc mutata sub Cæsaribus, vnum vt Consulatum ante tempus deponerent; alterum vt absentes eundem susciperent; quorum postremum de Augusto notat Tranquillus. Quare etiam, ne extra Consulatum, deessent eidem Augusto & successoribus Consulis prærogatiuæ, duo iterum sub eodem inducta reperio; Vnum vt Consularis potestas perpetua cum iure *XII* fascium illi deferretur.

Dio lib. 53.

Dio lib. 54.

Idem lib. 53 Alterum, vt extra Consulatum, ius nihilominus haberet Relationis, quod Consulum alias proprium iuxta Dionem, & postea inter solitos Cæsarum honores receptum.

De Titulo PROCONSVLIS à Cæsaribus admissi. Neque verò à gesto Consulatu PROCONSVLES dictos eosdem Cęsares nosti, vt quibusdam tamen placuit, sed ob Proconsulare imperium cum reliquis Maiestatis insignibus iisdem concessum, vt obseruarunt iam eruditi. In Nummis autem Cæsarum eundem *PROCONSVLIS* titulum non videas expressum; qui illis alias & in saxis aliquot, & in nonullis litterarum inscriptionibus, & aliquoties apud Auctores Historiæ Augustæ tribuitur. Miratur verò non leuiter Casaubonus hoc nummorum, aliorumque silentium, nec causam adsequi sese profitetur, cur prætérita sit eadem Cæsarum dignitas in plerisque monumentis prisci æui, quum Tribunitiæ Potestatis constans occurrat mentio; quarum vtraque tamen ex æquo Cæsaribus competebat. Rationem autem eius vel silentii, vel diuersitatis inde petendam crederem; Primò, quod non semper, aut in vrbe, sed extra pomœrium tantùm, *P*roconsulis titulum susciperent Imperatores. Disertè id apud *Lib. 53.* Dionem expressum lego; ὕπατοι τε γὰρ πλειστάκις γίγνονται, καὶ ἀνθύπατοι ἀεὶ, ὁσάκις ἂν ἔξω τοῦ πωμηρίου ὦσιν, ὀνομάζονται, *Consules enim fiunt*

sæpe

sæpe numero, *&* *quoties EXTRA pomærium sunt PROCONSVLES dicuntur*. Hinc Elagabalus apud Dionem, imperium in Syria suscipiens, inter reliquos titulos Proconsulis quoque nomen adsumpsit, procul nempe ab Vrbis pomœrio positus. Vnde quum non eadem esset huius tituli, quæ Tribunitiæ Potestatis, aut aliorum ratio, inde in Nummis Cæsarum omissa illius significatio, quam ijsdem tamen tribuunt nonnullæ Corporum & Collegiorum Inscriptiones. Secundò, quod hæc potestas Proconsularis, infra aliarum fastigium censeretur, quæ in Nummis occurrunt expressæ; vnde nec *PRINCIPIS SENATVS*, (quem titulum præter Augustum, à Tiberio cum Cæsaris & Germanici appellationibus adsumptum tradit Dio,) nec de Iure Relationis, alio appendice principalis fastigij, vllam in iisdem mentionem reperias. Neque enim omnibus, sed præcipuis appellationibus superioris potestatis, & iam olim, & hodie Nummi Principum signari consueuerunt. Hinc reliquis etiam titulis Imperatoris, Cæsaris, Augusti, Pontificis Maximi, Tribunitiæ Potestatis, *PROCONSVLEM* postponi passim videas in priscis Inscriptionibus, & in litteris Galerii Maximini apud Eusebium, Adeò, vt nec expressum eundem reperias in antiquis Cæsarum Marmoribus, ante Neruæ

Lib.57.

Histor. Eccles. lib. IX.

& se-

& sequentia Antoninorum tempora, vbi plenior quædam refertur honorum & titulorum congeries, quamuis iam ante *P*roconsulare illud imperium Augusto tributum constet ex Dione, & Neroni ex Tacito. Neruæ certè & Aelio Cæsari adscribunt etiam hunc titulum Marmora, vt pateat errare Cl. Salmasium, qui in Antoninis hunc primò credit reperisse. Tota nempe aut certè præcipua vis huius potestatis in Imperatoris vocabulo iam erat reposita, cuius auspiciis reliqui præfecti bella suscipiebant, et quo nomine supremum peregrinarum iuxta & Vrbanarum rerum arbitrium, omniaque Magistratuum iura in eos translata apertè docet Dio. Additus tamen opportunè, vt iudico, & peculiari de causa, in gratiam Augusti *PROCONSVLIS* titulus. Diuisus nempe ab eo fuerat Orbis Romanus in *P*rouincias Cæsaris & Populi, quorum postremis Populi Magistratus Proconsules præerant. Vnde vt nihilominus eius auspiciis omnes illas *P*rouincias ex æquo administrari singularum *P*ræsides facilius intelligerent, nec vllas partes orbis Romani imperio illius exemptas, translata illa *PROCONSVLIS* aut *IVRIS PROCONSVLARIS* ad eundem Augustum & successores nomenclatio. Neque ad eam tamen referri debet ille Zonaræ locus de Augusto, τὴν ὑπάτων τιμὴν διὰ βίου ἔλαβε

Thes. Grut. p. 145. & 251.

Lib. 53.

βε, vt malè obseruat vir doctus, sed ad perpetuam Consularem potestatem Augusto delatam, vt supra ex Dione vidimus. Aliâs eandem dignitatem candidatis imperij, aliisque arbitris supremæ potestatis, frequenter concessam apud Auctores legimus; sicut à Tiberio ad Germanicum, dein ad Seianum, à Claudio ad Neronem, ab Hadriano ad Antoninum, & ab eodem Antonino ad M. Aurelium; ita ut inter Cæsarum tyrocinia eandem quoque dignitatem reponendam constet. Quæ vis autem huius imperii fuerit, perspicuè designat meo iudicio Tacitus; *Tunc decreto Patrum permissæ Germanico Prouinciæ, quæ mari diuiduntur MAIVSQVE imperium, quàm his qui sorte aut permissu Principis eas obtinebant.* Illud nempe nihil aliud quàm id Proconsulare Imperium, quale Augusto delatum iisdem verbis describit Dio; ἐν δὲ τῷ ὑπηκόῳ τὸ πλεῖον τῶν ἑκασταχόθι ἀρχόντων ἰσχύειν ἐπέτρεψε vt *MAIOR ipsi in Prouincijs, quàm eorum Præfectis potestas esset.* Ita ampliata paulatim hæc potestas, quæ iam ante in M. Antonio Prætore reperta, in Pompeio renouata lege Gabinia, quâ permissum ei ad quinquennium, iuxta Dionem, Proconsulare imperium in omni orbe Romano, & vt à Velleio describitur *imperium æquum in omnibus prouincijs cum Proconsulibus vsque ad quinquagesimum miliarium a*

I. C. Buleng. de Imp. Rom. li.1.c.16.

Annal. lib.2.

Lib.53.

Vell.Patercul. lib.2.

mari

mari, quo Senatusconsulto penè totius terrarum orbis Imperium vni viro deferebatur: Vnde dignitatis huius memoriam, Pompeii eiusdem Nummi cum *PROCOS.* titulo seruarunt; vt originem iterum & exempla huius Augustorum fastigij in ipsa Republica obserues. Aliâs aucta eadem potestas in Cæsaribus; cuius tres obseruo prærogatiuas. Primò, quod non æqua sed Maior illis, quàm Præsidibus Prouinciarum potestas in easdem cederet. Secundò, quod non ad certum tempus, sed perpetua illis deferretur, nec deponi proinde intra pomœrium, aut renouari eandem opus esset, vt obseruat Dio, qui alibi docet Proconsulare imperium gerenti, in vrbem venire non licuisse. Imperium itaque illud Proconsulare Cæsaribus perpetuum intra & extra pomœria; vsus autem appellationis *PROCONSVLIS*, extra pomœria solitus ab ijs vsurpari; quorum vtrumque apertè diuersis licet locis tradidit Dio. Tertiò, quod citra certos maris aut terrarum limites, Cæsaribus in toto Orbe Romano ius illud deferretur. Nihil quippe aliud, vt iam monui, illo seu iure seu imperio Proconsulari quæsitum, quàm vt æquum vel supremum Cæsaribus in omnes prouincias Cæsaris & Populi imperium, ipso nomine traderetur. Et hæc obiter de illo titulo Proconsulis à Cæsaribus admissi, quem non satis hacte-

Lib. 53.
Lib. 39.

hactenus expenderant viri docti, & cuius nobis occaſionem Cl. Caſauboni dubium & ſollicitudo circa Nummorum ſilentium ſuppeditauit.

Frequens verò in ijſdem Nummis PATRIS PATRIAE appellatio, quam Ciceroni primùm tributam, & dein ad Cæſares translatam, obſeruat Appianus. Mitto obuiam eiuſdem rationem à Dione indicatam, qui non vt poteſtatis, ſed honoris & cautelæ vocabulum iiſdem impoſitum docet; vt meminerint ſubditos Patriâ caritate diligere, & ſubditi viciſſim eoſdem debitâ liberis reuerentiâ proſequi. Illud verò magis hîc ad rem facit, quod notat inſuper Appianus, ſerius eam reliquis appellationibus concedi ſolitam, & nonniſi poſt prȩuia magnarum rerum experimenta. Hinc videas eandem in priſcis monumentis Hiſtoriæ Auguſtæ, vt ſummum quaſi honorum apicem, neque ſtatim, neque promiſcuè Cæſaribus conceſſam; quæ diſcrimina demum, ex eorum Nummis intelligas. Ita I. Cæſari (à quo mos illius cognomenti ad ſucceſſores tranſiit) poſt mortem primum delatum exiſtimarunt viri docti, ob columnam illi defuncto ab Antonio erectam, cum inſcr. *PARENS PATRIAE*, quam alicubi ſugillat Tullius. Verùm non repertum tum primùm, ſed renouatum hoc eius cogno-

De Titulo PATRIS PATRIAE.

Bell.Ciuil. lib.2.

Lib.53.

Sueton.in Iul. Cæſ.lib. XII. Ep. ad Caſſ. 44.

KK men-

mentum, præter Dionem aut Tranquillum; Nummi id satis refellunt, eodem viuo percussi, in quibus *CAESAR PARENS PATRIAE* vocatur. De tempore eiusdem appellationis Augusto concessæ, maior inter eruditos controuersia; de quâ paullo infra. De Tiberio, cognomen illud constanter eum recusasse Dio & Suetonius tradũt, ac eiusdem Nummi fidem faciunt, qui carent hoc titulo. A Nerone idem sub initium principatus, propter ætatem reiectum auctor idem Tranquillus, ita tamen vt breui post receptum constet ex eiusdem Nummis, qui primis imperij annis percussi, eundem cum reliquis signant. A Vespasiano eandem appellationem cum Tribunitia Potestate serius admissam, auctor idem Tranquillus. De posteriori vidimus; priorem autem secundo imperij anno iam ab eo susceptam in eiusdem Nummis agnoscas. De Hadriano etiam refert Spartianus, Patris Patriæ delatum sibi nomen statim atque iterum distulisse, quod hoc nomen Augustus serò meruisset. Hanc tamen moram breuem fuisse, rectè ex eiusdem Nummis collegit Cl. Casaubonus; qui nempe primo eius Consulatu percussi illius cognomenti meminêre. Sciendum tamen, plurimos extare eiusdem Nummos, cum sola Inscriptione *HADRIANVS AVGVSTVS*, & memoriâ

Con-

Consulatus, vt vel hinc *iterum* hoc nomen illum *distulisse*, rectè cum Spartiano colligas. De Pertinace verò, vt singulare obseruat Capitolinus, quod primus eadem die Augustus & Pater Patriæ sit renuntiatus; quod de Alexandro Seuero, & reliquâ honorum congerie annotauit Lampridius. Vbi obseruandum obiter, non tam ratione aut destinato consilio, quàm impetu & acclamationibus Populi aut Senatus, appellationes id genus frequenter concessas. Ita eodem ritu quo Romulus olim Parens vrbis à multitudine declaratus legitur apud Liuium, sic à Populo I. Cæsarem *PARENTEM PATRIAE* legas apud Dionem proclamatum, ne magis Ciceronis cum Appiano, quàm eiusdem Romuli exemplo, cognomen illud Cæsaribus tributum censeas. Aliâs iam olim Cyrum ΠΑΤΕΡΑ ΑΝΘΡΩΠΩΝ dictum obseruat Pausanias, & eandem etiam appellationem Antoninum Pium Cæsarem meruisse, δόξη δὲ ἐμῇ καὶ τὸ ὄνομα τὸ τοῦ Κύρου φέροιτο ἂν τοῦ πρεσβυτέρου ΠΑΤΗΡ ΑΝΘΡΩΠΩΝ καλούμενος. *Mea verò sententia Cyri senioris nomine insigniri meruisset, vt nempe PATER HOMINVM diceretur*. Quo nomine dicam illi scribit vir doctissimus ad Capitolinum, quasi oblitus sit Pausanias; decreto Senatus *PATREM PATRIAE* appellatum eundem Antoni- *In Arcadicis.*

num, & ita occupatum sit à Senatu, quod ipse decernendum insinuat. At quis non absoluendum hîc videt ab omni censura Pausaniam, quum non eadem sit *PATRIS PATRIAE & PATRIS HOMINVM* appellatio; prior angustior, nec soli Antonino Pio, sed promiscuè Cæsaribus communis, vt vel eorundem Nummi arguunt; posterior Ioui Deorum hominumque parenti propria, & Cyro peculiaris. Quod ipsum & res arguit, & confirmat egregiè Themistius, qui mirè Pausaniæ locum & mentem illustrat. Ille enim vbi Cyrum *PATREM*, alios Persarum Reges variis nominibus distinctos commemorasset, addit, θεία δὲ μόνη ἡ τȣ̃ πατρός ἐπωνυμία, ΠΑΤΕΡΑ γάρ ΑΝΘΡΩΠΩΝ καὶ τὸν Δία οἱ ποιηταὶ ἐπονομάζȣσι. *Sola verò ex ijs diuina est Parentis appellatio PATREM enim HOMINVM & Iouem ipsum Poetæ appellarunt.* Ita voluisset hoc loco Pausanias, Antoninum non *PIVM* solùm, aut *PATREM PATRIAE*, quod vsu iam tritum, & inferius eius φιλανθρωπία, sed *PATREM HOMINVM*, Iouis aut Cyri exemplo appellari. Sic in eundem sensum de Augusto loquentem videas Ouidium,

Orat. V.

Fast. lib. I.

Salue PATER PATRIAE tibi Plebs, tibi Curia nomen
Hoc dedit, hoc dedimus, nos tibi nomen Eques;

Res

Res tamen ante dedit, serò quoque vera tulisti
Nomina, iã dudũ tu PATER ORBIS eras.

Id verò Cognomen *PATRIS ORBIS*, quod meruisse pridem Augustum tradit Poeta, gestasse demum videmus, illius coniugem Liuiam, quæ in Nummis *GENETRIX ORBIS* vocatur. Hinc natæ illæ propriæ Cæsarum appellationes in eorum Nummis, & reliquis monumentis, non solùm *PATRIS PATRIAE*, sed præterea *PATRIS CASTRORVM*, *PATRIS EXERCITVVM*, quæ vt summi fastigij vocabula, Augustis tantùm solita conferri, aut designatis eorum hæredibus. Quæ illustrant egregiè locum Taciti, apud quem inter reliqua crimina Pisoni obiecta, *vitio versum, quod passus sit vt PARENS LEGIONVM vocaretur.* Annal. 3. Noum insuper in Augustorum gratiam repertum *PATRIS SENATVS* cognomentum, quod Tiberio recusanti consul Vipsanius deferebat, & Pupieno ac Balbino Nummi verè tribuunt, cum inscr. *PATRES SENATVS*. Repertum illud nempe vice antiquæ illius appellationis *PRINCIPIS SENATVS*; quam ab Augusto susceptam, à Tiberio inter titulos principatus adscriptam, supra ex Dione vidimus. Hinc verò ad Augustas etiam eadem translata cognomenta, *MATRIS SENATVS*,

MA-

tua quadam inter se omnium ordinum caritate. Quo sensu iam olim, & *PIVS* Aeneas apud poetam, & *PII* fratres Catanenses apud Græcos, & præter Oppium, Metellus, ac S. Pompeius *PII* in eorundem Nummis dicti. Ita rursus non liberorum erga parentes, sed parentum in liberos caritate, non solùm *PIETAS* in Augustarum nummis, Matris gremio liberos fouentis, aut manus super eosdem extendentis symbolo frequenter adumbratur, sed in altero etiam Antonini numismate, fig. stans cum tribus pueris, & inscr. *PIETATI AVG.* Quò referri etiam debet rara inscriptio Theodoræ Maximiani Coniugis apud Tristanum *PIETAS ROMANA*, cum figura mulieris filium lactantis. Hinc natum vtrumque hoc discrimen in Romanorum monumentis, vt ijs ex æquo celebraretur *PIETAS* Principis, cùm erga Deos, tum in liberos ac subditos, pro vtraque nominis illius ratione; & rursus *PIETAS* subditorum erga Principem, vt Parentem nempe Communem, aut Numen tutelare. Posterioris huius moris exempla, cùm obuia apud Scriptores, vt in verbis Pisonis apud Tacitum; *Annal. III.* *vixisse me Cæsar cum fide aduersum te, neque alia in Matrem tuam PIETATE*; *Sueton. in Vitell.* tum manifestius, in Statua illa erecta L. Vitellio patri cum inscr. *PIETATIS IM-*

MO-

MOBILIS ERGA PRINCIPEM. Vnde & inter faustas Patrum acclamationes, in inauguratione Pertinacis, ingestum illud *PIETATI SENATVS FELICITER*; quem Lampridij locum egregiè illustrant præclari nummi Antonini Pij, & Commodi, cum Imperatoris & togatâ Senatus figurâ, ac inscr. *PIETATI SENATVS* Ita vicissim alius occurrit nummus Galbæ rarissimus, & quem vna nuper apud Illustrissimum Camillum Maximi inspiciebamus, in quo Galba cum sceptro & eadem Senatus figura, capiti illius coronam imponens, cum inscr. *SENATVS PIETATI AVG.* Vbi nempe videas, Senatum eodem illo habitu expressum, quo depictum illum in priscis imaginibus tradit Dio. Sic alibi mutua duorum Augustorum Pupieni & Balbini Concordia solito symbolo, duabus nempe manibus iunctis adumbratur, cum inscript. *PIETAS MVTVA AVGG.* Hinc factum etiam, vt labente imperij æuo, inter solita & propria Imperatorum epitheta, *PIETAS* sicut Serenitas, aut Mansuetudo sit recepta, quod notatur in Nouellâ Iuliani. Antonino autem non vt commune illi postea cum reliquis Augustis, sed & propriũ cognomen mansit, desumptum ab illius cùm in Hadrianũ, tũ in Deos Pietate. Postremum notat Pausanias,

Lamprid. in Commodo.

In Thes. Reginæ Sued. & Magni Ducis.

Lib. 68.

Nouella 115.

In Ariadicis. τῦτον ΕΥΣΕΒΗ τὸν βασιλέα ἐκάλεσαν οἱ Ρωμαῖοι διότι ἐς τὸ θεῖον τιμῇ μάλιςα ἐφαίνετο χρήμενος. Hinc ſolo PII nomine frequenter deſignatur, vt apud Lampridium in Alexandro Seuero, *quid PIO ſanctius, quid MARCO prudentius, quid VERO ſimplicius*; & *In Peſcen. Nigro* ad eum adludens Poeta apud Spartianum;

Cui dederint Superi nomen habere PII.

De Titulo FELICIS. FELICIS etiam appellatio, Syllæ exemplo à Cęſaribus admiſſa, quam Commodo, Perenne occiſo, demùm conceſſam, ex Lampridio & Nummis eiuſdem Auguſti monuimus. Eandem verò altero nomine PII præterito, à Senatu delatam recepiſſe Macrinum docet Capitolinus; *Et quum illum Senatus PIVM ac FELICEM nuncupaſſet, FELICIS nomen accepit.* Ad quod eius inſtitutum adluſiſſe videtur illius nummus cum inſcr. *ROMAE FEL. Romæ felicis*. Aliâs vtrumq; *PIETATIS ET FELICITATIS* elogium Traiano vnâ iam olim *Theſ. Grut. p. 246.4* adſcriptum in veteri Marmore. Solliciti nempe ante alia Cæſares, vt felicitas ſuorum temporum non vno acclamationum aut monumentorum genere poſteris traderetur. Hinc frequentes illæ in præclaris eorundem Nummis inſcriptiones, *FELICITAS AVG. FELICITAS TEMPORVM*; *FELICITAS REIPVBL. FELICIA*

TEM-

TEMPORA; *FELICITAS SAECVLI*; *FELICITAS PVBLICA*, & in eximio Nummo Maxentij *AETERNA FELICITAS AVG.* Hæc omnia vero varijs in ijſdem ſymbolis expreſſa, Triremi, ſeu proſperæ nauigationis curſu; quatuor pueris & cornucopia, ceu quatuor anni tempeſtatum felici prouentu; Oliuæ ramo & Caduceo, ceu Pacis nuntiis; tum figuris Victoriarum nonnunquam, vt Belli feliciter confecti teſtibus. Vnde paulatim illæ Cæſarum in antiquis lapidibus appellationes, non *PII* ſolùm aut *FELICIS*, ſed *PIISSIMI*, *FELICISSIMI*, *BEATISSIMI*; quorum vtramque non vnus etiam Diocletiani & Maximiani nummus præfert. Quod minus mirum eâ ætate, quâ *Inuictiſſimi*, *Victorioſiſſimi*, *Fortiſſimi*, *Clementiſſimi*, *Maximi*, dicti paſſim Auguſti. Sic *NOBILISSIMI* titulus Cæſarum peculiaris, & frequens iiſdem temporibus, in Philippi Iunioris Nummis primùm legitur. Origo tamen eius iam à Traiano repetenda, vt patet ex veteri lapide & æuo Commodi, quo idem adhuc Cæſar *PONTIFEX NOBILISSIMVS* vocatur. Quod illuſtrat etiam Nũmus eiuſdem Commodi cum inſcr. *NOBILITAS AVG.* Aliâs *FELICIS* illud aut *FELICISSIMI* Cognomen, quod in Imperatoribus *honorificentiæ*,

Theſ. Grut. p. 246. 3.

Idem p. 260. 6

vt loquuntur scriptores Historię Augustæ vocabulum, frequens pro nomine proprio illis temporibus habebatur, vt iam supra monuimus, & quâ ratione *FAVSTARVM* ac *FAVSTINARVM* in iisdem Nummis nomina manifestum reddunt.

De Titulo DOMINI.

Nec præteriri hîc debet recepta sequiori æuo Cæsarum DOMINI appellatio, quæ rursus pro Prænomine & supremi fastigij vocabulo, in eorundem Nummis signatur. Origo autem illius tituli à Domitiano inducta, à Caro illius exemplo repetita, vt probant huius nummi cum inscr. *DEO ET DOMINO NOSTRO CARO*, vt ad eum recepti postea in Nũmis vocabuli vsus referri omnino debeat. Hinc enim à successore eius Diocletiano traducta postea appellatio, vt satis constat ex eiusdem & successorum Nummis, cum solito titulo *DN.* vel *DN. N. Domino* vel *Domino Nostro*. Eadem aliâs à cautis vel moderatis Principibus repulsa, vt Augusto, Tiberio, & Alexandro Seuero, qui *DOMINVM se vocari vetuit*. Iam enim pridem ante Cari aut Diocletiani tempora receptus vsus erat, vt Cæsares *DOMINI* à necessarijs aut salutantibus compellarentur, vt ex Plinij Epistolis ad Traianum satis notum; ipsi tamen ab eadem appellatione abstinerent, vt docent eorum Nummi & Marmora. Vnde &

Lamprid. in Alex. Seu.

Au-

Augustum ipsum ab hac appellatione abhorrentem, *DOMINI* tamen vocabulo compellat Cleopatra apud Dionem & eundem alibi Licinius. Ita *DOMINAE* vocabulum Romanis olim Matronis à viris aut amicis tribui solitum, notarunt iam eruditi; vnde de Claudio refert Tranquillus, eum interfecta illius iussu vxore Messalina, paullo post tamen in triclinium decumbentem rogasse, *cur domina non veniret*. Hinc de Elagabalo omnium Virorum muliere notauit etiam Dio Γυνή τε καὶ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, Βασιλίς τε ὠνομάζετο. *Mulier verò & DOMINA & Augusta etiam vocabatur*. Aliâs idem *DOMINI* vocabulum, vt Cambysi proprium iam olim adhæsisse, supra ex Themistio notauimus. Factum verò paullatim, vt pro *DOMINIS* postea *DOMNI* dicti sint Cæsares & Ecclesiarum Antistites, vt obuium ex Anastasio & Scriptoribus eorum temporum.

Lib. 51. *Lib.* 54. *Lib.* 79.

Vnum verò hîc superest CENSORIS munus, quod non omiserunt Cæsares, *cuncta Legum ac Magistratuum munia in se trahentes*. Adeò quidem vt Dio obseruet, vi illius Potestatis, in vitam & mores Senatorum inquirendi, census agendi, in Equestrem aut Senatorium ordinem adscribendi, alios ex iisdem remouendi plenum imperium eosdem habuisse. At verò alibi vim quid em agnoscit

De Titulo CENSORIS *Tacit. Annal. XI.* *Lib.* 53.

illius

illius Magistratus penes Cæsares fuisse, sed eosdem tamen sua ætate, prçterquàm in agendo censu, nomine aut Magistratu Censorio abstinuisse. In quo discrimen notat sui æui, & priorum aliquot Cæsarum, qui Censoris nomen ab iis nonnunquam susceptum, à Domitiano certe gestam Perpetuam Censuram tradit. Ita nempe se habuit Censura sub Cæsaribus. I. Cæsari & Augusto cum reliquis honorum titulis, oblatum etiam perpetui Censoris munus. Prior admisit sub nomine Præfecti Morum, sicut Cicero ac Tranquillus eum vocant. Posterior tenax semper callidi propositi, Perpetui Censoris titulum recusauit, ita quidem vt crearet Censores, more veteri, ipse *munia Censoria vsurpans*, vt etiam de Claudio
Annal. XI. loquitur alicubi Tacitus. Aliâs & Censuram gessit Augustus cum Agrippa, ne promiscuè Censoris nomen æque ac Dictatoris refugisse illum cum doctissimo Casaubono statuas, sed alterum illud munus obnoxium inuidiæ Perpetui Censoris. Factum verò postea, vt Magister Morum idem crearetur in quinquennium, cum *POTESTATE CENSORIA*; vt omisso nempe titulo rem teneret, haud aliter ac Tribnnitiæ & Consularis Potestatis reperta illa ætate vocabula. Eiusdem quoque Censoriæ Potestatis
Annal. III. mentionem videas apud Tacitum, quam L.

Vo-

Volusio tributam narrat legendis Equitum decuriis. Hinc postea penes Cæsares mansit illa Potestas Censoria, ita ut eâ contenti, à Censoris nomine frequentius abstinerent; quod Dio tradidit, aut tantùm in agendo censu idem vsurparent. Hoc modo factum, vt obscura euaserit mentio gestæ Censuræ in Historiâ Augusta, nomen certè eiusdem à Flauijs admissum, post Domitiani verò tempora vix in publica monumenta Cęsarum sit adsumptum. Obstare tamen hîc videtur fragmentum veteris lapidis apud Gruterum, qui Caracallæ tribuitur, & vbi inter reliquos titulos Censorem illum dictum video, contra morem eorum temporum Dioni obseruatum. Sed imposuerunt hîc nobis eruditi Collectores, quum lapis ille non ad Caracallam, verùm ad Vespasianum omnino sit referendus, vt ex collatione alterius Inscriptionis mihi fit manifestum. Prius fragmentum tributum Caracallæ,

....PONTIFICI MAX. *Thes. Inscr. p. 270. 2.*
TRIBVNIC. POTESTAT.
IMP. XVII P. P.
COS VIII DESIG VIIII CENSORI
CONSERVATORI CAEREMONIARVM
PVBLICARVM ET
RESTITVTORI AEDIVM SACRARVM
SODALES TITI.

Alte-

eundem vnum *CENS. PER.* seu *Censorem Perpetuum* passim in iisdem vocari; reliquos verò Cæsares vulgò ab eâ Censoris appellatione abstinuisse. Claudij etiam Censuræ, cuius præter Tacitum aut Tranquillum, Plinius & Sidonius meminêre, testes etiamnum inscriptiones, cum in nummo eiusdem Claudij, tum in veteri lapide. Eximium præterea Censuræ monumentum exstat in præclaro Nummo Vitellij, in cuius auersâ parte L. Vitellij Parentis actio Censoria luculenter expressa; Censor nempe in suggestu, ante quatuor figuræ stantes, ex quibus vna supra tres reliquas sublata, prima Cæsari aliquid porrigit, Nummi verò inscriptio *L. VITELL. CENSOR. II. S. C.* Qui nummus abundè docet dignitatem muneris Censorii, cuius gesti memoria ab Imperatore filio renouari in Nummis meruit. Vt pateat non absurdè Plutarcho, Censuram honorum omnium apicem vocari; aut cur Pollio tradat Valerianum antea Censorem, postea Imperatorem fuisse. omissâ aliarum dignitatum nomenclatione; quod non debuit ibi magnò interpreti negotium facessere. Certè quum tres Consulatus præter Censuram gesserit hîc Vitellius, ab hac tamen potius, vt per se eximiâ, & sub Cæsaribus singularis exempli, quęsitum honoris apud Posteros monumentum. Vt constet etiam cur Tacito, Vi- *In Catone.* *In Valeriano.* *Histor. III.*

tellius Imperator, *CENSORIS Vitellij & ter Consulis filius* dicatur, quem alibi ab eodem Parente omnem suam claritudinem consequutum docet Tranquillus. Ita longè felicior huius Filij in Patrem Pietas, illo honore Statuæ, quam eidem L. Vitellio pro Rostris à Senatu erectam supra ex Suetonio tradidi, cum titulo *PIETATIS IMMOBILIS ERGA PRINCIPEM*. Nota nempe ex auctoribus illorum temporum exquisita huius Vitellij adulatio, quâ sub impuris principibus summos honorum apices adeptus est, & inter reliquos Censuram sub Claudio gessit, vt cùm aliunde, tum ex Tacito constat; *Igitur Vitellius nomine Censorio seniles fallacias obtegens*, qui & Silanum Prætorem per edictum Vitellii (Censoris nempe) ordine Senatorio motum tradit in sequentibus. Immo liquet etiam ex eodem Nummo, quale fuerit illud Tribunal Censorium, cuius meminit Dio, & quod eadem die narrat corruisse, quâ illud conscenderunt duo creati ab Augusto Censores, Aemilius Lepidus & Munatius Plancus. Quod verò eodem loco Dio id in omen trahit, quod factum nempe fuerit, vt ab eo tempore non duo amplius priuati homines Censores fuerint, sed iidem postremi vna hoc munere sint functi, hinc etiam obiter potest intelligi, & conferri cum altero Tranquilli loco de

Annal. XII.

Lib. 54.

de Claudio; *Gessit & Censuram intermissam diu* *In Claudio.* *post Paullum Plancumque Censores* . Duo nempe circa Censuram mutata sub Cęsaribus; Primùm , quod non vt antea perpetua , sed intermissa fuerit Censura, in agendo censu & pro arbitrio Principum solita renouari; vnde neglecta eadem ab æuo Augusti ad Claudium, & postea nonnisi per varia temporum interualla repetita. Secundò , quod eo casu etiam non amplius duo Censores e Consularibus viris crearentur more veteri, sed Cæsar vel solus Censuram gereret, vel eam in alium transferret, sicut sub Claudio hîc Vitellius , & sub Deciis Valerianus Censores extitisse leguntur. Postremi itaque sub Augusto, Paullus Aemilius & Munatius Plancus duo Priuati simul veteri Censura defuncti, cuius etiam malè ab iis gestæ meminit aliâs Velleius. *Dio lib.* 51. Hęc mens Dionis , vnde eximiè illustratur alter' Trebellij Pollionis locus , vbi inducit Valerianum, onus Censuræ recusantem: *Hæc sunt propter quæ Augustum nomen tenetis* *Lib.* 53. *apud vos Censura desedit , non potest hoc implere PRIVATVS*. Vides paria facientem cum Dione, Censuram nempe à priuatis ad Princi- *Lib.* 44. pem referentem. Insolitum illud itaque accidit sub Deciis , vt decreto Senatus , & Principum auctoritate , priuatus adhuc Valerianus solus Censor crearetur, & cum amplissimâ

Censuræ potestate, tam circa mores quàm censum; ita ut ab eius censurâ soli immunes relinquerentur Præfectus Vrbis, Consules Ordinarij, Rex Sacrorum, & Maxima Virgo Vestalium. Omissus aliâs & ante & postea sub Cęsaribus hic vsus saluberrimi Magistratus, quatenus maximè in censurâ morum versabatur, & quem auctore Symmacho nequicquam reuocare voluit Theodosius. Accedit præterea & altera obseruatio, quod non semel sed bis Censuram gessisse Vitellium constet ex hoc Nummo, quod omissum à Scriptoribus, qui in genere Censurę Vitellij, & trium eius Consulatuum meminêre. Vnde liquet etiam errare viros doctos, qui post Marcum Censorium nullum bis Censorem adscitum credidêre. Vt mittam iam Domitianum, qui non *CENSOR* solùm, in vulgatis Nummis, sed in aliquot etiam rarioribus *CENSOR XII.* describitur. Et hæc de Censurâ sub Cæsaribus, cuius rationem non videntur satis adsequuti viri docti, & in quâ tradendâ, haud contemnendum occurrit Nummorum beneficium.

Epistol.lib.4.

De Titulis alijs specialibus à Deis petitis.

Accedunt his peculiaria quædam nonnullorum Augustorum Cognomenta, à Diis puta, Titulis deuictarum Gentium, aut Affinitatibus nonnunquam ac Affectibus desumpta. Prioris generis est *OLYMPII* nomenclatio; quo nomine cultum à Gręcis Hadrianum

non

non aliunde, quàm ex rarissimis eius Nummis constat. Vnus æreus maximus Laodicensium, cum inscr. ΑΥ ΚΑΙ ΤΡΑ ΑΔΡΙΑΝΟC ΟΛΥΜΠΙΟC. Vidit iam olim geminum nummum Erizzo, sed cuius genuinum sensum aut lectionem integram non est assequutus, vt videre apud eundem licet. Alter Ephesiorum. ΚΑΙ CΑΡ ΟΛΥΜΡΙΟC ΑΔΡΙΑΝΟC. Cum Ioue nempe Olympio communis illi hæc appellatio, occasione Templi, quod illi pariter ac sibi Athenis dicauit eo nomine Hadrianus, vt ex Dione & Spartiano licet colligere. Vnde præter eosdem non parùm illustratur Pausanias, qui huius templi ab Hadriano consecrati meminit, in eoq: singulas Vrbes Statuas illi posuisse commemorat; quas nempe erectas sub titulo *HADRIANI OLYMPII* ex præclaris his Laodicensium & Ephesiorum nummis liquere videtur. Hinc factum etiam, vt plures occurrant adhuc hodie Nummi Græci eiusdem Hadriani, cum Iouis effigie in auersâ parte, quos non magis Athenis, vt Erizzo existimauit, quàm alibi percussos hinc discas. Periclis aliâs exemplo Athenis primò susceptum id cognomen ab Hadriano, quod vt arrogantiâ plenum in sugilla priori Plutarchus. *HERCVLIS* etiã nomen eidem Hadriano tribuunt aliquot nummi, qualem vnum edidit Tristanus cum inscr.

In Thes. Reginæ & Magni Ducis.

Discors. sopra le Medagl.

In Atticis.

Annal. 3.

In Pericle.

HERC.

HERC. GADIT. seu *Herculis Gaditani.* Huc etiam referri debet inscriptio Græca alterius nummi, prolata iam olim à Cl. Casaubono e penu Thuaneâ, in qua *HERCVLES ROMANVS* vocatur; AYT. K. AΔPIANOC CEBACTOC HPAKΛHC PΩMAIOC; & altera in qua *HERCVLES SERVATOR* idem dicitur HPAKΛEI ΣΩTHPI AYΓ. Herculis etiam cùm habitum tum nomen gestasse Commodum prisci auctores tradidêre, qui eandem quoque illi *ROMANI HERCVLIS* appellationem largiuntur, *Appellatus est etiam ROMANVS HERCVLES quod feras Lanuuij in amphitheatro occidisset*; & alibi accepisse statuas in Herculis habitu, & mensem Septembrem *HERCVLEM* etiam sub eodem dictum tradunt, sicut aliâs Vrbem Romam ab eo *COLONIAM COMMODIANAM*, & Senatum *COMMODIANVM* nuncupatum; vt mittam classem quoque Africanam *COMMODIANAM HERCVLEAM* ab eo denominatam. Præclaram verò huius rei fidem adhuc hodie præstant, cùm Statuæ aliquot Commodi in Vrbe conspicuæ cum illo Herculis habitu, tum adhuc luculentius nonnulla eius Numismata cum habitu & ornamentis Herculeis ac inscr. *HERCVLI ROMANO AVG.* Accedit alter Nummus, in quo figura ducens plaustrum cum boue & vac-

In Not. ad Spartian.

Lamprid. in Commod.

In Thes. Reg.

vacca, solito Coloniæ ducendæ symbolo, ac inscr. *HERCVLI ROM. CONDITORI P. M. TR. P. XVII. COS. VII. P. P.* vt mittam alterum cum inscr. *HERCVLI COMMODIANO* quod nempe de eo tanquam altero vrbis conditore Roma *COLONIA COMMODIANA* diceretur. Idem alias *HERCVLIS* nomen à Maximiano adsumptum liquet, vnde non solùm *HERCVLIVS* dictus in priscis monumentis, sed & rarissimus nummus in eiusdem honorem percussus sub figura Herculis Hydram occidentis & inscr. *HERCVLI DEBELLATOAI*; de cuius symboli ratione paullo infra. Nec aliena ab eodem appellatio *HERCVLIS VICTORIS*, cùm Maximino Cæsari, tum magno Constantino nondum Christiano in aliquot eorundem Nummis concessa. Haud aliter nempe Aemilianus Aug. *HERCVLIS CONSERVATORIS* nomine in veteri lapide, aut Seuerus *HERCVLIS DEFENSORIS* elogio designatus in antiquo numismate. *IOVII* verò nomen à Collega eius Diocletiano receptum docent antiqua marmora, quod ad successores eius Galerium Maximinum, aliosque transiisse ex præclaris aliquot eorundem Nummis liquet, vt suprà iam monui. Hinc vtrumq;etiam Diocletianum & Maximianū *IOVIS* & *HERCVLIS* nominibus designatos videas in præclaro *In Thes. Reg.*

Nu-

Numismate, in quo tres monetæ cum Inscr. *MONETA IOVI ET HERCVLI AVGG.* Ita Licinius August. & Maximinus Cæsar *IOVII* dicti in eximiis aliquot eorum Nummis, *IOVIVS LICINIVS AVG.* aut *IOVIVS MAXIMINVS NOB. CAESAR.* Vnde Themistius etiam in Panegyrico ad Iouianum, adludit ad eandē huius Augusti inde petitā nomenclationem. Mitto arreptas à Caro *DEI & DOMINI* appellationes, quarum ali quoties iam meminimus & quas præter alios tribuit illi rarus nummus, in quo duo capita Cari & Solis cum inscr. *DEO & DOMINO CARO AVG.* In auersâ parte verò figura stans, *FELICITAS REIPVBLICAE*, quibus vlterius confoditur error Scaligeri nummos Cari cum DEI inscriptione ad Carum mortuum & consecratum referentis.

In Thes. Reg.

Vid. Euseb. Hist. Eccl. l. IX. c. 9.

De Titulis Victoriarum.

A Victorijs aut Titulis deuictarum Gentium nota ex iisdem cognomina, *GERMANICI*, *BRITANNICI*, *SARMATICI*, *DACICI*, *ARMENIACI*, *ARABICI*, *ADIABENICI*, *PARTHICI*, *MEDICI*, Drusis, Germanicis, Caiis, Claudiis, Neronibus, Vitelliis, Domitianis, Neruis, Traianis, Antoninis, Seueris, Maximinis, Diocletianis, Caris, in eorundem Nummis vsurpata. Vnde patet quàm verè per interualla temporum decreta hæc iisdem narrent Historiæ Au-

gustæ

gustæ Scriptores, nec *Armenici* vt vulgò apud eosdem legitur, sed *Armeniaci* reponẽdum esse vocabulum. Aliâs exceperunt eosdem Titulos sequiori æuo, cognomina *ALAMANNICI, FRANCICI, GOTHICI, PONTICI*, quæ in Valentiniani, Iustini, aliorumque illius ætatis Augustorum Inscriptionibus, & Monumentis passim leguntur. In vicem nempe *GERMANICI* amati adeo pluribus Augusti Cognominis, vt vel eorundem nummi arguunt, inductũ postea nomen *ALAMANNICI*. Vtrumque tamen simul iam olim receptum, quum nondum Alamanniæ nomine Germania integra, sed pars quædam & veluti appendix censebatur. Hinc de Probo Vopiscus, *testes Germani & Alamanni longè à Rheni submoti littoribus*, & de Caracalla Spartianus; *Nam quum GERMANICI & Parthici & Arabici, & ALAMANNICI nomen adscriberet; nam Alamannorum gentem deuicerat*. Coniuncta ibi vides *GERMANICI & ALAMANNICI* vt diuersa adhuc nomina, donec posterius vniuersæ Germanorum gentis locum occupauit, vnde iterum Vopiscus in Probo; *Nam ALAMANNOS qui tum adhuc GERMANI dicebantur, non sine gloriæ splendore contriuit*. Eadem nempe ætate inductæ *ALAMANNIAE & FRANCIAE* pro Germania & Gallia vocabula. Posterioris

Nn me-

meminit Nummus aureus & rarissimus Magni Constantini, cuius ectypum & insignium aliquot aliorum nuper ad me curare non est dedignatus *LEOPOLDVS* Etruriæ Princeps, omni laudum genere cumulatissimus. Prioris nempe nummi facies refert Constantinum Magnum; posterior iacentem mulierem solitum subiugatæ Prouinciæ symbolum, cum inscr. *GAVDIVM ROMANORVM*, infra *FRANCIA*. Vix aliud monumentum illustrius videas huius appellationis, quamuis *FRANCORVM* non obscura sit apud Ammianum aliosque mentio in rebus Constantini filiorum ac Iuliani, & iam ante *FRANCICI* cognomentum Probo tribuat Vopiscus; *Tu FRANCICVS, tu Gothicus, tu Sarmaticus, tu Parthicus*; vt facilè pateat æuo Valentiniani non primum illud repertum, vt quibusdam eruditis placuit. Aliâs omnia id genus Cognomina deuictarum Gentium vno nonnunquam titulo complexi, *DEBELLATORI GENTT. BARBARARVM*, sicut in præclaro Nummo Constantii, aut *TRIVMFATOR GENTT. BARB.* in altero Honorij argenteo, mole & raritate insigni. Quo spectat geminus titulus *DOMITORIS GENTIVM BARBARARVM*, in veteri lapide Valentiniani Augusti,

In Thesauro Regin.

Thes. Inscr. p. 1086. 9.

Adfinitatis verò aut Adfectus nomina suscepta

pta nonnunquam à Cæsaribus parandæ beneuolentiæ, aut in grati erga Decessores animi significationem. Huc spectat *ANTONINORVM* nomen celebratum adeò in monumentis Historiæ Augustæ, & quod sex Cæsaribus vulgo Nummi tribuunt Antonino Pio; M. Aurelio, Commodo, Caracallæ, Diadumeniano & Elagabalo. Vt pateat quàm verè inter reliquas Senatus acclamationes, hanc in Alexandro Seuero referat Lampridius *MONETAE nomen ANTONINI reddatur*, aut alibi adsumpto à militibus in nomen Antonini Diadumeniano, *ANTONINVM habemus, omnia habemus*. Ab Antonino Pio nempe ad M. Aurelium & reliquos dein transiit vsus huius appellationis, pro more illorum temporum, quo adoptati Cæsares Decessorum nomina retinebant, vnde & *NERVA TRAIANVS, & TRAIANVS HADRIANVS*, & ipse Antoninus *HADRIANVS ANTONINVS* in eorundem Nummis & Marmoribus vocantur. Ita *PERTINAX SEVERVS* frequens in Seueri nummis, *vt esset Imperator verè nominis eius, verè PERTINAX, verè SEVERVS*, & idem Auctor paullo ante, se quoque *PERTINACEM vocari iussit, quamuis postea id nomen aboleri voluerit querimonia amicorum*. Quod discrimen notant adhuc hodie eiusdem Seueri Nummi

Spartian. in Seuero.

eum appellatione Pertinacis & sine eadem frequentes, ita ut hos etiam reliquis posteriores constet ex hoc loco. Aliàs affectatam ab eodem cum M. Aurelio adfinitatem, & erga memoriam Commodi propensionem, egregiè illustrant rariores eiusdem ac filij Caracallæ Nummi; in quibus aut Seuerus *DIVI MARCI FIL.* cum reliquis titulis describitur, aut Caracalla *COMMODVS* etiam vocatur, vt in veteri nummo Laodicensium apud Tristanum. Huc referri etiam debet expressa illa adfinitatis significatio in nummis Maxentij *DIVO MAXIMIANO PATRI MAXENTIVS AVG.* & in alio *IMP. MAXENTIVS DIVO MAXIMIANO SOCERO* vt eundem Socerum & Patrem vocet.

T. II. p. 185.

In Thes. Reg.

De FACTIS Cæsarum.

Cæsarum verò FACTA quæque illustria domi ac foris, vbi luculentius, quàm in eorundem Nummis depicta reperias? Abundè id euincunt cùm Tituli Nummorum aliquoties commemorati, tum eorum lucubrationes, quos ex ijsdem Historiam Augustam aut tradidisse duximus, aut illustrasse. Adeò vt hîc locum habeat, quod Dio oris aurei docet alicubi, non aliunde magis Græciæ magnitudinem, quàm ex ruinis eiusdem constare. Neque enim hîc leuia, turpia, indigna denique Maiestate illius Imperij vel Fastigij se tibi offerunt, sed eximia quæque & magnifica belli ac

Orat. XXXI.

li ac

li ac pacis decora; selecta nempe opportunè quæ posterorum memoriæ commendarentur. Accedit defectus aut hiatus Historiæ Augustæ, dum centonem eiusdem tractamus ex variis laciniis consutum; quo fit vt aut vita plurium Cæsarum negligentius tradita sit, aliorum etiam tota interierit. Neque enim licet hodie consulere aut Ephemerides eorundem Cæsarum, aut libros linteos, aut Maximi, Fabij, Marcellini, Dexippi, Valentis, Marij, aliorumque Βιογράφων laudata iam olim monumenta. Iacturam hîc eorundem supplet Nummorum id genus supellex, ex qua integritas mutilis, lux obscuris, ignotis verò Cæsarum Actis fides & veritas constat. Nec iuuat hîc ire per singula, aut quæ in hoc genere nobis seposuimus non pauca ad supplementum Historiæ Augustæ aliis etiam intacta, operosè coaceruare. Id enim alteri & operę & loco reseruamus. Aliqua tantùm obiter delibabimus, quæ in vberrimâ messe tenuis alicuius spicilegii vicem præstabunt.

De Nummis vulgò Spintrijs Tiberij.

Neque verò (vt hoc moneam in antecessum) quæ modò adtuli de argumenti delectu & præstantiâ eleuat nummorum aliquot adspectus, qui Philænidis schemata, aut impuros libros Elephantidis, nobis rursus ante oculos ponunt. Tales nosti veteres illos nummos rariores, quos vulgò Antiquarij Spintriis Tibe-

berij annumerant, idque ex Suetonio colligiunt tradente de Tiberio; *Cubicula plurifariam disposita tabellis & sigillis lasciuissimarum picturarum & figurarum adornauit, librisque Elephantidis instruxit, ne cui in opera edenda exemplar imperatæ schemæ deesset.* Hinc Nummi adhuc superstites cum *obscænis* id genus *tabellis* damnatis Propertio, & quarum aliâs meminit vanissimę artis Magister, non malè ad hunc Tiberium referri hactenus videbantur. Neque sic tamen, vt verum fatear, certò colligi posse existimauerim Nummos illos percussos sub Tiberio, quum neque id tradat eo loco Suetonius, nec vlla imago aut memoria Tiberij in iisdem sit expressa, sed tantùm litteræ numerales I. II. &c. Accedit abhorrens ab eiusmodi instituto Tiberij ingenium, qui in Capreensi secessu & remotus ab hominum conspectu, impuras id genus voluptates sibi seponebat. Vnde coniiciebam eosdem ad Nummos illos theatrales commodè posse referri, qui in publicis & lasciuis spectaculis, in vulgus magno numero spargebantur. Fundus mihi huius moris & instituti Martialis,

Epigr. l. VIII. 77. *Nunc veniunt subitis lasciua numismata nimbis,*
Nunc dat spectatas tessera larga feras.

Vides hîc *LASCIVA NVMISMATA* & simul copiam ac rationem eorundem, quę veluti *subitis nimbis* ad spectatores theatra-

li

li licentiâ proiiciebantur. Vt omnino huc spectare videantur lasciui illi nummi Romanorum adhuc superstites, qui vsu & argumento iisdem certè accedunt. Firmant id ipsum egregiè notæ illæ numerales, quales geminæ occurrunt in aliis nummis eiusdem molis & formæ, cum quadrigis vel effigie Augusti in anteriori parte, in auersâ numeri varij inclusi coronæ laureæ, & quos non malè ob Circēsium aliorumq; ludorū celebritatem percussos colligas. Vnde cadit etiam eorum argumentatio qui ideo *lasciua* id genus *Numismata* Tiberio adscribunt, quod occurrant nonnulli eiusdem nummi, illinc cum eius effigie, hinc cum Numeris id genus. Neque tamen negauerim, ex impuris illis schematibus Tiberij aut libris Elephantidis desumi potuisse lasciuas illas Nummorum figuras, qui reliquæ spectaculorum infamiæ accesserunt. Certè eò firmior nobis videtur hæc de Nummis illis coniectura, quod eandem tuo calculo, & Cl. Gottifredi iudicio probatam noui. Quum verò & numero pauci sint iidem nummi, & rarissimè occurrant in tanta & parata copia illorum, qui egregia queque & salubria facinora habent depicta, nihil inde certe nummorum præstantiæ & vsui detrahi, haud difficulter largieris. Adeò vt non minus commodè adaptari illis possit, quod apud Sidonium lego:

Lib.II. Ep.2. lego; *Non hic per nudam pictorum corporum pulchritudinem turpis prostat HISTORIA, quæ sicut ornat rem, sic devenustat artificem.*

Duodecim quidem priorum Cæsarum vitas, ita Suetonius præter Dionem & Tacitum complexus est, vt varia tamen aut sponte neglecta, aut aliâs accuratam eorundem industriam fugerint. Non commemoro hîc *COLONIAS*, sub Iulio, Augusto, Tiberio, Claudio deductas, de quibus silent fermè Auctores, & quas Nummi exhibent, vt alibi videbimus. *ASYLORVM* ius & morem, quę vsquam erant, aboleuisse Tiberium tradit Suetonius. At verò incautè id ab eo adsertum liquet ex fide veterum Nummorum, in quibus non obscura eiusdem iuris mentio post Tiberiana tempora. Mitto enim antiquiores & præclaros vel Tyri nummos, cum inscr. ΤΥΡΟΥ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΥ, aut Apameæ ΑΠΑΜΕΑΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΥ. Recentiores Nummos hîc reputo, qui non vni ciuitati idem priuilegium sub Cæsaribus adiudicant. Talis sub Tito percussus, ΠΑΡΑΙΤΩΝΙΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΥ, quem adtulit Seldenus ad Marmora Arundelliana. Nec absimilis nummus Samosatæ Comagenę Metropolis Φ. CAMOC. IEP. ACY. AYTONO. MHTP. KOM. h. e. *Flauia Samosate sacra, Inuiolabilis, suis legibus viuens,* Me-

In Thes. Magni Ducis.
In Thes. Reg.

Metropolis Commagenæ. Geminus Nummus Cæſareæ ſub M. Aurelio KAIC. CEB. IEP. KAI ACΥ. ΥΠ. ΠΑΝΕΙΩ. Cæſarea nempe Philippi, vel *Paneas* hîc deſignatur, in nummis Titi CAESAREA PANIAS dicta, quæ non minus IEPA KAI ACΥΛOC vocatur hoc loco, ac altera illa HIERO-CAESAREA, quæ in contentione Vrbium de iure Asylorum, apud Tacitum legitur. Alter Gabalitarum apud Goltzium, ΓΑΒΑΛΙ-ΤΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΥ. Vnde ſatis conſtat rectius Tranquillo, & ex fide Hiſtoriæ pronunciaſſe Tacitum, qui non ius omne Aſylorum ſublatum, ſed modum tantùm præſcriptum docet. Nec illud ius ſolùm Aſylorum, ſed LIBERTATEM etiam Græcis alijſque Ciuitatibus, à Cæſaribus nonnunquam conceſſam, præter Auctores celebrant etiam eorundem Nummi. Ita Amiſus Vrbs Cappadociæ libertate donata ab Auguſto, auctore Strabone, vnde præter alios Plinio iuniori vocatur *Amiſenorum Ciuitas LIBERA & Fœderata*. Hinc eadem occurrit in nummis Caracallæ, cum inſcr. AMICOΥ ΕΛΕΥΘΕΡΑC. Aliàs ante Auguſtum, iam olim ab Alexandro, & dein à Sylla eadem Vrbs *LIBERA* relicta legitur apud Appianum, & à Lucullo apud Photium. Lacones etiam ob eandem prærogatiuam Ελευθερολά-

Annal. III.

Lib. XII.

Lib. X. Epiſt.

In Theſ. Magni Ducis.

In Mithridat.

 κωνας

Lib.VIII. In Thes. Magni Ducis.

κονας vocat Strabo, & Pausanias non aliter ac Rhodii in veteri nummo ΕΛΕΥΘ ΡΟΔΙΩΝ vocātur ob libertatem nempè iisdem adsertam à Romanis, vt ex Strabone, Appiano aliisq; notum. Alias non Vrbes solùm singulas, sed Græciam etiam vniuersam *LIBERAM* à Nerone pronuntiatam, præter Historicos, Pausanias & Philostratus meminêre, quod beneficium eidem postea ademit Vespasianus. In memoriā gemini beneficii, Iupiter ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ seu LIBERATORIS nomine cultus apud Syracusanos, vt constat ex veteri nummo illius vrbis, in quo cap. Iouis & inscr. ΖΕΥϹ ΕΛΕΥΘ. seu ΕΛΕΥΘΕΡΙΟϹ. Sic cum Libertate ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΝ seu patriis legibus viuendi arbitrium, variis Vrbibus ac locis, Romanos olim permisisse, memorant non semel Auctores. Vtramq; Atheniensibus relictam meminit Strabo, ἐφύλαξαν τὴν ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΝ αὐτοῖς καὶ τὴν ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ, qui alibi Spartianis, Rhodiis Acarnanis, aliisque eandem conseruatam docet: vt mittam quod de bello illa de causa inter Romanos & Antiochum suscepto, ex Appiano aliisque satis constat. De Græcis in genere Tullius, *Græci verò exultant, quod se AVTONOMIAN adeptos putant*. Explicat ius illud alicubi Strabo, κατὰ τινὰς πατρίους νόμους, seu facultatem viuendi iuxta quasdam patrias leges,

Lib.I. Ep. ad Attic. 6. & lib.VI.3. Lib.XVII.

alibi

alibi verò (vbi agit de ſimili iure Maſſilienſibus relicto,) immunitatem à iuriſdictione Romani præſidis interpretatur. Scilicet eo prærogatiuæ genere Vrbs vna altera nobilior cenſebatur. Vnde Argiuos à Spartanis nobilitate ſuperatos narrat idem Strabo; quod ſe Αὐτονόμους conſeruaſſent; quod priuilegium pretio proinde redimebant, vt de Tyro memorat idem Auctor. Hinc intelligimus cur eadem prærogatiua, vt inſigne aliquod beneficium, adſcripta ſit, non in vetuſtis ſolùm Marmoribus, ſed etiam in priſcis aliquot Nummis, vt Seleuciæ, ΣΕΛΕΥΚΕΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΩΝ. Alterius vrbis mutila Nummi inſcriptio... ΕΑΤΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΑΥΤΟΝΟΜΩΝ. Cappadocibus aliâs idem ius Αὐτονομεῖσθαι à Romanis conceſſum, idem ille Cappadox tradit, quod tamen,(nata quippe gens ad ſeruiendum,)non admisére.

Lib. IV.

Strabo lib. VIII.

Lib. XVI.

In Theſ. Magni Ducis.

Strab. l. XII.

LIBERALITATES verò, vel gratuita beneficia Vrbi aut Prouinciis à Cæſaribus conceſſa, ſeu in largiendis opibus, ſeu in tributis aut oneribus remittendis, ſeu in ſubleuandis collapſis Ciuitatibus, iidem Tiberii, Neronis, Galbæ & ſequentium aliquot Cæſarum nummi abundè prædicant. Galbæ certè, vt alia mittam, pulcherrimum facinus *Quadrageſimam Remiſſam*, nõ aliundè quàm ex

De Remiſſione Onerum aut Tributorum.

præclaris eiusdem Nummis hodie nouimus. Tales duo occurrũt eiusdem Galbę, vnus cum viro ferente spolia, & inscr. XXXX REMISSA S.C. Alter rarior cum Arcu, quem aliquoties inspexi in Cimelio Ill. Camilli Maximi, *QVADRAGENSVMA REMISSA*. Geminum huic postremo vidit iam olim Casaubonus, quem adtulit ad Suetonium, & pluribus commendat, *Galbam reuocasse abolitionem Quadragesimæ docemus nos inuicto argumento Nummi veteris, qui ex S. C. ad tradendam posteris eius beneficij memoriam & honorem Galbæ, fuit percussus; eum nummum infra subiecimus*. Principum nempe breuioris æui facta negligentius ab Historicis tradita, vt rectè ibi obseruat vir eruditissimus, & plures huius Galbę & successorum nummi ostendunt. Hinc omissa omni Galbæ mentione, malè huius portorii abolitionem à Nerone repetit Tacitus; *Manet tamen abolitio quadragesimæ quinquagesimæque*: quum Galbæ præcipuum hoc fuisse beneficium constet iuuicto huius nummi argumento. Neque enim audiendus vir doctissimus, qui nuper in Epistolis hanc abolitionem Neronis de quadragesima summæ litigantium, inuecta à Caio Imp. interpretabatur. Clarè enim eo loco Tacitus de Vectigalium abolitione, & coercitis sub Nerone publicanis; vt non alia ibi quadragesima

Annal. XIII.

Sueton. in Calig.

ſima, quàm ea de qua agit Quintilianus; *Præter inſtrumenta itineris omnes res quadrageſimam publicano debeant*, aut Suetonius, qui publicum Quadrageſimę in Aſia memorat, vt eadem loca iam olim ad Tacitum notauit Lipſius. Aliâs inſcriptionem veterem *QVINCTIO AVG. TABVLARIVS XXXX. GALLIARVM*, verè de Tabulario Quadrageſimæ interpretatur alter vir ille eruditiſſimus, & priorem ſententiã ſuam iure reuocat, de mutandis illis denariorum notis in IIII. quaſi de Quatuor Galliis ibi eſſet mentio. Egregiè nempe hunc & lapidem & ſenſum illuſtrat prior ille Galbæ nummus, in quo XXXX pro Quadrageſimæ portorio, eadem ratione ſignatur. Hanc verò Quadrageſimam à Galba remiſſam, Symmachi æuo iterum perſolui ſolitam, ex eiuſdem epiſtolis notarunt iam eruditi. Vt verò Quadrageſima hoc loco, ita Viceſima, Quinquageſima, Centeſima, Ducenteſima, aliaque id genus Portoria & Tributa, haud ignota ex priſcis Romanorum monumentis. Sic de Vigeſimâ abolendâ Auguſtum cogitaſſe, aut ſaltem ad Senatum retuliſſe auctor Dio Cocceius.

Declam. CCCLIX.
In Veſpaſ.
Lib. 56.

Ad ſimile genus Beneficentiæ, plurima referri poſſent in nummis eorundem Auguſtorum conſignata. Talis *VEHICVLATIO ITALIAE REMISSA* à Nerua,

ua,

ua, quem nummum iam excusserunt eruditi Antiquarij, & ad Spartianum in vitâ Hadriani Casaubonus. De Pio aliâs eundem cursum vehicularium subleuasse tradit Capitolinus, & de Seuero Spartianus, illud à priuatis tandem ad fiscum reduxisse. De Constantio verò refert Ammianus, eum in id intentum fuisse vt *rei vehiculariæ succideret neruos*. Sic alia pręclara eiusdem Neruæ facinora, Fisci Iudaici calumnia ab eo sublata; Plebi Vrbanę frumentum constitutum; Congiaria Populo data; Annona procurata; Adlocutio militaris; Colonia Cassandrea deducta vel restaurata; vix alibi hodie, quàm in præclaris eiusdem Nummis leguntur. Ad eandem verò Beneficentiam spectat quoque liberalitas illa insignis Hadriani, quâ remissa fisco Principis, aut ærario Pop. Rom. debita ab annis sexdecim, syngraphis in foro incensis, sicut Dio & Spartianus in eius vitâ tradidêre. Huius præclari facti memoriam conseruauit eximius eiusdem nummus, in quo Imp. sinistrâ sceptrum, dextrâ face accensâ fasciculum comburit, cum Inscr. *RELIQVA VETERA HS NOVIES MILLE ABOLITA*, vt etiam summam illius largitionis, de qua silent Auctores, cùm ex veteri lapide apud Gruterum, tum ex hoc nummo intelligamus. Viderat iam olim similem nummum Ill. Scaliger, sed quem

Lib. XXI.

Lib. 66.

male

malè in Ausonianis lectionibus, ad Traianum non Hadrianum refert; deceptus, vt puto, lectione illius nummi, in quo iste *TRAIANVS HADRIANVS* vocatur, vt posterius nomen, quod sępe accidit, in nummô vix amplius comparuerit. Vndę cadit omnis eiusdem Scaligeri sollicitudo; *Mirum est quod & Ausonius & Numisma tribuunt Traiano*, quod Hadriano nempe concedunt Scriptores Historiæ Augustæ. In Ausonio enim, aut Hadrianus pro Traiano omnino reponendus, vbi huius facti in Panegyrico ad Gratianum meminit, aut id inter μνημονικὰ ἁμαρτήματα Ausonij referendum; Nummus autē index eius facti sub Hadriano, non Traiano percussus. Hadriani verò exemplum æmulatus M. Aurelius, qui ampliori adhuc munere debita fisco aut ęrario ab annis quadragiuta sex remisit, syngraphis eodem modo combustis, vt in vitâ eius tradit Dio, & de quo aliâs refert Capitolinus, *tributa & vectigalia vbi necessitas cogebat remisit*. Nec absimili consilio de Aureliano Vopiscus; *Tabulas publicas ad priuatorum securitatem exuri in foro Traiani semel iussit*. Aliâs cùm temporarias, tum perpetuas eiusmodi largitiones Cęsarum in condonandis residuis tributorum, vel vectigalium, aut abolendâ eorum parte, commendant sæpe Auctores, vt de quartâ parte tributorum remissa à Constantino Eusebius, ac Themistius; de quinta à Iu-

Lib.70.

De vit.Const. lib.IV.c.2.

Orat. V. Iuliano Ammianus, & ipse in Misopogóne, & Orat. XVII. in genere de remissa vectigalis portione, Constantium laudat idem Themistius. De Iuliano Lib. XVI. aliâs obseruat Ammianus, *Iulianus cauet ne per Indulgentias, quas appellant, tributariæ rei concederet RELIQVA*. Indulgentiæ nempe dictæ illo æuo id genus beneficentiæ, vt easdem vocat in commemorato loco Ausonius. De Rhodiis vt singulari facinore, meminit Orat. XXXI. Dio Prysæus, Remissionem omnium debitorum iis à Romanis concessam, quam iidem tamen admittere detrectarunt. Eiusdem verò aut Hadriani, aut decessoris Traiani, aut aliorum priorum iuxta ac sequentium Cæsarum *LIBERALITATES*, *CONGIARIA DATA POPVLO ROMANO*, vix aliunde rursus, quàm ex præclaris eorundem Nummis intelligas; in quibus sæpius repetita illarum largitionum memoria, adeò vt in Antonini PII Numismatibus, eiusdem *LIBERALITAS VIII* reperiatur. Ex contemplatione verò eorundem discas rationem omnis huius moris, qui non semel viris doctissimis imposuit, & præ aliis Cl. Salmasio. Iste enim in Amphitheatri gradibus, omnes illas argēti & tesserarum largiti o nes, & panum diuisiones fieri solitas existim a t, & de iis interpretatur inscr. *QVAE DIVISAE SVNT POPVLO PER GRADVS* &

lo-

locutiones frequentes in Codice Theodosiano, de gradibus, in gradibus; & gradibus panem distribuere. At verò hanc eius sententiam præter alia, Nummi abundè refellunt, qui ob solemnitatem eiusmodi largitionum percussi, ostendunt erectum Tribunal, & Gradus quibus conscendebatur, sedentem in illo Imperatorem & stantes in eodem pro Gradibus vnam aut plures figuras, cum Congio aut Tessera, frumentum aut æra distribuentes singulis per illos gradus eadem recipientibus. Foro autem vicinum fuisse illud Tribunal, & eandem simul harum diuisionum rationem firmat illustris apud Iosephum locus, malè ab eodem viro illustri acceptus, vbi inter alia de illo Tribunali loquens, ὑψηλόν τὲ ἐςὶ τὸ ςέγος εἰς τὴν ἀγορὰν φέρον; *sublimis verò est ille suggestus ducens ad Forum*. Quæ satis ante oculos ponunt, quid sibi velint locutiones illæ *PER GRADVS*, aut *PANVM GRADILIVM* obuiæ in Inscriptione veteri, aut Codice Theodosiano, quæ non aliò quàm ad Gradus erectos ante illud Tribunnal respiciunt. Antonini Acta in Dionis Codicibus periisse testatus est iam olim Xiphilinus, ac proinde Historiam eius ignorari; quam aliunde tamen supplet Capitolinus, & copiosa in illius Nummis earundem Liberalitatum penus.

Antiq. l. XIX. c. I.

Mitto iam tot alia eiusdem Hadriani, Anto-

ninorum, & sequentium Cæsarum facinora, in Nummis expressa; Aduentum in Vrbem, aut ab eadem Profectionem; Expeditiones militares; actos Triumphos; Datos Reges; Restitutas Prouincias; Ludos celebratos; Sacra peracta; erecta Opera; Adlocutiones Cohortium; Vota suscepta, aliaque de quibus nulla aut obscura apud Auctores mentio. In Mauritaniam Expeditionem suscepisse Hadrianum colligit ex Spartiano doctissimus Reinesius. Certum verò id ex eius Nummis, vbi *ADVENTVS MAVRETANIAE* legitur. Nec Achaiam, Africam, Arabiam, Asiam, Bithyniam, Galliam, Hispaniam, Italiam, Iudæam, Macedoniam, Phrygiam, Siciliam, Thraciam lustrasse solùm aut restituisse docent eiusdem Nummi, sed Ciliciam quoque, vt liquet ex rariori prioribus numismate, quod nuper Gazæ Augustę Reginæ accessit, *ADVENTVI AVG. CILICIAE*. Vt pateat quàm verè à Dione sit adsertum, neminem Principum tantum terrarum peragrasse, quo nomine *HERCVLEM* etiam dictum eundem existimauit Casaubonus. Tacitum verò Augustum, etiam extra Vrbem profectum ac Romam reuersum, vix aliunde quàm ex præclaro eiusdem Nummo colligas, in quo Imperator equitans, ante Victoriam, à tergo miles & signa legionum cum

in-

inſcr. *ADVENTVS AVG.* Triumphos varios, aut Victorias ſexcentas, hîc non refero paſſim in iiſdem Nummis obuias. De Quadis Carum & Numerianum triumphaſſe, quod liquet ex Ammiano, clarè arguit inſignis nummus, in quo vterque triumphans depictus, cum inſcr. *TRIVNFV. QVADOR.* Sic mentio deuictæ Germaniæ occurrit non ſolùm in Nummis M. Aurelij, Commodi, aliiſque, ſed in altero etiam inſigni Maximini, in quo fig. equeſtris ſternens hoſtem præcedente Victoria, cum inſcr. *VICTORIA GERMANICA.* Nec de Germanis ſolùm, Quadis, Sarmatis, Britannis, Parthis, Armenis, aliiſque hoſtibus Populi Romani erecta in Nummis Tropæa videas, ſed de deletâ etiam ac triumphatâ Chriſtianorum gente. Huc enim referri debet præclarus ille nummus Maximiani ſupradictus, in quo Hercules Hydram occidens, cum inſcr. *HERCVLI DEBELLATORI.* Per Hydram enim impiè renaſcentem ſemper poſt tot funera Chriſtianorum ſectam deſignari voluit nouus hic Hercules, vt bene obſeruauit Cl. Gottifredi, cui primam præclari illius nummi notitiam debeo. Gemina laus nempe illi & eiuſdem Collegæ Diocletiano quæſita iam olim in veteri lapide, quem adtulit etiam eminentiſſimus Annalium ſcriptor,

In Theſ. Reg. Sued.

In Theſ. Magni Ducis.

In Theſ. Reg. Sued.

DIOCLETIANVS IOVIVS ET MAXIMIAN HERCVLEVS CAES. AVGG. AMPLIFICATO PER ORIENTEM ET OCCIDENTEM IMPER. ROM ET NOMINE CHRISTIANORVM DELETO QVI REMP. EVERTEBANT.

Ad geminos Diocletiani eiusdem Triumphos refero nummum aureum eximiæ raritatis, qui Cimelium *LEOPOLDI* laudatissimi Etruriæ Principis exornat, & cuius insigni comitate ectypon eiusdem possideo. In eo quippe cap. Diocletiani laureatum, & in auersa parte tres Mulieres stantes cum cornucopiis & inscr. *FATIS VICTRICIBVS S. C.* Vides hic *TRIA FATA*, vt easdem Parcas vocat Fulgentius, ne Græcis solùm illo Fatorum nomine tetricas Deas nuncupatas quispiam putet. Insolitus verò illarum habitus in eodem Nummo, ac diuersus ab eo, quem Mythologi, vel Catullus in Pelei Epithalamio iis adscribunt, de quibus alibi ad Religionem Gentilium. Cur autem *VICTRICIA* eadem *FATA* dicantur in hoc Nummo, & per se obuium, & alibi accuratius expendemus.

Nec

Nec alienę ab hoc loco Conciones illę Militares, quarum memoriam & ritum tot præclari Cæsarum Nummi conseruarunt. Hinc nempe in suggestu Imperator exerto brachio, infra milites cum signis militaribus, & inscriptiones *ADLOCVTIO*, vel *ADLOCVTIO COH.* seu *Cohortis*, *ADLOCVTIO MILITVM*, *ADLOCVTIO AVGVSTI*, vel *AVGVSTORVM*; tot enim modis designantur. Eundem ritum sæpius præ aliis tangit Ammianus; *Constantius Sarmaticus dictus Tribunal insistens signisque ambitus & aquilis, & agmine multiplicium potestatum, his exercitum adlocutus est*. Nec frustra *ADLOCVTIONES AVGVSTI* dictas easdem in Nummis videas. Peculiaris enim illa Augustorum vel Imperatorum prærogatiua, non autem inferiorum Potestatum, milites per concionem adloqui, vt clarè docet eximius eiusdem Ammiani locus; *Iulianus Cæsar e Tribunali ADLOQVI milites noluit, quia obstabat grauioris inuidiæ pondus, ne videretur id affectasse, quod sibi SOLI deberi AVGVSTVS existimabat*. Vnde lucem quoq; haud exiguam fœneratur Appianus, vbi inducit M. Antonium pace cum Parthis factâ in concionem præ pudore non prodiisse, Domitio verò Ahenobarbo id muneris demandasse, quo nomine pluribus indignationem, quasi spretis & fa-

De Adlocutionibus Augustorum.

Lib. XVII.

Lib. XVI.

In Parthicis

facto conciliauit ; Δομέτιον δ' Αἠνόβαρβον ἐκέλευσε τοῦτο ποιῆσαι, καὶ τινὲς μὲν ἀγανάκτουν, ὡς ὑπερορώμενοι, Vides hîc præclarum vtriusque Auctoris cum Nummis id genus consensum. Ad similes verò Conciones spectant alij Nummi, in quibus Imperator modò pro suggestu, modò equitans milites compellat, cum inscriptione Exercitus, quem adloquitur. Tales rari aliquot in Nummis Hadriani, in quibus legitur *EXERCITVS DACICVS*, *BRITANNICVS*, *RHETICVS*, *SYRIACVS*, & reliquis adhuc rariores mihi inspecti *EXER. CAPPADOCICVS*, in Cimelio Ill. Camilli Maximi; *GERMANICVS*, & *MAVRETANICVS* in Gazâ Farnesianâ, ac *NORICVS* in Thesauro Christinæ Augustę. Ita in aliis Decij nummis *EXERCITVS ILLYRICIANI*, Postumi, *EXERCITVS VAC.* seu *Vacensis* & apud Tristanum in eodem *EXERCITVS ISC.* seu *Iscanius*. Diuersus ab iisdem nummus Vitellij, in quo fig. armata gradiens cum hasta & signo militari ac inscriptione *CONSENSVS EXERCITVVM* à quibus nempe ille Imperator renuntiatus.

In Thes. Reg. Sued. & Magni Ducis.

In Thesauro Regin.

Neque minus celebratas PACIS artes in iisdem Nummis reperias. Hinc non solùm *CLAVSVM IANI TEMPLVM*, aut *PAX AVGVSTA* in vulgatis Nero-

nis

nis numiſmatibus, ſed in aliis ſelectioribus Philippi *PAX FVNDATA CVM PERSIS*, & in nummo aureo Gallieni *VBIQVE PAX*, ac in altero aureo Othonis *PAX ORBIS TERRARVM*, quam laudem Hadriano verius tribuit Spartianus, *Tenendæ per ORBEM TERRARVM PACI intendit*. Vnde *PAX AETERNA* occurrit in Nummis eiuſdem Hadriani, & *PAX AVG. PERP.* vel *perpetua* in veteri nummo Tiberij apud Triſtanum. Huc ſpectant Pacis opera, *LVDI SAECVLARES* ſub Domitiano, Seuero & filiis, Philippis, vario ſpectaculorum genere celebrati, quæ eorundem Cæſarum Nummi præbent conſpicienda. Inter reliquos vnus occurrit Philippi, percuſſus ob eandem celebritatem, in quo ſæcularia ſacra, ſeptem nempe figuræ ante aram ſacrificantes, cum inſcr. *SAECVLVM NOVVM*; vnde ſatis liquet fabulis annumerandum, quod de hoc Imperatore, vt Chriſtiano, Euſebius aliique tradidêre. Sub Honorio quidem celebratos eoſdem ſæculares, ſed ſacris ſæcularibus omiſſis, ſolo Circenſium, aut Theatralium ludorum apparatu tradiderunt auctores. Conſtat id verò ex præclaris eiuſdem Nummis, in quibus Quadrigæ & Victores cum coronâ & palmâ, ac inſcr. *SPECIOSVS DIGNVS EVGENIVS*

In Cimel. Princ. Leopoldi.

In eodem.

In Theſ. Regin. & Magni Ducis.

In Theſ. Regin. Sued.

NIVS ACHILLIS, SIDEREVS.

Opera varia non commemoro ab iisdem Cæsaribus erecta, aut restaurata, quorum formam aut nomina, sola hæc Nummorum supellex præbet. Talia tot Templa Iani Quadrifontis, Iouis Tonantis, Sospitatoris, Capitolini, Vltoris, Victoris; Fortunæ Reducis, Martis Vltoris, Veneris Felicis, Romæ Aeternę, aliaque quæ cum auctoribus suis, Augustis, Neronibus, Domitianis, Caracallis, Alexandris Seueris, aliisque Cæsaribus in eorundem Nummis depicta sese offerunt. Ita Templum *MEMORIAE AETERNAE* in Diui Romuli numismatibus, & *IVNONIS MARTIALIS* in nummis Volusiani conspicitur. Sic nonnunquam structos Arcus circa eadem Templa, aut statuas in fastigio Templorum positas, aliaque veteris Romæ decora, Circos, Arcus, Theatra, Pontes, Portus, Vias, Aquarum Ductus, Macellum Neronis, non aliũde quàm ex his nummorum monumentis, antiquæ Romæ enarratores tradere solent, & in conspectu legentium ponere. Præter notam in hoc genere. Panuini, Donati, aliorumque industriam, docebit id ipsum Nardini ROMA ANTIQVA, quæ tuo beneficio breui sese publicè conspiciendam dabit. Ita Amphiteatri à Gordiano restituti memoria non alibi quàm in præclaro eiusdem Nummo conseruatur.

In Thes. Magni Ducis.

tur.

tur. Sic in exortâ nuper inter eruditos Vrbis Antiquarios controuersiâ, de Arcu *Portugalliæ*, nosti me iis continuò accessisse; qui non Claudio cum Ligorio, aut Domitiano vel Philippo cum aliis, sed M. Aurelio eundem adiudicabant. Id enim mihi non minus ac optimo vindici Romanæ antiquitatis Benedicto Mellino nostro, fide veteris nummi comprobatum, in quo Faustina Minor victoriç alis in coelum sublata cernitur, haud insolito consecrationis ritu; cui gemina planè in illo Arcu figura eiusdem Augustæ spectatur. Nec quod ferme omiseram, prçclara minus celebratissimi illius Templi Pacis memoria, quæ vt præcipuum olim Vrbis decus, spectatur in aliquot rarioribus Vespasiani & Titi Nummis, qui ornant Gazam Farnesianam. Præcipuum verò & vnicum Gazæ illius ornamentũ addere hoc loco liceat, celebrem illum Pescennij Nigri Nummum, mole & raritate plane singularem, & quem cum ali[illegible]iusdem Cimelij nummis, Serenissimi Parmæ Ducis comitate tractare mihi licuit. Ab vnâ parte nempe exhibet Pescennium, ΑΥΤΟ.ΚΑΙC. ΠΕCΚΕΝΝΙΟC ΝΙΓΕΡΟC CΕΒ. in auersâ verò mulierem cũ spicis, face & serpẽte ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΝΕΟΚΟΡΩΝ, vt Antiochiæ percusũ illum constet, in quo tractu susceptum à Pescennio, sed breue & infelix imperium constat.

De Vtilitate in Chronologia & Geographia.

Sed opportunum iam foret, ab Historiâ, ad duas eius Ministras, CHRONOLOGIAM & GEOGRAPHIAM, ex eadem penu illustrandam, ingenij aciem conuertere. Amplus quidem & obuius industriæ campus, sed quem decurrere mihi in præsens, non venit concessum. CHRONOLOGIAE certè aut Doctrinæ Temporum vtilitatem satis ante oculos ponunt, tot Consulatuum, Tribunitiæ Potestatis aut Imperij anni in iis signati, ex quibus Fastos veteres supplere licet ac emendare. Viam illam ingressi iam olim clari Scriptores, Goltzius, Panuinius, Baronius, Pighius, Scaliger, sed in quâ premendâ penuriâ aut minus accurata inspectione eorundem subsidiorum, non semel à recto tramite aberrarunt. Accedit cùm ratio annos notandi peculiaris in varijs Græcorum Asiaticorum, aut Aegyptiorum Nummis, tum Aeræ singulares Antiochensium, Alexandrinorum, Tyri, aliarumque Vrbium aut Populorum, quarum accuratâ obseruatione non parum iuuari potest eadem Temporum Doctrina. Sed de his alio loco agemus diligenter, vbi simul diffusam & singularem Numismatum præstantiam ad ornandam GEOGRAPHIAM veterem non perfunctoriè trademus. Paratam enim huius rei copiam nobis præbet, cùm ampla nummorum Siciliæ, Græcię, aut Asiæ seges, qui

ante

ante Cæsarum tempora percussi, tum infinitus quidam numerus Coloniarum, vel Vrbium Græciæ Asiæque, qui in Cæsarum nummis traduntur, & quarum vltra quadringentas, indicem cofecimus, collectum hîc nobis ex ineditis plerisque Numismatum monumentis. Horum verò fide & beneficio singulari, Conditores Vrbium ac Heroas, earundem Sacra, Ludos, Publicos Conuentus, Primatum, aliaque vulgò parum nota, aut inter eruditos etiamnum controuersa, inde petere licebit ac illustrare. Ita non Ephesо aut Smyrnæ perpetuum Asię Primatum adscribendum, vt placuit viris magnis, satis arguunt Nummi, in quibus modò ΕΦΕCΙΩΝ modò ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ vt ΠΡΩΤΩΝ ΑCΙΑC signata memoria; modo etiam SIDON ASIAE METR. seu Metropolis vocatur. De iisdem Ephesiis, Smyrnæis, aliisq; vt Neocoris, obuia ex iisdem Nummis memoria, quibus mentio Εφεσίων Νεωκόρων in celebri Actorum loco vnicè illustratur; de quibus agemus alibi diligenter & accuratè, post doctissimos viros, & maximè Samuelem Petitum, qui in explicatione huius rei non parùm hallucinatur. Mitto symbola varia, quibus facta quædam singularia earundem Vrbium designantur. Sic, vt alia præteream, Apium nuper cum symbolis aliis notabam in nummo Selini Vrbis Siciliæ, sicut

In Thes. Regin. & Magni Ducis.

Cap. XIX.

Cl.Gottifredi eundem exhibenti indicasse memini. Egregiè verò eodem illustrabam Plutarchi locum, qui Selinuntios aureum Apium Delphis tradit dedicasse. Adde his insuper corrupta apud Auctores Vrbium & Locorũ nomina, aut varias Ἐθνικῶν formationes; quibus non aliunde certior lux aut emendatio, quàm ex incorrupta priscorum numismatum lectione accedit. Hinc in sanando & restituendo Stephano de Vrbibus, aut potius eius Epitomatore Hermolao, nuper in Vrbe litteratæ Germaniæ decus Lud.Holstenium diligentem adhibuisse Nummorum tractationem, nec ipse ignoras, & conspectus illius operis aliquando docebit. Neque pauca sunt certè aut leuia, quæ primi in hoc genere notauimus, dum vberior nobis forte quàm eidem Holstenio, nummariæ huius penus cõtigit contemplatio. Ita (vt id vno vel altero exemplo doceam in antecessum) præteritis diebus offerebat sese mihi mentio apud Dionem in rebus Cretensium, Vrbium Ἐλευθέρας καὶ Ἱεραπύδνας. Vtrumque verò nomen corruptum eo loco docent duo nummi rariores earundem Vrbium, quos paullo ante tractaueram; vnus ΕΛΕΥΘΕΡΝΑΙΩΝ, alter ΙΕΡΑΠΥΤΝΙΩΝ. Sic alibi idem Auctor narrat ab Augusto Cydonios & Λαμπαίους eiusdem Insulæ Populos, libertate aliisq; beneficijs affectos, vbi Λαππαίους legendũm, iterum

Lib. de Pyth. Oracul.

Lib. 36.

In Thes. Reg. Sued.

Lib. 51.

rum constat ex veteri nummo ΛΑΠΠΑΙΩΝ, vnde alibi rectè eadem Vrbs Cretę Λάππα eidem Dioni vocatur. Ita apud Strabonem Πολυρρλώιοι Populi eiusdem Insulæ occurrunt, vbi πολυρλώιοι restituendum constat fide veteris nummi ΠΟΛΥΡΗΝΙΩΝ. Apud eundem Dionem in vita Hadriani mentionem videas vrbis cuiusdam ab eo fabricatæ in Mœsiâ & à studio venationis dictam Ἀδριανȣ̃ θήρας, cuius etiam meminit Spartianus. Memoriam eiusdem loci conseruarunt aliquot nummi rariores, vnus eiusdem Hadriani ΑΔΡΙΑΝΟΘΗΡΙΤΩΝ cui geminus alter Antonij, & alius Philippi senioris ΑΔΡΙΑΝΟΘΗΡΕΙΤΩΝ, vt vna voce apud Dionem Ἀδριανοθήρας, idem Vrbis nomen scribendum constet, nec *Adrianutheras*, vt voluit Salmasius, sed *Hadrianotheras* legendam eandem vocem apud Spartianum, sicut Hadrianopolis, aut apud Strabonem Πομπηιόπολις non Πομπηιȣ́πολις, vt arguunt veteres nummi ΠΟΜΠΗΙΟΠΟΛΙΤΩΝ & inter alios præclarus cum ipsa Pompeii effigie. Οὐλίας Hispaniæ Vrbis nomen rectè apud Dionem expressum, malè Interpretes in ὀυλλία vel *Vlli* mutare voluerunt, eandemque secus apud Melam emendare nuper coacti sunt viri doctissimi. Verum enim nomen huius Vrbis VLIA, in quam Coloniam sub Augusto deductam constat ex præclaro eiusdem Vrbis nu-

In Thes. Reg. Lib. 36.

Lib. X.

Lib. 69.

In Thesauro Regin.

In Thes. Magni Ducis.

In Cimel Cam ll. Maximi.

numismate mihi ãte paucos dies inspecto, quæ vox & apud Hirtiũ debet corrigi & apud Ptolomæũ ὀυλία pro Ουία, vt ibi perperam legitur. *Calpen*, & *Carteiam* distinctas Vrbes eiusdem Hispaniæ in Antonini Itinerario videas. Corruptum tamen illum Itinerarij locum censet Casaubonus ad Strabonem, & cum eodem viri doctissimi, non ita pridem nullum oppidum Calpes nomine agnoscunt, sed cum Carteia, à montis vicinitate à quibusdam Auctoribus confusum volunt. At verò distinctas Vrbes Carteiam & Calpen probant superstites nummi vtriusque, & postremæ quidem nummus sub Philippo percussus, C. I. CALPE h. e, *Colonia Iulia Calpe*, ne illius nominis Vrbem extitisse amplius dubites. *Stobensium* Vrbis Macedoniæ municipium legas in aliquot Cæsarum nummis Vespasiani, Traiani, Caracallæ, & Elagabali cum inscr. *MVNICIP. STOBENSIVM*, vnde corrupta vox eadem apud Stephanum Στρόβος, aliosque Auctores debet emendari. Sic *Odessus* Mylesiorum Colonia in Ponto, ὀδησσός Diodoro & Straboni vocatur. Nummum illius adtulit Tristanus e penu Ducis Aurelianensis ΟΔΗCΙΩΤΩΝ, qui doctissimo viro imposuit ad Ammianum, qui eiusdem Vrbis meminit. Vera enim lectio illius Nummi ΟΔΗCCΕΙΤΩΝ, qualis occurrit in Thesauro Magni Ducis. *Nisibis* aut *Ne-*

In Cimelio Ill. Camill. Maxim.

In Thes. Regin. Sued.

In Thes. Reg. Sued. & Magni Ducis.

Lib. xxVII.

Nesibis nummum produxit iam olim Scaliger, IOT CEP. ΚΟΛΩ. NECIB. MET. h.e, iuxta eundem Ιȣλία Σερία Κολώνια Νέσιβις Μετρόπολις; & explicat Σερία pro Σιρὰ quasi à Iulia Soæmia vel Syra, ita hęc Vrbs fuerit denominata. Sed decepit virum illustrem praua nummi illius lectio, qui sub Philippo demum percussus, cum inscr. IOT. CEΠ. ΚΟΛΩ. NECIBI. METR. h. e. *Iulia Septimia*, non *Seria*, quale nomen malè ibi ex *Syra* detorsit Scaliger. Sic eadem ratione *Septimia* dicta Vrbs Resanensium Mesopotamiæ in pręclaro nummo Decij, CEΠ. ΚΟΛ. PHCAINHCIΩN; & Tyrus *Colonia Septimia* vocatur itidem in veteri nummo Elagabali, COLON. SEPTIM. TYRO; & Eradus in Nummis Caracallæ SEPT. VRBS METR. COLONIA ERADIA. Vt verò illæ Vrbes à Septimio Seuero SEPTIMAE, ita quę aliâs ab eodem *SEVERIANAE*, aut ab aliis Cæsaribus *IVLIAE*, *AVGVSTAE*, *CLAVDIAE*, *FLAVIAE*, *VLPIAE*, *TRAIANAE*, *HADRIANAE*, *ANTONIANAE*, *AVRELIAE*, *COMMODIANAE*, *ALEXANDREAE*, denominatæ sint, idem Nummorum adspectus docet. Sic à Nerone Rhodus dicta *NERONIANA* in veteri nummo, quem vidisse aliquando memini; & a Galbâ Hispania Clunia denominata *Sulpicia* in præ-

In Anim. Euseb. n. 232.

In Thes. Magni Ducis.

In Tres. Magni Ducis.

In Thes. Reg. Sued.

claro

In Cimel. Cam Maxi. claro nummō eiusdem Cæsaris, *HISPANIA CLVNIA SVLP.* ne cum Antonio *Dial.VIII.* Augustino de veritate huius Cognominis; SVL(vt legit Vicus in hoc nummo)liceat dubitare. Immo coniuncta plurium nonnunquam Cæsarum nomina gestasse videas, vt Mytilene *Vlpia Seueriana* dicta in veteri num- *In Thes. Magni Ducis.* mo ΟΥΛΠΙΑC CΕΟΥ.ΜΥΤΙΛΗΝΗ & Tarsus *Antoniana*, *Seueriana*, *Hadriana* ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑΝΗC CΕΥΗΡ.ΑΔΡΙΑΝ.ΤΑΡCΟΥ. in nummis Caracallæ. NESIBIS alias & NISIBIS dicta Vrbs supra commemorata, vt agnoscit Stephanus, iuxta vsum nempe antiquum διττογραφίας variarum Vrbium, quem Strabo iam olim agnouit, & Nummi omnium maximè euincunt, in quibus pro Dialectorum nempe aut Temporum varietate, non vno modo prolata Vrbium aut Regionum nomina reperias. Vnde legas in iis ΒΙΖΥΗΝΩΝ ΒΥΖΥΗΝΩΝ & ΒΙΣΣΗΝΩΝ de eadem Vrbe Thraciæ; BRETTANIA & BRITTANIA; ΒΕΙΘΥΝΙΑ, ΒΙΘΥΝΙΑ; ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ, ΚΑΙΣΑΡΙΑ, & sexcenta id genus.

CONCLVSIO DISSERTATIONIS. Sed hæc alibi expendentur accuratius, & simul quæ ad deductas Colonias, Religionem Gentilium, Consecrationem, & Supellectilem veterum spectare videbuntur. Dum enim suscepto semel argumenco libenter hîc inse[r]tio, longius me paulatim prouectum video, quàm

ab

ab initio instituti tecum sermonis constitueram ; vnde pedem etiam referre haud erit iam inconsultum . Neque difficulter missionem mihi largieris, OCTAVI nobilissime, qui voluntati tuæ obsequutus, minus iam illibenter conspectu Vrbis ac Italiæ vestræ breui mihi carendum intelligo · Habebit enim hæc opera, leuem quidem, sed dulcem tamen necessitudinis tecum contractæ recordationem, quam Florentiæ bonis auspicijs cœptam, magna studiorum animorumque consensione hîc voluisti coalescere . Eâ quippe libentius afficior hoc loco, quàm vel Generis vel Indolis alias tuæ, florentis vtriusque cumulatissimâ laude, quam non in Vrbe solùm, sed apud exteros latè iam diffudisti. Meminisse enim potes, primam me illius notitiam acceptam ferre prçstantissimis & amicissimis Viris Capellano Heinsioque, qui de tua singulari virtute ac eruditione, profectionem in Vrbem suscipientem, litteris suis certiorem fecerunt. Verùm illam ingenij tui aut litterarũ præstantiam luculentius arguet aliquando non Roma solùm à Nardino restituta, & tuo beneficio breui datura se hominum conspectui, sed eidem Vrbi splèndor propriis ingenij tui monimentis adsertus. Multa quidem, vt nosti, decora, veterem me quodammodo nec incuriosum planè Vrbis hospitem detinuerunt, Reginę

Rr quon-

quondam Terrarum adspectus, Tiberis, Colles Septem Domini, Loci Genius, Cœli clementia, Incolarum comitas, Bibliothecarum copia, Vestigia denique Clarorum hominum, ac Memoria locorum nullibi gentium magis conspicua. Haud vllæ tamẽ hîc mihi aut in aliis Italię oris potiores illecebrę, quàm vsus & consuetudo cum decoris eiusdẽ Cęli ingeniis, *MAXIMIS, OLIVIS ALLATIIS, GRATIANIS, BONIS, FERRARIIS; GOTTIFREDIS, POLLINIS, FAVORITIS, DATIS, REDIIS, GRADIIS, CHIMENTELLIS, MELLINIS, RICCIIS*, ac dulcibus mihi Parthenopes ac Floræ amoribus, *A TVRRE* Duce & *LVDOVICO STROZZA*, minus clarissimæ prosapiæ, quàm conspicuis ingenij, fidei, ac industriæ dotibus commendandis. Alios mitto in altiori fastigio positos, ne dignitati personarum tribuere videar, quod meritis eorundem, & perspectæ erga me beneuolentiæ vnicè debeo. Vnum tamen amplissimi ordinis præterire hîc non possum, *SFORZAM PALLAVICINVM*, qui cauet ne hodie desint Italiæ Phœnices ingeniorum; aut ne in eruditâ eius consuetudine, quæ litteratæ Romæ compendium præbet, nouus ego Tiberis accola, veterem Tullij facundiam, aut Varronis scientiam desiderarim. Sed aut eorum meritis,

aut

aut tuis in me beneficiis enarrandis non immoror hîc vlterius. Vnum illud te rogo per coniunctionis nostræ necessitudinem, vt si amori in me tuo pluſculùm quàm mereor, indulſiſti hactenus, aut largieris in poſterum; non magis tamen, quàm fides in te mea poſtulat, conceſſiſſe exiſtimes. Ita nullo gratiori viatico procul à tuo, & Vrbis conſpectu diſcedentem proſequeris.

FINIS.

Series & Conspectus Dissertationis.

ΡΑ

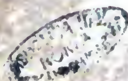
Io-

Inscr.

Ss De

Il-

AVCTORES
EMENDATI, ET ILLVSTRATI.

Nice-

AD-

ADDENDA, ET EMENDANDA.

pag. 20. A*Nnibalem Caro Parmensem*; dele *Parmensem, et emenda Picentinum. Id monuit me continuò Eminentissimus Cardinalis Sforza Pallauicinus, lectis primis huius opusculi paginis*. Il Signore Spanheim che con l'aureo suo stile conuerte in oro prezioso tutte le Medaglie, e col fino amor suo attribuisce spesso à me que' pregi che non mi sono douuti; diffonde ancora questo parziale affetto verso la Città, dalla qual' io traggo l'origine. Onde ascriue per suo figliolo à Parma il famoso Annibal Caro, il quale secondo la verità, nacque in Ciuità nuoua, Terra della Marca sotto il Dominio de' Signori Cesarini.

pag. 50. Nummus Sidonis: *omissæ inscriptiones horum Nummorum et aliorum id genus, quos penes me habeo, inopia caracterum*.

pag. 65. *Festi locum, vt eum correxi, ita emendatum postea deprehendi apud Fuluium Vrsinum in opere Familiarũ Romanarum*.

pag. 111. *Eandem originem vocis* Epiphanis *indicauit iam obiter ad Eusebium Cl.* Va*lesius*.

pag. 134. ΜΕΓΑΛΟΥ adde, vel ΜΕΓΙΣΤΟΥ. *Ita enim Pontifices* Maximi *dicti passim Cæsares in Nummis*.

Re accuratius expensa, pag. 179. *Salmasij interpretatio ferri posse videtur circa Prouincias Consulares, & Prætorias apud Capitolinum*.

Pecunias Cæsaris colli- pag. 181 gebant, *adde, & distribuebant militibus. Vtrumque enim Procuratorum Cæsaris officium liquet ex Strabone, Appiano, alijs*.

Eãdẽ originẽ Iuris Procõ- pag. 254 *sularis concessi à me traditã vidisse Petrum Marcam in noua editione operis de concordia Sacerdotij & Imperij, monuit me* V. *Cl. Octauius Falconerius noster*.

Tiberio *dele, & scribe* pag. 261 *Claudio. De eo enim Tacitus id notat Annal XI*.

Neruæ *Ita lapis apud* pag. 254 *Gruterum, qui Neruæ Traiano tamen videtur adscribendus, ex adiuncto cognomine Dacici*.

Ante illa verba, Hadria- pag. 295 ni verò exemplum, *scribe; hunc morem Syngraphas eorum qui Reip. debebant, comburendi ab Augusto videtur hausisse Hadrianus, de quo simile factum refert Dio lib. 53. & Appianus Bell. Ciuil. l. IV*.

Λαππαῖος legendum pag. 309 *Vtrumque tamen scribi notat Stephanus* Λαμπαῖος &

λαππαίδς, *Vnde nihil for- te mutandum in Dione.*

Errata verò Typographica ita emendanda.

pag. 9. v. 28. memini. p. 11. v. 22. *temporariam.* p. 12. v. 18. Anadyomene. p. 13. v. 1. elusisse. p. 14. v. 12. Praxitelis. p. 29. v. 28. conuenio. p. 30. v. 6. tot. p. 36. v. Coorum. p. 37. v. 17. Aeschyli. λ. 27. Aristoteles. p. 52. v. 19. Phœnici p. 55. v. 28. Αρτεμις. p. 93. v. 15. γάρ. v. 16. Silphij v. 17. copiosum. p. 101. v. 2. Amynta v. 11. Cyrenenses. p. 105. v. 25. Tryphones aliique. p. 116. v. 14. Seleucidarum v. 22. Κεραύνιος. p. 118. v. 20. referri .. p. 122. v. 1. cogniti. p. 125. v. 5. Phraates. p. 131. v. 25. dicti sint. p. 131. v. 20. Chosroæ. p. 132. v. 21. Τὸν ἰτε Καισάρειαν ἐπωνόμαζον p. 144. v. 19. magnanimi p. 151. v. 7. Sullas. p. 163. v. 24. Vallo. p. 170. v. 17. Quiritũ p p. 173. v. 9. modius. p. 174. v. 8. PRAEF. p. 175. v. 14. μεγάλη. p. 180. v. 20. suberat. p. 184. v. 18. AC. v. 21. LD. p. 190. v. 24. Iornandes. p. 227. v. 8. Sacerdotijs. p. 245. v. 9. ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ. p. 235. v. 20. vtriusque. p. 241. v. 14. *transposita* ΙΓ. ΠΟΛ. p. 277. sugillat in priori. p. p. 279. v. 13. DEBELLATORI. p. 301. v. 29. eo facto. p. 302. v. 1. concitauit. p. 309. v. 13. Antinoi. v. 26. conati sunt. p. 312. v. 28. argumento.

